

COMPENDIUM
THEOLOGIAE
CHRISTIANÆ,

Accuratâ methodo sic adornatum.

Robertus *De sit* *Author*

Ad SS. Scripturas legendas;

Ad Locos Communes digerendos,

Ad Controversias intelligendas,

M A N U D U C T I O.

A U T O R E

JOANNE WOLLEBIO SS. Th. D.
& in Acad. Basil. Profess. Ord.

*Editio novissima, Prioribus omnibus emaculatior: In
qua quedam omissa restituuntur; quam plus in-
ma SS. Scripturæ Testimonia, (quæ in superio-
ribus Editionibus falso) diligenter examina-
tis locis, recte citantur; σφάλματα Typographi-
ca, aliisque, quæ Operarum incuria irrepserant,
emendantur; tertiis denique Systematis Analysis
in XI. Tabellas tribuitur.*

LIBRARY OF CONGRESS

O X C N I A E,

Excudebat H. HALL, Imperiis E. FORREST,
& ROB: BLAGRAVE M. DC. LV.

SALUTIS CATENA.

DEUS ordinavit,
VERBUM promittit,
CHRISTUS meruit,
SACRAMENTA obsignant,
FIDES recipit,
OS fatetur,
OPERA testantur.

BT70
W65
1655

Pre-

Säur: Gilberd
p. 1-8

Præfatio ad Lectorem.

Ræclarè B. Apostolus ad Timotheum suum (2. Epist. 1. 13.) scribit, Ὅποις πωσὶ εἰχεῖς μαντίκων τὰ λόγιαν, ἀν παρέει μὲν οὐκεστας εἰς πίστεις καὶ αγάπην τὴν τὸν Χριστὸν Ιησοῦν. Dignauitque commonefactio, quæ cùm omnibus Christianis tum iis imprimis inculcetur, qui se totos Theologico studio mancipârunt. Ut enim cujusque hominis Christiani interest, minimum præcipua capita catechetica tenere, quorum ductu Verbum Dei fructuosiùs audiat & legat; ità sacrarum quoque Literarum studiosos, ante omnia corporis Theologici anatomen memoriæ suæ imprimere convenit, ut Locos Communes, Definitiones & Distributiones rerum Divinarum, in numerato habeant. Atque hoc in genere, viri longè uberiore Spiritus sancti unctione instruti, talia studiosæ Juventuti subministrârunt ad minicula, ut, qui alia iis superaddere satagit, multis lucernam in meridie accendere, aut sidera cœlo addere velle, non immerito videatur. Verum enim verò cùm conscientiæ & vocationis ratio ab unoquoque Dei servo efflagitet, ut, quæ ad publicam utilitatem faciunt, ipse quoque sedulò promoveat; Professionem Veteris Testamenti, mihi prius ad Pastoratûs præcipui officium vocato, demandatam, Divini auxilii fiduciâ fatus, venerandi Collegii Theologici justu & arbitrio sic au-

Ad Lectorem.

spicatus sum, ut præter textuales prælectiones,
Auditorio nostro istiusmodi Ἐπονίπωσιν sanorum sermonum, ex multorum aliorum lucubrationibus de promtam, & in compendium redactam, proposuerim. Etsi autem hoc meum institutum, quamplurimis gratissimum fuisse animo adverterim, restor tamen me nihil minus quam ejus divulgationem in animum induxisse. Quod igitur nunc demum septennis hic partus in lucem prodeat, nec scribendi pruritus sed crebris solicitationibus, quibus mihi extortus est, id imputet amicus Lector, obnoxie rogo; Deum precatus, ut pia docentium & discentium agmina, per ejus miserationes (quæ novæ sunt singulis matutinis, quibusq; hoc unicè debemus, quod non omnes simus absunti) residua clementer conservet; dispersa verò gratiōsē recolligat & instauret, propter Filium suum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum,

Amen.

IN

In SS. Theologiæ Epitomen
a Reverendiss. & Clariss. Viro
DD. JOAN. WOLLEBIO,
Anristite & Professore dignissimo
• bono publico editam:

Instituit mulios discentes atque docentes
CALVINUS, laudem hanc ut ferat ille Liber:
Præter Apostolicas post Christi tempora chartas
Huic peperere Libro secula nulla parem; (bre:
POLANUS methodo illustrat *SYNTAGMA* cele= =
Mortuus ut vivens agmina nostra docet.
Quicquid uterque docet, doct' hic brevitate docebit
WOLLEBIUS, paucis dicere multa potis.
Tu, qui Pastores, Doctores, atque Prophetas
Largiris, cœtum pascere perge tuum.

JOAN. GROSSIUS
Basil. Pastor. Eccles.
Leonard.

Aurea felices didis Compendia in auras,
Et vera Musas instruis Eusebia.
Orthodoxa tuo solide comprehensa libello
Doctrina, egregiis serviet ingenii.
Fechou tibi vitam virésque eternet usque
Te jubeat longa dexteritate frui.
Sentiat optatam dispersa Ecclesia pacem,
Et repetant miseri pascualata greges.

JOAN. JAC. GAASSERUS.

Ecc. Minister.

Gau: Gilbert ejus:
Liber et quoque scrip-
tum: 13: May 1658 -
P R A E-

PRÆCOGNITA CHRISTIANÆ Sæu: THEOLOGIÆ.

Gilbert

Heologia Christiana, est doctrina de
Deo ad ipsius gloriam & salutatem
nostram cognoscendo & colendo.

C A N O N E S .

i. Vox Theologiæ cū πολυσημός
fit, hoc loco, de ea Dei cognitione intelligitur quā homo
Christianus in hac vita ex Dei verbo assequi potest.

Theologiæ vox καὶ ταχρηστῶς, etiam de Gentilium
Theologia usurpatur, quæ triplex erat: Poetica μυδι-
κή seu fabulosa; Philosophica,
φυσικὴ seu naturalis; &
Sacerdotalis, πολιτικὴ dicta
eo potissimum faciens, ut
qualicunq; religionis exer-
citio, populus in officio con-
tineretur. Verè autem dicta
Theologia, Archetypa est,
aut Ecclipta. Archetypa est co-

gnitio quā Deus cognoscit se
ipsum, quæ re ipsā non dif-
fert à Dei essentia. Ecclipta
est Archetypa quædam ethi-
cies, primario quidem in
Christo Deo περὶ πώ, secui-
dariō vero in membris Chris-
ti. Cum vero membrorum
Christi pars in cœlis tri-
umphet, pars in terris mi-
litet; triumphantum The-
ologia, nominatur Theologia
Beatorum; militantium ve-
ro, Theologia Viatorum.

ii. Theologia, hoc loco, non ut habitus in intel-
lectu residens, sed ut præceptorum systema, considera-
tur, ideoque per doctrinam definitur.

Dicitur enim Theologia
præceptis comprehensus, à
Theologia habitu, ut cau-
sa efficiens ab effectu.
Quæritur autem si Theo-
logia, ut habitus intelle-
ctus consideretur, quod ei-

genus ex habitibus intel-
lectus assignandum foret?
Sanè nullum est quod so-
lum ac seorsim sumptum,
definito non sit angustius:
Cum enim Intelligentia
principia apprehendens,

2 CHRIST. THEOLOGIAE

Scientia conclusiones ex principiis demonstrans, & Sapientia ex Intelligentia & Scientia emergens, habitus merè contemplativi; Prudentia vero habitus activus, mentem in actionibus dirigens. & Ars habitus cum recta ratione effectivus sit: Theologia partim in contemplatione, partim

in actione consistit. Ideo Theologia Sapientia est & Prudentia; Sapientia quatenus per intelligentiam divinitus illuminatam principia apprehendit, & per Scientiam conclusiones exinde demonstrat; Prudentia verò, quatenus animum hominis in actionibus suis dirigit.

III. Principium Theologæ, essendi quidem Deus est; cognoscendi verò, Verbum Dei.

IV. Verbum Dei initio ἀγετον ante Mosis tempora; ἐγερθον autem est, ex quo Deus illud sapientissimo suo consilio, inde à Mose, per Prophetas & Apostolos confignari voluit.

Pontifici, ut pro verbo Dei scripto, suas obtusant traditiones, fortuitis tantum occasionibus illud scriptum esse dicunt. Verum reclamant tot manda- ta scribendi Prophetis & Apostolis data, Ex. 17, 14. & 34, 27. Deut. 31, 19. Esaïæ 8, 1. & 30, 8. Ierem. 39, 2. Habac. 2, 2. Apoc. 1, 11, 19. & 14, 13. & 19, 9. & 21, 9. Reclamant testi- monia Apostolorum, qui nihil humano consilio dicunt aut. scriptum esse pronunciant. Ioan. 20, 31. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, &c. Rom. 15, 4. Quæ anteà scripta sunt, ad nostram

doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolati- onem Scripturarum spem habem- amus. 1. Cor. 10, 11. Hæc scripta sunt ad nostri ambo- nitionem. 2. Tim. 3, 6. Tota Scriptura divinitus inspirata est. & 2. Pe. 1, 20, 21. Si illud primum noveritis, nul- lam prophetiam esse proprie- explicationis. Non enim libi- dine hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto locuti sunt sancti Dei homines. Reclamant deniq; præcepta, quibus ad verbum scriptum in rebus salutis ablegantur. Is. 8, 8, 20. Ad le- gem & testimonium. Ioan. 5, 39. Scrutamini Scripturas.

V. Nullum igitur aliud Theologæ princi- piū,

pium quām Verbum Dei scriptum aguoscimus.

V1. *Sacram scripturam* divinæ originis & autoritatis esse, principium est inter omnes Christianos, extra controversiæ alcām posītum.

VII. *Quæstio* igitur, An Scripturæ seu Sacra Biblia sine Dei Verbum? homine Christiano indigna est.

Ut enim in Scholis contra negantem principia non disputatur: ita indignum ligionis principium neget.

VIII. *Quæstio* verò hæc, Quo testimonio Sacrarum Scripturarum divinitas nobis innorescat? docendi & non seducendi aut cavillandi studio mala, inter Christianos locum habet.

IX. *Testimonium* autem hoc duplex est: principale & ministeriale. Principale est testimonium Spiritus sancti, foris, in ipsa scriptura; intus verò in corde ac mente hominis fidelis ab ipso illuminati, loquentis, eique Scripturæ divinitatem persuadentis. Ministeriale verò testimonium est testimonium Ecclesiæ.

Foris in Scripturis suis, de divina Verbi origine & autoritate, Spiritus sanctus passim talibus formulis testatur: *Verbum Domini. Sic ait Iehova, Dixit Iesus. Tota Scriptura divinitus inspirata est.* 2. Tim. 3, 16. A Spiritu sancto ait, loquuti sunt sancti Dei homines. 2. Pet. 1, 21. intus verò cordibus fidelium Scripturæ divinitatem persuadet: quatenus homini Scripturas prævia ejus invocatione legenti, oculos

judicare debemus qui audiat, si quis Christianæ Religionis principium neget.

aperit, mentemque eius sic illuminat, ut mirabilia Decernat, & vocem spiritus Dei Scripturis sonantem agnoscat.

Pontificii iolius Ecclesiæ testimonium urgent; tanti que illud faciunt, ut omnem Scripturæ autoritatem ab Ecclesia pendere contendant, & ob hanc solam causam pro Verbo Dei habendam clamitent, quod Ecclesia hoc testetur. Quod sane non tantum est, de-

CHRIST. THEOLOGIÆ

Scripturæ divinitate testari, sed eam deum divinam facere. Nos verò solus Spiritus sancti testimonium, divinitatem Scripturæ, firmiter nobis persuadere, his argumentis probamus. 1. Cujus inspiratione Scripturæ sunt exaratae, ejus testimonium de Scriptura firmissimum est; suam enim manum ac proprium stylum quisq; optimè agnoscit. At qui inspiratione Spiritus sancti exaratae sunt, 2. Tim. 3, 16. 2 Pet. 1, 20, 21. Ergo, &c. 11. Qui fidelibus una cum Scripturis individuo nexu promittitur, ejus de Scriptura testimonium firmissimum est. At qui Spiritus sanctus fidelibus individuo nexu cum Scriptura promittitur, Esa. 59, 21. Spiritus meus qui in te est, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo. 111. Sine cuius illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt, ejus solius testimonium de Scripturæ autoritate firmum est. At qui sine Spiritus sancti illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt, Ps. 119. 18. Retege oculos meos, ut intueris mirabilia ex lege tua. Ergo, &c. iv. Cujus officium est nos in omnem veritatem ducere, ejus testimonio quoque hæc veri-

tas innoteat, quod Scriptura sit Dei Verbum. Atquæ Spiritus sancti officium est, nos in omnem veritatem ducere, Joā. 16. 13. Ergo &c. Iam ad Ecclesiæ testimoniū quod attinet, tamē illud tanquam à Dei Ministra, acceptandum sit, falsò tamen statuitur, Scripturæ autoritatem ab illo dependere; quid enim absurdius, quam Patris familiæ verba à famulo, literas parentum à Tabellario, mandata Magistratus à Typographo, autoritatem suam habere. regulamque à regulato dependere? Scimus, Ecclesiæ credita esse Deieiloquia, Roman. 3, 2. eamque columnam & stabilimentum veritatis esse, 1. Timoth. 3. 15. Verum ut ineptè diceretur candelam, lucem à candelabro habere, licet ei infestat: ita stulte quoque Scripturæ autoritas Ecclesiæ transscribitur. Testimonium Ecclesiæ valet apud eos, qui Scripturæ adhuc sunt ignari, & nondum acceperunt lac illud sermonis sincerum, nec per illud adoleverunt, 1 Pet. 2, 2. Scripturæ verò a Spiritus sancti testimonium firmum est ac efficax in illis, qui suavitatem divinorum oraculorū ipsi gustarunt. Ut enī longè certius novit mellis dul-

PRÆCOGNITA.

5

dulcedinem, qui mel ipse gustat, quām qui alii de ea loquenti & testanti credit; ita multo certius novit Sacras literas Dei Verbum esse, qui suavitatem illerū nō ipse degustat, quām is, qui Ecclesiæ solum hoc diceant credit. Samaritani primū mulieri dc Christo testanti credunt; sed ex quo Christum ipsi audiverunt, mulieri dicunt. Non amplius propter tuos sermones credimus, ipsi enim audivimus. Scimus hunc esse Servatorem illum mundi, Christum, Jo. an. 4, 42. Sic qui Spiritus sancti auxilio imperato Scripturas legit & re legit, tandem pronunciat, Jam non amplius propter Ecclesiæ testimonium credo. Sacras literas esse divinas, sed quia ipse metu legi, & legendō hunc syllogismum mentimea impressi,

Quæ Scriptura 1. passim Deum ipsum loquentem introducens: 2. Ab iis hominibus exarata, qui prophetie ac miraculorum donis divinis & extraordinariè instructi, eâ fide cuncta re erunt, ut in peccatis ac vitiis memorandis, nec sibi, nec suis parcant: 3. Res non solum veras & rectas rationes consentaneas, sed divinas

quoque & rationem omnem transcedentes: 4. Divino modo & miranda circumstantiarum, in iisdem, à variis recentis, παναγιωνίας: 5. Ad unius Dei gloriam & nostram salutem: 6. Admirabili cum efficacia, in cordibus movendum, & adversus exquisitissima supplicia corroborandis: 7. Accidente miraculosa ejus, contra Diabolii & Tyrannorum furorem, conservatione, tradit; illa sine dubio divine & originis & autoritatis existit.

Atqui talis est Scriptura sacra. Ergo divina est originis & autoritatis.

Ut igitur re nō in summam contraham, Ecclesiæ testimonium prius est tempore; Spiritus sancti vero prius, est natura & efficacia. Ecclesiæ credimus, sed non propter Ecclesiam; Spiritui autem sancto creditur, propter se ipsum. Ecclesiæ testimonium tò δια monstrat; Spiritus sancti vero testimonium τὸ θέων demonstrat. Ecclesia suadet; Spiritus sanctus persuadet. Ecclesiæ testimonium opinionem; Scripturæ vero testimonium scientiam ac fidem firmam parit.

X. Libri Scriptura Canonici Veteris Testamenti,

6 CHRIST. THEOLOGIÆ

stanti sunt. aut Novi. Ad vetus Testamentum pertinent, Pentateuchus Molis, Josue, Judicum, Ruth, singuli: Samuelis, Regum, Chronicorum, bini: Esræ, Nehemiæ, Estheræ, Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, Prophetarum quatuor majorum & duodecim minorum, singuli. Novi verò Testamenti sunt, Quatuor Evangelia; Acta Apostolorum; Epistolæ Pauli, ad Romanos unica, ad Corinthios due, ad Galatas, Ephesios, Philipenses, & Colossenses, singulæ, ad Thessalonicenses & Timotheum binæ, ad Titum, Philemonem & Hebræos, singulæ Epistolæ item, Petri due, Joannis tres, Jacobi & Judæ singulæ, & Apocalypsis.

XI. Libri verò Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Esræ 3,4. Maccabæorum 1,2,3. Baruci Oratio Manassis, Epistola Jeremiæ, Adjectiones ad Danielem, & Estheram, eis utiliter legi possint, non tamen eandem cum Canonice autoritatem in probandis fidei articulis obiinent, ideoque Apocryphi, hoc est Absconditi, nominantur.

Rationes sunt. 1. Quia non à Prophetis, sed post Malachiam, Prophetarum ultimum, maximam partem scripti sunt. 2. Quia non prophetico stylo, Hebraico nimirum, exarati

sunt. 3. Quia in Novo Testamento nusquam citantur. 4. Quia illos legenti multa Canonice contraria, absurdaria, fabulosa, fidei & pietati repugnantia, occurunt.

XII. S. Scriptura ad salutem perfecta est.

2. Tim. 3, 16, 17. Tota Scriptura divinitus est inspirata & utilis ad doctrinam, ad redargitionem, ad corre-

ctionem, ad institutionem que est in justitia. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instruatur.

PRÆCOGNITA.

XIII. Ut igitur Ecclesiæ sanctiones, ad extenorū rituum ēvangelicarū facientes, quo par est loco habendæ sunt; ita nulla traditio præter Scripturam, tanquam ad salutem necessaria, admittenda est.

Pontificii pro traditionib⁹ Parauis non solum pugnant, sed easdem Scripturis æquiparant, immo præferuant. Nos vero Dei præcepto acquiescimus ³ qui Verbo suo nec addi, nec detrahi permittit, Deut. ⁴ 2. & 5, 33. & 12, 32. Apoc. ^{22, 18.}

XIV. S. Scripturæ scrutatio omnibus Christianis incumbit.

Ioan. 5, 39. Scrutamini Scripturas. Coloss. 3, 16, Sermo Christi inhabitet in vobis et piose. Nec obstat Sacrarum literarum, quam Pontificii prætendunt, ob-

scuritas; etsi enim quibusdam locis obscurior sit, aliis tamen se explicat, & primarios Religionis articulos perspicue tradit.

XV. Translatio igitur ejus in linguam cuique genti vernaculam necessaria est.

XVI. Nulla tamen translatio authentica est, nisi quatenus cum Hebraicis & Græcis fontibus congruit.

XVII. Etsi Scripturæ interpretatio Ecclesiæ demandata, summus tamen Iudex interpretationis nemo alius est, quam spiritus sanctus in illa loquens.

Esaïæ 59. 21. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo non recedent à te. 2. Pet. 1. 20, 21. Si illud primum noveritis, nullum prophetiam esse propria explicationem. Non enim libidine hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuntur summi sancti Dei homines. Sacrilegè igitur Pontifici hoc supremi Iudicis jus Ecclesiæ Romanæ, hoc est, Conci liabulis suis, aut etiam soli Pontifici arrogant.

XVIII,

CHRIST. THEOLOGIÆ

XVIII. *Sensus cuiusque Scripturæ non nisi unicū est: in Veteris iamen Testamenti Vaticiniis sēcē pe est compositus ex historia & typo.*

Exempli gratiā, Hosea cap. 11. v. 1. in his verbis, *Quia puer Israelis est & diligo eum; idē ex Aegypto vocavi Filium meum, sensus est compositus;* literaliter enim ac historicè de liberatione populi Israelitici ex Aegypto; type verò seu mysticè de vocatione Christi ex Aegypto sunt intelligenda. Matthæi 2.15.

XIX. Media verum Scripturæ sensum investigandi sunt, frequens oratio; linguarum cognitio; fontium inspectio; argumenti & scopi consideratio; verborum priorum & figuratorum distinctio: causarum, circumstantiarum, antecedentium & consequentium notatio ac Logica analysis, obscuriorum cum illustroribus, similium cum similibus, dissimilium cum dissimilibus comparatio; fidei deinceps analogia.

XX. Ut Deus proprium & primarium objec̄tum, ita primarius quoque ac summus Theologia finis est.

XXI. Cum igitur summus finis & summum bonum idem sint, manifestum est, solam Theologiam Christianam nos rectè de summo bono docere.

XXII. Subordinatus SS. Theologiæ finis, est salus nostra; quæ in Dei communione & fruitione consistit.

Partes Theologiæ duæ sint: prior, de Deo cognoscendo: posterior, de eodem colendo. Prior fidem seu ~~ta~~ misericordiam: posterior opera ~~ta~~ ~~et~~ ~~et~~ complectitur.

LIBER

LIBER PRIMUS
agens

DE DEO COGNOSCENDO.

CAPUT I.

In quo

De Essentia Dei.

Deus est Spiritus, à se ipso ab æterno existens; Unus essentia, Trinus personis, Pater, filius, & Spiritus sanctus.

Cognoscitur Deus in se & in operibus suis.

In se cognoscitur, absolutè in Essentia; relate verò in Personis.

Essentia Dei, cùm ex nominibus ejus, tum ex proprietatibus intelligitur.

Nomina Dei aut ab essendo petita sint, ut Jehovah, Jah, Eheje, cui in Novo Testamento ferè nomen K̄v̄t̄ respondet; aut à potentia, ut El, Elohim; aut ab æt̄apneia, ut Schaddai; aut ab excelsumitate, ut Helion.

C A N O N E S.

I. *Nomen Jehovah præcipuum & maximè proprium Dei nomen est.*

Deductum enim est à radice *Hajah*, fuit, siveque symbolum est summi illius Entis, quod erat, est, & erit ab æterno, in æternum. Apoc. 14. 6 quod idem semper manet, Psal. 102. 28. quodque essendi causa est,

aliis omnibus, Act. 17. 28. Hinc proprium Deo est, Ex. 42. 8. Nec creaturis nisi per metonymiam, quatenus symbola sunt præsentiæ Dei, tribuitur: ut Altari, Exod. 17. 15. Arcæ, Psal. 47. 6. & Hierosolymæ, Eze. 48. 35.

II. *Idem.*

50 CHRIST. THEOLOGIÆ

II. *Idem nomen in promissionibus & comminatis-
onibus divinis maximam vim habet.*

Hinc formulæ illæ, Sic est & sibi similis manet,
aut Iehova: *Dictum Iehovæ,* tam certum quoque est
&c. Quam verè enim Deus *Verbum* tuus.

III. *Nomen Elohim eius plurale si, non tamen
personale, sed essentiale est, & idiotismo Hebraico de-
uno Deo & de singulis personis prædicatur, Unde non
tres Elohim, sive Dii sunt, sed unus tantum.*

Sicut in symbolo Atha-
nasii rectè dicitur, *Omnipo-
tentia Pater, Omnipotens Fi-
lius, & Omnipotens Spiritus
sanctus, non tamen tres
Omnipotentes, sed unus O-* | nnipotens: sic, quia Elo-
him Deus à potentia dici-
tur non tres sunt Elohim,
sed unus, Psalm. 7. *Elohim
Zaddik, Deus justus.*

Proprietates divinæ sunt attributa Dei, quibus
se nobis infirmis cognoscendum præbet, & a crea-
turus distinguit.

CANONES.

I. *Proprietates in Deo, non sunt qualitates, aut
accidentia, aut res ab essentia, aut à se invicem di-
versæ.*

Patebit hoc infrà, ex simplicitate Dei.

II. *Proprietates divinæ, nec ab essentia nec à se
invicem separabiles sunt.*

Hic canon evertit dog- | naturam: Si enim illitri-
ma Lutheranorum, de trans- | buitur ubiquitas, omnisci-
fusione proprietatum divi- | entia, omnipotentia, quid-
narum in humanam Christi | ni quoque æternitas?

Suntque proprietates hæc, creaturis prorsus in-
communicabiles, aut communicabiles, ~~in effectis~~
analogis.

Prioris ordinis sunt, tum simplicitas, tum infinitas.

Accensentur his immutabilitas & perfectio; sed πείσματα, simplicitatem & infinitatem consequentia. hæ nihil aliud sunt quam

Simplicitas est, quâ Deus ens verè unum, omnisque compositionis expers intelligitur.

Infinitas est, quâ Deus ens infinitè verum ac bonum, omnisque mensuræ aut termini expers cognoscitur.

CANONES.

I. *Deus est ens verè & simplicissime unum.*

Nempe, nec ex partibus; accidentibus; nec ex potentia & actu; nec ex esse & essentia compositum.

II. *Nihil ergo in Deo est, quod non sit ipse Deus.*

III. *Dei essentia nobis incomprehensibilis est.*

Finiti enim infinitum, vasis angusti ad mare, nulla est proportio.

IV. *Deus ὅλως ὅλον est, seu totaliter totum: totus in se; totus in omnibus; totus in singulis; totus extra omnia.*

V. *Deus nec loco circumscribitur, nec loco definitur; nec loco includitur, nec loco excluditur.*

VI. *Deus æternus est, sine principio, sine fine, & sine mutatione.*

Posterioris ordinis proprietates sunt, Vita, quæ Deo in essendo; Intellectus qui ei in cognoscendo Volumen quæ ei in imperando; Potentia denique, quæ ei in exsequendo tribuitur.

CANONES.

12 CHRIST. THEOLOGIÆ
CANONES.

I. Proprietates posterioris ordinis, Deo, secundum priores, hoc est, simplicissime & infinite tribuntur.

II. Hinc non in concreto tantum, sed in abstracto quoque de Deo prædicantur.

Nec enim tantum vivens, ipsa vita, sapientia, boni, sapiens, bonus, justus; sed talis, & justitia esse dicitur.

III. Cum via Dei simplicissima & infinita sit; Igitur.

I. Vita Dei & vivere ejus, idem sunt.

II. Vivendi causam aliam non habens, vivendi tamen causa est aliis omnibus viventibus, sicut ejus respectu mutuatitiam & precarium vitam obzineant.

III. Vita Dei immutabilis perfectissima & beatissima est.

IV. Cum intellectus Dei simplicissimus & infinitus sit; Igitur,

I. Seipsum primariò, tanquam infinitum objecit. Cognoscit.

II. Omnia ut creaturis abscondita, exquisitissime movit.

III. Cuncta cognoscit per se ipsum.

IV. Idque uno & simplicissimo actu, nec enim revelatione, nec discursu noetico, aut dianoetico, à notiori ad ignotius, opus habet.

V. Præterita & futura æquè ei nota sunt ac præsentia.

VI. Scientia Dei infinita est.

VII. Immunis ab omni ignorantia aut oblivione.

V. Cum

V. Cum voluntas Dei simplicissima sit; Igitur,
3. Nec duæ, nec plures, nec contrariae sunt Dei vo-
luntates.

Variae quidem sunt vo- tis divinis ostendet: sed
luntatis distinctiones, ut nominis potius, quam rei
infra doctrina de decreto sunt.

2. Primarium voluntatis divinae objectum est ipse Deus.

3. Voluntas Dei liberrima est.

4. Nihil fit nolente seu invito Deo.

5. Voluntas Dei, pro vario objecto, alia atque alia
sortitur nomina; nemirum Sanctitatis, Bonitatis,
Amoris, Gratia, Misericordiae, Irae, Justitiae, &
similium.

VI. Cum potentia Dei simplicissima & infinita
sit; Igitur,

1. Potentia Dei unica est.

2. Verè omnipotens est Deus, & non solum potest
quicquid vult, sed plura, quam vult.

3. Ex potentia Dei actus seu ratio causa rei non
concluditur, nisi cum potentia conjuncta sit vo-
luntas.

4. Objectum omnipotentiae Dei est, quicquid ejus
naturae non est adversum, & contradictionem non
implicat, adeoque non a diversitatibus potius est quam
diversus.

Mentiri itaque, factum queunt; hæc enim im-
infectum reddere, corpus potentiae potius, quam po-
humanum facere infinitum, tentiæ forent.
& similia, Deo tribui ne-

5. Potentia Dei planè irresistibilis est.

CAPUT. II.

In quo

De Personis Deitatis.

Personæ Deitatis sunt subsistentia, quarum quælibet essentiam Dei totam habet, proprietatibus interim incomunicabilibus differentes.

CANONES.

I. Personæ, Triadis, & Oυοςοις vocabulis, et si toridem syllabis in Scripturis non reperiantur, Scripturis tamen consentanea sunt, & utiliter in Ecclesia usurpantur.

II. Vox Τριάδος & Τρισμήνη lator est quam vox Personæ.

Τριάδος & ιοισαιερον est quælibet substantia singularis: Persona vero est substantia singularis completa, rationalis, & propriæ estate incomunicabili ab alia differens. Apostolus tamen Hebr. 1.3, vocabulo Τριάδος pro Persona metathεωτικῶς utitur.

III. Persona divina nec Dei seu Deitatis species est, nec pars ejus, nec res à Deitate alia, nec nuda relatio, nec Σόπως tantum τῆς υπάρχειας: sed essentia Dei, cum certo τῆς υπάρχειας Σόπω.

IV. Nec tamen Persona compositum quid est ex ente & ente; nec essentia Dei & Σόπως τῆς υπάρχειας sunt res & res, sed res seu ens & modulus entis.

Personæ Deitatis tres sunt: Pater, Filius & Spiritus sanctus.

Pater

Pater est prima Deitatis persona, à seipso existens, Filium ab æterno gignens, & cum eodem Spiritum s. producens.

Filius est secunda persona, à Patre ab æterno genita, cuius Patre Spiritum sanctum producens.

Spiritus sanctus est tertia Deitatis persona à Patre & Filio ab æterno procedens.

C A N O N E S .

I. Trinitas non numerus numerans est, sed numeratus.

II. Trinitatis dogma, non est Ecclesiæ tradditio tantum ; sed doctrina in Sacris literis expressa.

Contra Pontificios, qui turæ evincendam, contræ ad imperfectionem Scripturæ alterare non verentur.

III. Et si Veteris Testamenti tempore doctrina SS. Trinitatis obscurior fuerit, non tamen planè ignorata fuit.

Gen. 1, 1. In principio creavit Deus, cælum & terram, & v. 2 Spiritus Dei incubabat superficie aquarum & v. 26. Faciamus hominem, Psal. 33, 6. Verbo Iehova cœli facti sunt, & Spiritus omnis ejus totus exercitus eorum, 2. Sam. 23, 2. Spiritus Iehovæ locutus est in me, & sermo ejus per linguam meam, Esaia 6, 3. Sanctus

Sanctus, Sanctus est Iehova exercituum, Esaia. 63. v. 9. Angelus faciei ejus (Dei Patris scilicet) servarit eos, & v. 10. Ipsi rebellibus & dolore affientibus Spiritum sanctum ejus. Quæ testimonia tametsi pertinaces Iudæi cludere satagant, Christianæ tamen menti satisfaciunt.

IV. Clariora autem testimonia sunt in Novo Testamento.

Matth.

Matth. 3. 16. Et aperti sunt ei (Domino Iesu) cœli, & vidit Spiritum Dei descendenter quasi columbam, & venientem super illum et v. 17. Et ecce vox e cœli adfuit, dicens, Hic est Filius ille meus dilectus ille, in quo acquiesco. Pater sc. Cum Pulchre Aug. laudatur in voce. Filius manifestatur in homine: Spiritus Sanctus dignoscitur in columba. Quod elegantur alius expresset: voce Pater; Natus corpore; Flamen ave.

V. Accedunt his, probationes divinitatis Filii & Spiritus Sanctus. 1. a nominibus, 2. a proprietatibus, 3. ab operibus, 4. ab honoribus divinis. Ergo 1. Filii Deitatem probant,

1. Nomina divina.

In Veteri testamento, Angelus ille fœderis, Malach. 3. 1. qui patribus frequenter apparuit, in præludium incarnationis, Dei Filius fuit, & passim appellatur Iehovah & Deus Gen. 16. 13. & 18. 1. & 32. 1. (qui locus conferatur cum Hosea 12. 6.) Exod 3. 15. Ios. 6. 2. Zach. 2. 12. & 3. 1, 2.

Novi verò Testamenti testimonia clarissima sunt Ioh. 1. 1. Et sermo erat Deus,

II. Proprietates divinae.

I. Cœternitas.

Ioh. 8. 58. Priusquam Abrahamus esset, ego sum. Apoc. 1. 8. Ego sum & scio, id est, principium & finis, dicit dominus, id est, Qui est, Qui erat, & Qui venturus est, ille inquit, omnipotens.

Matth. 28. 19. Baptizate eos in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti. Ioh. 14. 16. Ego rogabo Patrem, & alium Consolatorem dabit vobis. & 15. 26. Cum venerit Consolator ille, quem eu misericordiam vobis à Patre. 2. Cor. 13. 13. Gratia Domini Iesu Christi, & charitas Dei, & communio Spiritus sancti sit cum vobis omnibus. 1. Ioh. 5. 7. Tres sunt, qui testimoniantur in cœlis, Pater, Sermo, & Spiritus sanctus.

& 17. 3. Hec autem est vita eterna, ut te cognoscant illum solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum Ioh. 20. 31. Hec autem scripta sunt, & credatis Iesum esse Christum, Filium Dei Act. 20. 28. Ecclesiam Deum proprio sanguine acquisivit Rom. 9. 5. Deum benidictus in secula, Tit. 2. 13. Magnus ille Deus. Talia in Apoc. frequentissima sunt.

II. Omniscentia.

Ioan. 2. 24, 25. Noverat omnes: nec opus erat, ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

III. Omnipræsentia.

Matth. 28. 20. Ego vobis sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.

IV. Omnipotentia.

Ioan. 5. 19. Quaecunque Pater facit, hæc Filius pariter facit, Heb. 1. 3. Sustinet omnia Verbo illo suo potente.

III. Opera divina.

Ioan. 14. 11. Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me esse: si minus, propter ipsa opera saltem credite.

IV. Honor divinus.

In ipsum credendum, Ioan. 3. 16. In ejus nomen baptizandum, Matth. 28. 19. Ad ejus nomen fletendum omnigenu, Phil. 2, 10.

II. Spiritus S. Deitatem probant,**I. Nomen, Deus.**

Acto. 5. 3. Dixit autem Petrus, Ananias, cur impleris Satanas cor tuum, ut mentireris in Spiritum sanctum? Secundum v. 4. Non es mentitus hominibus, sed Deo.

II. Proprietates.**I. æternitas.**

Gen. 1. 2. Spiritus incubabat superficie aquarum,

II. Omnipræsentia.

Psal. 139. 7. Quo irrem à Spiritu tuo? aut quò à facie ihu fuderem?

III. Omniscentia.

1 Cor. 2. 10. Spiritus omnia seruitur, etiam profundissimæ Dei.

IV. Omnipotentia.

Hac

18 CHRIST. THEOLOGIÆ

Hæc ex operibus ejus manifesta est.

III. Opera divina.

1. Creatio omnium.

Gen. 1, 2. Psal. 33, 6. Joh. 26, 13. & 33, 4.

2. Conservatio omnium.

Gen. 1, 2. Incubabat aquis : simile à Gallinis pullis
insidentibus, cōisque foventibus.

3. Missio & unctio Christi.

Esa. 61, 1. Spiritus Domini super me, quoniam unxit me.

4. Dona linguarum & miraculorum.

1. Cor. 12, 4. Distinctiones donorum sunt, sed idem
Spiritus.

IV. Honores divini.

1. In eum credendum | Apoc. 1, 4. ubi septem
Juxta Symbolum. 2. In ejus | Spiritus dicuntur, non nu-
nomen baptizandum, Math. | méri, sed donorum respe-
28, 19. 3. Ad eundem preces | ctu. Unde vetus Ecclesia
dirigendæ, 2. Cor. 13, 13. | canit, Tu septiformis munere.

v. Differentia personarum cernitur in ordine,
proprietatibus, & modo operandi. Ordine differunt;
quia Pater est prima, Filius secunda, & Spiritus
sanctus tertia persona. Proprietatibus; quia Pater
non essentia tantum, sed & personæ ratione est à
seipso, Filius à Patre. Spiritus sanctus à Patre &
Filio. Modo operandi; quia pater à se, Filius à Pa-
tre, Spiritus sanctus ab utroque agit.

vi. Trinitas personarum non tollit Unitatem ef-
ficiæ: tres sunt Personæ, sed unus est Deus.

Deut. 6, 4. Audi Israel, unus Dominus Iesus Christus,
Iehova Deus noster, Iehova per quem omnia, & nos
unus est. 1. Cor. 8, 6. Nobis per ipsum. Ephes. 4, 6.
Deus unus est, Pater ille, à Unus Deus & Pater omni-
quo omnia & nos in ipso: & um. 1. Tim. 2, 5. Unus
est

est Deus, & unus Mediator Dei & hominum, homo Iesu Christus, 1. Ioan. 5.7. Et hi tres unum sunt.

VII. Hinc vox Deus, nunc & omnes de tota SS. Trinitate, nunc & omnes de certa ejus persona usurpatur.

Act. 20.28 Deus Ecclesiam proprio sanguine acquisivit. Hic nomen Dei & omnis de Filio intelligitur.

VIII. Unitas trium personarum SS. Trinitatis consistit in 'Omnis'ia, 'Ios'ia, & 'Pneu'xen'ia.

IX. 'Omnis'ia seu 'Euno'ia est, quia tres personae coessentiales seu ejusdem essentiae existunt.

Non enim sunt omnes, id est, diverse essentiae; id est, similis essentiae; nec aequaliter, id est, dissimilares essentiae; nec est separatio,

X. 'Ios'ia est, quia tres personae Deitatis aequales sunt, essentialiter proprietatibus, actionibus essentiis libus, gloria, & honore. Unde Filius & Spiritus sanctus non minus quam Pater, est auctor deos, auctor & auctor operis un.

XI. 'Pneu'xen'ia est, quia personae arctissime unitae sunt, ut maneat alia in alia, & cum alia.

Ioan. 14.11. Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me esse.

CAPUT III.

In quo

*De operibus Dei, & de decretis divinis
in genere.*

SIc Deus in se consideratur. Nunc considerandum quoque in operibus.

Sunt autem opera Dei essentialia, aut personalia.

B

Ef-

Essentialia sunt, quæ toti SS. Trinitati sunt communia.

Personalia sunt, quæ singulis personis sunt propria.

Utraque tum essentialia, tum personalia, sunt opera ad intra, aut ad extra.

Opus Dei ad intra est, quod non ad terminum extra Deum refertur:

Velut Intellectio, quæ Generatio Filii, Productio Deus intelligit seipsum; Spiritus sancti.

Opus Dei ad extra est, quod ad terminum extra SS. Trinitatem refertur.

Talia sunt Prædestinatio, aruras, tanquam terminum Creatio, & similia, quæ cre- extra dēum respiciunt.

C A N O N E S .

i. *Unum idemque opus ad extra, diverso respectu, personale est aut essentialie.*

Sic incarnatio Christi, inchoativè, essentialie opus est toti SS. Trinitati commune; terminativè verò opus est Personale solius Fili. Et si enim Pater quoq; & Spiritus S. sit caula incarnationis Christi: solus tamen Filius incarnatus est. Sic tametsi Creatio, Redemptio & Sanctificatio essentialia sint opera toti- us SS. Trinitatis; alio ta-

men respectu personalia dicuntur. Pater enim Crea- tor appellatur: quia fons est ut SS. Trinitatis, sic ope- rationis, & Filius ac Spi- ritus sanctus agunt à Patre: Filius Redemptor nominatur; quia assumptā humanā na- turā redemptionis opus per- egit. Spiritus S. verò san- tificator dicitur; quia ut Consolator, & Sanctifica- tor à Christo mittitur.

ii. *Opera ad extra sunt indivisa, seu omnibus personis communia.*

Hoc axioma ex priori consequitur: ut enim es- sentia communis est om-

nibus personis, opera quoque essentialia.

III. Unumquodque tamen opus unum manet, principio essentiali, actu efficiendi & effectu ipso.

Opera Dei ad extra sunt *immanentes*, immanentia seu interna; vel *metabasivas*, transcurria seu externa.

Immanentia seu interna opera sunt, quæ intra Dei essentiam fiunt: atque huc pertinent Dei de-creta.

CANONES.

I. Non omne opus ad extra statim est opus exter-
num.

Decretum Dei est opus ad extra, quatenus ad crea-
turas seu rem extra Deum refertur; est tamen opus internum, quatenus in ipsa Dei essentia permanet.

II. Immanentia seu interna Dei opera, non sunt res ab essentia Dei diversæ,

Quicquid enim in Deo est, Deus est, ut supra ex simplicitate divinæ essen- Deo Essentia & Esse non differunt, ita non ipso Voluntas & Velle non reali-
tæ collegimus: & ut in tur differunt.

Decretum Dei, est interna voluntatis divinæ actio, quâ de iis, quæ in tempore fieri debebant, ab æterno liberrimè & certissimè statuit.

CANONES.

I. Appellatur (a) ἀειστόν τελον, definitum consilium; (b) ἡ χεῖρ καὶ τὸ βελόν Θεοῦ, manus & consilium Dei; (c) εὐδοκία τῷ Θεῷ, beneplacitum Dei, & æterna Dei providentia.

(a) Act. 2. 23, (b) Act. 4, 28. (c) Eph. 1, 9. ~~Æterna vero Providentia~~ nominatur, ut distingua- tur ab actuali Providentia, quæ nihil aliud est, quam decretorum Dei executio.

. II. *Nominatur quinetiam Voluntas Dei, & quidem Voluntas beneplaciti.*

Decretum reverâ est ipsissima Dei voluntas, docendi tamen causâ, Voluntas, ut causa efficiens, Decretum verò, ut effectum consideratur. Cæterum cum variè Voluntatis vocabulum accipiatur, variis quoque modis à Theologis distinguitur: in Voluntatem beneplaciti & signi; in antecedentem & consequentem; in absolutam & conditionalem; in occultam & revelatam. Verùm hæ non sunt reales Voluntatis divinæ distributiones aut partitiones, sed tantum nominis distinctiones Propriè loquendo, Voluntas Dei non nisi unica est, quæ beneplaciti voluntas dicitur, quia hac pro libertimo suo beneplacito, quid fieri debeat, decrevit: voluntas item antecedens, quia prius quam res ulla creata exsisteret, & ab æternō apud Deum rata fuit: absolute quinetiam, quia solo Dei beneplacito ntitur, nec ab iis, quæ in tempore fiunt, pendet: occulta deinq;, quia à priori nemini

Angelorum aut hominum innotescit. Impropiè vero voluntatis divinæ nomine intelliguntur, quæ vulgatò comprehenduntur versiculo,

Præcipit & prohibet, permittit, consulit, impedit.
Ut enim Magistratus mandata Voluntas ejus appellantur; ita Voluntatis nomen tribuitur præceptis, prohibitionibus, promissionibus, nec non ipsis factis & eventis. Atque hæc Voluntas signi dicitur, quia significat quid Deo gratum sit, quid velit à nobis fieri; Voluntas quinetiam consequens, quia æternam illam antecedentem sequitur: conditionalis item, quia Dei præcepta, prohibitions, comminationes, & promissiones adjunctam habent conditioem obedientiæ & inobedientiæ: revelata denique, quia hæc Verbo Dei quotidiè exponitur. Hæc distinctio Voluntatis probè observanda est, ne in Deo aut realiter diversæ aut contrariæ voluntates statuantur.

. III. *Prater voluntatem Dei non fiunt enim quæ contra ejus voluntatem fiunt,*

Poflunt

Possunt enim multa fieri contra voluntatem signi, quæ tamen conformia sunt voluntati beneplaciti. Voluntate signi Deus lapsus hominis noluit,

imò severissimè prohibuit; voluit tamen ac decrevit eundem, voluntate beneplaciti; quatenus medium erat patetaciendæ gloria sue.

iv. *Decreto igitur & voluntate Dei sunt bona & mala; illa efficiente, hac permittente.*

v. *Decretum tamen seu voluntas Dei nullius mali aut peccati causa est: & si quicquid decrevit Deus necessariò eveniat.*

Cum enim mala decreta sint, voluntate non efficiunt sed permittente, Decretum Dei non est causa mali. Nec ideo mali causa est Dei voluntas, quod

decreta Dei a' $\mu\epsilon\lambda\eta\pi\alpha$. & inevitabilia sint; non enim eveniunt necessitate coactionis, sed necessitate tantum immutabilitatis.

vi. *Necessitas decretorum Dei non tollit libertatem in creaturis rationalibus.*

Ratio; Quia non est necessitas coactionis, sed immutabilitatis. Lapsus Adami decreti divini respectu necessariò evenit; inter-

reà tamen liberè peccavit Adam, nec jussus, nec coactus, nec impulsus à Deo; imò severissimè, né peccaret, admonitus.

vii. *Nec tollit contingentiam in causis secundis.*

Multa enim causarum secundarum respectu contingentia sunt, quæ consilii

Dei respectu necessariò eveniunt.

viii. *Decreti divini, præter liberrimam Dei voluntatem & beneplacitum, causa impulsiva nulla dari potest.*

ix. *Finis decreti divini summus est Dei gloria.*

x. *Decretum Dei in se unicum & simplicissimum*

mum est, nec in eo datur prius aut posterius.

XI. *Rerum verò decretarum respectu sic distinguitur, ut, quo ordine eveniunt, eo ut evenirent, Deus decrevisse dicatur.*

Ineptæ sunt hæ quæstiones, An Deus prius hoc aut illud decreverit? An prius de fine, an de mediis statuerit? cum enim Dei decretum in se actio una & simplicissima sit, non datur in illo prius & posterius, sed rerum tantam decre-

tarum respectu distinguitur Hac ratione dicimus, decrevisse Deum, 1, Creare hominem. 2, Donare eum imagine suâ, sed amissibili. 3, Permittere lapsum ejus 4, Ex lapsis alios sibi ipsis relinquere; alios erigere & ad vitam æternam servare.

CAPUT IV.

In quo De Prædestinatione.

DECRETUM DEI CREATURARUM RESPECTU GENERALE EST AUT SPECIALE.

Generale Decretum est, quo in universis creandis & conservandis gloriam potentiae, sapientiae, & bonitatis suæ declarare constituit.

Speciale Decretum *Prædestination* dictum est, quo in creaturis rationalibus eligendis aut reprobandis gloriam gratiae, misericordiae, & justitiae patefacere decrevit.

CANONES.

I. *Etsi Prædestination in mente Dei unus & simplicissimus actus fit, pro nostri tamen intellectus infirmitate, in Prædestinationem ad finem & ad media distinguitur.*

II. *Prædestinatus ad finem, prædestinatus quoque est ad media.*

Præ-

Prædestinatio est Angelorum aut hominum.

Angelorum Prædestinatio est, quâ Deus Angelorum alios quidem, in felicitate primæva, in Christo capite, æternum servare; alios verò sibi ipsis relinquere, & stationem suam sponte deferentes, æternum punire constituit, ad patefaciendum gloriam gratiæ & justitiæ suæ.

Hominum Prædestinatio est, quâ Deus ex humano genere ad imaginem suam creato, sed suâ sponte in peccatum prolapsuro, alios quidem per Christum æternum servare; alios verò sibi in miseria sua relictos, æternum damnare constituit, ad patefaciendum gloriam misericordiæ & justitiæ suæ.

Partes igitur hujus Decreti duæ sunt; **E**lectio & Reprobatio.

CANONES,

i. **P**rædestinatio est decretum absolutum, & non est.

ii. **A**bsolutum est respectu causæ efficientis impulsiuæ, quæ nec in eligendis, est fides; nec in reprobandis, peccatum; sed liberrima Dei voluntas.

Fides sanè, aut prævisa sanctitas, causa electionis non est; non enim ideo eligitur homo, quia crediturus sed ideo credit, quia electus est, A&t. 13.48. Et crediderunt quotquot ordinati erant ad vitam æternam. Nec electi sumus, quia sancti futuri eramus, sed ut sancti essemus & inculpati coram eo per charitatem, Ephes. 1, 4. Nec pecca-

tum prævisum crusa est reprobationis, alioquin enim omnes essemus reprobati. Pro liberrimo autem suo beneplacito Deum egisse, manifestum est ex illo, Luc. 12, 32. Placuit Patri vobis tradere Regnum. Et Rom. 9, 15, Miserebor eum misertus fuero. & vers. 18. Itaque cuius vult miseretur, quem auctor vult indurat.

III. Non absolutum autem est, respectu materiae seu objecti & mediorum, quibus deeretur hoc exsequitur,

IV. Materia enim seu objectum electionis & Reprobationis non est homo absolute consideratus, sed sua sponte in peccatum lapsurus.

Rationes evidentissimæ sunt: 1. Quia decretum de patefacienda misericordia & ira seu justitia, peccatum presupponit: misericordia enim nulla est, nisi erga miserum, & justitia seu ira

justa nulla est, nisi erga peccatorem. 2. Quia reprobari non potest, nisi quod est reprobabile: Atqui homo non qualis à Deo creatus, sed qualiter à Satana deformat⁹, reprobabilis est

V. Peccatum itaque non est reprobationis causa impulsiva: sed materia seu objecti conditio necessaria. Licet autem non causa sit reprobationis, est tamen causa reprobabilitatis.

Differunt enim reprobabilitas & reprobatio, ut potentia & actus. Propter

peccatum reprobabiles erāt omnes homines, sed non ideo omnes sunt reprobati.

VI. Præsupponit itaque Prædestinatione Decretum, 1. De homine creando. 2. De donanda homini creando imagine Dei, sed amissibili. 3. Delapsu ejus permittendo.

VII. Media verò exsequutionis sic comparata sunt, ut licet pro liberrimo suo beneplacito Deus agat, tamen nec electi gloriandi, nec reprobacione conquerendi causam justam habeant. Illis enim indebita gratia confertur; his vero debita pena inferuntur.

VIII. Diversæ quæstiones sunt, 1. Quo iure Deus hominem, creaturam suam, reprobet? 2. Cur non omnes, sed quosdem elegerit, quosdam vero

verò reprobārit? III. Cur hunc, e. g. Petrum, elegerit; alium verò e. g. Iudam, reprobārit? ad primam respondetur ex causa materiali; quia homo, quā lapsurus, reprobabilis erat. Ad secundam, ex fine, quia Deus gloriam misericordia & Justitiae patefacere voluit. Ad tertiam denique, ex causa impulsiva, quia sic ei placuit.

Simile. Si queratur, cur figulis ex eadem massa diversissima vasā efficiat? respondetur ex fine, ad diversos in œconomia usus. Rursus si queratur,

cur ex hac masse particula urceolum, ex alia matulam efficiat? respondetur ex causa impulsiva, quia sic figulo placuit.

IX. Christus, aut ut Deus, aut ut ~~Θεός~~ ^{πρότερος} & Mediator noster consideratur: priore modo, cum Pater & Spiritu S. causa efficiens est Electionis nostræ: posteriore modo est Electionis exsequendæ medium.

Dicimur itaque electi in Christo, Ephes. 1.4. nempe per ipsum ad salutem descendendi. Decretum de nobis servandis, est, prædestinatio ad finem: 'decreta verò de Christo, tanquam Capite nobis dando, est prædestinatio ad media.

X. Voces haec, περιθεσις, περιγραφη, περιστοι, et si quandoque pra iisdem accipiuntur; docendi causâ tamen sic distinguiri possunt, ut περιθεσις ipsum servandi propositum; περιγραφη, gratuitam illam benevolentiam, quā nos pro suis agnoscit; περιστοι verò prædestinationem ad Christum aliaque salutis media indiget.

Roman. 8. vers. 28, 29.
Novimus autem, iis qui
diligunt Deum omnia simul
conferre ad bonum, iis vide-
blicet qui (xⁱⁱ ὁράσθε)

ex proposito vocati sunt
Nam (εἰς οὐρανούς) quos
prescrivit, (οἱ προγενέτοις)
prædestinavit, ut conformes
fiant imaginis Filii sui, &c.

x. Insulti plane sunt, qui Electionem sic ag-
noscunt ut negant Reprobationem.

Quia reprobationem
non minus quam electionem
esse, docet Scriptura,
Mala. 4. 9. Eligo te, non re-
probo. Malac. 1, 3. Iaco-
bum dilexi, Esavum odio
babui. Roman. 9. 18. Cujus
vult miseretur, quam autem
vult, inducat. Rom. 11. 7.

Electi assequuti sunt, reliqui
occalluerunt. 1. Thes. 5, 9.
Non constituit Deus nos ad
iram, sed ad salutem. 2.
Tim. 2. 20. Vasa ad decus &
ad dedecus. Iudea vers. 4.
Surrepserunt quidam homi-
nes, prius jam olim descripti
ad hanc damnationem.

xii. Ut Christus causa est non Electionis, sed
salutis: ita infidelitas causa est non Reprobationis,
sed damnationis.

Diffrat damnatio à reprobatione ut medium exse-
quutionis à decreto.

xiii. Damnatio non est finis reprobationis; sed
patet factio gloriae justitiae Dei.

Non igitur rectè dici-
tur homo creatus ut dam-
naretur; damnatio enim
non finis est, sed medium | exsequutionis, cuius homo
reprobus se sponteā ma-
litiā reum facit.

xiv. Reprobationis, docendi causā, duo actus
statuuntur: indebita gratiæ negatio, qua præte-
ritio; & debitæ penæ destinatio, qua præ-dam-
natione dicitur.

xv. In exploranda Electione nostra, methodo
analyticā, progrediendum à mediis exsequutionis
ad decretum, factò initio & Sanctificatione nostra.

Tali

Tali Syllogismo, Qui-
cunque in se sentit donum
Sanctificationis, quâ pec-
cato morimur & vivimus
justitiæ, is justificatus, vo-

catus, seu verâ fide donatus
& electus est. Atqui per
Dei gratiam hoc sentio.
Ergo justificatus, vocatus,
& electus sum.

xvi *Diabolicum verò hoc argumentum est, Si
electus sum, bonis operibus non opus est: Si reprobus,
bona opera frustra sunt.*

Primum enim non est
Christiani hominis dicere,
Aut electus sum, aut repro-
bus; sed potius fidem su-
am tanquam electionis
medium explorare, 2. Cor.
13. 5, 6. *Vos ipsis tentate,
an sitis in fide, vos ipsis
probate. An non agnoscitis
venientem ipso, Iesum Christum
videlicet in vobis esse,
nisi probi situ. At spero*

fore, ut cognoscatis nos non re-
probos esse. Secundum, hic syl-
logismus subordinata dis-
jungit & a' ou'sata conjun-
git; subordinata enim mi-
nimèque ab electione di-
vellenda sunt bona opera,
quæ sunt ejus exsequendæ
& nobis certificandæ me-
dia. 'Aou'sata vero sunt
reprobum esse & bona opera
præstare.

C A P U T V.

In quo *De Creatione.*

Tantum de internis Dei operibus. Externæ
sunt quæ extra Dei essentiam sunt.

Suntque tum Creatio, tum Creaturarum Gu-
bernatio, seu Actualis Dei Providentia.

Creatio est, quâ Deus mundum, & quæ in eo
sunt, partim ex nihilo, partim ex materia naturæ
liter inhabili, produxit, ad patefaciendum Poten-
tiæ Sapientiæ, & Bonitatis suæ gloriam,

Historia Creationis existat Gen. 1. & 2.

C A P.

CANONES.

I. Creare non tantum est ex nihilo aliquid facere, sed etiam ex materia inhabili supra naturæ vires ali- quid producere.

II. Creationis opus & honor nulli Creaturæ, ne Angelis quidem, sed soli deo tribui debet.

III. Creatio non Creatoris, sed creaturæ est à potentia ad actum transitio.

IV. Potentia illa non est privativa, sed nega- tiva.

Quia materia creationis aut dispositio erat ad cor- natura sua inhabilis est ad id, quod ex ea creaturæ: e.g., in pulvere nulla habilitas pus humanum exinde tam artificiosè ac miraculosè exstruendum.

V. Creatione Mundi Deo nulla perfectio accessit: nec Mundum fecit ut inde boni quid ad ipsum per- ficiendum rediret, sed ut bonitatem suam cum creatu- ris communicaret.

VI. Creatio aut est speciei cum omnibus indivi- duis, sicut Angeli, Stellæ, & Elementa simul crea- sunt; aut est speciei cum quibusdam individuis, ut propagationis insita donatis.

VII. Specialiorem creaturarum cognitionem Phy- sicks relinquimus: sufficerit hoc loco easdem secundum dics creationis singulos perpendere.

VIII. Primus dies creationis tribus operibus illu- stris est.

I. Angelorum cum cælo supremo (cælo beato- rum dicto) creatione.

Nusquam melius refer- | quia cum terram fundâisset
tur Angelorum creatio, | Deus, jam ab ipsis erat ce-
quam ad primum diem; | lebratus, Job. 38.7.

2. Materiæ Mundi hujus aspectabilis productione, quæ non omni formâ prorsus caruit; sed perfectione, separatione, ac ornatu, quem deinde paulatim accedit, destituta erat.

3. Lucis priuigeniæ immissione: quæ quidem lux nec ignis clementiaris fuit, nec nubes lucida, nec aliud quo piam corpus, sed qualitas à Deo (qui est lux inaccessa) aëri immissa, postmodum vero quarto die stellis indita.

ix. Secundo die constitutum est expansum, aëris seu cœlum aëreum dictum, quod inferiori sui parte inter aquas superiores, hoc est nubes; & inferiores, mare videlicet, distinguit.

x. Tertio die Deus,

1. Aquas inferiores terræ adhuc circumfusas separavit, & certis alveis, ut reliqua terra (arida dicta) homini & animalibus commodum exhiberet domicilium, cohibuit.

2. Terræ nullo adhuc semine, nullo Sole exsistente, vim herbescentem producendis plantis & stirpibus indidit.

xi. Quarto die sidera & luminaria in cœlo collata sunt: quorum motus non ab anima aut intelligentia assistente, ut Philosophi fabulantur, sed à vi divinitus indita exsistit: non secus ac terra infusa virtute suâ immota stat.

xii. Usus stellarum triplex est. 1. Distinctio diei & noctis. 2. Notatio vicium & tempestatum anni. 3. Communicatio virium in rebus inferioribus.

xiii. Quinto die aves, pisces, & reptilia crea-
ta sunt.

32 CHRIST. THEOLOGIÆ

xiv. Sexto die animantibus quoque terraे producatis, sicque toto hoc mundo, velut amplissima domo omnigenâ suppellectile instructâ, hominem quoque fecit.

Ex Creaturis cum primis Theologia Angelos & homines considerat, utpote quibus Deus imaginem suam contulit.

CANONES.

i. Etsi totus Mundus divinæ potentiae, sapientiae, ac bonitatis sit speculum, propriè tamen Dei imago solis Angelis & Hominibus tribuitur,

ii. Imago Dei, partim in naturalibus donis consistit, Angelorum nimirum, & animæ humanæ simplici & invisibili substanciali, virtute, intellectu, volitate & immortalitate; partim in supernaturalibus, beatitudine scilicet primævâ, intellectus & voluntatis rectitudine, majestatique & dominio in reliqua creatura.

Angeli sunt Spiritus intelligentes, à corpore liberi.

CANONES.

i. Angeli non accidentia, neque qualitates, sed vera uisualia sunt.

ii. Angeli corporeæ molis & interitus sunt expertes.

iii. Corpora quibus Angeli apparuerunt, non erant membra corporis mortali, neque tamen illis hypostaticè unita, sed certi ministerii causâ liberè assumta.

iv. Angeli in loco sunt non circumscripitive, sed definitivè.

v. *Angeli in pluribus locis simul esse nequeunt.*

vi. *Angeli reverâ de loco in lo. um moventur.*

Homo est creatura, corpore ex terra primus formato, deinceps verò semenis traduce propagato; animâ verò rationali divinitus inditâ constans.

Non improbamus hic Philosophorum definitio-
nem, qua hominem, ani-
mal rationale esse dicunt.

Interim ad institutum no-
strum, in schola Theologi-
ca, rectius hoc pacto homi-
nem describimus.

CANONES.

i. *Triplex miraculosa corporis humani produc-
tio in Scripturis traditur. Prima, ex pulvere ter-
ræ sine patre & matre. Secunda, ex costa Adami
sine matre. Tertia, ex Virginis beatæ sanguine sine
patre.*

ii. *Anima humana non ex semenis traduce
propagatur, sed immediatè à Deo creata corpori
inditur.*

De hominis creatione, Moses sic scribit. Gen. 2.
v. 7. *Insufflavit Iehova in
nares ipsum halitum vitæ, sic
factus est homo anima vi-
vens. Quo loco tria memo-
rantur. Primo, immediata
animæ creatio; dicitur e-
nīm *huius Dei.* Secundo,
inspiratio ejus; inquit enim
& *insufflavit in nares ejus.*
Tertio, *unio corporis &
animæ hypostatica;* & fa-
ctus est *animi vivens,* με-
*τωνυμως; i.e. animatum
vivens.* Caterum, hodiéque*

animam à Deo è nihilo
creatam homini inspirari,
probant sequentes ratio-
nes. i. Quia aliunde esset
nostra anima quam anima
Adami; nostra scilicet ex
præexistenti materia, A-
dami vero è nulla. Nec
objici hic potest, aliam
generationis, aliam crea-
tionis rationem esse; nihil
enim ex materia generatur
nisi quod initio quoque
ex materia fuit creatum.
II. Quia anima Christi,
non est ex traduce semi-
nis;

34 CHRIST. THEOLOGIÆ

nis; nec enim viri ministerio, sed Spiritus S. operatione ex sanguine B. Virginis, conceptus est. III. Quia Scriptura de anima nostrarum ortu, tanquam de opere creationis, non naturæ, loquitur, Job. 33. 4. *Spiritus Dei fortis fecit me, & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi.* Zach. 12. 1. *Iehovah extendit celos, fundat terram, formaque spiritum hominis in eo.* ubi manifestè creationis operibus accensetur. IV. Quia talis est cuiusque genetis, qualis analysis. At hominis hæc est analysis, ut *corpus in pulvrem, spiritus vero ad Deum redeat,* Eccl. 12. 9. Cum igitur in analysi hominis spiritus immediate ad Deum redeat, immedi-

atè haud dubiè ab ipso factus est. V. Quia Scriptura inter partes corporum & spirituum aperte distinguit, Hebr 4, 12. VI. Quia anima est ~~spiritus~~, ideoque non nisi ex nihilo producitur. VII. Quia si ex traduce generetur, aut ex anima generaretur, aut ex corpore, aut ex corpore & anima simul. At non generatur ex anima; quia ex incorruptibili nihil generatur. Non ex corpore; quia corporea non est. Non ex corpore & anima simul; quia partim corporea, partim in corpore efficitur. Quod si igitur ex nihilo producitur, à solo Deo producitur, cuius solius est ex nihilo aliquid facere,

III. *Axiomata Physica simile generat simile* & homo hominem, *nihilominus hoc in negotio vera manent;* tum quia homo hominem, persona personam generat; tum quia parentum ministerio generatur corpus, velut animæ subjectum, illudque cum anima à Deo indita unitur, & tandem partu totus homo in lucem editur.

Non obstat, quod homo quidem causa efficiens sit hominis, sed non secundum omnes partes. Ut enim hominem occidere dicuntur, qui tantum

corpus interimit; ita homo hominem generare dicuntur, et si animam non generet.

Nec homo aliis viventibus, hac in parte, est ignobilior;

ignobilior; cum potius quod Dei operatio immensissima
eam ob causam hominis diata cum naturae operatio
generatio præstantior sit, one concurrat.

iv. *Anima humana immortalis est, non anima mortalis;*
et quod à Deo in nihilum redigi nequeat; sed Dei
ordinatione, quod à causis secundis destrui non
possit.

v. *Facultates animæ ab anima realiter dif-
ferunt, ut qualitas seu proprium accidens à sub-
iecto.*

Ratio ex eventu petitur; bus animæ, integra manif-
quia labefactatis facultatis ejus essentia.

vi. *Facultates ejus autem merè organicae sunt;*
ut facultas vegetativa et sensitiva; aut ex
parte tantum et ad tempus tales sunt, ut in-
tellectus et voluntas. Illæ corruptio corpore se
non exserunt; haec absque corporis ministerio
sese exercere possunt, et corpore destructio sese
exserunt.

vii. *Libertas à coactione, essentialis voluntatis
proprietas existit.*

Secus enim voluntas esset noluntas.

CAPUT VI.

In quo

De actuali Dei Providentia.

A Ctuialis Dei Providentia est, quâ Deus non
solum creaturas suas conservat, sed pro im-
mensa sapientia, bonitate, potentia, justitia &
misericordia, omnia gubernat.

CANONES

CANONES.

i. Providentiam hanc negare, est Deum ipsum negare.

ii. Providentia actualis ab æterna differt, ut executio à decreto.

iii. Ut in æterna Providentia voluntas Beneplaciti, ita in hac voluntas Signi cumprimis elucet.

iv. Providentia non tantum in scientia, sed et in gubernatione omnium, maximorum & minimorum, consistit.

v. Providentia Dei causas secundas non tollit, sed ponit.

vi. Providentie Dei respectu, quæ causarum secundarum ratione contingentia sunt, necessaria sunt. Necesse tamen immutabilitatis, non compositionis.

vii. Providentia Dei longè abest à Fato Stoicorum.

Stoicum enim Fatum causarum secundarum connexioni Deum alligat: Christianum vero Fatum, causas secundas Dei liber rimæ voluntati subordinat; quippe quibus non necessario sed liberrime, non ex indigentia sed ex indulgentia utitur.

viii. Providentiâ Dei bona & Mala reguntur.

ix. Bona reguntur efficaci actione, ad quam pertinet virtus divinæ præ cursus, concursus, & succursus.

x. Mala reguntur actuosa permissione, adeoque permittendo, determinando, & dirigendo.

xi. Providentia Dei etiam circa inordinata & peccata manet ordinata & incontaminata.

Duo enim in malis actionibus spectanda sunt: actio ipsa & ~~avopuia~~ actio-
nis; actio ipsa, tanquam motus naturalis, sit ethica-
ci Dei operatione: ~~avopuia~~
verò seu malum in actuo-
sa Dei permissione. Regi-
tur enim peccatum 1, Per-
mittendo. 2, Determinan-
do & intra limites conti-
nendo. 3, Ad bonum e-
ventum dirigendo. Jam
verò Deus nullo istorum
modorum peccati autor
dici potest. Non efficiendo
tò materiale, seu actionem
naturalem; ut enim in
equo alia causa est mo-
tus, alia claudicationis;
itò aliud est, esse causam
actionis, aliud verò, esse
causam adhærentis mali-

tia. Non permittendo pra-
vam actionem; quia pec-
catum impedire nullā le-
ge cogitur. Non determi-
nando; ut enim, qui incen-
diū restinguit, ne latius
grasseretur, non causa est
incendii: ità qui terminos
figit peccato, non causa est
peccati. Non dirigendo ad
bonum finem; ut enim
summum artificium est ex
venenatis animalibus fa-
lubrem parare medici-
nam; ita Deo gloriosum
est etiam ex tenebris lu-
cem, ex malis boni quid
elicere. Patet igitur, quām
frivolum sit illorum com-
mentum, qui ut Deum &
peccati labē vindicent, ad
nudam & otiosam tantum
permissionem configunt.

XIII. *Etsi Scriptura eandem actionem seu idem opus sèpè Deo, Diabolo, & impiis adscribat; Deo tamen peccatum imputari minime potest.*

Neque in hoc casu ad
nudam permissionem re-
currendum, sed ex scopo
& fine de his actionibus
judicandum. Aliud enim
in una eadēque actione
Dei, aliud Satanæ, aliud
Impiorum consilium est.
Jobi afflictio Deo ascribi-
tur: *Deus dedit, inquit Job, Deus abstulit:* ascri-
bitur quoque Satanæ &
Sabeis ac Chaldaeis, ve-

rum ex fine de singulis ju-
dicandum. Satanæ propo-
situm erat Jobum ad des-
perationem redigere; Sa-
baeis & Chaldeis decretum
erat furto ac spoliis sancti
viri ditari; Deus verò con-
stituit servi sui fidem pro-
bare & patefacere. Sic in
crucifixione Christi, Pilato
propositum fuit in gratia
Iudeorum & Cæsaris ma-
nere; Iudeis propositum.

erat

erat odio & vindictæ cupiditati satisfacere; Dei verò finis erat humanum genus redimere. Hinc ni-

hil fecisse dicuntur, quam quod Dei manus & consilium decrevit, Act. 4. 28.

xiv. Induratio impiorum Deo ut justissimum judicium adscribitur, sic, ut neque culpa Deo imputari, nec impii excusari possint.

Impii inexcusabiles hac in parte sunt, quia Deus eos solum indurat, qui se ipsos indurant, nec ex molibus duros, sed ex induratis justo iudicio induratores facit. Indurant autem scipios, abuso eorum, quibus maximè emolliri debebant, nempe, I. Longanimitatis Dei. Rom. 2, v. 4, 5. An divitias benignitatis ejus & toleranziae ac tarditatis ad iram conseruans, ignorans te benignitate Dei ad resipiscientiam deducis? Sed pro duritia tua & corde, quod resipi cere ne- scit, thesaurizas tibi ipsi iram in diē iræ, &c. II. Verbi Dei, 2. Cor, 2. 15. Nam Christi bona fragrantia sumus Deo in iis, qui servantur, & in iis qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem, illis verò odor vita ad vitam. III. Ca- stigationis seu ferulae Dei, quā incudis instar dñriores redduntur. Ier. 5. 3. Percutis eos, sed non dolent; consumis eos, sed renunt accipere eru- ditionem; reddunt faciem suā obfirmationem petra, renunt

converti. Hac ratione, quia seipsos indurant, justissime indurantur à Deo, qui toties de Pharaone dixit, Tenebo cor ejus, obfirmabo, indurabo cor ejus. Non autem permittendo solum indurat, sed I. Frænum, quo cupiditates impiorum inhibuit, laxando, Rom. 1. 24. Tradidit eos cupiditatibus cordium ipsorum & v. 28. Tradidit eos Deus in mentem omnis iudicij expertem. II. Satanæ, tanquam carnicici ipsos tradendo. I. Reg. 22. v. 21, 22. Tandem prodiit quidam Spiritus, qui consistens coram Iehova dixit, Egō pelliciam eum (Ahabum putā) Dicente verò Iehova, quo p̄clio? dixit, Egressus ero spiri- tus mendacii in ore omnium prophetarum ejus. Tum dixit, pelicies, etiámque prevalebis, exi & fac ita. Ut igitur Magistratus facinorosū carnisci plectendum tradens, nec facinoris nec interitus facinorosi causa est: ita Deo impios Satanæ tradendi, nec indurationis nec extitii illos culpa imputanda est.

CAPUT,

CAPUT VII.

In quo
De Gubernatione Angelorum.

Providentia Dei actualis cum primis elucet in Angelorum & Hominum gubernatione. Gubernatio Angelorum bonorum est, aut malorum. Bonorum Angelorum gubernatio est; quâ Deus illos in primæva rectitudine & felicitate, in filio suo tanquam Capite ipsorum, ad laudem gloriose suæ gratiæ, confirmavit.

CANONES.

I. Boni Angeli suâ naturâ æquè labiles erant ac mali Angeli.

II. Confirmationem igitur sui in bono, non sibi, sed gratiæ Dei Patris, & Filio tanquam Capiti suo, acceptum ferre debent.

III. Filius Dei Caput Angelorum est, non Redemtionis sed Creationis, & gratiæ cum Deo nivis jure.

Nec enim Dei imagine Dei, Qui est imago Dei invicem donari, nec in filios adoptari poterant, nisi in Filio sibilis, & primogenitus omnis creaturæ, Col. 1. 15.

IV. Angelus ille, qui Patribus in forma humana, in Incarnationis præludium, tam frequenter apparuit, non erat creatus angelus, sed ipse Deus Filius.

Gen. 18. 13. Dixit Iehova se gessit cum angelo. Iosuæ, Abraham, quid ita risit 6. v. 2. Lixii (vir ille quem Sarah & Gen. 32, 28. Ut vedit Iosua,) ego sum principes militiæ Iehovæ, & Principem te, (inquit Angelus ad Jacobum) geris apud Angelos: quod ita explicatur v. 5. Deinde dixit Iehova Iehoschua, vide Zach. cap. Dolæ. 12, 4. Principem I. 2, & 3.

v. Et si

v. *Etsi nulla inter Angelos sit auctoritas, antea-
men is ordo ipsis intercedat, ut Principem seu Caput
aliud quam Filium Dei habeant, ex Scripturis non
liquet. Rectius sane per Michaelem Archangelum
Filius Dei intelligitur.*

*Opponitur enim Diabo-
lo tanquam capiti malorum
Angelorum. Apocal. 12, 7.
Michael & Angelus ejus pre-
lati sunt cum Dracone. &
v. 10. Nunc facta est salutis
virtus & Regnum Dei nostri
& potestas Christi eius.*

vi. *Boni Angeli voluntatis divinae promptissimi
sunt exsequitores: in primis in Deo laudando & piis
custodiendis.*

vii. *Au verò certi Angeli certis hominibus aut
provinciis præsint, anxiè non inquirendum.*

*Nunc enim unus, nunc Iuti ex Scripturis manife-
plurium ministerio Deum Iustissimum est.*

*Malorum Angelorum gubernatio est, quâ De-
us illos à primæva integritate deficientes, & ho-
stes Regni Christi factos, cœlo ejectos, in infer-
nale deturbavit exitium.*

CANONES.

i. *Mali Angeli tales sunt non ex creatione sed
ex propria defectione.*

ii. *Principium illorum peccatum an fuerit su-
perbia, Scriptura non exprimit: certum tamen est
non sine superbia admissum fuisse.*

*Superbia enim, cum Iudeo apostolo v. 6. commislo, est
quolibet peccato, cum vero i conjuncta.*

iii. *Tutius cum Iuda Apostolo v. 6. defectio-
nem a prima originē, & desertionem domicilii
proprii, illud appellamus.*

iv. *Mali*

IV. Mali Angeli Principem habent, quem
Scriptura Diabolum καὶ ἔχολον, Veterem item
Serpentem, Satanam & Draconem nominat.

Vide Apoc. 12, 2.

V. De temporis affectionis, & numero malorum
Angelorum, cum Scriptura nihil habeat, nobis quoque
zendum.

VI. Poena ipsorum partim in memoria amissae ac
irrecuperabilis felicitatis, partim in sempiterno malo-
rum sensu & cruciatu consistit.

VII. Mansit in malis Angelis simplex, invisibilis,
& immortalis substantia.

VIII. Mansit quoque in ipsis non exigua scientia,
& in scrutandis etiam futuris sagacitas. Cujus ad-
minicula sunt, 1, Naturalis cognitio. 2, Cognitio
ἐμπειρικὴ ex diuturna experientia. 3, Astrologia. 4,
Scripturæ notitia, imprimis Prophetarum. 5, Reve-
latio extraordinaria, quoties Deus ipsorum, tanquam
carnificum, ministerio usurps est.

IX. Ut autem hæc ipsorum scientia à charitate aliena est, ita ob omni quoque solatio vacua existit, nihilque quam terrorem ipsis incutit.

Matth. 8, 29. Quid nobis credis Deum unum esse, recte
recum, Iesu Fili Dei? ve- facis: & dæmonia credunt
nisti hic ut torqueres nos sed borrescant.
ante tempus? Jac. 2, 19. Tu

X. Mansit quoque in ipsis magna potentia, quam
exserunt in corporibus vastissimis loco movendis,
in tempestatibus ciendis, in adibus & montibus
convellendis, in aere & corporibus venenato ha-
bitu inficiendis, in hominibus occupandis & ob-
sidendis, in sensibus internis & externis, organi-

42 CHRIST. THEOLOGIÆ

aut objecti variatione & mutatione, fascinandis.

x. In corpora tamen cœlestia seu stellas nihil
juris ac potestatis obtinent.

Quia tantum ipsis concessa est esse & regere. Eph. 2,2.

xii. Omnis quietiam ipsorum in inferiora po-
testas, Dei Providentia sic limitata est, ut sine ejus
permisso neminem quid possint.

Math. 8. 31. Dæmones te nobis abire in gregem
verò preceabantur eum, di- porcorum illorum.
centes, Si ejicis nos, permit-

xiii. Mali Angeli mira faciunt, sed miracula
facere nequeunt.

Miraculosa enim sunt o- rum potentiam superan-
pera omnem creatura- tia.

CAPUT VIII.

In quo

De gubernatione hominis in statu
innocentiae.

TAlis est Angelorum gubernatio. Hominis
Gubernatio, tum in statu innocentiae & mi-
seritiae, tum in statu gratiae & gloriae elucescit.

Gubernatio hominis in statu innocentiae est,
quâ Deus cum homine fœdus operum iniit, eique
sub obedientiae conditione felicitatis perenni-
tatem promisit, inobedienti verò mortem mina-
tus est.

CANONES.

i. Duplex est fœdus Dei cum homine pactum,
fœdus operum, & fœdus gratia, illud arte lapsum, hoc
post lapsum.

ii. Fœ-

ii. Fœdus operum dupli*c* Sacramento confirmatum fuit, Arbore Vitæ, & Arbore scientiæ boni & mali; utraque in medio Paradisi collata.

iii. Uſus illarum duplex erat: 1. Ut illius uſu, hujus veritatis incertitudinē, hominis probaretur obedientia: 2. Ut illa felicitatis perennitatem obfignaret obedientibus, hæc verò inobedientibus summi boni amissionem & summi mali immisionem significaret.

iv. Arbor igitur Vitæ, non ab insita vivificandi facultate, sed è sacramentali significatione sic dicta est.

v. Similiter arbor scientiæ boni & mali, nomen hoc habet à significatione summi mali & boni, ac eventu.

Re ipsa enim homo ex amiserit, & quantum impertus est quantum bonum illum sibi accersiverit.

vi. Felicitas hominis adhuc integri, imprimis confitebat in Dei imagine.

vii. Imaginis divinæ subiectum primarium est anima; secundarium, corpus, quatenus anima opera-tiones se in eo exserunt.

viii. Imaginis Dei dona partiim naturalia, partim supernaturalia erant.

ix. Naturalia erant, anima simplex ac invisibilis substantia, ejusque facultates, intellectus nimirum & voluntas.

x. Supernaturalia erant, intellectus claritas, voluntatis libertas & rectitudo appetitum seu affectuum conformitas, totius hominis immortalitas, & dominium in inferiores creatureas.

XI. *Intellectus in primo homine ea fuit iuritas, ut naturalia omnia, quæ in primis principiis per se notis potestate existunt, noverit.*

Cujus rei specimen illustre edidit Adamus, cùm cui liber animantium no-

men, naturis ipsorum con-
gruens, indidisset. Gen.
2, 20.

XII. *Voluntas libera erat, ad bonum & malum indifferens, ut homo in integritate perseverare potuisset, si voluisse: accepit posse, si vellet, non autem velle, ut posset.*

Liberum arbitrium pro quadruplici hominis statu quadruplex est. In primo homine liberum erat ad bonum & malum. In homine lapsò liberum tantum est ad malum. In homine regenito seu statu gratiæ liberum est à malo & ad bonum per Dei gratiam, sed

imperfectè. In statu gloriæ vero liberum erit à malo, & ad bonum perfedè. In statu integratæ potuisset non peccare. In statu miseriæ nihil potest quam peccare. In statu gratiæ non potest peccatum in hominē regnare. In statu gloriæ planè non poterit peccare

XIII. *Inferiores appetitus omnesque affectus cum ratione congruebant.*

XIV. *Homo primus etiam corporis respectu immortalis erat, non æternus tamen, quasi corpus ex elementis compositum in principia sua resolvi non potuisset, sed ex fæderis divini pacto; non quod non potuerit mori, sed quod potuerit non mori.*

XV. *Imperium hominis in creaturas inferiores non solum utriusq; integrum, sed & xpsic mite fuit & placidum.*

XVI. *Labor ille, quo paradisum custodire & colere debuit Adamus non cum molestia coniunctus, sed jucundissimus erat.*

CAPUT IX.

In quo

*De lapsu primorum Parentum tanquam
misericordia humanae principio.*

Tantum de Gubernatione hominis in statu innocentiae. Gubernatio hominis in statu misericordiae est, quâ Deus hominem in peccatum sponte prolapsum variis miseriis, justo iudicio subiecit.

Consistit igitur hic status in peccato, & miseriis peccatum consequentibus.

Peccatum est *avocia*, seu quicquid legi divinae repugnat.

i. Joh. 3, 4. Legis nomine hoc loco cum pracepta & interdicta homini primitus proposita, insculpta intelligitur. De Legis autem post lapsum instaurazione ac ampliatione infra agetur suum loco.

CANONES.

I. Peccati nomine aut concretè subiectum *avocia* cum ipsa *avocia*, aut abstractè sola *avocia* indigitatur.

II. Nimis stricta est definitio peccati, per cogitatum, dictum aut factum.

Taliter à Pontificiis debet, definitio hæc in peccnitur: verum, ut infra patet, originale non cōpetit.

III. Deus peccati autor circa blasphemiam statu nequit.

IV. Nihil obstat, quin unum idemque, diverse ramen respectu, sit peccatum & pena peccati.

Peccatum primum est, aut ex primo ortum.

Primum peccatum est, inobedientia primorum parentum, quâ Dei interdictum de arbore scientiæ boni & mali sunt transgressi.

CANONES.

i. Causa transgressionis Adami & Evaæ nec Deus est, nec decretum Dei, nec denegatio specialis gratiæ, nec lapsus permisso, nec motus naturalis excitatio, nec denique lapsus illius gubernatio.

Non Deus: quia arboris illius fructu homini severissimè interdixit. Non decretum ejus; quia illud tantum immutabilitatis, non coactionis necessitatem infert, nec ad peccandum quemquam impellit. Non denegatio specialioris gratiæ, quâ homo integer maneret; quia nè quidem eam gra-

tiam homini debuit, quam ipsi dedit; accepit enim posse, si vellet, et si non acceperit velle ut possit. Non motus naturalis excitatio; quia motus per se non est peccatum. Non lapsus illius gubernatio; quia malum in bonum convertere, est boni potitus quam mali autor rem esse.

ii. Peccatum primum Deus noluit & voluit.

Noluit, quatenus peccatum est: voluit & decrevit illud; quatenus est

medium patefaciendæ gloriarum misericordiæ & iustitiae.

iii. Causa ejus περιταπτικὴ fuit, antiqui illius serpentis, Satanae instinctus & persuasio.

iv. Causa πεγνυσθὲν erat, voluntas hominis, per se quidem ad bonum & malum indifferens, sed Satanae persuasione ad malum inflexa.

v. Certi sunt lapsus istius gradus, quibus

non simul, sed paulatim homo à Dō defecit; nēmpe, 1, *Incogitania* & πολυπεγχυσούν *Eva*, cum serpente, absente marito, conferentis. 2, *Incredulitas*, quā paulatim *Satanæ*, Dei in hominem benevolentiam in dubium vocantis, mendacitis adiutari aq; Deo diffidere cœpit. 3, *Frustrus prohibiti* & gloriæ divinæ affectatio. 4, *Factum ipsum*. 5, *Seductio Adami* & ἀτακτο affectus in ipso quoque excitus.

VI. *Partes hujus lapsūs si species, recte totius legis naturalis transgressionem dixeris.*

Peccavit enim homo incredulitate, diffidentia, αχρεισία, idolatria, quā à Deo defecit, & ex se ipso idolum facere satagit, Verbi Dei contemtu, rebellione, homicidio, intemperantiā, furto, rei, alienæ, inconsulto Domi-

no, contrectatione, falso testimonii assentu, ambitione denique altioris dignitatis, imo gloriæ soli Deo competentis, affectione. Unde nimis stricte peccatum hoc per intemperantiam, ambitionem aut superbiam definitur.

VII. *Recte igitur cum B. Apostolo Peccatum hoc παρεῖβασιν, παρηγόμενα, & παρεγκολι, b.e. transgressionem, offendam, & inobedientiam nominamus.*

Rom. 5. vers. 14, 18, 19.

VIII. *Adamus, hoc in negotio, non ut privata, sed ut publica persona, adeoque ut totius humani generis Parens, Caput & Radix considerandus est.*

IX. *Quicquid igitur accepit & perdidit, sibi & omnibus posteris accepit & perdidit.*

Ut caput sibi & membris rationem tenet, ut nobilis sibi & posteris secundum amittit aut servat; ita Adamus felicitatem illam sibi & posteris per-

didit. Ut ex venenata radice nihil salubre nascitur, ita quotquot naturaliter ex Adamo descendunt, peccati illius primi rei nascentur.

X. Peccatum igitur illud *primum non personale* tantum est, sed *naturale quoque*, quippe quo tota natura depravata est, cuius etiam posteri Adami rei tenentur, quorum nimis *naturaliter ex Adamo descendunt*.

Excipitur igitur ab hoc reatu Christus, ex Adamo quidem natus, sed non per

Adamum: non naturali generatione, sed per virtutem Spiritus Sancti.

XI. Ut igitur persona naturam inficit: ita deinceps natura personas.

XII. Primos parentes à Deo in gratiam receperos esse, pie credimus.

CAPUT X.

In quo

De Peccato Originali & Libero Arbitrio

PECCATUM EX PRIMO ORTUM Originale est aut Actuale.

Originale peccatum est nativa illa vitiositas omni & toti homini naturaliter ex Adamo descendenti, propter reatum primi peccati immissa, quā libertate ad bonum penitus amissā, tantum ad malum proclivis existit.

CANONES.

I. Peccatum hoc in Scripturis nominatur peccatum *κατ' ἔχοντα & corpus peccati, (a) peccatum*

eatam peccans, (b) peccatum inhabitans, (c) lex membrorum, (d) vetus homo, (e) & caro. (f)

(a) Rom. 6, 6. (b) Rom. 7, | 7, 23. (e) Rom. 6, 6. (f) Jo-
13. (c) Rom. 7, 17. (d) Ro. | an. 3, 6. Gal. 5, 17.

II. Appellatur etiam concupiscentia.

Rom. 7. v. 7. Concupi- | Lex dixisset, Non concu-
scientiam non nossem, nisi | pices.

III. Falso igitur illam Pontificii peccatorum numcro eximunt, & operibus Dei accensent.

Concupiscentiae enim no- | aut vitiositas facultati il-
mine aut naturalis con- | li adhaerens, quatenus
cupiscendi facultas intel- | ei actu primo inest, quâve
igitur, quæ homini eti- | tantem ad malum incli-
am ante lapsum inerat: | nat.

IV. Peccati originalis causa proxima est reatus peccati primi, cuius respectu est iustissima Dei paenit- pars nimirum mortis, quam Deus homini minatus est.

V. Et si anima homini immediate à Deo inspiretur,
unita ramen cum corpore, protinus rea est primi
peccati, toti homini imputati, ideoque & illa labe
originali inficitur.

VI. Nec ideo peccatum originale peccatum esse
definit, quod nec voluntarie, nec scienter à
nobis sit commissum; sufficit enim adesse na-
turae nostræ τὸ ἀνομον ut maximè abfirτ τὸ ἔκ-
στον.

VII A peccato hoc originali (excepto solo
Christo) nemo hominum immunis est, nè quiā
dem Beata Virgo Maria: nec solum illud in-
fantibus, sed etiam homini vix dum concepto &
nondum nato inest: & ut rapacitas in catulis

Iuporum se magis magisque exserit.

Psal. 51. 7. *Enim ini-* | 2. Cor. 5. 21. *Fecit, ut qui
quitate concepsimus sumus, & in non noverat peccatum, pro
Peccato foviit me mater mea nobis peccatum esset.*

VIII. Peccatum originale non tantum in adu-
eraria & ineptitudine ad bonum, sed & in pro-
clivitate ad malum consistit: nec boni tantum
primitus accepti est amissio, sed contrarii mali
immissio.

IX. Peccato originali, naturalia bona sunt cor-
rupta, supernaturalia verò penitus sunt sublata.

X. Mansit igitur intellectus, sed obtenebratus:
mansit voluntas, sed depravata: mansit appetitus
inferior, sed totaliter vitiatus.

XI. Hinc etiam in actionibus naturalibus & civi-
libus nihil boni agere potest homo irregenitus, sine
speciali Dei gratia.

XII. Sine bac speciali Dei gratia nihil præclari
a Gentilibus astum fuit.

XIII. Quicquid tamen illud fuit, multiplici
cum vanitate conjunctum fuit, ut etiam præci-
pue illorum virtutes coram Deo splendida sint pec-
cata.

XIV. Bona enim opera non statim sunt, quæ in se
bona sunt, sed quæ bonæ bene quoque fiunt.

Bonum opus univocè dicitur aut æquivocè. Il-
lud bonum est simpliciter & omnium circumstanti-
arum respectu: istud in se quidem bonum est, sed aut
objecti, aut subjecti, aut modi, aut finis respectu
vitiosum est. Sanè si finem
actionis Gentilium specie-
mus, patebit, propriæ ma-
gis quam divinæ gloriæ
ipos rationem habuisse in
actionibus suis.

XV. *Etsi reprobrum quoque affectus à Deo
velut*

velut fræno inhibeantur, non tamen sanantur.

XVI. Supernaturalia verò dona penitus amissa sunt; intellectus nimis claritas, voluntatis rectitudo, & appetitus cum ratione conformitatis.

XVII. Hinc in spiritualibus aut cognoscendis aut agendis, homo, nec quoad actum, nec quoad potentiam, ullum principium in se habet.

XVIII. Ædificium igitur in cineribus quærunt, qui homini irregenito liberum arbitrium seu reliquas vires tribuunt, quibus aut bene agat, aut ad conversionem & Dei gratiam acceptandam se preparat.

Qui error est Pelagianorum & Semipelagianorum.

XIX. Mansit quidem arbitrium hominis liberum à coactione, sed non ad bonum & malum.

XX. Imò liberum factum est tantum ad malum, adcōque Servum potius quam Liberum dicere mereitur.

Intellectum quod attinet, animalis homo non est capax eorum, quæ sunt spiritus Dei.. 1. Cor. 2, 14. Voluntatem si spectes, signum cordis hominis malum est à pueritia ejus. Gen. 8, 21. Totum denique hominem, vitâ spirituali amissâ, in peccato mortuum jacere, Scriptura clamat, Eph. 2, 1. Coloss. 2, 13.

XXI. Et si peccatum hoc remissum sit piis parentibus, nihilominus tamen per generationem in posteros transfunditur.

Ratio; quia remissione inhabitans vitium non penitus tollitur, et si reatus auferatur. Et ut fidei dominum non est ex generatione, sed ex regeneratione, ità homo non quâ regeneratus, sed quâ homo, generat hominem. Sicut semina ab aridis, paleis & siliquis purgata, cum iisdem resurgunt.

CAPUT XI.

In quo

De Actuali Peccato.

HÆc de peccato Originali. Actualē peccatum est, quo in cogitationibus, cupiditatibus, dictis, aut factis lex Dei violatur.

CANONES.

I. Ex circumstantiarum varietate, variū quoq; existit peccatum.

II. Ex causa efficiente, est personæ publicæ aut private, majora aut minori ~~τερέοχη~~ donatae.

III. Ex materia, est cogitatum, concupitum, dictum, aut factum.

IV. Ex forma, est omissionis aut commissiōnis.

V. Ex fine, est inconsideratum aut affectatum seu contra conscientiam, idque magis ex malitia quam ex infirmitate, aut contrā magis ex infirmitate quam ex malitia.

VI. Ex subiecto, est animæ imprimis, aut corporis, aut viriusque.

VII. Ex objecto, commissum est in Deum aut in proximum.

VIII. In deum commissum est, aut ex fracta aut ex plena voluntate: atque hoc posterius peccatum Scriptura peccatum in Spiritum sanctum & ad mortem vocat.

Matth 12.32. Joan. 5.16.

IX. Est autem peccatum in Spiritum sanctum
(eu.)

Seu ad mortem, cum quis Spirius sancti testimonio intra conscientiam suam convictus, eidem tamen hostiliter, petulantier, & elata quasi manu, adversatur.

X. Peccatum in homines laedit superiorcs, inferiores, aut æquals, pluribus aut paucioribus vinculis sanguinis, affinitatis, &c. unitos.

XI. Ex adjunctis, peccatum tale est per se aut per accidens.

Qualia sunt scandala in tibus. Vide Roman. 14.
rebus alioquin indifferen-

XII. Nullum peccatum suā naturā veniale est,
seu tan̄ leve ut damnationem non mereatur.

Damnat̄ hoc axioma. & effectu; nullū enim
te erit Pontificorum, peccatum est, quod non
statuentium quædam pec- cum offensa divinæ ac in-
cata ex se venialia esse. finitæ majestatis Dei sic
Ratio patet ex objecto conjunctum.

XIII. Eventūs tamen, meriti Christi, & gratiæ Dei respectu omnia sunt remissibilia, exceptā infidelitate finali, & peccato in Spiritum sanctum.

Non quod Gratia & merito repugnant, ac con-
cito Christi sint majora, juncta sive cum utriusque
sed quod gratia & Christi contempnū.

XIV. De reliquorum peccatorum gradibus ex circumstantiis judicandum; quarum consideratiōe ex aggerantur aut extenuantur.

Gravius est e. g. peccatum admissum à digniore, ea, major habetur. Gravius
quam ab inferiore. Tanto est peccatum appetitu, quā
(enim) compellit in se cri- nudā cogitatione; gravius
men habet; quantà quā pes- item dicto & facto, quā m
appetitu aut cogitatione
com-

commissum. Gravius est peccatum affectatum, quam in affectatum. Gravius peccatum commissionis, quam omissionis, in eodem genere. Gravius est peccatum in Deum, quam peccatum in proximum. Gravius est peccatum in eum commis-

sum, in quo plura nos avocare à peccando debeant, quam in alium. e.g. peccatum in parentes gravius est, in eodem genere, quam peccatum in fratrem. Gravias est scandalum datum pusillo, quam datum ad uitiori.

CAPUT XII.

In quo

De Miseriis Peccatum consequentibus.

HA&tenus de peccato: Nunc de miseria peccatum consequente.

Miseria hæc temporalis aut æterna est.

Utraque corporalis est vel spiritualis.

CANONES.

i. *Totam hominis miseriam complexus est Deus mortis vocabulo.*

Genes. 2. 17. *Quo die co-| arboris scientia boni & ma-| mederis ex eo (fructu scilicet | li) moriendo moritus es.*

ii. *Mortis illius quatuor gradus sunt.*

iii. *Primus gradus est mors Spiritualis, quæ est privatio vitæ spiritualis, quâ destitutus homo, vivit tantum peccato.*

Apoc. 3. 1. *Novi opera | vivere, sed mortuus sis,*
tua, nempe quod dicares

iv. *Secundus gradus est mors Afflictionum, quæ est privatio felicitatis primævæ & immissio omnis generis calamitatum.*

Exod. 10, 17. *Supplices | à me mortem istam.*
præte Iebovam, ut amoveat

v. *Tertius*

v. Tertius gradus est mors Corporalis, quæ est privatio hujus vita, & corporis in terram resolutio, spiritusque ad Deum revercio.

Eccles. 12, 9. Redeunte ipso pulvere (i.e. humano corpus, ut Ge. 3, 19) in terrā quemadmodum fuerat: spiritu autem redeunte ad Deum, qui dederat eum. Redit anima ad Deum, aut tanquam ad

Patrem, aut tanquam ad iustum Iudicem. Etli autem mors Christi beneficio, in transitum ex hac vita ad æternam conversa sit, hoc ramen loco consideranda est, qualis in se est.

vi. Quartus gradus est mors Æterna, seu status damnatorum, qui mortis corporalis respectu, mors Secunda nominatur.

Apoc. 21, 8.

vii. De statu damnatorum, nihil extra Scripturam fingendum est.

viii. Consistit autem hic status, in privatione summi boni, & immissione summi mali.

ix. Summi boni privatio est, quâ in aeternum exclusi erant Dei & beatorum communione.

Matth. 25, 41. Execrandi abite à me.

x. Summum contra malum erit, aeterna communio cum Diabolo & Angelis ejus.

Matth. 25, 41. In ignem ratum Diabolo & Angelis illum aeternum, illum pa- ejus.

xi. Locus damnatis destinatus infernus est.

xii. Ubi verò infernus sit, nec experiri nec scrutari expedit.

xiii. Satis est, in Scripturis nominari gehennam, (a) fornacem ignis, (b) locum tormenti, (c) carcerem, (d) abyssum, (e) & stagnum ignis, (f) ardentem igne & sulphure. (g)

⁶ Matth.

56 CHRIST. THEOLOGIÆ

(a) Matth. 5. 22. (b) Matth. 13. 42. (c) Luc. 8. 28. (d) 1 Pet. 3. 19. (e) Apoc. 9, 1. (f) Apoc. 20. 15. (g) Apocal. 21. 8.

XIV. Pœnarum consideranda est multiplicitas, gravitas, & æternitas.

XV. Multiplicitas inde patet, quia cruciatus erunt spirituales, & corporales.

XVI. Spiritualium præcipui sunt, vermis conscientia non moriens, (a) cùmque consequens extrema & ineffabilis compressio & angustia. (b)

(a) Isa. 66. 24. (b) Roman. 2. 9.

XVII. Corporales Ignis inextinguibilis nomine indigitantur; igne autem in hac vita non est exquisitior cruciatus.

Marc. 9, 43, 44. Apoc. 20, vers. 15.

XVIII. Gravitas ejulatu & stridore dentium indicatur.

Sunt enim hæc sympto doloris. Vide Matth. mata summi cruciatus & 22, 13.

XIX. Miseria autem hæc æterna est, quâ reprobis nulla expectanda liberatio.

Luc. 16, 26. Inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut si qui volunt hinc transfere ad vos, non possint, neque iſib[us] huc transfire Apoc. 14, 11. Fumus cruciatus ipsorum ascendet in secula seculorum.

XX. Insulta, nec multa refutatione digna sunt Papistarum, ex Poetarum Ethnicorum somniis portata, de Limbo Infantum, Patrum, & Purgatorio deliria.

CAPUT XIII.

Sane:

In quo

*De Lege Morali.**Gilbert*

HA & genu de statu Innocentiae & Miseriae: Se-
quitur status Gratiae & Glorie.

Partes doctrinæ de statu Gratiae duæ sunt: prior de Redemptore, tanquam causâ hujus statutis efficiente; posterior de vocatione nostri ad hunc statum.

Redemtor ex Lege & Evangelio cognoscitur: ex Lege quidem Redemtionis necessitas, ex Evan-
gelio verò Redemtionis veritas.

Lex est doctrina, quâ Deus, quid à nobis fieri velit, sub comminatione mortis æternæ & pro-
missione vitæ æternæ ostendit, ut ad suæ ipsius illi
satisfaciendi in nobis sentientes, ad Christum
quærendum compellamur.

CANONES.

I. Lex divina per Mosen tradita, à legi naturali,
primo homini indita, cuius reliquiae etiam num in
gentilibus quoque cernuntur, non re, sed ratione tan-
tum differt.

Rom. 2, 14, 15. Gentes, | sunt lex. Ut qui ostendant
que legem non habent, naturâ | opus Legis scriptum in cordi-
que legis sunt, faciunt: isti | bus suis.
legem non habentes sibi ipsis

II. Nemo hominum est, præter Christum; qui
Legem perfectè servârit aut servare possit.

III. Quinimò transgressionis ac violationis, totius
Legis, omnes sumus rei.

Rom. 3, 23. Omnes peccarunt, ac deficiuntur gloria Dei.

IV. Du-

IV. Duplex igitur est nostra miseria: quod vita æterna promissione non tantum exciderimus, sed et mortis æternæ rei sumus.

Lev. 18,5. Qui fecerit hæc, ledicūm qui non præsisterit vivet per ea. Deu. 27,26. Ma- verba Legis huius faciendo es.

V. Duplicem proinde satisfactionem requirit et nobis, si servari velimus. Obligat enim nos ad poenam, et ad obedientiam; illum comminatio, hanc promissio Legis requirit.

Falso itaque hæc disjunctivè pronunciantur: aut ad obedientiam, aut ad poenam nos obligari. Obligat nos lex ad utrumque; nulla enim via alia est ad vitam æternam pervenendi, quam Legis impletio, de qua Christus inquit, Fac hæc et vives, Luc. 10, 28. Si maximè igitur a reatu ac poena transgressonis liberaremur, vitam tamen æternam, sine Legis impletione, impetrare non possemus.

VI. Neutram satisfactionem cum nos præstare possimus, utramque querere nos jubet in Christo.

VII. Atque hoc fine Lex post lapsum a Deo, post liminii quasi jure, repetitur.

Primo enim homini data & indita est, ut propriâ obedientiâ, si vellet, æternam felicitatem consequeretur: homini vero lapsus proponitur, ut omni Legem implendi facultate destitutus, eam impletat per Christum, Rom. 10, 4. Finis Legis est Christus, ad justitiam, cuius credenti.

VIII. Promulgatio igitur Legis in monte Sinai Israëlitis facta, summum erat beneficium.

IX. Legem nec tanquam imperfectam Christus correxit, nec velut alter Moses novam sahxit, sed a Pharisæorum corruptelis illam vindicavit.

Phas-

Pharisæi præcepta Dei
tantam $\chi\tau\iota\tau\omega\rho\eta\tau\delta\gamma$ in-
terpretati sunt, & externā
fōlēm obedientiam urse-
runt, ut ex illorum refuta-
tione patet, Matth. 5, Fal-
luntur igitur ~~Saint~~ solateniani
& illorum similes, Lezem

imperfectionis arguentes :
etsi enim nostri respectū
imperfecta sit, quod nostro
vitio ad vitam non sufficiat,
perfecta tamen est in se,
perfecta quinetiam idea
justitiae Regni cœlorum
existit.

x. Falso quoque Pontificiis astriunt, Legis per-
fectionem magis in consiliis, quam in præceptis
confistere.

Partes Legis tres sunt: moralis, ceremonialis, &
forensis.

Lex moralis est, quam Deus decem præceptis
complexus est.

Regulæ Decalogum rectè intelligendi & expli-
candi sequentes sunt.

CANONES.

i. Cujusque præcepti interpretatio, ex proximo
eius fine persenda est.

ii. Præcepta cum brevissima sint, synecdochicha
quoque sunt. Ex negativis ergo affirmativa & con-
trà; ex præceptis prohibita, & contrà; ex specie
genus, & contrà; ex cultu externo internum, &
contrà; ex factis & dictis, cupiditates quoque con-
filia & actiones; ex relatis denique correlata sunt
intelligenda.

iii. Unum idemque ad aliud atque aliud præcep-
tum diverso respectu potest reduci.

iv. Lex generalis cedit speciali.

v. Major est emphasis præcepti negativi, quam
affirmativi.

Negativum

60 CHRIST. THEOLOGIÆ

Negativum enim multò latius pater; cùm affirmativa circumstantias includant. Affirmativum obligat semper, sed non ad semper; negativum vero obligat semper & ad semper. Exem-

pli gratiā : ad benefacientium proximo semper obligati sumus, sed non ad semper; nec enim semper datur beneficiendi occasio. E contrario proximum lèdere nonquam licet.

VI. Hinc plura præcepta sunt negativa, quam affirmativa.

VII. Peccata quævis eius nomen gerunt, quod nominatum prohibetur.

Factum hoc ideo, ut peccatorum scđitatem melites cognosceremus. Sic Christus libidinosum mu-

lieris aspectum Adulterium, & Joannes odium Homicidium appellat, Mat. 5, 28. I. Joan. 3, 15.

VIII. Promissiones terrenæ cœlestium rerum sunt symbola.

Falsoigitur Servetani & Anabaptistæ somniant, promissiones illas tantum

Iestes includunt: sic enim Deo se populo rudi & sub pædagogo agenti, accommodare visum est.

Partes Decalogi duæ sunt: Præfatio, & Præcepta.

Præfacio duplex est: una Mosis, altera Dei.

Mosis præfatio hæc est: *Tum eloquutus est Jehova vobis omnia hæc verba.*

Dei præfacio vero sic sonat: *Ego sum Iehoua Deus tuus, qui eduxi te e terra Egyptii.*

Quibus verbis autoritate *et nomen regnum eorum,* & plenum præcipiendi imperium demonstrat; rationibus pertitis, i. Ab essentia sua divina, cuius symbola sunt no-

mina, Iehoua, Elohim. i i, A frēdere gratiæ, cuius nota est vox complexa, *Deus tuus,* i i i. A redemptionis beneficio, cuius typus est liberatio Israelitarū ex Ægypto. Præ-

Præceptorum duæ sunt tabulæ : prior de officio nostro erga Deum ; posterior de nostro officio erga proximum.

Prioris tabulæ summa est , *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus tuis.*

Requirunt hæc verba
sum sinceritatem , tum
perfectionem dilectionis : | sit mentio : perfectionem,
sinceritatem , quia *cordu*
anima & omnium virium | quia *toto corde, totâ animâ,*
& totois viribus Deum deli-
gere jubemur.

Ad hanc tabulam quatuor præcepta pertinent.

Primum indicat , Quis pro vero Deo sit colendus.

Secundum, Quo ritu coli velit.

Tertium, Quæ reverentia nomini Dei, in tota vita exhiberi debeat.

Quartum, Quibus temporibus legitimus Dei cultus publicè fit testificandus.

Posterioris tabulæ summa est, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

Mandatum hoc priori simile dicitur ; quia ut illud summa est quatuor primorum præceptorum , ita hoc summa est sex ultimorum præceptorum de charitate erga proximum .

Huc igitur refertur ,

1, Præceptum quintum, De conservanda dignitate proximi.

2, Sextum, De vita ejus.

3, Septimum, De pudiicitia ejus.

4, Octavum, De facultatibus ejus.

5, Nonum, De fama eius.

6. Decimum

6. Decimum, De cohibendis quoque vitiōsis
in proximum affectibus.

Atque hæc de Lege
moralis ad necessitatēni
Redemptionis evincendam
sufficiant; quæ enim bo-

na opera ad uatum quodque
præceptum pertineant, i.e.
cundo libro docebitur.

CAPUT XIV.

In quo

De Lege Ceremoniali, & Forensi.

Legi morali ancillatur ceremonialis, & fo-
rensis: illa priori, hæc posteriori cum primis
tabulæ.

Lex ceremonialis est, quâ Deus certas cerimo-
nias & ritus externos, velut typos Christi olim
exhibendi, præcipit.

CANONES.

i. Lex ceremonialis paedagogus est ad Christum.

Galat. 3. 14.

ii. Lex ceremonialis cedit morali.

Primò, quia legis mora-
lis quoddammodo est an-
cilla. Secundò, quia non
perpetua esse debuit. Ter-
tiò, quia major habenda
est ratio charitatis, quam
ceremoniarum. Hinc il-
lud Hoseæ, 6, 6. *Miseri-
cordiam volo, non sacri-
cium.*

iii. Lex ceremonialis erat velut Chirographum,
& testimonium reatus, quo constricti tenentur omnes
homines.

Coloss. 2, 14. *Ac deleto,*
quod adversus nos erat, ritu-
um chirographo, quod, inquam,

erat nobis sub contrarium,
ipse verò cruci affixum sustulit
è medio.

IV. Lex

iv. Lex igitur ceremonialis sublata est per Christi mortem.

v. Usus ejus ante Christi mortem salubris; post mortem ejus, usque ad Evangelii promulgationem indifferens fuit; sed post Evangelii promulgationem, insalubris non tantum ceremoniarum observatio, sed & mortifera existit.

Hinc Paulus initio Timotheum, propter infirmitatem Iudeorum, circumcidit curavit, Act. 16, 3. Verum ex quo pleniū Evangelium patefactum est,

Titum circumcidi noluit, Galat. 2, 3. Et sanè ceremoniarum Iudaicarum observatio nihil hodiè esset, quam adventus & mortis Christi negatio.

vi. Ut igitur damnabilis est Encratitarum & aliorum veterum hereticorum sententia, quā cibos quosdam, tanquam per se impuros prohibuerunt; ita aversandus Papistarum error, ceremonias partim Ethnicas, partim Judaicas, Ecclesiæ obtrudentium.

Præcepta legis ceremonialis, aut de personis sacrī sunt, aut de rebus sacrīs.

Personæ sacræ erant, in genere, omnes circumcisione initiati, quā ad reliquos quoque ritus servandos obligabantur, & de sanctificatione per Christum admonebantur. In specie vero, personæ sacræ erant Ministri, ordinarii & extraordinarii.

Ordinarii, Sacerdotes & Levitæ.

Sacerdotes erant, qui Legem interpretando, sacrificando, intercedendo & benedicendo, quæ apud Deum & homines peragenda erant, administrarunt.

I. Summus Sacerdos typus fuit Christi summi Sacerdotis.

II. Splendidus eius amictus & ornatus, ad regalem propemodum dignitatem accedens, typus erat dignitatis Christi, ac imprimis perfectissima institutione.

Vide Zach. 3, 5.

III. Præcipuum ornamentum erat amiculum, & pectorale, amiculo sustentatum: in amiculo erant nomina duodecim tribuum, gemmis insertis; in pectorali latebat Urim & Thummim, ex quibus responsa dabantur Ecclesia. Amiculum itaque Ecclesiam repræsentavit; Urim & Thummim. h. c. lumina & perfectiones, Christum designabant, Verbum & Interpretem Patris, Lucem & Perfectionem nostram. Amiculum ostendebat Christum tamquam regis imperium: pectorale verò docebat ipsum tamquam regis Orientem peragere.

Levitæ erant, qui primogenitorum loco adhibiti, Sacerdotibus præstò erant, tabernaculumque cum eius instrumentis custodiebat & deportabat.

Extraordinarii Ministri erant tunc Prophetæ, tum Nazaræi.

Prophetæ erant, qui divino instinctu Sacerdotes & populum docendo ac in ordinem redigendo typi fuerunt Christi, magni illius Prophetae.

Nazaræi erant, qui peculiari voto à vino abstinentes, Deoque se consecrantes, typi erant sanctimonii Christi.

Cultus sacri tum instrumenta, tum modus spectandus.

Instrumenta erant Tabernaculum & quæ in Tabernaculo servabantur, nempe arca, altaria, mensa, & labrum ænem.

CANONES.

I. Tabernaculum typus erat Deitatis in Christo & quatuor habitaturæ.

Joan. 1, 14. Ἐσκήνωσεν | Ios. 2, 9. In eo inhabitat
ἐν ἡμῖν, habitavit inter nos, | omnis plenimodo Deitatis cor-
velut in Tabernaculo. Co- | poraliter.

II. Tabernaculi artificiosa conformatio figura erat coagmentationis Ecclesiæ, super Christum fundandæ.

Ephes. 2, 20, 21.

III. Tabernaculi deportatio figurabat peregrinationem Ecclesiæ Christianæ in hac terra.

IV. Unitas templi significabat unitatem Christi & Ecclesiæ.

V. Paries eius tres erant; Atrium, Sanctum & Sanctum Sanctorum.

VI. Atrium, in quo populus conveniebat, figura erat Ecclesiæ visibilis, in qua boni & mali.

VII. Sanctum, erat atrium Sacerdotum, typus verorum Ecclesiæ membrorum, generis illius electi & regalis Sacerdotii.

I. Petr. 2, 9.

VIII. Sanctum Sanctorum, in quod nemo nisi summus Sacerdos & quotannis quidem semel tantum ingressus est, adumbrabat Sanctuarium cœlestis, in quod nostro bone ingressurus erat Christus.

IX. Volum

x. *Velum templi Cherubinis refertum, carnem Christi, divinam naturam quodammodo offerentem, denorebat.*

x. *In atrio erat tum altare holocausti ære obductum, carnem Christi cum divina natura unitam, ad cōque virtutem quælibet pro nobis perferendi, significans; tum altare suffitūs, Christi pro nobis intercessionem indigitans.*

xii. *Ibidem erat labrum æneum; purgationibus destinatum, quod significabat, Christi sanguine nos purgari, ut grata Dco offeramus sacrificia.*

xiii. *In Sancto, seu Sacerdotum atrio, erat mensa cīque impositi panes propositionis & lychnuchus aurcus, quibus docebatur, Christum suis cibum, potum, & lucem ad vitam æternam esse.*

xiv. *Ibidem erant vasa aurca, ad asperzionem & suffitum parata, tam sacrificium, quam intercessionem Christi representantia.*

xv. *In Sancto Sanctorum erat Thuribulum aureum, summo Sacerdoti proprium, & Arca fœderis.*

xvi. *Arca ex ligno cedrino facta, & auro obtecta, duarum Christi naturarum erat figura.*

xvii. *Impositæ arcæ tabulæ fœderis, manna & virga Aaronis, docebant, Christum suos docere, alere, & regere.*

xviii. *Operculum arcæ, Propitiatorium dictum, una cum Cherubinis, unde Deus se Mosen alloquutum promisit, typus erat Christi, regentis peccata nostra, defendantis nos per Angelos suos, & Verbum Patris nobis exponentis.*

Modus cultus Levitici partim in rebus Deo offerendis, partim in temporibus sacris consistit.

Res Deo offerenda erant sacrificia, tum *laæ*. *sicæ* seu expiatoria, tum Eucharistica.

Expiatorium sacrificium (*Peace offering*) erat, cum animalium maceratione & oblatione testati sunt fideles, se mortis reos esse, suamque fiduciam in sanguinem Christi, tanquam agni illius immaculati, olim pro peccatis mundi offerendi, collocare.

Sacrificium Eucharisticum offerebatur pro omnibus, aut pro certis peccatis.

Sacrificium pro omnibus peccatis, *holocaustum* (*Burnt-offering*) dictum, totius victimæ combustionē peragebatur.

Sacrificium pro certis peccatis, *redimens* dictum, pro peccato erat, aut pro reatu.

Sacrificium pro peccato (*Sin-offering*) erat, quo expiatum erat peccatum, errore aut ignorantia commissum.

Vide Levit. 4. 2, 3.

Sacrificium pro reatu, (*Trespass-offering*) erat quo expiabatur peccatum, scienter quidem, sed ex infirmitate commissum.

Levit. 5. & 7.

Eucharistica sacrificia (*Offerings of Thanksgiving*) erant, quæ gratitudinis testimonianç nomine oblata erant.

Hæcque peragebantur aut muneribus tantum, aut etiam animalibus adhibitis.

Sacrificium muneribus peractum, *libatio*

(*Meat-offering*) dictum erat, in quo cibus, potus, oleum, sal, thus, &c. offerebantur.

Sacrificium adhibitis animalibus peractum, aut pinguedinis tantum victimarum incensione, aut animalium quoque mactatione cum libatione expediebatur : illud *hostia pacificorum*, istud *sacrificium laudis* dicebatur.

Tempora sacra erant dierum & annorum.

Tempora sacra dierum erant, 1, Cujusque diei tempus matutinum, & duæ vespere, quibus iuge sacrificium offerebatur. 2, Diei septimi seu Sabati, quod sanctificationis & requiei per Christum parandæ figura erat. 3, Calendarum seu Neomæniarum.

Tempora annorum anniversaria erant, aut post plures annos recurrentia.

Anniversariæ solennitates majores aut minores erant.

Majores erant, Festum Paschatis, pentecostes, & Tabernaculorum.

Paschatis festum, decimo quinto die mensis primi celebratum, erat ut μυημασιων liberationis ex Ægypto, & ut typus futuræ liberationis per Christum.

Pentecostes festum, quinquagesimo à Paschate, die celebratum, erat ut μυημασιων Legis in monte Sinai latæ, & typus ejus, per Spiritum sanctum olim mittendum, in corda nostra inscribendæ. Oblatae etiam sunt hoc festo frumentum primitiæ, unde festum primitiarum dictum fuit.

Tabernaculorum festum, decimo quinto die septi-

septimi mensis celebratum, erat ut μενμαστικος gratiosæ conservationis Israelitarum in deserto, sub tabernaculis, & ut typus Incarnationis Christi. Gratia etiam actæ sunt Deo hoc festo, pro frugibus ac mesle, unde festum collectionis quoque dictum est.

Minores solennitatem erant, festum clangoris seu tubarum, primo die mensis septimi (quo annus civilis inchoabatur) celebratum, & festum expiationis in diem decimum ejusdem mensis incidens: illud clangoris Euangelii, hoc expiationis per Christum figura fuit.

Solennitates post plures annos erant, annus Sabbaticus & annus Jubilæus.

Annus Sabbaticus seu hebdomadarius erat seimus quisque annus, quo terræ cultus & debitorum exactio intermissa erat.

Annus Jubilæus erat quinquagesimus quisque, quo possessiones ad dominos suos redibant, & servi Hebrei manumittebantur, in typum manumissionis ex servitute peccati & diaboli per Christum.

Tantum de Lege Ceremoniali. Forensis est quæ ad politiæ Judaicæ constitutionem pertinet.

CANONES.

I. Ut Lex Ceremonialis Deum, ita forensis proximum respicit.

II. Lex Forensis in iis, quæ Legi Morali consentanea & juris communis sunt; nos quoque obligari.

III. Quæ vero peculiaris erant iuris, &

pro terræ promissæ ac politiæ Judaicæ conditione
præcepta sunt, at illa non magis obligamur, quam at
aliarum rerum publicarum jura municipalia.

CAPUT XV.

In quo

*De Evangelio, ejusque cum Lege convenien-
tia & ab illa differentia.*

HAec tenus Redemtionis necessitatem ex Legē vidimus: nunc ejus veritas in Evangelio spe-
ctanda est.

Evangelium est lætum nuncium, seu doctrina de Dei Filio in hunc mundum missio, ut, assumta humanā naturā, Legis maledictionem, nostro loco, subiret, & eidem perfectissimè obediendo, vitam nobis æternam promereretur.

CANONES.

i. Conveniunt Lex & Evangelium causā effici-
ente principe, Deo; & instrumentalī, Verbo scripto.
Differunt autem causis instrumentalibus extēn-
sūm quod Lex per Mosen, Evangelium per Christum
plene traditum sit; tum quod Lex naturaliter quoque
homini nata sit; Evangelium verò non nisi ex gratiosa
Dei revelatione.

ii. Conveniunt materiā communī; quod utrinque
urgitur obedientia, additis promissionibus, & com-
missionibus. Differunt autem materiā propriā: Lex
enim primariō facienda; Evangelium verò primariō
credenda docet.

iii. Conveniunt formā communī; quod utrinque

trinque perfectæ obedientiæ exhibetur speculum. Differunt autem formâ propriâ. Lex enim docet, quæ sit perfecta illa ac Deo placens justitia; Evangelium verò docet, ubi seu in quoniam reperiamus perfectam illam justitiam. Lex illam à nobis efflagitat; Evangelium illam in Christo demonstrat.

IV. Conveniunt fine summo, Dei gloriâ; eiique proximo subordinato, salute, nostrâ, quæ utrinque spectatur. Differunt verò finibus propriis. Lex enim eò data est, ut ad Christum quærendum impellat; Evangelium verò ut Christum exhibeat.

V. Conveniunt objecto communi, homine lapsi scilicet. Differunt autem objecto proprio. Legis enim objectum proprium est homo consternandus & humiliandus; Evangelii verò, jam consternatus & humiliatus.

VI. Conveniunt adjuncto communi, sanctitate, bonitate & perfectione, quam Lex juxta & Evangelium in se considerata, habent. Differunt autem, quod ex accidenti & propter nostram infirmitatem; Lex sine Evangelio ad salutem sic insufficiens.

VII. Apparet ex hac collatione, quo patto Lex & Evangelium in Scripturis ut subordinata, aut ut opposita proponantur.

VIII. Opposita sunt, respectu hominis irregeniti & regniti; subordinata verò sunt, in homine regenito.

Tanquam opposita proponuntur ab Apostolo, | Rom. 6. 14. Non estis, inquit, sub lege, sed sub gratia.

Hic statum hominis ante & post regenerationem indigit. Sub lege esse dicitur homo infidelis: 1. Quia est sub maledictione legis. 2. Quia est sub legis rigore, quo iustitiam ac obedientiam perfectam requirit. 3. Quia ex lege peccandi occasionem caprat, iuxta illud, *Nitimus in reatum semper, cupimusque negata.* Vide Rom. 7. 8. Sub gratia vero esse dicitur homo fidelis. 1. Quia liberatus est à maledictione legis. 2. Quia liberatus est à legis rigore & perfectæ iustitiae exactione, quippe quam Christus præstít. 3. Quia liberatus est à peccato regnante, sic, ut non

amplius ex lege peccandi occasionem capret, sed per Spiritum S. legi, gratitudinis testificandæ causâ, parere incipiat. Tanquam subordinata verò urgenter, cum legis finis Christus esse dicitur, Rom. 10. 4. Cum pædagogus ad Christum nominatur, Galat. 3. 24. Cumque lex ei, qui Spiritus opera facit, non adversari dicitur, Gal. 5. 22, 23. Quam enim iustitiam lex requirit; eam homini fideli Evangelium in Christo exhibet. Et tametsi planè in hac vita legi satisfacere nequeamus, renati tamen ei per sanctificationis donum parere incipiunt.

CAPUT XVI.

In quo
De Persona Christi Quidam.

Partes doctrinæ Evangelicæ de Christo Redemptore dux sunt: prior de Persona, posterior de Officio ejus.

Personæ ratione Redemptor *Or̄a v̄ Sp̄c̄t̄* est, h. e. Dei æternus Filius, in tempore incarnatus, seu homo factus.

Joan. 1. 14. Et Sermo ille caro factus est, & commorans est inter nos. Gal. 4. 4. At postquam venit plenum illud tempus, misit Dominum Fi-

lium suum, factum ex muliere. 1. Tim. 3. 16. Et ut in confessio ne est, Magnum est mysterium pietatis, Deus conspicuum factum est in carne.

CANONES

CANONES.

I. *Incarnatio Christi inchoative opus totius SS. Trinitatis est, terminative vero solius Filii.*

Solus enim Filius naturam humanam assumit, spiritum sanctum ex substantia Beatae Virginis formam Pater in Filio permavit.

II. *Persona Christi autem omnino consideratur, ut Sermo ille ac eternus Dei Filius; aut omnino, tanquam Θεονθωπος. Prior consideratio κατ' Θεολογiam, posterior κατ' οικονομiam seu gratiosam dispensationem fieri dicitur.*

III. *Similiter natura divina autem eamdem simpliciter, aut relate, quatenus est in persona του Λογου κατ' οικονομiam spectatur.*

IV. *Etsi igitur verum fit, Christum Deum hominem factum esse, non tamen sequitur, Deitatem incarnatam esse, aut Filio incarnato, Patrem queque & Spiritum sanctum esse incarnatum.*

V. *Materia ex qua, Incarnationis, est semen mulieris, seu B. Virginis.*

Gen. 3. 15.

VI. *Forma ejus, in personali unione consistit, quam ο λόγος οὐρανού εἶχε τό, Christusque manit quod erat, & factus est quod non erat.*

VII. *Finis ejusdem, est Dei gloria & salu nostra.*

VIII. *Necessitatem incarnationis Christi cum Veritas Dei evincit, ium Salus nostra.*

IX. *Dei Veritas; quia in Veteri Testamento Vaticiniis pluribus prænunciata, & variis typis adumbrata fuit.*

Vaticinia illustra sunt,
Genes. 3. 15. Inimicitias
ponam inter te & mulierem
hanc ; & inter semen tu-
um & semen bujus: hoc con-
zeret tibi caput , tu autem
mordebis ei calcaneum. Ge-
nes. 22. 18. In semini tuo be-
nedicentur omnes gentes
terre. Esa. 7. 14. Ecce virgo
concipiet, & pariet Filium,
& vocabis nomen ejus Im-
manuel. Esa. 9. 6,7. Fuer-
natus nobis , Filius datus
nobis, &c. Jer. 23. 5. Ecce
dies venturi sunt , quibus
excitabo Davidi germen ju-

sum, qui regnabit Rex, se-
cundum aliturque ac exerce-
bit jus & justitiam in ter-
ra: diebus ejus servabitur
Iehuda , & Israel habitabit
securè: atque hoc nomen e-
jus est, quo vocabit eam Is-
rael , O Iehova justitia no-
stra. Typi vero ejus erant
Tabernaculum. Arca fo-
deris, & similia, de qui-
bus suprà. Imprimis Mel-
chisedecus απάπωρος , απά-
μντωρ , Hebr. 7. 3. &
species humana, quâ Pa-
tribus olim frequenter ap-
paruit.

x. Salus verò nostra ideo Incarnationis necessitatem
evincit; quia servari non poteramus nisi per talēm
Redemptorem, qui Deus & Homo in una persona,
ad eodūque Θεανθρωπον, esset.

xii. Deus ut esset, partium requirebat conditio:
illinc Dei Majestas; hinc nostra egestas & magnitudo
mali tollendi, & boni restituendi.

Majestas Dei tanta est,
ut nemo, nisi qui cum Pa-
tre unum est, se interpo-
nere potuerit. Nè quidem
Angeli id facere ausi fu-
issent, quia Mediatore
Christo ipsi quoque opus
habent, Coloss. 1. 16, 17.
quia nè quidem ipsi ad
Deum collati puritati e-
jus respondent, Jobi. 15.
15. ideoque coram Deo
faciem suam obvelant,
Esa. 6. 2. Quantò minus

igitur hominum quispiam,
cum ne unicus quidem
justus fuerit? Rom. 3. 10
Malum tollendum, erat
peccatum & consequentia
peccatum: Ira Dei, po-
testas Satanae , Morsque
temporalis & aeterna. Iam
verò, cujus quæsto passi-
one, infinitæ Majestatis
offensa expiari poterat,
nisi ejus, qui ipse quoque
infinitus est? Cujus in-
tercessione ira Dei placari
poterat,

poterat nisi ejus, qui est Filius ille Dei dilectissimus? Cujus viribus Satan cum tota tenebrarum potestate vinci poterat, nisi ejus, qui omnibus diabolis est potentior? Quis denique mortem superare potuisset, nisi qui mortis etiam potestatem habet? Hebr. 2. 15. Bona verò restituenda erant, perfecta justitia, *v. 3. & 10. 2.* Dei imago, Spiritus S. dona, Vita æterna, & simi-

lia. Jam verò, Quis iustitiam illam nobis donare posset, nisi qui est ipsa iustitia? Quis melius nos filios Dei ficeret, quam naturalis ille Dei Filius? Quis ad imaginem Dei nos reclìas instauraret, quam qui ipse est imago Dei invisibilis? Quis certius Spiritum S. conferrat nobis, quam is, à quo procedit? Quis denique Vitam nobis æternam daret, nisi qui est Vita ipsa? Joan. 1. 4.

XII. Homo ut esset, Dei postulabat iustitia, quæ ut peccatum impunitum non relinquat, ità illud non punit nisi in ea natura quæ peccavit.

Prius hujus canonis lemma, tum ex iustitia, tum ex veritate Dei manifestum est. Ex iustitia, quia hac Deus peccatum non tantum adversatur, sed punit quoq; Psal. 5. 5, 6, 7. Non es, O Deus fortis, qui delecteur improbitate: non est commoraturum apud te malum. Non consistunt insani è regione oculorum tuorum, odiisti omnes qui operam dant iniquitati. Perditur es loquentes mendacium: virum sanguinarium & dolosum abominatur Iehova. Ex veritate verò; quia com-

minatio, ante lapsum data, irrita esse non potuit. Inane igitur est Socini deliriū quo (ut meritum Christi evidentat) iustitiam Dei tacem fingit, quæ non necessario aut mortem æternam inferat, aut satisfactionem requirat, quæque hac in parte de jure suo remittere queat. Quod si punienda fuerunt peccata, in rostra utique natura punienda erant; homini enim lex data est, homini Deus mortem minatus est. Homini igitur poena quoque luenda incubit.

XIII. *Oecav. 3. p. 2. & 3.* verò, h. e. Deus & Homo in una Persona esse debuit, ut Mediatorem inter Deum & nos agere posset;

Medius itaq; inter Deum & Homines, h. e. Deus & Homo, simul fuit, ut, quæ apud Deum & homines peragenda erant, expedi-

ret, Heb. 5. 1. Efflagitant utramque naturam in eadem persona opera deus spiræ, de quibus in sequenti capite fusius.

Partes Incarnationis Christi duæ sunt: Concepio, & Nativitas.

In conceptione tria docendi causâ spectantur, naturæ humanæ formatio, assumptio, & personalis unio.

Formatio naturæ humanæ Christi est, quâ illa, sine virili operatione, è sanguine Mariæ Virginis, à Spiritu sancto est producta.

CANONES.

i. *Spiritus sanctus non materialis sed efficiens causa est conceptionis Christi: conceptus est non de substantia, sed de potentia ejus, non generatione, sed iustione & benedictione. Aug.*

ii. *Materia proxima est sanguis B. Virginis.*

iii. *Forma conceptionis Christi consistit in sanguinis B. Virginis per Spiritus S. virtutem præparatione & sanctificatione, in corporis formatione, qua simul & semel, non successivè, ut aliorum hominum corpora, perfectum fuit, & in animæ rationalis inspiratione.*

Cum in ordinaria generatione formationis temporibus quadraginta dierum statuatur, corpus Christi momento absolutum fuit. Alioquin conceptus esset non Christus homo, sed embryo.

iv. *Finis miraculosa conceptionis Christi est, ut immunis esset à peccato originali. Hoc quippe omnibus*

omnibus ex Adamo, & per Adamum, h.e. natura-
liter descendenteribus adhæret. Christum verò sine
peccato nasci oportuit, ut sanctum haberemus Sa-
cerdotem.

Heb. 7. 17.

Assumptio humanæ naturæ est, quâ Christus verè corpus & animam humanam, cum proprietatibus & infirmitatibus, citra peccatum tamen, assum-
sit.

CANONES.

I. *Christus non hominem, sed humanitatem; non personam, sed naturam assumit.*

Secus enim non Θεόν. Δρωπ Θ & una persona esset, sed duæ personæ, duo Christi forent. Scriptura ipsum Imanuel nominat, quia idem ille qui nobiscum, hoc est, ho-

mo est, Deus existit, Esaïæ. 7. 14. Idem ille Sermo æterius, caro factus dicitur, Joan. 1. 14. Et idem Davidis Filius & Dominus appellatur, Matth. 22. 42.

II. *Nec tantum verum corpus humanum, trinam dimensione constans, & veram animam, sed & proprietates essentiales.*

III. *Imo & infirmitates, non tamen dannabiles illas, sed inculpabiles & miserabiles.*

Infirmitates illæ corporis aut animæ sunt. Corporis infirmitates iterum ab extrinsecis causis sunt, ut calamitates & cruciatus ab hostibus illatis; aut ab intrinseca causa exsti-
tunt, & naturam ex quo

primæva felicitate excidit universè consequuntur, ut algere, astuare, fuisse, es-
furrere, dolere, defatigari, & similia. Animæ verò in-
firmitates sunt, tristitia, ti-
mor, ignorantia, &c.

IV. *Sic affectus quoque nostros in sece susce-*

pit, sed ab omni atraxiæ aut proclivitate in malum immunes.

Personalis unio est, quâ persona Filii Dei *χωστοσιν* suam humanæ naturæ communicavit, illamque sibi & cum natura sua divina sic univit, ut servatis utriusque naturæ proprietatibus, in una persona sit *Θεανθρωπός*.

CANONES.

I. Humana Christi natura non habet peculiarem aut aliam quam tò *Λόγος*, i.e. Filii Dei *χωστοσιν* seu subsistentiam.

Dicitur igitur hac in parte Christus ab omnibus aliis hominibus, quod quivis homo præter essentiam, anima & corpore constantem, habeat peculiarem *χωστοσιν*. seu modum subsistendi, quo ab omnibus aliis personis differat: humana verò Christi natura, propriâ subsistentiâ | carens, assumpta sit in consortiu*χωστοσιων* personæ divinæ. Neque hinc concluditur, humanam naturam hac in parte, in Christo inferiorem esse, quam in aliis hominibus; tantò enim in Christo præstantior est, quanto *χωστοσις* Filii Dei creaturis antecellit.

II. Expedit, docendi causâ, indicari, quomodo humana natura Filio dei unita sit & non sit.

III. Non unita est ei σύνυσιωδῶς, ut persona divinæ sunt unitæ. Non ριωδῶς tantum καὶ δεξιῶς, essentiâ & virtute, ut essentia Christi omnibus præsens est. Non παρεγγατικῶς, seu præsenzia gratiæ tantum. Non φυσικῶς, ut forma & materia uniuntur. Non χριτικῶς ut amicus amico. Non μυστικῶς tantum, ut Christus habitat in fidelibus. Non sacramentaliter, ut est in S. Cœna, sed *χωστικῶς*, personaliter, b. e. ad Eutychianam &

Neg

Nestorianam hæresin effugiendam, pleniùs nos explicemus.

1. Ἀτρέπτως, sine personæ divinæ mutatione.
2. Ἀδιαρέτως, sine naturarum divulgatione, contra Nestorianos.
3. Ἀσυγχύτως, sine earundem confusione, contra Eutychianos.
4. Ἀχωρίστως, sine separatione.

v. Unionis personalis tria sunt effecta: Communicatio idiomatum; Excellentia naturæ humanae; & utriusque naturæ in operibus Theandricis cooperatio.

v. Communicatio idiomatum, est modus loquendi, quo de Christi Persona, quocunque modo appellatur, prædicatur, quod est alterutrius naturæ.

Directius hoc sit, cùm prædicantur de persona à divina natura denominata quæ naturæ divinæ; & ab humana denominata, quæ humanæ sunt naturæ. Ut Ioan. 1. 1. In principio erat verbum, & Verbum erat apud Deum, & Verbum erat Deus, &c. Luc. 18. 32. Filius hominis tradetur Gentibus, & illudetur, & contumeliis af-

ficietur, & conspuetur. Indirectius, verò tamen, hoc sit, quoties de Christo homine, quæ divinitatis; & de Christo Deo, quæ humanitatis sunt, enunciantur. Ut Ioan. 3. 13. Nullus ascendet in cœlum, nisi qui descendit, nempe Filius hominis qui est in cœlo. Actor. 20. 28. Ecclesiast. Deus proprio suo sanguine acquisivit.

vi. Communicatio hæc verbalis est & realis. Verbalis ratione modi loquendi, realis vero ratione fundamenti, personalis nimirum unionis.

Ut enim verè utraque natura in persona Filii Dei subsistit, ita proprietates utriusque naturæ ei communes sunt.

VII. Discernenda autem hēc sunt vocabula concreta ab abstractis. illa personæ sunt, hæc alterutrius naturæ.

Rectè proindeo, Deus est homo, & homo est Deus; sed non item, Deitas est humanitas, aut humanitas est Deitas. Etiam in naturalibus hæc differentia valent; multæ enim in abstracto sunt opposita, quæ in concreto sunt diversa seu

subordinata. Rectè dicitur, animatum est corporeum, & quoddam corporeum est animatum; sed non item, anima est corpus, aut corpus est anima. Sic totus Christus ubique est, sed non totum Christi, id est, utraq; natura.

VIII. Excellentia humanæ naturæ Christi partim in donis, quæ ex unionis gratia promanant, partim in honore adorationis consistit.

IX. Ex donis imprimis consideranda Scientia & Potentia eius.

X. Etsi scientia illa æterna, quæ proprietas divinae naturæ essentialis est, in humanam naturam transfusa non sit; triplicem tamen scientiam humana quoque natura obtinet, Donativam; Infusam, & Experimentalē.

XI. Donativa scientia beatorum dicta, est, quâ humana natura divinæ essentiæ arctissimè unita, eandem videt, iametsi eam non comprehendat.

Infinitum enim à finito | Deum ολον, εἰλ̄ ἐχ comprehendi nequit: videt | ολίως.

XII. Scientia Infusa est, quâ Christum à Spiritu sancto unctionis, novit quicquid ad res cœlestes pertinet, & alias non nisi per gratiæ lumen videri potest.

xiii. Scientia Experimentalis est, per quam cognoscis Christum, quæ lumine naturæ cognoscuntur; ex causis effecta, ex effectis causas, ex contrariis contraria, &c. intelligendo.

xiv. Etsi autem tum donativa tum infusa scientia Angelos non minus quam homines superaret, alia tamen est à scientia æterna, seu omniscientia.

xv. Scientia verò experimentalis opponitur ignorantia, quæ Christo tribuitur; in hoc enim scientia genere Lucæ 2. 52. profecisse dicitur.

xvi. Potentia humanæ naturæ ea data est, ut illa quoque Angelis & hominibus superior sit: virtutem enim instrumentalem accepit edendi miracula, principali tamen potentiam seu omnipotentiam reservatam. Λόγω, qui humanam naturam ut instrumento uititur.

xvii. Honor, qui ex unione personali consequitur, est humanæ naturæ adoratio: non tamen carnis, quam caro est; nec creaturæ, sed Dei in carne creata.

xviii. Terium consequens unionis hypostatica, est concursus utriusque naturæ in operibus, quæ διανόησις, Dei virilia, & ποτελέομata nuncupantur, in quibus haec quatuor consideranda: 1, ὁ ἐνεργῶν, agens persona, seu Christus ipse. 2, τὸ ἐνεργητικὸν, principium secundum quod, nempe duæ naturæ Christi. 3, ἡ ἐνεργεία, duplex actio secundum duplicitatem naturam. 4, τὸ ἐνεργημα, opus externum, ad quod actiones illæ communionem habent.

32 CHRIST. THEOLOGIÆ

Facit huc simile gladii & ignis. 3, Duæ actiones Igniti, in quo occurrit, sectio & ustio. 4, Unum i, Unitas gladii. 2, Duo opus, sectum & ustum. agendi principia, terrum

Tantum de Conceptione Christi. Nativitas est, quâ Christus tempore ordinario à B. Virgine in utero gestatus, tandem genitus & in hanc lucem editus est.

Luc. 2. 6, 7. *Fatum est pariendum. Peperit igitur Fia autem, cum essent illic, ut liberum suum primogenitum. explorerentur dies ipsius ad*

CANONES.

I. *Nativitatem Christi adversus Iudaos firmiter credimus.*

Confirmatio duplex est. Prior, ex Prophetis; quia & loca quibus nasci, educari, docere & pati debuit, vastata sunt; & tempus, quo secundum Prophetarum vaticinia venire debuit, præteriit. Bethlehem quippe nasci, Mich. 5. 2. Nazarethæ educari, Esa. 11. 1. Hierosolymam stante secundo Templo ingredi debuit, Zachar. 9. 9. Chagg. 2. 7, 9. idque abolitâ quartâ Monarchiâ, Daniel. 2. 44. Sceptro item à Iudeis nondum penitus ablato, Gen. 49. 10. At

Bethlehem, Nazareth, Ierusalem, & Templum secundum jamdudum vastata sunt. Quarta illa Monarchia sublata est, & Sceptrum à Iuda penitus sublatum. Necesse est igitur Messiam venisse. Posterior, ex congruentia historiæ Lucæ Evangelistæ de nativitate Christi, cum vaticiniis Propheticis de tempore adventus Messiae, Gen. 49. 10. de familia Ier. 23. 5. de Virgine matre. Esa. 7. 14. de patria, Mich. 5. 2. de statu denique ejus, Esa. 53. 2.

II. *Nativitas propriè loquendo, non est humanitatis, sed Christi hominis; non naturæ, sed persona.*

III. Dua

III. Duæ sunt Filii generationes: æterna una, quâ genuit eum Pater, temporalis altera, quâ natus est ex Virgine: duæ quinetiam Filii-
tiones, quarum altera Patriis, altera Mariæ Filius
existit.

IV. Falso tamen duplex Filius aut duo Filii sta-
tuuntur. Non enim est in ipso ἀλλοὶ καὶ ἄλλοι, sed
ἄλλο καὶ ἄλλο.

V. Proinde Maria non ramum Christotrichos, (ut
Nestoriani voluerunt) sed & Theotrichos appellanda
est.

VI. Christi nativitas naturalis & supernaturalis
est. Naturalis quatenus ordinario tempore & aperto
utero; supernaturalis vero, quatenus ex virgine genio-
tus est.

Pontificii sub Virginitatis Mariæ tuendæ præ-
textu statuunt, Christum
ex Maria, utero clauso,
& sine ejus dolore, na-
tum: et si autem posterius,
quod de partu a'νω-
duyia affirmant Veteres,
in medio relinquimus;
per negamus tamen, per
clausum uterum Christum

exivisse, cùm disertè ipsi
applicetur Lex, quæ vult,
omnis masculus dicavoīγων
μῆτερ, sanctus sit Do-
mino, Luke 2. 23. Nec
Virginitas Mariæ in hoc
consistit, quòd uterus ejus
in partu non apertus sit,
sed quòd à viro non cogni-
ta sit.

VII. Mariam post partum quoque Virginem man-
fisse credimus; non enim conjugium ejus cum Josepho
in prolis generatione, sed in ejus educatione & sancta
vitæ conjunctione consistebat.

VIII. Eisi Christum alii fratres subsequiti
non sint, rectè tamen Mariæ Primogenitus ap-
pellatur.

Quatuor

Quatuor motis Christus ne nativitatis ex Virgine, in Scriptura Primogenitus dicitur. 1. Ratione generatoris aeternæ, quā prius genitus est, quām esset ulla creatura, Coloss. 1. 15. 2. Ratione electionis & dignitatis, quā primogenitus est inter fratres, Roman. 8. 29. 3. Ratione resurrectionis, quā primogenitus est ex mortuis, Coloss. 1. 18. 4. Ratio-

Luc. 2. 7. Primogenitus autem non tantum is est, quem alii fratres sequuntur, sed is quoque, qui primus nascitur, ut maximum unigenitus sit, aut nulli alii fratres eum sequantur. Unde tales etiam prius quam fratres haberent, Deo consecrati sunt, tanquam primogeniti, Num. 18. 16.

IX. Fructus nativitatis cùm oratione, tum cantico Angelorum indicatur.

Oratio est, Luc. 2. 10, 1L. Tum dixit Angelus iis (pastoribus) Ne timete; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo: Natum esse vobis hodie

Servatorem, qui est Christus Dominus in urbe Davidis. Canticum verò est, Gloria Deo in altissimis, & in terra pax, & in hominibus benivolentia, Ibid. v. 14.

CAPUT XVII.

In quo

De officio Christi Mediatorio.

HAec tenus consideravimus Personam Christi Redemptoris. Officium ejus Mediatorium est, ut tanquam Θεοδηπωτὸς illa quae salutis nostra causā inter Deum & nos peragenda erant expediret.

CANONES.

1. Officium Christi Mediatorium pulchre nomine Jesu, Messiae, Christi, & Domini, indigatur.

II. Alia

ii. Alia ratione Christus Mediator Angelorum quam Hominum dicitur. Illorum Mediator est, respectu gratiæ cum Deo Unionis, horum verò respectu Reconciliationis ac Redemtionis.

iii. Causa efficiens hujus officii est uia SS. Trinitatis, sed Pater καὶ ἕξοχως.

Esa. 42. 1. En servum mens, quem sustento: electum mens, quem benignè accipit anima mea. Et 49. 1. Iehova inde ab utero vocavit me. Psal. 110. 5. Iuravit Iehova & non

pænitabit eum, Tu eris Sacerdos &c. Heb. 5. 5. Christus non ipse hanc gloriam sibi tribuit, ut fieret Pontifex, sed nō, qui dixerat ei, Filius mens es tu, ego bodie te genui.

iv. Subjectum ejus non solum est totus Christus, sed & totum Christi, estque Mediator secundum utramque naturam.

Negant hoc Samosateni & Pontifici, docentes Christum secundam humanam tantum naturam Mediatorem esse. Verum ntitur hic canon ratione firmissimam. Si enim Mediatoria opera sunt deus & p. καὶ απότελέσμata, in quibus non tantum humana, sed & divina actione opus est, cum officium hoc Christo tribuitur etiam secundum divinam naturam. Atq; prius est. Ergo & posterius. Assumptum probatur exemplis. Sine Deitatis operatione nec occultam illam Dei sapientiam proterre, nec mentes nostras illuminare posset. Sine deita-

tis efficacia nec satisfactio meriti locum apud Deum habere, nec intercessio efficax esse potuisset. Sine Deitate nec onus illud ita divinæ infinitum sustinere, nec mortem aut Diabolum superare & abolere potuisset. Sine Deitatis virtute nec Ecclesiam conservare, nec hostes coercere potuisset. Nec obstat, quod unus Mediator Dei & hominum homo Jesus Christus dicatur, 1. Tim. 2. 15. Non enim vox hominis naturæ est, sed personæ, & cùm Dei & hominum Mediator dicitur, mediatio vangelica est, quâ Deus & Homo

est, præsupponitur. Multa interim testimonia sunt, quibus Deitatis operatio imprimis urgetur, Act. 20. 28. *Deus Ecclesiam acquisivit proprio sanguine.* Hebr. 9. 14. *Per Spiritum æternum seipsum obtulit.* Ioan. 1. 7. *Sanguis Iesu Christi Filii ejus purificat nos ab omni peccato.* Etsi vero Filius pars offensa sit, nihil tamen obstat, quin Mediatorem agat apud se ipsum. Ut enim propriè justitia dicitur respectu al-

terius, analogicè vero respectu nostri: ità media-
tio propriè est respectu aliorum, analogicè vero respectu ipsius mediantis. Est quidem Christus absolute consideratus pars of-
fensa: idem tamen Medi-
ator est, quatenus per
gratiosam oikonomiā,
Intercessoris officium in se
suscepit: non secus ac Re-
gis cuiuspiam Filius, qui
unā cum Patre offensus, ad
perduelles transit, eisque
Patri reconciliat.

V Objectum officii Christi est, Deus offensus & Homo offensæ reus.

VI. Modus, quo ad officium hoc vocatus est, in
ubere illi Christi unctione consistit, quâ Spiritus
sancti Charismata, nostri respectu, fine mensura
acepit.

Psal. 45. 8. *Unxit te] ni Iehovæ super me, quoni-
Deus, Deus tuus: oleo læti-
tie p[re] confortibus tuis.*] am unxit me. Ioan. 3. 34.
Ies. 61. 1. *Spiritus Domi- H[oc] non admittitur Deus
spiritum.*

VII. Finis ejus est, ut per quem Deus o-
mnia condiderat, per eundem fibi omnia reconci-
liaret.

Coloss. 1. 20.

VIII. Christus Mediator est, merito & ef-
ficacia. Merito, quia plenissimè pro nobis satis-
fecit. Efficacia, quia meritorum nobis efficaciter
applicat.

Hinc

Hinc iterum apparet, non tantum secundum humanam, sed & secundum divinam naturam, officium hoc ab illo administrari; quippe sine qua nec insitum valoris esset meritum,

nec nobis applicaretur. Servat igitur & vivificat nos, peccata remittit, ac preces exaudit, secundum humanam merito, secundum divinam naturam verò efficacia.

IX. Christus solus & unicus Mediator est.

Act. 4. 12. Non est in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub celo datum quod fit inter homines, per quod nos oporteat servari. 1. Tim. 2. 5. Unus est Mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus.

Officium hoc Christi triplex est: Propheticum, Sacerdotale, & Regium.

Propheticum officium est, ut in veritate cœlesti electos instituat.

Partes ejus sunt, externa consilii divini promulgatio, & interna mentis illuminatio.

Sacerdotale officium est, ut cum satisfactione coram Deo plenissima nostro loco compareat, & pro nobis intercedat.

Partes ejus sunt, Satisfaction & Intercessio.

Regium officium est, ut Ecclesiam gubernet & conservet.

Partes ejus sunt, Ecclesiæ gubernatio, & hostium debellatio.

CAPUT XVIII.

In quo

De Christi Mediatoris exinanitione.

Tantum de Persona & officio Mediatorio Christi. Status ejusdem est conditio, quâ Christus tanquam Θεονθεωπος, officium suum Mediatorium exsequutus est,

estque

Estque tum Exinanitionis, tum Exaltationis.

Status Exinanitionis seu Humilitatis est, quo cùm in forma Dei esset, formâ servi assuntâ Patri pro nobis obedivit; mortuus & sepultus est, atque ad inferos descendit.

Officio igitur suo Prophetico, Sacerdotali, & Regio itâ functus est in hoc statu, ut Deitatis formâ ac gloriâ se quodammodo abdicârit.

Non exuendo se Deitate, sed occultando eam in assumta servi forma. Etsi vero Deitas Christi in humiliationis quoque fla-

tu, in miraculis præsertim, se exseruerit, parum tamen hoc fuit, si conseratur cum clara ejus, in exaltatione, patefactione.

Prophetico officio, in statu Exinanitionis, functus est, non mediâtè tantum, præmisso Joanne Baptista Præcursori, & vocatis Apostolis, sed immediate quoque, perditis ovibus, Israelis imprimis, veritatem cœlestem, magna cum constantia tolerantia & efficacia, tum Doctrinæ, tum miraculorum, prædicando.

Sacerdotale verò officium administravit in hoc statu, plenissimè pro nobis satisfaciendo, humilianteque pro nobis intercedendo.

Satisfactio Christi est, quâ Legi nostro loco subjectus, maledictionem peccatis nostris debitam subeundo, & obedientiam à nobis requisitam Legi perfectissimè præstando, nos à maledictione liberavit, & vitam nobis æternam restituit.

Hæc igitur in poenarum persolutione & justitia perfecta consistit: in illa præcipue obedientia passiva; in hac activa imprimis elucet.

Studio hanc restrictio-
nem addo, ne existime-
mus obedientiam passivam
& activam sic differre, ut
pœnae persolutio in sola
passiva, & iustitia perfecta
in sola activa obedientia
consistat. Nec enim tem-
pore differunt, cum utraq;
à primordio incarnationis
usq; ad mortem extenda-
tur. Nec subjecto diffe-
runt, quia eadem obedien-
tia diverso respectu acti-
va & passiva est; adeoque
obedientia Christi actio
passiva & passio activa ex-
sistit; quatenus enim pas-
sio pœnae est receptio, pas-
siva obedientia dicitur;
quotenus vero summa di-
lectionis est testificatio,

activa nominari potest.
Nec obedientia in activam
& passivam divisio, est di-
visio in partes, sed tantum
distincio à fine peccata du-
plici nimirum satisfactione
pro pœna & pro vita æter-
na. Priorem Comminatio-
Maledictionis transgressio-
ribus, Deut. 27. 26. facta;
posteriorem Premissæ Vi-
tae sub perfecta obedien-
tia & iustitiae conditione,
Lev. 18. 5. requirit. Ana-
logicè igitur dicimur, uni-
cā perfectissimāque Christi
satisfactione, & à pœna
liberari, quia pœnas pro
nobis tulit; & jure vita æ-
ternæ donari, quia Legem
pro nobis implevit.

Persolutio pœnarum est, quâ pœnas nobis de-
bitas in se suscepit, séque ultro pro nobis victimam
sanctam Deo obtulit.

Hæc tum in perpetrationibus magnam & extre-
mam Passionem antecedentibus, tum in hac præ-
cipue consistit.

CANONES.

I. Nulla Passionis Christi particula à satisfactione
Christi excludenda est.

Ratio, quia nihil pro se, sed omnia nostro loco pas-
sus est.

II. Non igitur removenda à Christi autem
perceptiones innumeræ, quas Christus ad extre-
mam

mam usque perfectionem Hierosolymitarum sustinuit.
Et si enim Passio Christi extremam antecedens ejus
narrationem dici possit, revera tamen pars satisfactio-
nis integralis existit.

Sicut negari non potest, | tationis integralem, quan-
centum florenos ab eo, qui | vis respectu totius ad prin-
tonnas aliquot auri deberet, | cipal is summæ exiguum.
solutos, partem esse solu-

III. Scriptura tamen synechdochice τοντεξο,
τινι extremam illam passionem, tanquam Redemtionis
Αυτερη, mortemque Christi ac ejusdem in aracrucis
oblationem, velut hostiam; victimam & sacrificium
expiatorium describit.

Videatur hac de re, cap. 9. & 10. ad Hebraeos.

IV. Causa hujus Passionis efficiens princeps, est
SS. Trinitas: administræ sunt, hostes Christi ex
Iudeis & Gentibus.

V. Persona, quæ pro nobis passa est, non est Pater,
nec Spiritus, sed filius Dei.

VI. Et si autem Deus recte passus esse dicatur, di-
vinitas tamen non est passa. Passus est Deus in carne,
sed non cum carne.

VII. Perpassiones Christus variis pertulit, qua-
rum tres sunt classes: Antecedentes Mortem, Mors
ipsa, & Mortem consequentes.

VIII. Antecedentes mortem internæ sunt & ex-
ternæ.

IX. Internæ sunt, Tristitia, Angores & Cru-
ciatus ex atrocitate iræ divinæ & conflictu cum
tentatione abjectionis ac desertionis orii, qui &
sanguineum ei sudorem, & miserabilem illum
vocabem, Eli, Eli, lama sabach:hani, Deus mi-

Deus

Deus mi, cur me deseruisti ? expresserunt.

x. *Etsi autem cum adjectio[n]is tentatione luctatus
fit, nec tamen desperavit, nec tentationi succubuit sed
cum fiducia firma in Deum superavit.*

Cujus victoria argu[gore] Neum, Deum suum
mentum indubium est, nominare non desit.
quod in summo illo an-

xii. *Externæ perpeſſiones ſunt cruciatus corporis,
quos ſingulis propemodum membris & ſenſibus ſu-
ſtinuit: capite spinis lacerato & calamis percutto; facie
ſputis fædatis & alapis contusâ; auribus dicteriis
& convitiiſ lancinatis; oculis Discipulorum & Ma-
tris luctu adſectis, lingua ſi iuperatâ ac aceto & felle
infec[t]â; corpore nudato & flagris diſciſſo, eodemque
perfoſſis manibus & pedibus cruci affixo, ac inter
latrones ſuſpenſo, nervis diſtrictis, & latere lanceā
confoffo.*

xiii. *Mortis non vulgare genus, ſed maledictum,
delectum fuit; crux nimirum, jam olim Dei oraculo
exſecrabilis.*

Maledictus qui pendet in ligno. Deut. 21. 23.

xiv. *In morte Christi non ſoluta eſt personalis
unio: ſeparata eſt anima à corpo[re], ſed neutrū ab
corpo[re] Filiū Dicī.*

xv. *Perpeſſiones mortem conſequentes, nullo qui-
dem cum dolore, attamen cum ignominia coniunctæ,
ſunt ſepultura Christi, & iriduana ejus in ſepulcro
detentio.*

xvi. *Sepultura eſt pars perſolutionis pœna-
rum, quā corpus Christi, non ſecus ac quo-l-
vis humanum cadaver, in ſepulcrum coniectum
fuit.*

xvi. Triduana ejus in sepulcro detentio, est ultimus humiliationis gradus, quo, anima in paradisum translatâ, corpus Christi sub doloribus & vinculis Mortis, acsi ab ea planè superatus & absorptus esset, per triduum adhuc in sepulcro, triumphantibus hostibus de ipso tanquam exciso, detentum fuit.

Act. 2.24. Quem Deus suscitavit solutis doloribus mortis.

xvii. Quæritur hæc, cum in quarto Symboli articulo Christus ad inferos descendisse dicatur, de quanam Passionis Christi parte id intelligendum sit.

Fabulosa planè & ridicula est Pontificiorum narratio de locali Christi in limbum Patrum descensu, & eorundem liberatione: cui non multum dissimilis est illorum sententia, qui Christum in infernum ingressum esse fingunt, ut illic tanquam Victor triumpharet. Repugnat utraq; opinio Evangelicæ historiæ; cùm enim Christus Deitate suâ alioquin sit ubique, anima vero ab ipso, in cruce pendente, in manus Patris commenda ta & corpus in sepulcrum reconditum sit, falsum est, Christum localiter ad inferos descendisse. Ad hæc, cùm Deus se Deum Patrum, etiam post obitum illorum, profiteatur, Exod. 3. 6. nihil absurdius est,

quæ Patrum animas in limbo fuisse detentas. Testatur Petrus, 1. Ep. 3. 19. Christum prædicasse spiritibus olim immorigeris: verum id de ea prædicacione intelligitur, quæ facta est ante diluvium, per Noachum, ad hoc, à Christo Spiritu suo instructum. Nec quicquam fundamenti habet figmentum de triumpho Christi apud inferos; tum, quia non triumphavit ante resurrectionem; tum, quia in cœlis potius quæ apud inferos triumphandum fuisset. Ceteram, cùm vox Scheol alias sepulcrum, alias infernum seu damnatorum locum notet, in Scripturis varias significationes habet hæc phrasis, ad inferos descendere. Aut enim idem est quoq;

quod sepultum esse, Psal. 16. 10. *Noa derelictum es animam meam apud inferos,* [vel in sepulcro] Aut idem est, quod in summos cruciatus & angores incidere, 1. Sam. 2. 6. *Iehova denixit ad inferos* [vel in sepulcrum] & educit. Psal. 8. 6. *Dolores inferni* [sepulcri] circumdederunt me. Aut statim eorum designat, qui à morte oppressi & absorpti sunt. Psal. 49. 15. *Tanquam pecudes in inferno* [sepulcro] dispositos, mors depescet eon. Vide Eccl. 14. 11. & seqq. Prima exposi-
tio in quarto Symboli articulo locum non habet; non enim verisimile est, in tam brevi fidei compendio & ~~ταῦτα λογίας~~ committi, & planius per obscurius declarari. In secunda tantum ~~υστερολογίας~~ incommodo obstat videtur, quod deum post mortem summa illa Christi tristitia & animi angores memoren-
tur. Sed rem planam facit Calvinus, ostendens, non temporis, sed rerum ordinem observari: sic, ut articuli illius duo sint mem-

bra, prius de corporis, posterius de internis ani-
mæ cruciatibus. Tertiam expositionem qui tenent, ordinem cum primis urgunt, tum quod deten-
tio Christi in sepulcro, ultimus it humilationis gradus; tum, quia hac ratione perpetrationibus Christi latè respondeant ex-
altationis gradus, nempe, Morti Resurreccio, Sepul-
tura Ascensio in cœlum,
& Descensui ad inferos,
Sessio ad dextram Patris. Ut autem hæc sententia non improbat, ita prior non temere rejicienda est. Imprimis non contentiose hac de re disputandum videtur, cum particula, De descensu Christi ad inferos, non semper quarto articulo fuerit adjecta, ut testatur Symbolum Nicenum & alia quam plurima. Modò hoc firmum maneat, nec spirituales illas animæ pa-
siones, nec triduanam illam detentionem Christi in sepulcro, à Christi perpetrationibus separari debere.

XVIII. Formam seu modum Passionis Christi quod attinet, passus est, 1. Veré. 2. Sancte & inno-
center. 3. Voluntarié.

Probè hæc tria tenenda sunt; nisi enim verè passus esset, pro peccatis nostris non satis factum esset. Nisi

sanc*tè* & innocenter pa*ssus* es*set*, non perfectum haberemus Pontificem, Heb. 7. 26. Nisi denique voluntariè se maledictio-

ni subjecisset, coactum fu*isset* ejus sacrificium. Hinc ait, Hebr. 10. 7. Ecce ad*sum*, ut faciam Dens voluntatem tuam.

xix. Finis passionis Christi generalis, est Dei, Gloria, & imprimis Patetatio Irae Dei adversus peccata, Justitiae item & Misericordiae. Nec non Demonstratio divinae & humanae naturae. Specialis verò & proprius, est Satisfactio pro peccatis nostris.

xx. In fine & usu cuiusque specialis perpetrationis ratio habenda est analogia, quā expiatio cum peccatis & passio cum pœna alioquin nobis persolvenda comparetur.

Exempli gratiā: Gravissimos dolores in anima, & in corpore sustinuit, tum ut peccata animæ & corporis expiarentur, tum ut à doloribus spiritualibus & corporalibus, æternum alioquin nobis sustinendis, nos liberaret. Mortuus est genere mortis execrabilis, crucis nimis, partim ut exparet peccata, quibus execrationem promerati eramus, partim ut execratione illa ac damnatione

nos sublevaret. Sepultus est, ut testaretur, peccata nostra secum sepulta esse, & ut sepulcra, quibus velut carceribus ad judicii tortendi diem includendi eramus, sanctificaret in *Χοιου Ίηπτα* Triduana in sepulcro detentio docet, promeritos esse nos peccatis nostris ut æternum mors nobis dominaretur, nisi ignominiosa ejus detentio pro hac quoque pœna fatis fecisset.

xxi. Annihilant Passionis Christi finem & frumentum qui ideo tantum passum esse dicunt, ut nobis exemplo præiret.

Verum quidem est, Christum patiendo nobis ex-

emplum reliquisse: prius tamen passionis fructus

etus, est satisfactio pro peccatis nostris. Sociniani Christum hactenus tantum Servatorem agnoscunt: 1. Quod veritatem coelestem auunciet. 2. Quod eandem confirmet. 3. Quod Passionis & Resurrectionis exemplo preeat. 4. Quod vitam aeternam tandem conferat. Ubi urgentur Scripturae dicta, quae testantur, Christum pro nobis mortuum esse, cludere illa conantur, explicando particulam propter, ut sensus sit, mortuum esse pro nobis, h. e. propter nos, nostro bono, non autem nostro loco. Verum pestilentissimam hanc haeresin sequentia argumenta refellunt. 1. Quia sic pro nobis mortuus est, ut animam suam dederit $\lambda\gamma\epsilon\sigma\nu\alpha\gamma\eta\pi\alpha\lambda\omega\nu$, precium Redencionis pro multis, Matth. 20.28. Ut se ipsum dederit $\alpha\gamma\tau\acute{\iota}\lambda\gamma\epsilon\sigma\nu\pi\alpha\lambda\omega\nu$, 1. Tim. 2.6. Ut sanguine suo precioso nos redemisse dicitur, 1. Pet. 1.18. 19. Ελύτρωθητε inquit, redemti estis. Jam vero, quis ignorat, aliud esse, exemplo ad salutem seu liberationem praeshire; aliud vero, $\lambda\gamma\epsilon\sigma\nu$ pro aliquo solvere? Qui enim non pro mancípio & ejus

loco satisfaciat, qui $\lambda\gamma\epsilon\sigma\nu$ illum redimit? 2. Quia sic pro nobis mortuus est, ut peccatum pro nobis factus sit, 2. Cor. 5. 21. Ut peccata nostra in se suscepit, & poenas peccatis nostris debitas ipse tulerit, Esai. 53. 4. An vero alterius delictum in se suscipere, & poenam ab ipso promeritam ferre, est tantum exemplo praeshire, & non loco ejus puniri ac satisfacere? 2. Si sacrificia Veteris Testamenti à Sacerdotibus populi loco oblata sunt, tum Christi quoque sacrificium nostro loco praestatum est. Prius verum est. Ergo & posterius. Afferunt audacter, non dari exemplum in Scripturis, ubi particula pro sit idem quod loco alterius. At quis non videt hoc in sequentibus? Joan. 10. 11. Bonus Pastor animam suam deponit pro ovibus suis? utique ad mortem usque loco ovium pugnando. Rom. 5. 7. Vix pro justo quisquam moriatur. Rom. 8. 26. Spiritus intercedit pro nobis. & vers. 31. Si Deus pro nobis; quis contra nos? & 9. vers. 3. Optarimus ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis, &c. Neque vero ideo non sufficiat,

ciens λύτρον est Christi passio, quod poena peccatis nostris debita sit æterna, passio vero Christi non sit æterna. Etsi enim tempore non æterna sit, æquivalens tamen est præna æternæ; tum propter infinitum

tam majestatem & dignitatem personæ Christi; tum propter infinitum pondus & magnitudinem passionis, & oneris iræ divinæ, cui totus Mundus omnisque creature ferendo impares fuissent.

xxii. Evertunt eandem Christi satisfactionem Papani, alios Sacerdotes constituentes, & missam idololatricam pro sacrificio obtrudentes.

Retelluntur firmissimis rationibus. I, Quia unus Mediator est, 1. Tim. 2. 5. II, Quia de uno tantum Sacerdote Paulus loquitur, Heb 7. 26. Tali nos docebat Pontifex. III, Quia una oblatio facta esse dicitur, Heb. 7. 27. Id enim fecit semel. & 9. 27. Non ut sæpe seipsum offerat. & 10. 10, Per oblationem semel factam. & v. 14. Unicà oblatione consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur. v. 18. Ubi peccatorum remissio, non est amplius oblatio pro peccatis. IV, Si ideo abrogatum fuit sacerdotium Veteris Testamenti, quia sacerdotes pristini Φιλοὶ ἀνθρώποι fuerunt; tum nemo nisi Filius Dei in N. T. Sacerdos idoneus existit, Heb. 7. 28. Lex homines Pontifices constituit, at Sermo jurūjurandi Filium. Exciunt, Christum primarium Sacerdotem esse, ipsos secundarios & hanc in

parte Christi instrumenta. Verum aut illud ipsum sacrificium offerunt, quod Christus in cruce, aut aliud. Si aliud offerunt, ex superioribus rationibus non est idoneum: si idem, sequuntur hæc absurdâ. 1, Christum ipsum pro se ipso offerre, quia & illi pro se ipsis offerunt. Idem enim faciet primarius Sacerdos & secundarius, quamvis alio modo. 2, Ipsos se carnicibus, qui Christum cruci affixerunt, accendere 3, Cum idem sit Sacerdos & victima hujus sacrificii; ipsi, minimum secundarii, erunt victimæ. Non majoris momenti est distinctio sacrificii cruenti & incruenti. Sic enim contra superiora testimonia, non unicum esset sacrificium, & sacrificio incruento remissio peccatorum impetratur, quod aperte negat Apostolus, ad Heb. 9. 12.

XXIII. Ut autem prædictis erroribus, plurimum
Passioni Christi detrahitur, ita latius quam pars est
extendunt eis usus objectum, qui Christum pro omnibus
& singulis hominibus mortuum esse docent.

Enimvero si meriti &
magnitudinem & dignita-
tem spectemus, tantam es-
se fatemur, ut decem mun-
dis redimendis sufficeret :
si vero ad Dei consilium
ac Christi intentionem re-
spiciamus, falsum est Chris-
tum pro omnibus & Sin-
gulis mortuum esse. Hinc
ab aliis, pro omnibus mor-
tuus esse dicitur sufficien-
ter, sed non efficaciter : id
est, sufficiens esse meritum
Christi pro omnibus, rati-
one dignitatis sua, sed non
efficax in omnibus ratione
applicationis, cum non ea
intentione mortuus sit
Christus, ut mors ejus
omnibus applicaretur.
Quid enim pro iis morere-
tur, pro quibus non ora-
vit? Atqui testatur, se

pro Mundo non orare,
Ioan. 17. 9. Urgent Adver-
sarii loca quibus Mundus
etiam totius, omnium
item hominum fit mentio.
1. Tim. 2. 4. & 1. Io-
an. 2. 2. Quibus item
generaliter omnes vocan-
tur. Verum, 1. Joan. 2.
2. totius Mundi nomine,
metonymicè Electi in toto
Mundo dispersi, & 1. Ti-
moth. 2. 4. per omnes
homines, ut sequentia
verba docent, quivis ho-
mines. seu Ethnici, seu
Iudei, seu Reges, seu
privati illi sint, adeoque
non singula generum, sed
genera singulorum, intelli-
guntur. Quo sensu vox
omnis sumitur, Gen. 6. 19.
Ioel. 2. 28.

Perfecta justitia altera satisfactionis Christi
pars est, quam conformitate suâ cum Lege, &
perfectâ obedientiâ eidem præstata, nobis acqui-
sivit ut hæredes essemus vitæ æternæ.

Estque hæc justitia partim originalis, partim
actualis.

Originalis est conformitas Christi cum Lege,
in qua conceptus & natus est.

CANONES.

I. *Originalis justitia peccato originali opponitur.*

II. *Hacque non tantum innocentia seu immunitas est à peccato, sed & aptitudo ac inclinatio ad bonum.*

Sicut peccatum originalis vatio justitiae, sed ad male non tantum est pri- lum quoque inclinatio.

III. *Originalis Christi justitia pars quoque est satisfactionis pro nobis praestita.*

Ratio I, Quia Lex non tantum actualē obediētiam, sed & omnimodam cum Lege conformitatem requirit; secus enim iues originalis pec-

catur non esset. II, Quia Christus totus noster est, & quicquid factus est, fecit & fuit, id nostro loco factus est, fecit & fuit.

Actualis justitia, est obedientia, quā Christus Legem actu ipso perfectissimè implevit. Atque hæc activa in Scholis obedientia nominatur.

CANONES.

I. *Sicut Passio Christi necessaria est ad peccatorum expiationem, ita activa quoque ejus obedientia & justitia ad vitam æternam impetrantem.*

Ratio I, Quia Lex nos & ad pœnam & ad obedientiam obligat. Ad pœnam; quia maledictum pronunciat, Qui non omnia verba Legis præstiterit, Deut. 27. 26. Ad obedientiam; quia Vitam nūs tantam promittit, qui fecerint omnia. Lev. 18. 5.

Qui fecerit ea, vivet in eis & Luc. 10. 28. Fac hæc, & vives. Nec obstat distinctio justitiae, in Legalem & Evangelicam: siquidem eandem justitiam, quam Lex efflagitat, Evangelium in Christo exhibet. II. Quia duplex hæc satisfactio, dupli miteriae no-

stræ responderet: rea tui vi-
delicet peccati ac damnationis, & defectui justitiae,
Rom. 3. 23. *Omnis enim
peccaverunt, ac deficiuntur
gloriâ Dei.* III, Quia vero
ac propriè dicta justitia
in actuali obedientia con-
sistit. Deut. 6. 25. *Iusti-
tia sit nobis, si observantes
fecerimus omnia hæc pœ-
cepta coram Iehova.* IV,
Quia actualem illam obe-
dientiam aut pro se præsti-
tit, aut nostro loco. At qui
non pro se. Ergo nostro loco.
Assumptum manifestum ex
relatione Christi ad nos.
Quicquid enim in toto ob-
edientiae cursu fuit & e-
git, id nostro loco fuit &
egit. Excipiunt hinc, qui
Passivam tantum obedientiam
pro satisfactione &
merito agnoscunt, activam
obedientiam facere quidem
ad nostri Redemtionem &
Salutem, sed tantum ut necessarium
requisitum & causam sine
qua non; duabus enim de
causis requiri à Christo.
Primo creationis jure:
secundo, ut gratum esset

Deo sacrificium ejus, &
ut sanctus esset Sacerdos.
Verum prius istius senten-
tiae membrum falsum est;
quia Christus hac in parte,
cum aliis hominibus com-
parari nequit; ut enim
Filius Dei non pro se,
sed pro nobis, homo &
creatura factus; ita non
pro se, sed pro nobis Legi
subjectus est. Posterius
membrum confundit san-
ctitatem seu innocentiam
cum obedientia seu actu-
ali justitia, quæ non mi-
nis quam privatio & ha-
bitus differunt. Innocen-
tia quidem est sacrificii
Christi requisitum: sed
actualis obedientia non
tantum requisitum Christi
Sacerdotis est, sed & pars
satisfactionis & meriti. Si
enim actualis inobedien-
tia Adami causa est me-
ritoria damnationis, quid-
ni obedientia actualis alterius
Adami causa erit meri-
toria salutis? Nisi potiorem
dicere velimus Adamum
priorum ad damnandum,
quam posteriorem ad ser-
vandum.

II. Mandatum Patris, cui obediuit Christus, speciale & generale fuit. Speciale, respectu finis, ut non pro se, sed pro nobis obediret. Generale vero, respectu objecti; eidem enim

Legi subjectus fuit, quæ nobis præscripta est, & in omnibus, ad quæ Lex nos obstrinxit.

Qui volunt passivam tantum obedientiam Christi meriti rationem habere, prætendunt Christi obedientiam tantum speciali Patris mandato præstitam esse, ut pro nobis moreretur. At verò hoc non speci-

ale, sed partiale tantum foret mandatum; quām latè enim se Lex extendit, tam latè quoque Christi obedientia. Cām igitur Lex & ad poenam & ad obedientiam nos obliget, utriq; ejus requisito satisfecit.

III. *Vita æterna aut in se consideratur, quatenus est plenissima gaudiorum cœlestium participatio: aut oppositè ad damnationem, quatenus est liberatio à damnatione. In Priori sensu, vita æternæ causa est perfecta Christi justitia: in posteriori verò, vita æternæ causa est paenarum persolutio.*

Aliud est, vitam æternam privativè tantum; aliud, positivè describere. Propriè loquendo, vita æternæ causa nulla alia est, quām perfecta justitia, juxta Legem, *Fac hæc, & vives*. Mors tamen Christi vita æternæ causa dicitur, quatenus illa est ab omni malo liberatio. Neque liberatio à damnatione, & gaudium cœleste, partes sunt vita sed diversæ tantum relationes. Apparet hinc, quo sensu Christus promittat se carnem suam daturum pro Mundi vita, *Ioan. §. 6 I. Dux hic*

objiciuntur: I, Si Christi activa obedientia causa sit vita æternæ, tum frustra passum esse. II, Si Christus obediverit pro nobis, tum nobis non fore obedientium. At in primo argumento nulla est consequentia; alias est enim finis utrique satisfactionis parti communis, nempe Salus nostra; alias cuique proprius: Passio enim finis est liberatio à poena; Justitiae verò finis est acquisitionis juris vita æternæ. Posteriorius argumentum contra activæ obedientiæ meritum, tale est, quale

quale Socinus format contra meritum obedientiae passiva. Si Christus inquit, nostro loco mortuus est, tum nobis non foret moriendum. At utrobiq; nulla est consequentia. Alia Christi, alia piorum mors est: illa cum execratione conjuncta; haec cum benedictione. Illam subiit Christus tanquam stipendium nostro.

rum peccatorum; hanc subimus, ut transitum ex hac vita in cœlestem. Sic alia Christi, alia nostra est obedientia: illa perfecta justitia est, quam nostro loco, & vita promerendæ causâ præstít; haec verba imperfecta est, & gratitudinis pro redemptione testificandæ causâ præstatutur.

IV. *Justitia Christi activa in Veteri Testamento summi Sacerdotis ornatu, propemodum Regio tantum typus adumbrata fuit.*

Quærunt, qui activæ obedientiae meritum negant, quo typo illa adumbrata fuerit? Si enim, inquit, pars est officii sacerdotalis, qua in resummis Sacerdos ejus typum gessit? At quorsum splendidissimus ille Sacerdotis ornatus, quo coram Deo com-

paruit, nisi ut vestis justitiae Christi esset umbra? Hinc legimus, Sacerdoti Jehoscuæ non tantum vestes sordidas in signum peccatorum translatorum detractas, sed novas insuper ei datas, ac Cidarim velut coronam impositam fuisse, Zach. 3. v. 4. 5.

Tantum de satisfactione Christi. Intercessio ejus in statu humiliationis est, quâ Christus deprecationes & supplicationes non sine gemitibus & lacrymis apud Patrem pro nobis obtulit.

Exemplis plena est historia Evangelica, quæ Christum etiam integras noctes precando transegisse testatur. Imprimis autem munere hoc functus est Passionis suæ tempore,

Joan. 17. & Heb. 5. 7. Qui in diebus carnis sua deprecationes & supplicationes apud eum, qui ipsum servare poterat à morte, cum clamore valido & lacrymis obtulit.

CANONES.

*Christi intercessionem annihilant, qui alios
prater ipsum Mediatores intercessionis, ut vocant,
quærunt.*

Pontificii distinguunt inter Mediatorem Redemptionis & Mediatores Intercessionis. Atque posterius hoc officium Sanctis demortuis tribuunt. Verum non minore sacrilegio intercessionem cum secundariis intercessoribus, quam sacrificium ejus cum secundariis Sacerdotibus communicant. Et cum non

tantum intercessione, sed etiam meritis, Sanctos nobis prodesse fingant, corruit ipsorum distinctio; siquidem redēptionis quoque gloriā inter Christum & Sanctos dividunt; dum ipsorum meritis velut succedaneā ope nostrorum peccatorum fōrdes purgari, defectūmque suppleri finiunt.

Hactenus de Sacerdotali officio. Regium officium in humilationis statu administravit, Ecclesiam Verbo & Spiritu sic congregando & conservando, ut nihil externæ Regiæ Magistratis in ipsa apparuerit.

CANON.

Falsò Iudæi corporale & terrenum Messiæ Regnum somniant.

Esa.42.2. Non vociferabitur, neque attolleret se, neque faciet ut audiatur joris vox sua. & 53.2.3. Assurgit ut tenera planta coram illo, & tanquam radix è terra solitaria: non est forma ei, neque decor; & quando intueniunt eum, non est aspectus cur desideriūs eum. Contentus

& abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut homo abscondens faciem à nobis contentus ita, ut non astimemus illum. Zac.9.9. Ecce Rex tuus adveniet tibi justus & salute præditus est; pauper & infidens aīno, &c.

CAPUT XIX.

In quo

De Christi Mediatoris Exaltatione.

SIc actum de Exinanitionis statu. Exaltationis status est, quo Christus è mortuis suscitatus, in cœlum sublatus, ad dextram Dei Patris exaltatus, & ad summam gloriam elevatus est.

CANONES.

i. Causa exaltationis hujus efficiens, est tota SS.
Trinitas.

ii. Filius tamen Dei, καὶ ὁ κονόπιλος confide-
ratus, ejus est objectum.

iii. Competit autem exaltatio personæ Christi
Θεοῦ secundum utramque naturam.

iv. Secundum humanam naturam exaltatus est,
depositione infirmatum, quas assumserat, & im-
petratione donorum, quæ prius non habuerat;
corporis enim & animæ tantam perfectionem asse-
quitus est, quantum creatura capere posset,
maximam.

v. Secundum divinam naturam exaltatus est, non
dignitatis alicujus ad eam καὶ τὴν οὐρανὸν consideratam
accessione, sed Majestatis ejus, qua prius sub serva-
forma occulta erat, patefactione.

vi. Exaltationem hanc Christus consequitus est
obedientiâ suâ, non tanquam merito, sed tanquam viâ
& medio.

vii. Finis ejus est testificatio, quod munere
à Patre injuncto, in exinanitionis statu pro-
bè defunctus fit: & patefactio potentiae divi-

æ, quā meritum nobis efficaciter applicat.

Partes seu gradus ejus tres sunt: Resurrectio, Ascensio in cœlum, & Session ad dextram Dei Patris.

Resurrectio, est primus exaltationis gradus, quo Christus, mortis imperio superato, tertio die in ea ipsa carne quam deposuerat, suscitatus est, ut Deo vivat æternum.

CANONES.

I. *Christus non objectum tantum, sed causa efficiens est Resurrectionis suæ.*

Rom. 1. 4. Declarato Filio Dei potenter, secundum Spiritum Sanctitatis per Resurrec-

tionē ex mortuis. 1. Pet. 3. 8. Morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

II. *Materia Resuscitationis, est idem corpus, quod crucifixum erat; qualitatibus tamen novis donatum & glorificatum.*

III. *Nec tamen, ita mutatum est, ut quantitatem ac trinam dimensionem habere desierit.*

Secus nec corpus esset, rationem homo mansit, nec Christus post exal-

set.

IV. *Forma in nova & indivisibili unione corporis & animæ conficitur.*

V. *Etsi miraculosa planè sit Christi Resurrectio, falso tamen, corpore suo saxum sepulchro obditum, aut post Resurrectionem clausas januas penetrasse dicitur.*

Matth. 28. 2. Angelus Domini devolvit lapidem, Joan. 20. 19. Τὸν δρεπόν

κεκλεψμένον, Clausis janu- is, non per clausas januas.

VI. *Finis Resurrectionis præter generalem*
supradictam.

supra dictum, est certitudo nostræ quoque Resurrectionis cùm à morte peccati, tum à morte corporali.

Rom. 6.1, 2, 3. &c. 1. Cor. 15.12. &c.

Affensio in cœlum, est secundus Exaltationis gradus, quo Christus quadraginta diebus à Resurrectione, in terra versatus, in cœlum ascendit.

CANONES.

I. Ascendit Christus secundum divinam & humanam naturam: secundum humanam, tanquam objectum: secundum divinam, tanquam causam efficientem.

II. Forma in reali & locali translatione Christi ex hoc mundo, in supremum usque cœlum translatione conficit.

III. De penetratione corporum hac in parte non anxiè laborandum; tum, quia cœlum non solidum, spissum, aut chalybeum corpus est, ut finixerunt Philosophi; tum quia corpus corpori, imò Creatura Creatori facile cedere potuit.

IV. Doctrina de corporali Christi in terra præsencia, Ascensionem Christi penitus evertit.

V. Finis Ascensionis Christi specialis, est certificatio nostræ quoque ascensionis triplicis. Prima fidei est & pietatis in hac vita. Secunda animæ in morte. Tertia corporis & animæ in die novissimo.

Sessio Christi ad dextram Dei patris, est summus ille exaltationis gradus, quo in cœlum collatus, supra omnem potestatem elevatus est.

Eph.

Eph. 1. 20, 21, 22. Collocavit eum ad dextram suam in cœlis, longè supra omne imperium ac autoritatem, & potestatem, & dominatum, & nomine nomen quod nominatur, non solum in hoc secundum, sed etiam in futuro. Et omnia subjecit pedibus, ex iuncte constituit caput super omnia ipsi Ecclesie, quæ est corpus ipsius & complementum ejus, qui omnia implet in omnibus.

CANONES.

1. Ad dextram Dei sedere, est proximam post Deum potestatem habere.

Ex Regum more, qui eos, quibus præcipuum post se honorem tribui volunt, ad dextram suam collocant. Psalm. 45. 10. Collucata est conjux ad dextram tuam. 1. Reg. 2, 19. Itaque cum venisset Bathseba ad Regem Solomonem, ut loqueretur ei pro Ado-

nija: Assurgens Rex obviat ei, incurvavit se; & sedens in solio suo, apponi jussit solium matri Regis, quæ sedet ad dextram eius. Matth. 20. 21. Dic, ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dextram tuam, & alter ad sinistram, in Regna tuo.

11. Christus usq[ue] deo d[omi]n[u]m, hoc est, secundum utramq[ue] naturam, sedet ad dextram Dei.

111. Sic tamen natura humana est exaltata, ut divina non sit exequata. Gloriam accepit omnibus creaturis maiorem, sed gloriae essentiali, quam cum Patre & Spiritu sancto communem habet, minime æqualem.

In hoc summo exaltationis gradu, officio suo fungi Christus non desit.

Prophetico quidem, Ministros donis, olim extraordinariè, per Spiritus sancti effusionem, nunc vero ordinariis mediis instruendo, Evangeliumque per totum terrarum orbem, augustissimo gen successu, propagando.

Eph. 4. 11. Dedit alios quidem, Apostolos, &c.

Sacerdotali-

Sacerdotali verò; non se ipsum iterum offerendo, aut cum suspiriis & lacrymis ad Patris genua se provolendo: sed cum satisfactionis plenissimæ meritis, coram Patre pro nobis comparendo, eamque nobis efficaciter applicando.

Psal. 110.4. *Iuravit Iehova, non penitebit eum: tu Sacerdos es in eternum, secundum ordinem Melchisedec.*

Heb. 9.24. *Non in manuā*

Eum sacrarum ingressus est Christus, quod sit exemplar vero sacrario respondens; sed in ipsum cœlum ut compareat nunc apud faciem Dei pro nobis

Regio deniq; non solum triumphant Ecclesiæ præsidendo, sed militantem quoq; congregando, conservando, protegendo, hostesq; debellando.

Psal. 110.1. *Dixit Iehova Domino meo, sede ad dextram meam, donec disposuero ini-*

micos tuos in scabellum pedum tuorum.

CANONES.

i. Regnum hoc Christi, non est esse entiale illud, quod ab aeterno cum Patre & Spiritu sancto obtinet; sed personale, donativum & œcumenicum, quod tanquam Caput nostrum & Mediator à Patre accepit.

ii. Regnum tamen hoc œcumenicum in aeternum administrabit.

2. Sam. 7. 16. *Solum tuum erit stabile usque in seculum.* Daniel. 7. 14. *Cuius dominatus dominatus est perpetuus, qui non preteriret.* Lucæ, 1. 33. *Regni ejus non erit finis.* His dictis non obstant Patris ad Christum verba, *Donec posuero inimicos tuos &c.* Non enim sensus est, Chri-

stum post ultimum adventum, non amplius regnaturum: sed hoc saltē indicat, futurum, ut omnes hostes suos vincat. Particula enim illa, *donec, usque dum,* & similis, non sunt exclusivæ temporis futuri, sed de illo quoque negant & affirmat, sæpèque idem significant quod

quod nunquam non aut
nunquam. e. g. Gen. 28. 15.
Non deseram te, usque dum
Perfecero que eloquutus
sum tibi. 2. Sam. 6. 23. Mi-
cali non fuit proles in diem
usque mortis suæ. Matth. 2,
25. Non cognovit eam, do-
nec peperisset primogenitum
suum. Matth. 28. 20. Ecce
ero vobiscum usque ad con-
summationem seculi. Nec
officit, quod Regnum Patri
traditur, séque Patri sub-
jectum dicitur, ut Deus sit
omnia in omnibus, i. Cor.
15. 24, 28. Regni enim tra-
ditio Apostolo non est of-
ficii Regii abdicatione: sed
per Regnum illic intelligi-
tur, phali Scripturæ fami-
liarissimæ, Ecclesia. Tra-
det igitur Patri Regnum,
quando ipsi totam Eccle-
siam sistet. Subjectio verò
illa non toller Regnum,
Christi; cum enim Christus
qua Mediator, etiam in
gloria Patri subordinatus
sit, sic erit & manebit

Christus Rex noster, ut
tamen unà nobiscum, Patri
se sit subjectus. At verò
dices, jam anteà Patri sub-
jectus est. Verum id qui-
dem, sed non simpliciter;
nunc enim caput cum Ec-
clesia, sed non tota subji-
citur, tum autem unà cum
omnibus Ecclesiæ mem-
bris, adeoque totus Chri-
stus mysticus Patri subjici-
etur. Quod deuique Deum
omnia in omnibus futurum
dicitur, non ita accipien-
dum, ac si non hodieque
omnia in omnibus esset,
aut tum deum regnati-
rus esset: sed dicitur hoc
more Scripturæ, quo saepe
fieri aliquid pronunciatur,
cum declaratur esse: sen-
tentia igitur est, Cùm hoc
in Mundo Regnum Dei
ab hostibus infestetur, ac
obscuretur, devictis tan-
dem hostibus, manifestis-
simum futurum, quod Re-
gnum in solidum sit Dei &
Christi ejus.

CAPUT XX.

Iu quo

De communi ad statum gratiæ vocatione.

HActenus de Redemptore Christo, qui causa
efficiens est status gratiæ. Vocatio ad eun-
dem sequitur.

Est autem hæc communis electis & reprobis,
aut propria electis,

Come

Communis Vocatio est, quâ ad statum gratiæ seu participationem Christi Mediatoris quivis homines invitantur.

Appellatur etiam Electio totius populi alicujus. | es Iehovæ Deo tuo: te selegit Iehova Deus tuus, ut sis ei Deut. 7. 6. Populus sanctus populus peculiaris, &c.

CANONES.

I. Ut electio, ita vocatio, alia est ad officium; alia verò ad salutem: atque posterior hujus est considerationis.

Electionis & vocationis in Saule. 1. Sa. 10. 24. Vide ad officium, exemplum est tisne, quem elegit Iehovæ?

II. Causa efficiens hujus vocationis, communiter est tota SS. Trinitas: singulariter verò Christus Dominus, qui ut diebus Ministerii sui in his terris peccatores immediate quoque, ita nunc mediantibus Ministeriis vocat.

March. 22. 2, 3. Simile est Regnum cœlorum cuidam Re- gi, qui fecit nuptias filio suo: & misit servos suos qui vocarent vocatos ad nuptias. &c. Mar. 1. 14, 15. Venit Iesus in Galileam, prædicans Evangelium Regni Dei, & dicens Expletum est tempus & adpropinquavit Regnum Dei: resipiscite & credite Evangelio. 2. Corinth. 5. 20. Itaque nomine Christi legatione fungimur, &c.

III. Materia vocationis hujus nec omnes homines; nec electi tantum sunt, sed quivis ex toto genere humano.

Non omnes vocari, re- statur tota Veteris Testa- menti historia; ejus enim tempore Deus, præteritis aliis Gentibus, populum Israeliticum vocavit. Sed & Novi Testamenti tem-

pore, non omnes & singuli vocantur; siquidem per multi de Christo Domino nihil unquam audiverunt. Non electos tantum vocari, testatur luculenter Chri- sti parabola, quâ boni & mali

mali invitati, multi item
vocati, pauci verò electi
dicuntur, Matth. 22. vers.
10. & 14. Vocantur autem

quibus homines, id est cu-
juscunque status, conditi-
onis, ætatis, &c.

V. Forma vocationis hujus partim in oblatione
beneficii Redemtionis, partim in præcepto de ejus
acceptatione consistit.

2. Cor. 5. 20. Itaque no-
mine Christi legatione fun-
ginur, & velut Deo vos
precante per nos, rogamus
Christi nomine, reconcilia-

mini Deo. Fecis enim u-
qui peccatum non noverat,
pro nobis peccatum esset, u-
nos efficeremur justitia Dei
in eo.

v. Finis ejus, est Dei gloria & electorum salus.
**Afferitur autem tum gloria misericordiae, in electis
vocationi obtemperantibus, tum gloria justitiae in re-
probis inobedientibus.**

**VI. Vocatio igitur communis primariò propter elec-
tos fit; secundariò propter reprobos.**

VII. Utrosq; tamen seriò & à vocatione vocat.

De electis dubium nul-
lum est. Reprobos quod
attinet, etiū non vocentur
καὶ ἀπόδεσον seu servandi
proposito, seriò tamen vo-
cantur, seriò salus ipsis
promittitur sub condicio-
ne fidei. Nec ideo illis il-
luditur, quod gratia cre-
dendi destituuntur, sed
quia gratia primæva sua
sponte exciderunt, &
spontanea quoque mali-

tiā salutis media assper-
nantur. Deus fidem nihil
ominis ab ipsis exigendi
jus habet, eodemque non
minas quam alii credito-
res justè utitur, ut os ipsis
obturetur, inexcusabiles
reddantur, Deique justi-
tia asseratur. Non igitur
ideo eos vocat, ut illis il-
ludat, sed ut justitiam su-
am declareret ac patetaciat.

**VIII. Ex vocatione itaque communi non statim
electio concluditur: tum quia reprobis & electis
contingit, tum quia sit sub conditione fidei.**

Etsi

Etsi etiam integra gens electa dicitur, non tamen cum tamen plurimi Judæi ideo omnes in illa gente fuerint reprobi. sunt electi. Sicut populus

I X. Nec ideo omnes sunt electi, quia jubentur credere, se esse electos; non enim id absolute jubentur credere, sed cum exploratione fidei.

2. Cor. 13. 5. Vos ipsis tentate, an sitis in fide, vos ipsis probate. Annon agnoscitis vosmetipos, Iesum Christum in vobis esse? nisi rejectaneis sitis. At spero fore, ut cognoscatis, vos non esse rejectaneos.

C A P U T X X I .

In quo

De Fædere Graiae.

VOcationis fructus & beneficium, est externa tum fœderis gratiæ, tum Ecclesiæ communio.

Externa fœderis gratiæ communio est, quâ Vocati pro fœderatis & Dei populo censentur.

Analogicè tamen, sicut alii Dei populus sunt in rei veritate, alii externâ tantum professione.

Fœderis gratiæ tum oblatio, tum obsignatio spectanda.

Oblatio fœderis gratiæ est, quâ Deus Vocatis promittit, se ipsis in Christo Regem fore, si filiam præstiterint obedientiam.

C A N O N E S .

i. Fœderis nomine non generale illud intelligitur, quod pepigit Deus cum universis creaturis; nec fœdus operum cum primis nostris parentibus initum; sed quod post lapsum, Deus

malis invitati, multi item
vocati, pauci verò electi
dicuntur, Matth. 22. vers.
10. & 14. Vocantur autem

quibus homines, id est cu-
juscunque status, conditi-
onis, ætatis, &c.

IV. *Forma vocationis hujus partim in oblatione
beneficii Redencionis, partim in præcepto de ejus
acceptatione consistit.*

2. Cor. 5. 20. Itaque no-
mine Christi legatione fun-
gimur, & velut Deo vos
precante per nos, rogamus
Christi nomine, reconcilia-

mini Deo. Fecis enim ut
qui peccatum non noverat,
pro nobis peccatum esset, ut
nos efficeremur justitia Dei
in eo.

V. *Finis ejus, est Dei gloria & electorum salus.
Afferitur autem tum gloria misericordiae, in electis
vocationi obtemperantibus, tum gloria justitiae in re-
probis inobedientibus.*

VI. *Vocatio igitur communis primariò propter elec-
tos fit; secundariò propter reprobos.*

VII. *Utrosq; tamen seriò & avutonxpi tws vocat.*

De electis dubium nul-
lum est. Reprobos quod
attinet, etū non vocentur
καὶ ἀπόδεον seu servandi
proposito, seriò tamen vo-
cantur, seriò salus ipsis
promittitur sub condicio-
ne fidei. Nec ideo illis il-
luditur, quod gratia cre-
dendi delituantur, sed
quia gratia primæva sua
sponte exciderunt, &
spontanea quoque mali-

tiā salutis media assper-
nantur. Deus fidem nihil
lominis ab ipsis exigendi
jus habet, eodemque non
minis quam alii credito-
res justè utitur, ut os ipsis
obturetur, inexcusabiles
reddantur, Deique justi-
tia asseratur. Non igitur
ideo eos vocat, ut illis il-
ludat, sed ut justitiam su-
am declareret ac patetaciat.

VIII. *Ex vocatione itaque communi non statim
electio concluditur: tum quia reprobis & electis
comtingit, tum quia sit sub conditione fidei.*

Etsi

Etsi etiam integra gens electa dicatur, non tamen ideo omnes in illa gente sunt electi. Sicut populus Judaicus electus dicitur, cum tamen plurimi Judaei fuerint reprobi.

I X. Nec ideo omnes sunt electi, quia jubentur credere, se esse electos; non enim id absolute jubentur credere, sed cum exploratione fidei.

2. Cor. 13. 5. *Vos ipsis tentate, an sitis in fide, vos ipsis probate. Non agnoscitis vosmetipos, Iesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei sitis. At spero fore, ut cognoscatis, vos non esse rejectaneos.*

C A P U T XXI.

In quo

De Fædere Graiae.

VOcationis fructus & beneficium, est externa tum fœderis gratiæ, tum Ecclesiæ communio.

Externa fœderis gratiæ communio est, quæ Vocati pro fœderatis & Dei populo censeruntur.

Analogicè tamen, sicut alii Dei populus sunt in rei veritate, alii externâ tantum professione.

Fœderis gratiæ tum oblatio, tum obsignatio spectanda.

Oblatio fœderis gratiæ est, quæ Deus Vocatis promittit, se ipsis in Christo Patrem fore, si filium præstiterint obedientiam.

C A N O N E S.

1. Fœderis nomine non generale illud intelligitur, quod pepigit Deus cum universis creaturis; nec fœdus operum cum primis nostris parentibus initum; sed quod post baptismum, Deus

IIZ CHRIST. THEOLOGIÆ

ex mera sua misericordia nobiscum percussit.

II. Ideo Fœdus gratiæ, & Testamentum, *Διαθήκη*, Dispositio nominatur; quia hac Deus filii suis cœlestem hæreditatem destinat, morte Iesu Christi Filii sui interveniente, consequendam.

Heb. 8. 10. "O! iāvū
n̄ dīaθήkñ, n̄ v̄ dīaθήkñ oīpū
Quamobrem hoc est fœdum,
quod pacis car, &c. &c. 9.
15, 16. Itaque ob id novi
fœderis Mediator est, ut mor-
te ad redemtionem eorum

transgressionum intercedente
quaे fuerant sub priore patto
qui vocati erant promissam
æternam hæreditatem acci-
perent. Nam ubi Testamen-
tum est, mors intercedat, nec
esse est, testatoris.

III. Causa ejus efficiens communiter est tota SS,
Trinitas, singulariter vero Christus Θεός υπόπτος,
Angelus ille fœderis.

Malac. 3. 1. Ecce ego
missurus sum Angelum meum,
(Joan. Bapt.) qui expedit
viam meam ante me. & re-

pente veniet in Templum su-
um Dominus; quem vos que-
ritis, & Angelus fœderis, qua-
vos delectamini.

IV. Materia fœderis gratiæ, sunt pacta utriusque
partis, Dei & hominis. Deus promittit se Deum no-
strum fore in Christo Domino: Homo repromittit
obedientiam fidei & vitae.

V. Forma in mutua obligatione consistit. Sic tan-
ten, ut sint relata disquiparitia; Dei enim promissio
& obligatio est gratitudo; hominis vero debita &
juri exsistit.

VI. Finis oblati fœderis idem est, qui Vocationis
communis, Dei gloria & Electorum salus.

VII. Subjectum seu objectum fœderis oblati, sunt
omnes Vocati, propriè ramen soli Electi.

Omnibus quidem vocatis, soli Electi fœderis promis-
hoc fœdus offertur, verum illionibus fruuntur,

VIII. Ex

VIII. Ex Adjunctis spectanda est fæderis gratia administratio.

IX. Administratio hæc temporis respectu distinguitur, in Vetus, & Novum Fædus seu Testamentum.

X. Vetus Testamentum, est fædus gratiæ, administratum tempore Christi exhibendi.

XI. Hujus administrationis triplex forma fuit. Prima ab Adamo ad Abrahamum. Secunda ab Abrahamo ad Mosen. Tertia à Mose ad Christum.

XII. Inter primam & secundam administrationis formam hoc interest: 1, Quod illa facta sit verbis promissionis, brevissimis illis quidem, sed luculentissimis; ista non promissionem tantum, sed expressam quoque obsequii conditionem habet. 2, Illa sacrificiorum tantum; ista etiam circumcisio ritum habet. 3, Illa toti humano generi profixa fuit; hac ad Abrahamà posteritatem restricta est.

XIII. Inter tertiam vero & duas priores administrationis formas hoc est discriminis, quod tercia perfectior sit ac vere testamentaria, quippe non Passim tantum, sed quam plurimis aliis mortis Christi typis aucta.

XIV. Novum Testamentum, est fædus gratiæ, quod administratur Christo jam exhibito.

XV. Conveniunt Novum & Vetus Testamentum substantiam; utrobique enim idem Testator Christus est: utrobique eadem promissio gratiæ in Christo: utrobique idem requisitum obedientiæ fideli & vita.

XVI. Er.

xvi. Errant igitur, qui parallelas statuunt distinctiones Veteris & Novi Testamenti; Fæderis operum & Fæderis gratiæ; Legis & Evangelii; utrumque enim Testamentum seu Fædus est gratiæ fædus. Utrinque Lex & Evangelium urgetur.

xvii. Differit autem Veteris & Novi Testamenti administratio; 1. Tempore, quia Vetus Testamentum ante Christum exhibitum: Novum vero Christo jam exhibito administratur: illud ad Christum usque, istud semper durat. 2. Loco seu amplitudine; quia illud tantum populo Israelitico oblatum fuit; istud per totum terrarum orbem se extendit. 3. Claritate; quia promissiones gratuitæ de Christo clarius in Novo Testamento prædicantur & obsignantur; sublatis typorum & ceremoniarum umbris. 4. Facilitate; quia administratio in Veteri Testamento longè fuit operosior, quam in Novo Testamento. 5. Suvitatem; in Veteri enim Testamento frequentius urgetur perfecta Legis obedientia: non quidem exclusis promissionibus Evangelicis; eo tamen fine, ut rigorosa illa obedientiæ exactione, tanquam pedagogo: at Christum querendum compellerentur. In Novo vero Testamento frequentiores sunt Evangelicæ promissiones, non tamen exclusa Lege, ad novam obedientiam ex regenerationis gratia præstantum, impellente.

xviii. Patet igitur hinc, quo sensu Novum fædus apud Feremiam Veteri opponatur.

Jer. 31. 31, 32. Ecce Iehovæ, quibus pangam dies venientiæ sunt, dictum cum domo Israel. & cum dom

domo Ichude fœdus nouum. Non secundum illud fœdum, quod pepigeram cum majoribus eorum, &c. &c. 33. Hoc est fœdus meum: indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam. & vers. 34. Non docebunt amplius quisque amicum suum, &c. & item, Cognoscent me à mi-

nimo ad maximum. In his verbis ad tertiam & quintam differentiam reipicitur. Et ad hanc quidem, dum Legis fit mentio tabulis olim lapideis inscriptæ, deinceps vero corribus inscribenda: ad illam vero, dum clarioram cogitationem promittit.

CAPUT XXII.

In quo

De Sigillis, seu de Sacramentis fœderis gratiæ in genere.

O Blationem fœderis sequitur ejus ob-signatio, facta Sacramentis, tanquam Fœderis Gratiaæ sigillis.

Sacramentum est actio sacra divinitus instituta, in qua gratia per Christum fœderatis promissa, à Deo visibilibus signis ob-signatur, atque huiusmodi in ipsis obsequium adiguntur.

CANONES.

i. Sacramenti vox, olim de juramento militari, vel de pecunia à litigantibus pignoris loco deposita, in intellecta, non incommode in Ecclesia gratia signis applicatur.

Sacramentis enim, velut jurejurando, ad pacta fœderis servanda obstringi mur; eadēque nobis pignora sunt gratiæ in fœdere promissæ.

ii. Appellatur quoque mysterium, quatenus hanc rem arcanam & divinam signis seu typis

propositam significat. Latior tamen est vox mysterii quām Sacramenti, cūm omne quidem Sacramentum sit mysterium, sed non omne mysterium sit Sacramentum.

III. Sacramentum propriè loquendo, pro integrâ actione tam signum quām signatum complectetur; Synecdochice verò pro signo tantum sumitur.

IV. Priore modo sumtum jam definitum est. Posteriore modo intellectum, definitur, Visibile signum invisibilis gratia.

V. Causa efficiens princeps est communiter tota SS. Trinitas, singulariter verò Christus, Angelus ille Fæderis.

VI. Instrumenta quibus Sacra menta administrantur, sunt Ministri legitimè vocati.

VII. Instrumentum, quo Sacra menta efficiuntur, seu, quo signa consecrantur, est Verbum Institutionis, duabus præcipuis constans partibus, præcepto de legitima Sacra menti administracione & perceptione, & promissione de ejus fructu & efficacia.

VIII. Verbum Institutionis non substantiam aut qualitatem elementorum, sed usum tantum mutat: idque non Arcanā quadam vi ipsis verbis inhærente, ut fingunt Pontificii, sed Dei ordinatione.

Ut lapis Magistratus ordinazione mutatur in limitem, manente ejus substantia & qualitatibus: ita

Aug.) ad elementum, fit
Sacramentum, manente e-
lementi substantiâ & qua-
litate. mutato tantum usu
communi in sacrum.

IX. Falso quoque docent, intentionem Mini-

stri tam præcisè requiri, ut nisi hæc adfit, nullum sit aut fiat Sacramentum.

Nisi enim à Dei potiis institutione Sacramentum quām à Ministri intentio- ne, pendeat, omnis consola- latio eripietur miseris conscientiis, quib⁹ ignotæ sunt Ministri rem sacram admīnistrantis, cogitationes.

X. Incepit quoque opponunt Verbum concionale & Institutionis; non enim realiter, sed ratione tantum differunt, cūm concio nihil aliud sit, quam Verbi explicatio. Verbum igitur institutionis ad Sacramenti essentiam; Verbum verò concionale ad modum administrandi pertinet.

XI. Materia Sacramenti externa & terrena, est visibile signum seu elementum.

XII. Materia interna & cœlestis, est res significata, Christus nimirum cum omnibus beneficiis.

XIII. Forma externa in legitima tum administrazione, tum participatione Sacramenti juxta Dei mandatum, consistit.

XIV. Forma interna posita est in analogia signi & rei signatae.

XV. Unio itaque signi & signati, non est ov̄ signum, seu localis, sed xp̄titum, quatenus signum rem signataam repræsentat, & exhibito signo à Ministro, res quoque signata datur fidelibus à Christo.

XVI. Nec tamen præsentium Christi, ejusque corporis & sanguinis in actione sacramentali negamus; præterquam enim quod præsens sit divinā suā personā & Spiritu suo S. præsens quoque est corpore & sanguine suo, non localiter, sed sacramentaliter. Vide infra, pag. 133.

FIG CHRIST. THEOLOGIÆ

Præter localem præsentiam triplex alia datur: I. *Symbolica*; quando res menti humanae repræsentantur symbolo aliquo: ut res verbo seu voce; homo imagine. II, *Præsentia spiritualis*; quando rem spiritualem, non præsentem, fide nobis repræsentamus: qualiter Abrahamus sibi præsentem fecit, & vidit diem Christi, Ioan. 8. 56. III, *Præsentia virtutis*; quando quod loco distat, presens est efficaciâ: ut Sol. Tres modi præsentia in Sacramentis concurrunt. Præsens enim nobis est corpus & sanguis Christi: I, Sym-

bolicè; quatenus repræsentatur externo symbole. 2, *Spiritualiter*; quatenus fide corpus & lannuinem Christi, cum ejus merito, nobis applicamus. 3, *Virtute*; quatenus fructum ejus per fidem in cordibus nostris percipimus. Primus gradus sacramentalis præsentia etiam infidelibus competit, secundus & tertius non nisi fidelibus. Etsi igitur corpus Christi, locali præsentia, tam longè distet à symbolo, quam cœlum à terra, manet tamen præsentia sacramentalis. Præsentia non opponitur diestantia, sed absentia.

xvii. Nec ideo Sacraenta vacua signa sunt, quod symbolum & res significata localiter non sint unita; manent enim nihilominus, 1, *Signa significantia*. 2, *Exhibititia*. 3, *Applicantia*. 4, *Ob-signantia*.

Quatuor hæ species signorum probè sunt observandæ, contra eos qui clamitant, nos vacua in Sacramentis signa habere. Signa igitur aut significantia tantum sunt, ut imago picta hominem significat; aut exhibitia quoque, ut sceptrum, claves, & similia, quibus exhibitis, potestas Regia,

aut facultas ingrediendi domum confertur; aut applicantia insuper, sicut promissio Dei de conservandis 144000, cuique ab Angelo, signo in fronte notato, applicatur. Apocal. 7. 3. aut ob-signantia denique, qualia sunt arrha, sigilla & similia. Jam vero hi quatuor gradus in Sacramen-

tis

tis concurrunt. Primum enim externa symbola corpus Christi tjsque sanguinem significant ac representant. Secundo, una cum signo exhibetur quoque res signata; non tamen in signo, sed in actione sacramentali, exhibiente Ministro signum, Christo vero Domino

dante rem signatam. Tertio, res signata Evangelii verbo generaliter fidelibus promissa, exhibito signo, cuique fidelium applicatur. Quartò, eadem promissio Sacramento obsignatur, unde non signa tantum, sed sigilla appellantur, Rom. 4. 11.

xviii. Ex unione & relatione rei signata cum signo fluit loquutio seu phrasis sacramentalis, quā de signo res signata prædicatur: in quo loquendi modo, non tam exprimitur, quid externa signa in se & suā naturā sint, quam quid significant.

Genes. 17. 10. Circumcisio (phrasi Sacramentali) fœdus nominatur; & vers. 11. propriè signum fœderis. Exod. 12. 11. Agnus Pascha, hoc est transitus, appellatur; quem locum ab Adversariorum exceptionibus vindicant parallelæ dicta. Marc. 14. 12. Primo die Azymorum, quando Pascha mactabatur. & Luc. 22. 8. Profecti parate nobis Pascha ut edamus. & vers. 11. Ubi est diversorium, ubi Pascha cum Discipulis meis edamus? & vers. 12. Illic parate Pascha. & vers. 15. Desideravi nobis sum edere hoc Pascha. Huc faciunt omnia illa loca,

quibus sacrificiis expiatio, & aquæ seu ablutionibus purificatio tribuitur. Item, quibus nomen Iehovæ arcæ aut Hierotœlymæ tribuitur. Psal. 47. 6. Ezech. 48. 35. Similia testimonia in Novo Testamento sunt, Matth. 26. 26, 27, 28. Edentibus autem eis, Iesus cum accepisset panem, & benes dixisset, fregit, deditque Discipulis, & ait, Accipite, comedite, hoc est corpus meum: & accepto poculo ac gratiis agatis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes. Hoc est enim sanguis Novi Testamenti, &c. Vide parallelæ loca apud

Marcum, Luc. & 1. Cor. 11.
 Sic 1. Cor. 10. 4. *Petra verò
 illa erat Christus.* Eph. 5. 26.
*Ut Ecclesiam sanctificaret,
 purificans eam lavacro aquæ
 per verbum.* Col. 2. 12. conse-
 pulti cum eo per Baptismum.
 Hebr. 9. 13. Nam si sanguis
 tauorum & hircorum & ci-
 nis juvencæ asspergens in-
 quinatos, sanctificat ad car.

nus puritatem, &c. Imò id
 ipsum in aliis quoque, quam
 Sacramentalibus signis vi-
 detur: ut Gen. 41. 27.
Septem vaccæ, sunt septem
 anni: id est, typi & figu-
 ræ septem annorum. A-
 poc. 17. 9. Septem capita
 sunt septem montes. & vers.
 12. Decem cornua sunt des-
 cent Reges.

xix. Loquendi bæc ratio, Metonymia sacra-
 mentalis, rei signata pro signo, nominatur. In
 attributo verò, an in copula tropus esse dicatur,
 non muliū interest; et si enim tropus statuatur
 in attributo, causatamen seu fundamentum tropi est in
 copula.

Subjectum & attribu-
 tum materialis causa sunt
 simplicis enunciationis:
 copula verò affirmata vel
 negata, formalis ejus pars
 est, per quam vera aut fal-
 sa, propria aut figurata ex-
 istit; quoties enim dispa-
 rata per copulam conju-
 guntur ac affirmantur, fal-
 sa est enunciatio, aut tro-
 pica. Sedes igitur tropi est
 in prædicato, sed causa
 ejus est in copula. Cum
 igitur copula est in hac
 enuntiatione, Hoc est cor-
 pus meum, disparata con-
 jungat, panem nimirum &
 corpus Christi, necesse est
 falsa statuatur enunciatio
 (quod citra blasphemiam

dici nequit) aut tropica.
 Plana igitur est talium
 enunciationum interpre-
 tatio; Panis est corpus
 Christi i. e. Sacramentum
 corporis Christi. Circum-
 cilio est fœdus Dei, i. e.
 signum seu sacramentum
 fœderis. Septem boves
 sunt septem anni, hoc est,
 figuræ septem annorum.
 Sic aquæ lavacro purgari
 dicimur sacramentaliter,
 quatenus Baptismus seu
 lavacrum est sacramen-
 tum purgationis. Sic sa-
 cramentaliter sacrificia ve-
 teris Testamenti expiare
 dicebantur, quia typi fue-
 runt expiationis per
 Christum.

xx. *Finis Sacramentorum est fœderis gratia ob-signatio.*

xxi. *Effecta Sacramentorum non sunt Justifi-catio aut Sanctificatio; tanquam ex opere ope-rato, sed utriusque beneficij confirmatio & ob-signatio.*

Res manifesta est ex emplo Abrahāmi, qui pri-ūs quā m circumcisus es-set, justificatus erat, Rom. 4.11. Falsò igitur Pontifi-cii asserunt, Sacra-menta insita quasi vi ex opere operato remissionem pec-

catorum & similia bene-ficia conferre. Loca au-tem Scripturæ, quibus de Sacramentis talia prædi-cantur, ut suprà ostendu-sum est, per sacra-men-talem metonymiam sunt exponenda.

xxii. *Sacra-menta communia sunt omnia-faederatis, quoad signa; propria vero electis, quoad rem signatam.*

xxiii. *Sacra-menta ad salutem necessaria sunt, non simpliciter & abso-lutè, tanquam pri-marie salutis causæ; sed ex hypothesi, quatenus media sunt salutis ordinaria, Christi præcepto usurpanda.*

Hinc Bernardi regula: *Non privatio, sed contemnus* damnat.

xxiv. *Verbum & Sacra-menta conueniunt sub-stantiâ; idem enim sigilla ob-signant, quod Testamento promittitur. Differunt autem: 1, Quod Verbum auditu, Sacra-menta visu percipi-antur, atque Sa-cramentum sit Verbum visibilc. 2, Quod Verbum Evangelii generale sit: Sacra-mento vero promissio-nes Evangelicæ cuique fidelium applicen-tur. 3, Quod Verbo ordinariè fides excitetur; Sacra-mentis con-firmetur.*

Sacmenta Veteris aut Novi Testamenti sunt.

Veteris Testamenti primaria & ordinaria duo erant, Circumcisio & Agnus Paschalis.

De his in doctrina de Lege Ceremoniali actum est.

Novi Testamenti duo sunt, Baptismus, & Cœna Domini.

CANONES.

I. Sacmenta Veteris & Novi Testamenti convenienter significata quoad substantiam, Christum videlicet cum beneficiis, qui omnium Sacmentorum nucleus est.

Hebr. 13. 8. Iesus Christus fundamento; nempe Sacramenti, hodie idem est, & in mentaliter, sub sacrificiis secula. Apoc. 13. 8. Agnus & Agno Paschali. mactatus a jacto mundi

II. Respondeat quinetiam analogice Baptismus Circumcisioni, & Cœna Domini Agno Paschali. Ut enim Circumcisio Sacmentum fuit initiationis seu unctionis in fœdus, & regenerationis seu spiritualis circumcisionis; ita Baptismus. Et ut Agnus Paschalis sacramentum fuit spiritualis nutritionis; ita sacra quoque Cœna: Hinc sacra Cœna ultimæ Paschalis celebracioni successit.

III. Differentia Sacmentorum Veteris & Novi Testamenti consistit, 1, In signis externis. 2, In modo significandi; illic enim significabatur Christus exhibendus, hic exhibitus. 3, In numero; præter Circumcisionem enim & Agnum Paschalem alia quoque habuerunt: nos præter Baptismum & sacram Cœnam nullum.

4, In amplitudine; prout fœdus quoque novum non ad unum tantum populum se extendit. 5. In durazione; illa enim tantum ad primum Christi adventum, hæc ad finem mundi durant. 6, In claritate,

IV. Falsa autem est differentia, quam Pontificiū fingunt. 1, Quod Sacra menta Veteris Testamenti fuerint typi Sacramentorum Novi Testamenti. 2, Quod Sacra menta Veteris Testamenti gratiam justificantem tantum adumbrarint, nostra vero ipsum corpus spiritualium bonorum in se realiter habeant.

Primam differentiam quod attinet, aliud est, esse typum Christi, aliud, Sacramentorum Novi Testamenti. Circumcisionem & Agnum Paschalem typos fuisse Christi, supradictum est: typos autem nostrorum Sacramentorum fuisse per negamus; absurdissimum enim id, Ideo tantum instituta esse,

ut nostra significarent. Altera differentia itidem falsa est; utrobiq; enim Christus cum beneficiis suis res Sacramenti est & nucleus. Potius inter Sacra menta veteris fœderis & Christum hæc differentia est, quod illa bonorum spiritualium umbra fuerint, quorum corpus Christus. Col. 2, 17.

V, Nec ideo Sacra menta Novi Testamenti antiquis non sunt præstantiora; quod gratiam justificantem, non ex opere operato conferant remanent enim prærogative illorum tertio canone expressæ, imprimis secunda & sexta.

Objicere hic solent, clariora fore Sacra menta Veteris Testamenti, nisi hanc differentiam (ab ipsis confitam) agnoscamus; agnoscimus magistratione clarius

morte Christi representari, quam pane Eucharistico.

Verum sciendum ante omnia, qua in re claritas Sacra menti consistat: utique non in signis tantum externis,

externis, sed in verbo Sa-
cramentali. Jam nonne
clarissima sunt hæc verba,
*Hoc est corpus meum, quod
pro vobis traditur. Hic est
sanguis meus, qui pro nobis
funditur.* Nihil tam aperte
de Christi morte in agni
institutione. Deinde, fal-
sum quoque est, agni ma-
stationem clarius signum

elle; tum quia longe plures
& obscuriores ceremoniæ
agni mactationi adjectæ
sunt; tum, quia fractio
panis, fū o vīni, & utriusq;
perceptio, fractionem cor-
poris Christi & fusionem
sanguinis, nec non utriusq;
participationem, clarissime
repræsentat.

*vi. Duobus Novi Testamenti Sacramentis per-
peram accensent Pontifici, Confirmationem, Pœni-
tentiam, Extremam Unctionem, Ordinationem Mi-
nistrorum, & Matrimonium.*

Ad Sacramentum tria
requiruntur: 1, Ut sub
fœdere gratiæ divinitatis sit
institutum. 2, Ut habeat
externum symbolum à
Deo ordinatum. 3, Ut
annexa quoque ei sit pro-
missio gratiæ. Jam vero
hæc tria tantum in Ba-
ptismum & Sacram Cœ-
nam, in nullum vero reli-
quorum competit. Con-
firmatio Papistis ritus est,
quo Episcopus, seu Suffra-
ganeus, baptizato, de Re-
ligione ac capitibus illi-
us præcipuis interrogato,
christma illinit, imposito
lintero non ante tertium
diem, à testibus, amoven-
do, eique in rei memoriam
alapam infligit, ut copiose
ei suppeditetur Spiritus S.
contra Diaboli tentatio-

nes. Veram ubi in Scri-
pturis istius Sacramenti
seu ceremoniarum institu-
tio? ubi promissio? Verius
hoc Papæ excrementum
quam Sacramentum dixe-
rimus, & characterem il-
lum, quo bestia suos in
fronte notat, Apoc. 13.16.
ut ex eo manifestum est,
quod Sacramentum hoc
impiè Baptismo præferant;
aperte enim docent, Con-
firmatione Baptismum per-
fici, & in ea uberiorem
esse Spiritus S. donatio-
nem, quam in baptismō,
cumque Baptismum quivis
Pastor aut Presbyter, imò
idiota quoque aut mulier
administrare queat, con-
firmationem à solo Epi-
scopo aut suffraganeo
peragi debere. Pœnitentia

Sacramentum ipsi est, quo lapsi post exploratam relipiscientiam, à Sacerdote seu Ministro absolvuntur. Et vero agnoscimus, & pénitentiam lapsi præceptam esse, & potestatem absolutionis Ministris datum; quamvis illi longè aliam pénitentiam & absolutionem fingant, ut infra patebit; interea tamen nullum externum symbolum divinitus est ordinatum, quod promissionem habeat. Nec, ut ineptè fingit Bellarminus, hæc verba, *Absolvo te*, symbolo loco esse possunt. Unctio extrema ipsi Sacramentum est, quo Sacerdos hominem de vita desperantem, peccata confessum & absolutum, recitatis prius litanis, iis corporis partibus, quæ sedes sunt quinq; sensuum, oleo olivæ benedicto ungit, ut convalescat, si ad salutem ejus expeditat, & abstergantur peccata, post alia Sacraenta accepta, residua. Promisit quidem Christus Discipulis, si ægrotis manus imposuerint, futurum ut melius habeant, Marc. 16. 18. Præcipit etiam Jacobus, ut ægroti accersitis Senioribus impositis manibus & præmissis precibus, unctionetur. Verum hæ ceremonia

non fuerunt sacramenta, sed ritus miraculis, libere tamen, exhibiti, qui unà cum miraculorum donis exspirant. Nihil igitur similitudinis, cum unctione illa, habet extrema unctionem; ut enim de magico exorcismo, quo oleum consecratum, nihil dicam, certum est, Apostolorum tempore non solum mortueros (ut sit in Papatu) sed quosvis ægrotos unctiones fuisse. Ordinatio ipsi Sacramentum est, quo solus Episcopus vel Suffraganeus, Ministro manus imponit, eique scilicet annis verbis librum, patinam, baculum pastoralem, &c. exhibitis etiam unctionis & rasuræ ceremoniis, tradit, characteremque indelebilem imprimit, ad conferendum gratiam iustificantem, quâ potestatem clavum recte exerceat. Etsi autem ordinatio Ministerorum impositis manibus & exhibitis precibus, Apostolorum exemplo, fieri posse: adiaphora tamen est manuum impositionis. Ceremoniae vero Papistarum partim Judaicæ sunt; ut unctione: partim Ethnicæ; ut rasura expressæ prohibita, Levit. 19: 27. Conjugium gratuitæ fœderis Sacramentum non est,

tum quia ante lapsum institutum, tum quia foederatis cum non foederatis commune est. Interim non negatur, connubium imaginem quandā esse connubii spiritualis cum Christo. Si verò ideo Sacramentum esset, tum tot Sacra menta forent, quot parabolæ &

allegorizæ. Hinc multi Scholasti ci quoq; Sacramentum esse negarunt: & quo loco re ipsâ apud Pontificios habeatur, vel inde patet, quod ἀσπρυδόν inter ordinem & conjugium bellum faciunt, & Ministris suis conjugio tanquam immundo interdicunt.

CAPUT XXIII.

Laur: In quo *Gibert*
De Baptismo.

Baptismus est primum novi foederis Sacramentum, in quo, electis in Dei familiam receptis, externâ aquæ aspersione, peccatorum remissio, & regeneratio per sanguinem Christi & Spiritum sanctum ob signatur.

CANONES.

1. Baptismi vox Immersionem & Aspersionem significat, & ex consequenti Ablutionem.

Aspersionem significa- rent (εὰν μὴ βαπτίσον-
re patet ex Marc. 7.4. Et à του) non edunt.
foro venientes, nisi lotti fuer-

2. Quatuor Baptismi appellations hic considerandæ. Baptismus fluminis seu aquæ, (a) Iu- minis seu doctrina. (b) flaminis seu donorum spiritus sancti, (c) & sanguinis seu martyrii. (d)

(a) Matth. 3.11. Ego ba-
ptizo vos aquâ. (b) Matth.
21. 25. Baptisma Ioan-
nisi (i. e. totum ejus

Ministerium tum destrin-
nx tum Baptismi unde
erat? & Actor. 18. 25.
Apollo tanum sciebat Bap-
tismum.

primum Ioannis. (c) A- Matth. 20. 22. *Potestis*
ctor. 1. 5. Vos baptizabi- *baptismate, quo ego baptizor,*
wini Spiritu sancto. (d) *baptizari?*

III. *Causa efficiens princeps, est Christus Domi-*
nus; Instrumentalis verò, est Minister legitime
vocatus.

IV. *Baptismum igitur à privato aut à mul-*
tere administratum (unfit in Papatu) ratum non
habemus.

Si enim in terrena re- cit: quanto minùs corru-
publica nullo loco habe- ptio talis Christo placebit
tur, quod privatus quis- in Ecclesia suar
piam citra mandatum fa-

V. *Materia ejus externa, est aqua: Oleum*
verò, sal, spiritum, & quæ alia huic elemento
à Pontificiis adjunguntur, ad profanationem
potius, quam administrationem Baptismi fa-
ciunt.

VI. *Materia interna, est, Christus, cum*
mortis sepultura & resurrectionis, aliisque be-
neficiis.

VII. *Forma ejus externa, partim in actionibus,*
partim in verbis consistit.

VIII. *Actio est asspersio aquæ, qua loco immersio-*
onis usurpatatur.

Immersio & emersio il- tâ frigidioribus locis al-
 lustre symbolum fuit se- spersionem adhibemus, qua
 pultræ & resurrectionis in familiis quoq; domestici
 Christi: tenere autem etas c baptizandis Apostolos
 tis infantium ratione habi- usos esse credibile est.

IX. *Trinâ assersione, an unicâ res peraga-*
tur, non magni interest: modò absit supersticio,
& non guttâlum aut digito sanguinem, sed itâ res
peragatur,

peragatur, ut symbolum aspersioni aut ablutioni respondet.

X. Verbum, quo Baptismus administrandus est, institutione Christi, imprimis autem formalibus illis, Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, comprehenditur.

XI. Repugnat Baptismi formæ, tum linguae peregrinæ seu Latinæ in Baptismi administratione usus, tum aqua superstitionis consecratio & exorcismus.

XII. Forma interna, in analogia aspersionis & remissionis peccatorum, nec non regenerationis seu sanctificationis consistit.

Baptismus hac in parte Legalibus aspersionibus responderet, quibus ipsis quoq; remissio peccatorum per Christi sanguinem adumbrata fuit, Aqua quin- etiam à fôrdibus abluens & plantis humorem suppeditans regenerationis rationem adumbrat, quâ peccato mortui, vivimus justitiae. Vide Rom. 6.1. &c.

XIII. Finis Baptismi, præter cæteros ei cum S. Cœna communes, est receptionis seu insitionis in familiam Dei, & regenerationis obsignatio.

XIV. Baptismi subjectum sunt omnes fœderati, etiam infantes illorum qui fœderatorum numero censentur.

Nititur hæc regula, 1, Mandato Christi. Matth. 19.14. Sinite puerulos, & ne prohibete eos ad me venire. Quos Christus sibi adduci vult, eos à baptismo arceremini decet. Emphatica sunt in hoc loco, & Luc. 18. 15. Vocabula

audia & spēpn, utique infantes designantia. 2, Ratione à Christo addita, Matth. 19.14. Talium est Regnum Cœlorum. Ad quos pertinet Regnum Cœlorum & fœdus gratiæ, iis quoque debetur Sigillum fœderis. Atque ad infantes quoq;

quoque pertinet hoc fœdus. Gen. 17. 7. *Ego Deus tuus, & seminiis tui. Actor.* 2. 39. *Vobis facta est promissio & liberis vestris,* 3. Analogia circumcisionis, quo Sacramento initati quoque sunt infantes. 4. Exemplo Apostolorum, qui integras familias baptizasse leguntur. Act. 16.

15. 33. Quām autem inepitē regula illa, 2, Thess. 3, 10. *Si quis nolit operari, non editio, infantibus accommodaretur;* tam insulſe Anabaptistæ loca Scripturæ detorquent in contrarium sententiam, quibus adultiiores prius doceri jubentur, quam baptizentur.

xv. *Infantes fidem non secus ac rationem habent: eis non fructu, tamen in semine, & radice; eis non actu secundo, tamen actu primo; et si non operis externâ demonstratione, tamen Spiritus S. internâ virtute.*

xvi. *Alia verò infidelium corūmque infantum ratio est, qui ne quidem ex altero parente fideliter nascuntur: hi prius baptizandi non sunt, quām ad annos discretionis pervenerint & fidem testari finit.*

xvii. *Baptismus campanarum horrenda est Baptismi profanatio, cum abominabili idolatria conjuncta.*

xviii. *Ut naturæ ordine prius est nasci quām pasci: ita prior est Baptismus Cœnâ Domini.*

xix. *Baptismus semel susceptus, si essentialia Baptismi servata sunt, non iterandus est.*

Hac de causa Ecclesia nostra Baptismum in Partu administratum, ratum habet. Non abusus respectu, qui admiscetur, sed quod infans in nomine SS. Trinitatis baptizatus sit.

xx. *Necessarius est Baptismus non absolute, sed ex Christi præcepto: nec talis fingi potest neceſſitas.*

130 CHRIST. THEOLOGIÆ.

cessitas, propter quam infantes aut ab alio, quam à Ministro baptizari, aut si sine Baptismo decadant, Beatorum numero excludi debeant.

xxi. Baptismus Christi & Joannis re ipsa idem est.

Pontificii Joannis Baptismum à Deo institutum negant, contra apertissima testima nia, Matth. 21. 25. Luc. 3. 2. & 7. 30. Joan. 1. 33. Nec obstat, quod Jo annes inter suum & Christi Baptismum distinguit, Marci. 1. 8. Ibi enim non opponitur Baptismus Baptismo, sed comparatio instituitur inter partes Ministri in Baptismo ad ministrando & Christi, illius enim est dare sym bolum, hujus vero, dare

rem signatam. Dicunt eos, qui à Joanne baptizati sunt, rebaptizatos esse, Actor, 19. vers. 1. & seqq. Si rebaptizati sunt ab Apostolo, necesse est ab æmulo quodam Joanni non recte baptizatos fuisse. Nec tamen ex textu illos rebaptizatos esse colligitur; verba enim illa v. 5, non sunt Lucæ de Paulo, sed Pauli de Joanne & discipulis ejus. Nihil igitur favet hic locus vel Papistis vel Anabaptistis.

CAPUT XXIV.

In quo

De Sacra Cœna.

SACRA Cœna est alterum Novi Testamenti Sacramentum, in quo Christianis adultis, panis & vini usu à Christo mandato, spiritualis participatio corporis & sanguinis Christi obli gnatur.

CANONES.

i. *Sacra Cœna metonymice Eucharistia, Synaxis, Mensa Domini, Novum Testamentum; & synecdochice Fraqcio panis appellatur.*

ii. *Causa*

i. Causae ejus efficientes eadem sunt qua Baptismi.

ii. Materia ejus externa seu signa, sunt Panis & Vinum seu Poculum Domini.

iii. Materia ejus interna, est Christus cum tota satisfactione & merito suo.

Matth. 26. 27. Bibbie ex eo omnes. 1. Cor. 10. 16. Poculum benedictionis, cui benedicimus, nomine communio sanguinis Christi est? &c.

ii. 26. Quotiescumque ederis panem hunc, & poculum hoc tiberitis, mortem Domini anuntiatis, usque quod venerit.

v. Materia interna, est Christus cum tota satisfactione & merito suo.

vi. Ut azymus panis non sine Judaica superstitione usurpatur, ita numularii panes Papanae superstitionis sunt reliquiae.

vii. Forma ejus externa in actionibus & verbis consistit.

viii. Actiones sunt, Panis fractio, & Vini fusio, utriusque signi distributio, & perceptio manu & ore facta.

ix. Verbum est, tum tota institutio cuiusdam mandatum, & promissionem complectens, tum impressis promissio.

x. Impie igitur statuitur, quatuor verborum, Hoc est corpus meum (quibus tamen quintum, enim, inserunt) submissâ demurmuratione, unico spiritu & Sacerdotis intentione, factâ, panem in corpus Domini converti, manentibus tantum externis accidentibus panis.

xi. Forma interna in analogia signi & signati, consistit: quam pane & vino, corpus & sanguis Christi,

Christi, velut cibus & potus spiritualis; fractione verò panis & fusione vini, corporis ipsius fractio & crucifixio ac sanguinis effusio; utriusque denique distributione & perceptione, mortis Christi applicatio significatur.

XII. Fractio panis non est res adiaphora.

Hac quippe Christus ipse usus est: Hanc usurpandam demandavit, dicens, *Hoc facite;* hanc ipse explicavit, addens, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Ab

hac S. Cœna nomen habet. Hac denique Ecclesiæ unio designatur. 1. Cor. 10. 17. *Unus panus, unum corpus, multi sumus;* nam omnes unius panis sumus participes.

XIII. Verba, Hoc est corpus meum, neque de transubstantiatione, neque de consubstantiatione intelligi possunt: sed sensus est, *Hoc (panis nimirum) est sacramentum corporis mei.*

Pontificii hæc verba sic interpretantur: Quod sub specie panis continetur, est corpus meum: Lutherani, in, cum, sub hoc est corpus meum. Nostræ interpretationis ratio superiori capite explicata est. Absurdum esse dicunt, in Testamento phrases tropicas, quippe obscuras, usurpari. At 1, Falsa est hypothesis ipsorum, quod tropicæ phrases statim obscuræ quoque sint; sæpe enim tropis ad illustrandum utimur. 2. Æquè falsum est, in Testamentis

tropis non esse locum. Contrarium enim docent Testamenta Jacobi, Gen. 49. Mosis, Deuter. 33. Davidis 2. Sam. 23. Tobiæ 4. Matthiæ, 1. Macc. 2. 3. Si tropus nullus est in S. Cœna, tum ostendant, quomodo sine tropo, calix Novum Testamentum, in sanguine dicatur. Dignum est Augustini dictum, quod hic subjiciatur. Non dubitavit Dominus dicere, *Hoc est corpus meum,* cum signum daret corporis sui. Advers. Adimant. Manich. cap. 12.

XIV. Aliud est dicere, Christum in pane presentem

sentem esse; aliud præsentiam ejus in S. Cœna afferere. Presens est Christus Deitatis & Spiritu suo. Præsens etiam est corpore & sanguine suo, præsentia sacramentali, quæ est. 1, Symboli non quod præsens fit in pane, sed quod pane tanquam symbolo repræsentetur. 2, Fidei, quâ Christum cum ejus merito nobis applicamus. 3, Virtutis & fructus. Vide suprà, pag. 118.

xv. Finis S. Cœnæ, præter alios, proprius est, obsignare spiritualem nutritionem seu conservationem ad vitam æternam, per meritum mortis & obedientiæ Christi. Ex qua dependet unio fidicium cum Christo & inter se.

xvi. Intolerabilis igitur abusus est, cum adhibetur ad probandum innocentiam in foro: ad fœdera humana firmando: ad cœpia & proposita fortunanda, &c.

xvii. Sacræ Cœnæ usus sæpius repetendus est.

Quotiescunque derit hunc panem, &c. 1. Cor. 11. 26.

xviii. Sacra Cœna à Baptismo non tantum ex-ternis Symbolis differt, sed & fine proprio; quia Baptismus spiritualis regenerationis, sacra Cœna verò nutritionis signum est: objecto item seu subje-cto &c; Baptismus enim infantibus quoque, sacra Cœna tantum adultis & probatis debetur; nec non tempore, quia Baptismus semel suscipitur, sacra Cœna verò sæpius iteratur.

xix. S. Cœna è diametro repugnat Missa Papistica.

i. Sacra Cœna à Chri-
sto: Missa à Papa instituta
est. 2, Sacra Cœna Sacra-
mentum est institutum in
memoriam Sacrificii Chri-
sti semel peracti: Missa
verò

verò Papanis est sacrificium ipsum, quotidiè peragen-dum. Nominātunt quidem Veteres quoque S. Cœnam Sacrificium, verūm non expiatorium pro peccatis, sed Eucharisticum, & tale, quod conjunctum cum pre-cibus & charitatis oper-bus, quæ grata sunt Deo sacrificia. 3. Christus se non in Sacra Cœna, sed in cruce obrulit: at in Missa sua Christum offerri vo-lunt. 4. Christus S. Cœ-nam pro vivis instituit: Missa etiam pro mortuis celebratur. 5. In S. Cœna corpus Christi jam fuit factum Spiritus S. virtute, non ex pane, sed ex san-guine B. Virginis: in Missa corpus Christi demum cre-

atur à Sacerdote, quinque verborum demurmuratio-ne, & quidem ex pane. 6. In S. Cœna verus panis & verum vinum fuit & man-sit, noménque hoc etiam post consecrationem ob-tinuit: in Missa, si credere fas est, externa tantum ele-menti species & acciden-tia manent. 7. In S. Cœna Christi mandato è poculo biberunt omnes: in Missa negatur laicis. 8. In S. Cœ-na fractio panis facta est in signum corporis pro nobis fracti: in Missa privata frangitur hostia major in tres partes, primam pro Ecclesia triumphante, se-cundam pro Ecclesia in Purgatorio, tertiam pro Ecclesia in his terris.

CAPUT XXV.

In quo

De Ecclesiæ visibilis natura.

HAstenus de externa communione foederis gratiæ: sequitur externa Ecclesiæ visibilis societas, quâ omnes vocati pro Ecclesiæ membris habentur.

Consideratur autem Ecclesia hæc in se, aut op-positè respectu falsæ Ecclesiæ, Ο γαταχεντικῶς sic dicit.

Ecclesiæ in se consideratur respectu naturæ suæ & externæ administrationis.

Est

Est igitur Ecclesia visibilis cœtus hominum Verbo & Sacramentis ad gratiæ statum vocatorum.

CANONES.

i. Ecclesiæ & Synagogæ nomen, idem est cum Hebreis Kahal & Edah, sed usitatiùs Christianorum cœtus Ecclesia nominatur.

ii. Accurate autem vocis distinctio h̄ic observandæ est, ut constet qua de Ecclesia h̄ic agatur.

iii. Cum enim in triumphaniem & militarem distinguitur, illa ad doctrinam de gloriæ statu pertinet; hæc præsentis est confederationis.

iv. Sed & militans Ecclesia in invisibilem & visibilem distinguitur.

v. Invisibilis Ecclesia est cœtus tantum electorum.

Invisibilis autem nominatur: non quod homines ad eam pertinentes non videantur, quâ homines; sed quod non cernantur quâ electi: solus enim Deus novit, qui sunt sui,
2. Timoth. 2. 19.

vi. Hæc ad vocationis specialis doctrinam pertinet; ex ejus enim propriis effectis, fide, charitate & similibus, electi, qui sunt Ecclesia invisibilis, cognoscuntur.

vii. Visibilis vero Ecclesia, est cœtus communiter vocalorum tum electorum, tum reproborum.

viii. Nec vero visibilis Ecclesiæ nomen ambiguitate suâ caret. Propriè enim de catholicâ seu universalî Ecclesia, per totum terrarum orbem dispersâ; strictè de quavis Ecclesia particulari, velut Gallicanâ, Anglicanâ, Belgicâ, Helveticâ, strictissime

136 CHRIST. THEOLOGIAE

strictissimè verò de Ecclesia representativa, seu Pa-
storum & Seniorum collegio intelligitur.

x. Causa ejus efficiens communiter, est tota SS.
Trinitas; singulariter, Christus.

x. Materia Ecclesiae, sunt tum communiter vocati
& in fœdus gratia recepti, tum quoque infantes in
Ecclesia nati.

xii. Nec ergo infantes nondum baptizati, nec Cate-
chumeni, nec excommunicati, membrorum Ecclesia
numero excludendi sunt.

Priora duo hominum
genera ad Ecclesiam per-
tinent, et si non professio-
nis, tamen fœderis jure:
tertium verò genus homi-
num tametsi ex particula-

ri Ecclesia ejicitur, non ta-
men impliciter ejicitur ex
Catholica.

Contra Pontificios, præ-
dictos excludentes.

xiii. Forma Ecclesiae in duplice communione
consistit: prior est Ecclesiae cum Christo tan-
quam capite; posterior est membrorum Ecclesia
inter se.

xiii. Prior unio in hoc posita est, quod in Ec-
clesia non solum Christus tanquam caput eminet,
sed non secus ac caput membris vires suas commu-
nicet.

Ephes. 1, 22, 23. Eum
que constituit super omnia,
ipsi Ecclesiae, que est corpus,
ipsum & complementum ejus,
qui implet omnia in omnibus.
& cap. 5. 23. Quoniam vir

est caput uxoris, ut & Christus
est caput Ecclesiae, & n
est, qui similem dat corpori,
&c. Coloss. 1. 18. Estque
caput corporis Ecclesiae.

xiv. Ex Ecclesia igitur monstrum faciunt, qui
aliud præter Christum, Ecclesiae visibilis universale
caput starunt.

Ut non ἡκέφαλος est Ecclesia, sic nec πολυκέφαλος. Unius corporis unum est caput, nisi monstrum sit. Nec quia Ecclesia visibilis est, ideo visibile caput in terris habet: propriè enim Ec-

clesiae membra soli electi sunt. Etsi igitur visibilis sit ratione externæ administrationis: invisibilis tamen est ratione electorum, & unionis illorum cum Christo.

xv. *Posterior unio membrorum aut particularium quoque Ecclesiarum inter se, in unitate professionis fidei, & charitatis consistit.*

Ephes. 4, 4, 5, 6. *Unum est corpus & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unum spem vocationis vestre, Unum*

Dominus, una fides, unum Baptisma. Unus Deus & Pater omnium, &c.

xvi. *Finis Ecclesiæ summus, est Dei gloria. huic proximus, salus nostra.*

xvii. *Ex adjunctis, tum tituli, tum notæ ejus spectandæ sunt.*

xviii. *Titulos quod attinet, Una, Catholica & Sancta dicitur.*

xix. *Unica est Ecclesia Christi, ratione formæ jam explicatæ.*

xx. *Catholica autem dicitur, temporis loci & personarum unione.*

Catholica Ecclesiæ triplicem significationem habet: 1, Generalissimam, de cœtu omnium hominum. 2, Specialiorem, de

3, Specialissimam, de Ecclesia militante visibili.

xxi. *Temporis respectu Catholica est, quia inde à mundi principio nunquam penitus defecit, quin esset aliqua visibilis Ecclesia in hac terra.*

Sicut

Sicut Lunæ lumen decrescit, substantia tamen in nihilum non redigitur: ita quantumvis Ecclesiæ lux nunc major, nunc minora sit, manet tamen Ecclesia & quidem visibilis, non pororum quidem sed tamen piorum oculis parens.

XXII. Loci & Personarum ratione Catholica est, quia nec loco, nec personis est alligata.

Mat. 24. 14, 15. Predicatur istud Evangelium Regni domini in terram orbis, &c. Act. 10. 34, 35 Verè deprehendo, Deum non respicere ad personam, sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis, qui eum timet & operam det justitiae.

XXIII. Sancta est Ecclesia, communiter, votacionis ac fæderis nomine: singulariter verò, respectu electorum, qui sancti sunt in Christo justitiâ imputata & inchoata

De sanctitate vocationis, inquit Deus apud Mosen, Deut. 7. 6. Populus sanctus es Iehovæ Deo tuo, De sanctitate imputata & inchoata, Paul. 1. Cor. 6. 11. Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini Iesu & per Spiritum Dei nostri.

XXIV. Sanctitas inhærens Ecclesiæ in hac vita non est perfecta, nisi Christi respectu, qui perfectione sua ejus imperfectionem tegit, & spe futura perfectionis.

Ephes. 5. 25, 26, 27. gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & impurificata lavacio aquæ per Verbum. Ut sisteret eam sibi

XXV. Non igitur ab omni errore Ecclesia immunis est, ut volunt Papari. Eris enim Catholica Ecclesia in fidei fundamento non ita erret, ut penitus deficiat, non tamen est extra omnem errorum

erroris aleam posita; quippe cuius nullum membrum in hac vita perfectum est. Particularis vero Ecclesia non tantum errare, sed & in meretricem degenerare potest.

Hinc Ecclesia Romana, quæ Apostolorum tempore mulieri Sole amictæ, & coronam in capite ac sub pedibus Lunam habentí

similis fuit, adeò degenerasse legitur, ut assimiletur meretrici, Bestiæ insidenti, Apoc. 12. vers. 1. & 17. 1. &c.

XXVI. Notæ Ecclesiæ visibilis sunt, pura Verbi Dei prædicatio, & legitima Sacramentorum administratio.

De notis invisibilis Ecclesiæ suprà dictum est, eas ex vocationis effectis pendere; eadem enim notæ sunt Electorum specialiter vocatorum, & Ecclesiæ invisibilis. Hic vero extantam notæ spectantur, quibus Ecclesia visibilis indubie ostenditur. Patet autem, has notas Ecclesia esse ex his testimoniis. Matth. 28. 19. 20. Profecti docete omnes gentes, bapti-

zantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti docentes eos observare omnia quæ mandavi vobis. Act. 2. 42. Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fratre pani, & orationibus. Adjungunt nonnulli disciplinam Ecclesiasticam; verum hæc sub duabus prioribus comprehenduntur; nam disciplina Ecclesiastica utriusque est requisitum.

XXVII. Notæ istæ, quod fundamentum Religionis, omnibus Ecclesiis æqualiter; quoal accidetalia vero, alii Ecclesiæ magis, alii minus competunt.

XXVIII. Non statim igitur propter quemvis errorem aut abusum, de veritate Ecclesiæ particularis dubitandum.

Nou enim ea requiritur unico articulo erretur, aut puritas, quæ nè quidem in nihil planè abusus in Sacra-

cramentorum administra-
tionem irrepatur. Dummodo
à cardine salutis, velut Le-
gis utraq; tabula & fide in
Christum non recedatur.

I. Cor. 3.11,12. Nam fun-
damentum aliud nemo po-
test ponere, præter id, quod
positum est, quod est Iesus
Christus. Quod si quis super-
edificet juper fundamentum
hoc, aurum, argentum, la-

pides preciosos, ligna, fæ-
num, stipulam: cuiusque
opus manifestum fiet, dies
enim id declarabit; nam per
ignem r̄tegitur; & cuiusque
opus quale sit, ignis proba-
bit. Si cuius opus manserit
quod super ædificaverit, mer-
cedem accipiet. Sic cujus o-
pus exustum fuerit, damnum
faciet: ipse verò servabitur,
ita tamen, ut per ignem.

xxix. Quindecim Ecclesiæ notarum à Bellar-
mino recensitarum quædam verae sunt, nostrisque
congruunt, à quibus tamen longè abest Ecclesia
Romana; aliæ verò aut ab Ecclesia visibili alienæ,
aut falsæ potius quam veræ Ecclesiæ notæ, aut cum
Ecclesia non reciprocæ sunt, quippe nec soli, nec semper
ei competentes.

I. Prima nota ipsi est,
*Nomen Ecclesiæ & Christi-
anorum.* Veram sæpe no-
mina de facto, non de jure
tribuuntur; unde nullum
firmum argumentum de-
ductur à nomine, nisi res
ipsa respondeat. **Apoc. 3.1.**
*Diceris vivere, sed mortuus
es.* **II.** Secunda est, *Anti-
quitas;* quæ nec soli Ec-
clesiæ, nec semper com-
petit. Non soli; quia Mundus,
Cœlum & Elementa,
antiqua, nec tamen Eccle-
sia sunt. Non semper; quia
Ecclesia non semper anti-
qua, sed quondam recens
quoque fuit. Vera antiqui-

tas, est primum rei prin-
cipium: quo ut primum,
ita verissimum est. In ge-
nere igitur Ecclesiæ anti-
quitas inde à Paradiso, in
specie verò, antiquitas Ec-
clesiæ Apostolicæ, à Chri-
sti & Apostolorum præ-
dicatione æstimanda est.
Iam verò Ecclesia Roma-
na, qualis hodie est, longè
post Apostolorum tem-
poꝝ exorta est. **III.** Tertia
est, *Duratio diuturna,* rec-
interrupta: quæ quidem
proprietas est Ecclesiæ Ca-
tholicæ visibilis, verum ex
promissione Dei, fidei po-
tius, quam sensui inno-
scit;

scit: Et ut vera antiquitas non est, quæ non à primo principio dependet: ita duratio nulla est, quæ non ab eodem sumit initium. IV. Quarta est, *Amplitudo & credentium multitudo*: quæ non semper Ecclesiæ competit, ut testatur exemplum Ecclesiæ, tempore primorum parentum, Noachi, Abrahami, &c. Imo à natura Ecclesiæ aliena est, cum major semper sit numerus impiorum Matth. 7. 13. *Introite per angustam portam: & Luc. 12. 32. Ne time, pusille grec.* V. Quinta est, *Successio Episcoporum*, quæ ipsa quoque nec semper, nec soli Ecclesiæ tribuitur. Non semper, ut eam in primordiis Ecclesiæ non fuit, ita in fine earum est defutura. Non soli; quia etiam in falsa Ecclesia successio Episcoporum reperitur, Unde successio potius doctrinæ quam personarum spectanda, & ex doctrina personæ, non ex personis doctrina judicanda est. Non habent hereditatem Petri, inquit Ambrosius, qui fidem Petri non tenent. VI. Sexta est, *Conspiratio in Doctrina cum Ecclesia antiqua*; quæ quidem vera nota est, sed eadem cum nostris, Verbi videlicet &

Sacramentorum puritate, prout fuit tempore Ecclesiæ Apostolicæ, à qua detexit Romana. VII. Septima est, *Unio membrorum cum capite (Papâ nimirum)* & inter se. Prius lemma falsæ, & non Apostolicæ, sed Apostaticæ Ecclesiæ nota est, quæ adorat Bestiam, Apoc. 13. 12. Posterius non soli Ecclesiæ tribui potest, cum etiam unio Diabolis intercedat, Matth. 12. 8. VIII. Octava est, *Sanctitas doctrinae*, eadem cum sexta. IX. Nona est, *Efficacia doctrinae*, itidem sextæ, adeoque nostris notis respondens: minimè autem conveniens Romanæ Ecclesiæ. X. Decima est *Sanctitas vitae*, autorum seu primorum Patrum Religionis. Hæc vero sanctitas aut interna est, aut externa. Si interna, non visibilis Ecclesiæ nota est. Verus *Iudeus in occulto* est. Rom. 2. 29. *Norit Dominus eos qui sunt sui.* 2. Tim. 2. 19. Si externa, falax est; cum etiam *Diabolus se in angelum lucis transformet*. 2. Cor. 11. 14. Unde ex doctrina, non ex vita doctorum judicanda est Ecclesia. Mat. 23. 3. *Omnia quæ dixerint vobis ut observatis observate & facite, sed secundum opera eorum nè facite.*

Undecima est, *Gloria miraculorum.* XII. Duodecima, *Lumen Propheticum.* Atqui miraculorum & Prophetiae dona extraordinaria fuerunt, data ad *Evangelii confirmationem*, quo propagato ac prædicato inter Gentes, evanquerunt. Unde Apostoli nec miracula alia, nec prophesiam promittunt, sed potius prophetiae & miraculorum gloriationem. Antichristianæ Ecclesiæ notam faciunt. 2. Thess. 2. 9. Apoc. 13. 13. Et Christus ipse, tales se agnoscere negat, Matth. 7. 22.

XIII. Decima tertia nota est, *Confessio Adversariorum, Ethnicorum, Judeorum, &c.* At talinm testi-

moniorum tanta autoritas est quanta ipsorum Adversariorum, quorum accessione nihil additur, decessione nihil detrahitur. XIV. Decima quarta est, *Infelix exitus Ecclesiam oppugnatissimum.* XV. Decima quinta, est *Felicitas Ecclesiam defendantium.* Hæc verò tam incerta nota est, ut nè quidem nomen noræ mereatur. Nescit enim homo ex talibus amore aut odium, Eccl. 9. 3. Quin imò falsæ potius Ecclesiæ nota existit; certum enim est, Ecclesiæ statum ut plurimum in hac vita infelicem ac tristem esse. Ioan. 16. 20. Amen, amen dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundus autem gaudebit.

CAPUT XXVI.

In quo

De Externa Ecclesiæ Administratione.

DE Ecclesiæ natura hactenus actum est. Sequitur ejus administratio.

Hæc ordinaria est, aut extraordinaria.

Ordinaria publica est, aut privata.

Publica, est Ecclesiastica, vel Politica.

Ecclesiastica est, quæ res spirituales tractat.

Estque propria personis in Ecclesia publicis, vel integrō cœtui communis.

Propria est, quæ à quolibet Ecclesiæ Ministro pro vocationis suæ ratione peragitur.

Mini-

Ministri Ecclesiæ sunt, quos Deus plebi Ecclesiasticæ præfecit.

CANONES.

I. *Nemo Ecclesiæ præfici potest, nisi legitimè vocatus.*

II. *Nemo ad Ministerium Ecclesiasticum cogenitus est.*

III. *Ministris conjugio non est interdicendum.*

I. Cor. 9. 5. Annon habemus potestatem, sororem uxorem circumducere, ut reliqui Apostoli, & fratribus Domini, & Cephas? 1. Tim. 3. 2. Oportet Episcopum ir-

reprehensibilem esse, unius uxoris virum: & vers. 4. Qui domui suis bene proficit, qui liberos continet in subiectione, cum omnibus nefestate.

Ministri extraordinarii sunt, aut ordinarii.

Extraordinarii sunt, quos Deus extra ordinem suscitat, vel ad novum regimen Ecclesiæ instituendum, vel ad vetus collapsum instaurandum.

Tales sub Veteri Testamento erant Prophetæ. Novi verò Testamenti tempore Ioan, Baptista; Christus; Apostoli; Prophetae, h. e. dono Scripturae interpretandi instruas. Eti; Evangelistæ, Apostolorum comites & succenturiati; Pastores Ecclesiæ, & Doctores Scholis praefecti, Eph. 4.11.

CANONES.

I. *Notæ Ministri extraordinarii fuerunt dona extraordinaria.*

II. *Talia erant donum Prophetiae, Linguarum, & Miraculorum.*

III. *Dona illa extraordinaria tamdiu viguerunt, quamdiu Dei voluntas & Ecclesiæ necessitas ferebat, iisque sublatis successit Ministerium ordinarium.*

Ordinarii Ministri sunt, qui ordinariis mediis instruuntur & vocantur.

Suntque tum Pastores & Doctores, tum Presbyteri & Diaconi.

Pastores sunt, qui certo gregi præsunt docendo, Sacra menta administrando, & invigilando.

CANONES.

i. *Pastoribus omnibus nomen Episcopi competit.*

i. Tim. 3. i.

ii. *Etsi autem in Ecclesiis hic mors invaluerit ut qui diœcesi particularium Ecclesiarum præfetus erat, Episcopus nominaretur, nemini tamen universalis Episcopi nomen debetur.*

Doctores sunt, qui in Scholis in hoc incumbunt, ut veritas doctrinæ juventuti instilletur, & in Ecclesiis quoque obtineat.

C A N O N .

Inter Pastores & doctores hoc interest, quod illi Ecclesiæ, hi Scholis præsint; illi movendis, hi docendis præcipue Auditoribus intenti sint.

Presbyteri sunt viri pii & graves, Pastoribus adjuncti, ut illis in iis, quæ ad Ecclesiæ cœtu-
xiæ pertinent, in visitandis ægrotis, in obser-
vandis inordinate viventibus, & aliis similibus
præstò sint.

Diaconi & Diaconissæ olim erant, quibus bona Ecclesiastica colligenda & distribuenda concredi-
ta erant.

Act. 6. 1. &c. i. Tim. 3. 8. &c.

CANON.

CANONES.

i. Bonorum Ecclesiasticorum collectio & usus est juris divini.

Apparet hoc ex Veteris Testamenti œconomia; Dei enim mandato, decimæ pro Sacerdotibus & Levitis & pauperibus collectæ erant. In Novo Testamento Christus quoque pecunias à piis & locuple-tibus subministratas, non aspernatus est, Luc. 8. 3.

Ex quibus non familiares tantum suos, sed pauperes quoque sustentavit, Joan. 13. 29. Apostolorum vero tempore Diaconi bonis Ecclesiasticis administrandis praefecti sunt, Actor. 6. 1. &c.

ii. Ut vero improbanda est Ecclesiæ Romanae in illis colligendis φιλαργυρίᾳ horrenda superstitione & idolatria suffulta, & nefario eorundem in luxum & pompam profusio: ita graviter in Deum & Ecclesiam inter Evangelicos quoque peccant si qui eadem malâ fide administrent.

Et hæc de propria administratione. Communis in Vocatione Ministrorum, in ordinanda Ecclesiæ curæ, in judicanda doctrina & controversiis & in clavium usu consistit.

Vocatio Ministrorum est, quâ Ecclesiæ idoneos homines, exploratâ eorum vitâ & eruditione, ad Ministerium eligit, & solenni ritu in muneric possessionem intromittit.

CANONES.

i. Causa Vocationis hujus efficiens princeps, est Deus, qui intrinsecus Ministros vocat, donisque suis eos instituit. Ministerialis vero, est Ecclesia tota, aut minimum Ecclesia repræsenta-

tivz, ex Pastoribus & Presbyteris aut etiam plebe Ecclesiastica. Non autem solus Episcopus aut Pastor.

Eligendum enim jus nè vendicârunt, Act. 1. 23, & quidem Apostoli sibi solis 6.5. & 14.23.

ii. *Ad vocationem legitimam tria pertinent, Exploratio, Electio, & Confirmatio.*

iii. *Exploratio est tum vita, tum doctrina. Priùs autem vita exploranda est quam doctrina; cuius enim mores tolerabiles non sunt; is ad examen doctrinæ non est admittendus.*

iv. *Electio hic processus est, ut precibus ad Deum ardentibus fuisis, nominatis personis, è quotum numero quispiam eligendus, unus aliquis omnium aut majoris partis suffragiis, voce seu xriegniva indicatis, eligatur.*

v. *Confirmatio, est persona electæ introductio, in qua publicis precibus præmissis, Ecclesiæ commendatur, eique vocatio impositis manibus confirmatur.*

vi. *Falsò statuunt Pontificii vocationem non legitimam esse, si à Presbyteris, non ab Episcopis facta sit.*

Nec enim iure divino autoritatem habent Episcopos maiorem potestatem & scopi.

vii. *Vocationem eorum qui Patrum nostrorum ævo Ecclesiam reformarunt, Ecclesia reformatæ ratam habuit, non quatenus à Papismo tanquam strumā Ecclesiæ profecta est, sed quatenus rupios à Deo vocati & donis instructi fuerunt.*

Objiciunt, Tales quidem vocationem ipsorum ex-vocatos fuisse sub Papatu, spirasse. Respondemus auerum ex quo defecerunt, tamen, falsò ipsos accusari defe-

defectionis; non enim defecerunt ab Evangelio, ad quod prædicandum etiam in papatu vocati sunt, sed à corruptione Evangelii. Nec est cur clamitent, illos vocatos fuisse ad prædicandum doctrinam Ecclesiæ Romanae: cum enim doctrinam suam sub titulo Evan-

gelii comprehendant, Minister, qui animadvertisit, eam in rei veritate ab Euangelio alienam esse, eidem jure vocationis sua contradicere potuit. Etsi igitur ab Ecclesia Romana defecerint, à vocatione sua tamen non defecerunt.

VIII. Nec quicquam proferre possum, quo vocationem Ministrorum apud nos, secundum superiores regulas factam, infringant.

Primum enim ipsis interrogantibus, Quo jure doceamus? idem respondeamus, quod Christus id ipsum quærentibus, Matth. 21. 24. *Baptismus Ioannis unde est, è cœlo, an ex hominibus?* Pari ratione & nos dicimus, doctrina Antecellorum nostrorum, quæ hominibus apud nos sonant, unde est repugnat ne illa Verbo Christi & Apostolorum, an

consonat? Si repugnet, ostendant, in quibus articulis: si consonat, vocationem nostrorum improbrenequeunt. Ubi enim vera doctrina lucum habet, ibi legitimâ quoque vocatione. Ad hæc, quæ vocatione responderet exemplo Apostolorum & Ecclesiæ primitivæ, illa legitima est. Talem autem esse nostram vocationem, manifestum est.

Judicandæ doctrinæ ergo est, quâ Ecclesia in doctrinam inquirit, ac controversias Ecclesiam turbantes dirimit.

CANONES.

I. Doctrina à singulis etiam idiotis judicari potest & debet, sítne Scripturæ conscientia.

Act. 17. 11. Beroenses quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent. 1. Cor. 10. 15. Ut prudentibus

loquer judicate vos quod ait. 1. Joan. 4. 1. Dilecti, ne cuivis Spiritui credite, sed probate Spiritum an sint ex Deo.

II. Graviore autem controversiâ exortâ, à publico quoque conventu seu Presbyterio id fieri debet.

III. Ut autem Spiritus sanctus summus controveriarum Iudex est: ita Scriptura, tanquam vox Spiritus sancti, norma & regula est, quâ curvum à recto dignoscendum.

Potestas circa Ecclesiæ cœtuçianæ est, quâ statuit de iis, quæ decenter in Ecclesia fieri debent.

CANONES.

I. Objectum hujus potestatis, sunt externæ circumstantiæ cultûs divini, tempus, locus, & alia similia per se adiaphora.

II. In his siquid incommodi deprehendatur, Ecclesia jus habet vetera abrogandi, & commodiora substituendi.

III. Nec tamen canones & consuetudines Ecclesiæ Scripturæ canonis sunt exæquaæ.

Potestas clavium est, quâ Ecclesia ad disciplinæ conservationem utitur.

Partes ejus duæ sunt: Ligatio & Solutio.

Ligatio est, quâ peccatori ira divina denunciatur, ni resipiscat.

Solutio est, quâ peccatori resipiscentiam testato, peccatorum annuntiatur remissio.

Utraque certos gradus habet.

Ligationis gradus sunt I, Seveta adhortatio & comminatio, antegressis, frustraneis tamen, privatis monitis, à Presbyterio facta (a) 2, Abstentio à sacra Cœna. (b) 3, Excommunicatione

nicatio major, quâ peccator extra Ecclesiam rejicitur, non tamen sine spe veniæ ac redituūs, si resipiscat. (c) 4, Anathema & Syro vocabulo Maranatha, cum omni spe abjecta ejicitur. (d)

(a) Matth. 18.15, 16, 17. Si peccaverit in te frater tuus, teni & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audiuerit, lucratus es fratrem tuum. Sin verò te non audierit, accipe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium, stabile sit omne verbum. Quod si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ, &c. (b) Matth 7. 6. Ne date quod sanctum

est canibus, nec prejicite margaritas vestras coram porcis. (e) 1, Cor. 5. 5. Eiusmodi homo tradatur Satanae, ad interium carnis, ut Spiritus salvus sit die illo Domini Iesu. (d) 1. Cor. 16. 22. Si quis Dominum Iesum Christum non amet, sit anathema Maranatha. 1. Ioan. 5. 16. Est peccatum ad mortem, non pro illo, dico, ut roget.

In solutione iisdem gradibus observatis, peccator in gratiam ab Ecclesia recipitur.

Sic Apostoli monito, Iustus in gratiam receptus est. Corinthius excommunicatus excommunicata. 1. 2. Cor. 2.7, 8.

CANONES.

I. Autor ac fundator hujus potestatis, est Christus.

Ex testimoniis suprà citatis.

II. Clavum hæc potestas non est penes solum Episcopum aut Pastorem, sed penes totum Presbyterium.

Falsò sibi potestatem hanc arrogat Papa. Ut enim, quo iure petri sibi jus vendicet isthil dicam, certum est, non soli Petro claves traditas, Matth. 16, 18.

sed idem jus reliquis quoque concessum fuisse. Mat. 18. 18. Amen dico vobis, que cunque ligaveritis in terra, &c. & Ioan. 20.23. Quibus remiseritis, &c.

III. Objectum ligationis istius, est peccator, qui aut privata almonitione non emendatus est, aut tale scandalum dedit, quod privata adhortatione tolli non potuerit.

IV. Forma in decenti graduum observatione consistit; ubi enim primus aut secundus gradus cum fructu tentatus est, non deveniendum ad tertium. Ad quartum vero rarissime.

V. Alienæ planè à vera clavium potestate sunt Indulgentiæ Papistarum, commentitium thesaurum jactantium, quem Papa ex Christi, Beata Virginis, & Sanctorum meritis conflavit; quippe quos majora passas esse prohibet, quam peccata ipsorum requisiuerint.

Sufficiat nobis sanguinis purgat nos ab omni peccato Iesu Christi thesaurus, qui to, i, Joan. 1.7.

VI. Nec minus repugnant Solutioni satisfactio- nes, quas peccatoribus injungunt.

Satisfactio hic non ea intelligitur, quæ Ecclesiæ sit, testificatione seria pœnitentiæ, etiam publica, si quando res id postuleat: sed quâ pro pœna satisfi- at. Cæterum, sententia illorum falsa nititur hypothesi, remissa culpâ pœnam reservari, quâ de re in doctrina de Justificatione infra-agetur.

VII. Finis istius potestatis est ut Ecclesiæ nitor & decus conservetur, impiisque ad resipiscientiam adigantur.

VIII. Inter potestatem Magistratus & Ecclesiæ hæc differentia est: 1, Illius objectum est quivis homo: hujus tantum Ecclesiæ membra, etiam summis personis non exceptis. 2, Il- lius objectum est corpus & facultates externæ: hujus

hujus verò anima. 3, Illa etiam resipiscentibus pœnam irrogat: hæc resipiscentes in gratiam recipit.

IX. *Ministri & Presbyteri faginuſ aliquod occulatum ſibi ab homine, conſcientiæ anguſtia preſſo, reuelatum, niſi publicæ tranquillitatis & ſalutis ratio id requirat, non evulgare debent, ne conſolationis Ecclesiæ occaſio aliis præcidatur.*

Hæc verò eſt Ecclesiastica gubernatio. Politica nunc ſequitur, quâ Ecclesia à Magistratu quoque regitur.

C A N O N E S.

I. *Magistratus Ecclesiæ ſunt nutritii, quatenus utramque Legis tabulam cuſtodiunt, Eccleſias & Scholas conſervant, veritatemque propugnant.*

II. *A ſubjeſtione Magistrati debita Miſtri & Clerici, quos vocant, nequaquam immunes ſunt.*

Roman. 13. 1. <i>Omnis anima potestatibus ſupere minentibus ſubiecta eſt.</i> <i>Testantur id, exempla</i>	<i>Christi censum dantes,</i> <i>Matth. 17. 27. & Pauli ad Cæſarem provocantis,</i> <i>Act. 25. 11.</i>
---	---

III. *Imò etiam infideli Magistrati obediendum eſt, in iis quæ ſalvâ conſcientia præſtarē poſſunt.*

IV. *Pro Magistratu etiam infideli Deus orandus eſt.*

I. Timoth. 2. 1. &c.

Sic

Sic fuit publica administratio. Privata est quā singula Ecclesiæ membra charitatis vinculo inter se coagmentantur, ad totius corporis mystici ædificationem.

Vide Roman. 12. 6. &c. | Ephes. 2. 20. &c. & 4. 1. Corinth. 12. 12. &c. | 1. &c.

Hæcque omnia hactenus de ordinaria Ecclesiæ gubernatione. Extraordinaria est cùm necessitate sic requirente Concilium convocatur.

Concilium est conventus à politico Magistratu, vel de communi consensu Ecclesiæ indictus, in quo viri Spiritus sancti donis ornati, legitimèque ad hoc delegati, causam Ecclesiæ cognoscunt, & ex Verbo Dei definiunt.

Estque vel Oecumenicum seu Universale, vel Particulare.

Particulari iterum est, nationale aut provinciale.

CANONES.

i. Concilium convocabandum est à Magistratu, si fidelis sit: si infidelis sit; aut libello supplici imprærandum; aut si Concilii apertus hostis sit, communi Ecclesiarum consensu necessitate sic efflagitante, celebrandum est.

ii. Personæ, quæ Conilio interesse debent, sunt Præses Politicus & Ecclesiasticus, totidemque Scribæ, & viri idonei ad hoc delegati. Nec planè excludendi sunt privati quoque, qui doctrinæ tractationi interesse possunt, scandalorum (quæ charitas tegit) cognitioni non item.

iii. Materia in Conilio seu Synodo tractanda, est causa Ecclesiastica, gravis & consideratu digna ac necessaria.

iv. *Forma Concilii in religiosa & ordinata veritatis disquisitione posita est.*

v. *Religiosa erit, si ardentibus ad Deum precibus præmissis, ad sacram Scripturam omnia, tanquam infallibilem normam & regulam, examinata fuerint.*

vi. *Ordinata erit, si unusquisque sui officii memor fuerit.*

vii. *Politici Præsidis est, Concilium cogere, coactum tueri, vim omnem & utraquer prohibere, decreta legitime facta autoritate sua promulgare, reluctantes coercere.*

viii. *Ecclesiastici Præsidis est, quæstionem proponere, Disputationem ex Assessorum consilio moderari, sententiam rogare, decreta per Notarios in acta referre.*

ix. *Reliquorum delegatorum est sententiam suum placide & rotundè proponere, aut alteri præunii & rectè sentienti al stipulari.*

x. *Longè abest ab hac Concilii forma Praedium, quod sibi Pontifex arrogat, qui nec Scripturam consulit, nec Assessorum sententiam rogar, sed placita sua Concilio confirmanda obtrudit.*

xi. *Alia fuit ratio Concilii Hierosolymitani, in quo cuique sententiam dicere fas erat; nec minus Paulus & Barnabas, quam Petrus, Auditio sunt, & ponderatis ultero citroq; sententiis, tandem Jacobus conclusit.*

Act. 15. vers. 6, 19.

xii. *Finis Conciliorum, est veritas & tranquillitas Ecclesie.*

XIII. Con-

XIII. Conciliorum tanta autoritas est, quanta
etorum cum Scriptura conformitas existit. Nec
magis quam Ecclesia ipsa extra errandi aleam posita
sunt.

Quid enim Conciliis
imprimis Papisticis, tri-
buendum sit, cum ex Anti-
Conciliis, tum ex decre-
tis palam impiis facilè li-
quet. Concilium Constan-
tie & Basiliense Episco-
pum Romanum Synodo
subesse & parere volunt.

Tridentinum contrà Pa-
pam super omnia Conci-
lia effert. Concilium Ni-
cœnum II, Secundum
præceptum Decalogi, &
Constantiense præceptum
Christi de S. Coena inte-
grè percipienda, impuden-
ter proculcat.

CAPUT XXVII.

In quo De Falsa Ecclesia.

SIc duobus capitibus actum est de Ecclesia in
se considerata. Eidem nunc falsa Ecclesia ho-
bitum opponitur.

Hostes Ecclesiæ sunt aperti & dissimulati.

Appellantur, Apoc. 20. | recti & reiecti.

B. Gog & Magog, id est,

Aperti sunt Ethnici, Judæi, & Mahometani.

Ethnici sunt, qui falsos & commentitios deos
singunt, pingunt & colunt.

Judæi sunt, qui SS. Trinitatem & Messiæ ex-
hibitionem negant, quæque de spirituali Christi
Regno à Prophetis prædicuntur, de carnali in-
terpretantur.

Mahometani sunt, qui Mahometem suum
Christo, & Alcoranum à Mahomete imposto-
re, adjuvantibus illum Nestoriano Monacho &

Ariano

Ariano quodam, ex Ethnicismi, Judaismi, Manichaeismi, Arianismi, aliarumque hæresium clogacis, conflatum, S. Scripturæ anteferunt.

Dissimulati hostes sunt, Pseudochristi, vel Antichristi.

Pseudochristi sunt, qui se pro Christo vendicant.

Ut Simon Magus, Barcochab, Moses Creten sis, David Georgius, & similes.

Antichristi communiter omnes hæretici dicuntur: singulariter verò & καὶ οὐλῷ Antichristus ille magnus.

I. Joan. 2. 18. Pueruli, ultimum tempus ad est, & sicut audivisti Antichristum venturum, etiam nunc Antichristi multi cœperunt esse. & I. epist. cap. 4. 3. Quicunque spiritus non confitetur, Iesum Christum ex carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille spiritus Antichristi, de quo audivisti, eum venturum. & jam nunc in mundo esse.

Hæretici sunt, qui dogma aliquod fundatum fidei Christianæ directè, aut per necessariam consequentiam convellens, pertinaciter, adversus demonstratam veritatis lucem, propugnant.

CANONES.

i. Non quilibet error facit hæreticum.

Aut enim erratur in fundamento: ut sit ab Arianis & Marcionitis, quorum illi Deitatem, hi verò humanitatem Christi negant: aut circa fundamentum, qualiter errant, Pontificii, docentes transubstantiationem, quā natura humanæ Christi veritas tollitur: aut præter fundamentum, quales errores à Paulo fœno, ligno, &c. assimilantur, 1. Corinth. 3. 12.

II. Hæreticum ficit, 1, Error in fundamento, aut circa fundamentum. 2, Convictio. 3, Conuincia.

III. Non omnis schismaticus est hæreticus.

Schismaticus est, qui lanter & ambitionis studio salvo fidei fundamento, a ritu aliquo Ecclesiæ petu-

Antichristus ille magnus est, qui sub Vicarii Christi nomine summus ejus hostis existit.

CANONES.

I. Antichristi vox non unius tantum personæ, sed statûs est seu ordinis hominum in eodem quasi Regno sibi succendentium.

Perinde ut vox summi Sacerdotis. Non opponitur igitur Christo ut persona

personæ, ratione substantiae: sed opponitur ei respetu qualitatissieu officii.

II. Papam Antichristus est homo singularis numero unicus, ex Iudaïs & quidem tribu Dan oriundus, Iudæorum Messiam & Religionis ipsorum se Instauratorem venditaturus, Hierosolymæ tribus annis & sex mensibus regnaturus, cum Elias & Enoch pugnaturus, ascensionem in cælum in Oliveti monte paraturus, sed à Christo interficiendus.

III. Nos vero, ex Scripturæ sententia, describimus Antichristum hoc pacto, quod sit, 1, Homo uno quidevis tempore unicus, successu vero temporis, hominum in eodem statu sibi succendentium ordo. 2, A Sarana excitatus. 3, Nominatus Christianus. 4, Re ipsa Christi adversarius. 5, Sedens in templo Dei us Deus. 6, Regnans

nans in civitate magna, dominium excrcente in Reges terra. 7, Miraculis mendacibus terræ incolas seducens. 8, Characterem suis imprimens. 9, Plenus idolatria, ambitione, avaritia, crudelitate & impuritate. 10, Revelatus ultimis temporibus. 11, Conficiendus spiritu oris Christi, destruendus à propriis amissis, & penitus abolendus in illustri Christi adventu.

His probatis facile in fumum abibit Pontificiorum descriptio. 1, Non unica singularis persona est, sed series sibi ordine succendentium, ut manifestè patet ex tempore Antichristo definito, quod inde à tempore Pauli & Joannis, quo mysterium hoc se jam exseruit. 2. Thess. 2. 7. 1, Ioan. 4. 3. usque ad Christi adventum sese extendit, 2. Thess. 2. 8. Unde & figmentum de tribus annis diuidio corruit. 2, A Satana excitatus est. 2. Thessal. 2. 9. Adventus ejus cum efficacia Satanae Apoc. 13. 4. Draco ei potestarem dedit: cum alias Magistratus divinitus exciteatur, Roman. 13. 2. 3, Nomine tenus Christianus, 2. Thessal. 2. 4, Sedet in Templo Dei, 4, Christi adversarius. 1. Ioan. 4. 3. Negat Christum in carnem venisse, nempe per consequiam dogmatum suorum. Apocal. 13. 11.

Cornua similia agni habet, quod Christi est sibi arrogando. Apocal. 17. 14. Militat contra Agnum. & 19. 19. & 20. 8. 5, Sedet in templo Dei, 2. Thess. 2. 4. Non utique Hierosolymitanus, sine spe testituationis vastato, Dan. 2. 26, 27. Sed in Ecclesia, quæ Dei templum est. 2. Corinth. 6. 16. Sedet autem, i. e. regnat. Apoc. 18. 7. Sedeo Regina. Sedet ut Deus & efferens se super omne, quod Deus aut Numen dicitur, 2. Thessal. 2. 4. 6, Regnat in civitate magna, cuius typus est Bestia septem capitata & decem cornua habens, sedens super aquas multas. Ubi septem capita, septem montes & septem Reges, seu formas regnandi, per metonymiam, decem cornua, decem Reges, & aquæ, populos multos & nationes significant. Apoc. 17. 1. &c. 7, Miracula prædicantur, 2. Thess. 2. 9. Prodigia mendacia. Apoc. 13.

13. 14. Edit signa magna, aded ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit incolas terre, &c. & vers. 15. Datum est ei, ut animaret imaginem Bestie, ut etiam loquatur, &c. 16. Facit ut omnes parvi & magni, &c. accipiant characterem in manu sua dextra aut in frontibus suis. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen Bestie, aut numerum nominis ejus, &c. Et numerus ejus sexcenta sexaginta sex, Apoc. 13. 16, 17, 18. 9, Idolatria, more Scripturarum familiarissimo, meretrice adumbratur. Apoc. 17. 1. Ambitio, ex loco ad Thess. patet. Avaritia mercatura questuosa notatur, Apoc. 18. 11. Crudelitas bestia ebria sanguine martyrum. Apoc. 17. 6. Impuritas peccatis accumulatis usque ad calum pertingentibus, Apoc. 18. 5. Imo hæc in universum, mystico nomine Sodomæ,

Egypti, Babylonis & Hierosolymæ (in qua Christus, mysticus scilicet, id est, Christus in membris crucifixus est) nomine perstringitur, Apoc. 11. 8. & 14. 8. 10, Revelatio ultimis temporibus fieri debuit, sublato eo, qui ostabat, 2, Thess. 2. 7, 8. hoc est, Imperatore Romano, quamdiu enim Romæ fuit, obstitit ille, quod minus manifestaretur Antichristus. 11, Destructionis duo sunt gradus: primum conficitur Spiritus oris Christi, 2, Thess. 2. 8. hoc est, gladio verbi ex ore ejus proximamente, Apoc. 19. 21. cuius hic erit effectus, ut amadversa Antichristi fraude, meretricis amasii, eam persequantur, deserant, denudent, carnem ejus devorem & ipsam igne exurant, Apocalypsi. 17. 16. Secundò, abo'bitur illustri Christi adventu, 2. Thessal. 2. 8. in quo conjicietur instagnum ignis ardoris sulphure, Apocal. 19. 20.

IV. Hac descriptio non tantum quid, sed & quis sit magnus ille Antichristus, ostendit. Cui enim competit definitio, ei quoque definitum. At qui Papæ competit definitio. Ergo & definitum ipsum.

Minor inductione seu applicatione singulorum Primum membrum extra

controversiam est; nemo enim ignorat, Pontificum alium alii succedere. 2. Secundum membrum cum ex effectis ejus, tum ex illorum exemplo imprimis manifestum est, qui malis artibus ad sedem illam pertigerunt, ut Alexander VI, Sylvester II, Benedictus IX, de quibus videatur Latina & alii Pontificii Scriptores. 3. Professione, Papa utique se Christianum esse non negabit. 4. Adversarium Christi esse & cornua sibi, Agni cornibus similia, fabricare, manifestum est: quia sibi officium ejus Propheticum, Sacerdotale & Regium, una cum titulis summi Pontificis, Principis Pastorum, Capitis & Sponsi Ecclesiae, &c. arrogat; immo Verbum ejus, ut non necessarium, obscurum, cereo naso simile, explodendo, eique suas traditiones a quando & anteferendo, Propheticum; Sanctorum merita, Mariæ & Sanctorum intercessionem ac meritum urgendo, Sacerdotale; & potestatem quidvis in Ecclesia pro lubitu agendi, jactando, Regium Christi Officium planè convellit. Quod si vitam Papæ cum vita Christi, illius fastum cum hujus

humilitate, illius doctrinam cum hujus doctrina de Libero Arbitrio, de Justificatione, de Sacramentis, & aliis similibus articulis conferas, patebit, non ignem aquæ magis contrarium esse. 5. Quod in Templo, hoc est, Ecclesia Dei, quæ Templum Dei est, ut suprà demonstratum, see deat, res ipsa loquitur. Nec verò Romana Ecclesia, quatenus Papana, Ecclesia seu Templum dicitur: sed, I, Quatenus vera Christi Ecclesia, Joannis tempore adhuc fuit. Et hac ratione olim Templum Hierosolymitanum, Templum Dei dictum est, quantumvis in latronum speluncam esset conversum, Jerem. 7. vers. 11. II, Quatenus Deus etiamnum illic suos electos habet. Natus est in Ecclesia, & sedet in illa, non ut germanus Ecclesiae filius, sed ut monstrum, ut tuber, struma, & cancer corpori inhærens. Porrò, quod illic ut Deus sedeat, tituli, quos ei assentatores tribuunt, satis evincunt. Hominem esse negant, ideoque (titulo Christi, Isaia, 9. vers. 7.) admirabilem nominant. Gloss. de Elect. cap. fundament. Item, Dominum Denm suum.

De concess. præb. c. propo-
suisti. Leoni X, in Concilio
Lateranensi acclamatum
est: *Tibi data est omnis po-
testas in cœlo & terra. Sed &
supra Deum se effert, non
solum Magistratibus, qui dii
nominantur, & imprimis
Imperatori tanquam Lunæ,
se tanquam Solem antepo-
nendo, sed & sua placita
Dei verbo, sicque scipsum
Deo præferendo.* 6. *Eam*
*urbem occupat, quæ septi-
collis est, & septem Reges
habuit. Romam septicollum
esse, totus Mundus novit.*
*Septem Reges verò, sunt
metonymicè septem reg-
nandi formæ quas Roma
ante Papatum habuit, Reg-
num putà, Consulatus, Di-
ctatura, Tribunatus plebis,
Decemviratus, Tribunatus
militum, & Imperium. Ex
quibus ait Angelus cap. 17.
v. 10. *quinq; jam ceciderunt,*
*nempe Regnum, Dictatura,
Tribunatus plebis, Decem-
viratus & Tribunatus mili-
tum.* *Unus, inquit, est, nem-
pe imperator cum Consuli-
bus, qui etiam sub Imperio
manserunt: unde ait, quin-
que, non sex, cecidisse.* *Et*
alii nondum venerat, ibid
vers. 10. nempe Papa. *Et*
is ex septem & octavum est,
*Ibid. vers. 11. Octavus, re-
spectu septem antecedenti-
um: Ex septem; quia om-**

niūm septem regnum potes-
tas, tyrannus, idolola-
tria, &c. in Papatum tan-
quam sentinam confluxit.
*Erat, inquit Angelus ad Jo-
an. vers. 8. non est, & tamen
est.* *Erat bestia seu Roma;*
nempe sedes septem Regum.
Non est; sedes Antichristi,
tum nondum patefacti. Et
tamen est; sedes nimirum
*Imperatoris, Joannis tem-
pore regnantis.* *Hæc tam*
*appositi Romæ accommo-
dantur, ut etiam Jesuita-
rum nonnulli fateantur,
Romam esse Bestiam illa-
m.* 7. *Miracula quod at-
tiner, nihil in Papatu fre-
quentius, quam gloriatio
de miraculis.* *At qualia?*
Mendacia sunt. Ignem è
cœlo descendere facit, hoc
*est, fulminibus excommu-
nicationum, ignem iræ di-
vinæ è cœlo arcessit, inque*
eius rei signum Reges &
*Principes excommunica-
turus, candelas ardentes,*
de Capitolio dejicit. Quod
*si quis literalem spectet in-
terpretationem, Hilde-
brandus ignem ac scintil-
las ex manica excusit, &*
sæpius ignem Sanctorum
*precibus, de cœlo impe-
tratum fuisse, in Legendis*
*suis memorant. Sed imagi-
nem quoq; Bestie animat, ut*
loquitur. Imaginis nomine,
Idololatria intelligitur, cu-
jus
666

jas introductione, Gentium idololatria quasi ex inferis suscitata, animata & instaurata fuit. Sed & lateralis sensus locum habet; notissimum enim est, Papanos idolis suis risum, flerum, & sermonem tribuere. In Legenda Thomæ legitur, quod cum tertiam partem Theologiæ suæ, Christi imagini proponens, quæsivislet recte, scripsit: *Imago responderit, Bene de me scripsi;* Thoma. 8. Charactrem suis imprimit. Christum simiæ instar imitatus, qui suos in fronte signat, Apoc. cap. 7. v. 5. &c. Ceterum Character, Nomen & Numerus Bestiæ idem sunt, nomen videlicet numerum 666. in se complectens. Nomen illud Irenæo, Polycarpi (qui Joannem Præceptorem habuit) discipulo, est Λατεινο-, cuius literæ numerum 666 exactè exprimunt.

Λ	30
α	1
τ	300
ε	5
ι	10
γ	50
ο	70
σ	200
	666

Accommodatissimum sanè nomem: siquidem in Italia dominatur, in qua olim Latinorum erat Regnum. Latina Biblia fontibus præfert. Latinè Ministri ejus cultum sacrum administrant. Latinè Bullas suas scribunt, &c. Imprimit autem characterem suis generaliter in frontibus & dextra manu, quatenus a pertâ professione (cujus symbolum frons est) & actionibus (quarum figura dextra est) testari coguntur, se ad Ecclesiam Latinam & Romanam pertinere. Specialiter autem characterem suis imprimit, non tantum in Baptismo, cruce eos signando, sed & in confirmatione, chrisma frontibus illinendo, & in Ministrorum ordinatione, caput & digitos illorum ungendo. 9. De idololatria & reliquis vitiis legatur Paparum historia; plura enim memorare, hujns instituti ratio non permittit. 10. Reuelatio facta est circiter annum Christi sexcentesimum. Ex quo enim Imperator Constantinus Magnus Constantinopolim migravit, Sylvester Palatium occupavit, à quo tempore adeò invaluit Episcoporum Romanorum insolentia.

tia, ut circiter annum Christi 595, inter Gregorium Magnum & Joannem Constantinopolitanum acerbissima de primatu viguerit contentio. Tandem Bonifacius III. ab Imperatore Phoca parricida & tyranno obtinuit, ut Ecclesia Romana omnium

aliarum caput esset, ipséq; Episcopus universalis sicutaretur. II. Destructio nem ejus quod attinet; quantum Evangelii verbo ejus potestati detraictum sit, & quot Reges ab eo alienati, testatur eventus. Cætera patienter exspectanda sunt.

V. Rex locustarum, cum illorum examine, ex parte abyssi excitato, Antichristi, & Clericorum, Monachorum & similium ordinum figura est. Apoc. 9.1.11.

VI. Duplex Bestia, Apocal. 13. unius ejusdemque Antichristi figura est. Prior septiceps e mari ascensio dens, &c. truculenta, eum depingit, qualis in rei veritate est. Posterior, Agno similis, cum adumbrat, qualis appetet per imposturam.

VII. Draco, Bestia, & Pseudopropheta (idem enim his nominibus indigitatur) tres impuros spiritus, ranis similes emittens, spiritus dæmoniorum dictos, signa edentes & totum Mundum ad prælium inflammantes. Apoc. 16, 13, 14. cuius rei figura sit, adeò clarè eventus ipse docet, ut cœcus sit, qui id non videat.

VIII. Bestia cap. 17. vers. 1. & seqq. sedem Antichristi; Meretrices insidens, Ecclesiam Antichristianam notat.

Hæc ideo fusiæ tractavi, quia ut Christum, ita Antichristum cognovisse, magni refert. Et quæ

paucis proposita sunt, ad intelligendum librum Apocalypses non parum faciunt.

CAPUT XXVIII.

In quo

De Vocatione speciali.

SIC fuit Vocatio electis & reprobis communis.
Nunc Specialis sequitur, quæ solis Electis con-
tingit.

*Est autem hæc Vocatio, quā Deus electos, in se
ad huc miscros & corruptos, extrinsecus Verbo
Evangelii, intrinsecus autem mentis illuminatio-
ne & cordis mutatione vocat, ad participandam salu-
tis gratiam.*

CANONES.

I Appellatur in Scripturis Nova Creatio,
(a) Regeneratio, (b) Tractio, (c) institutio
divina (d) & Resuscitatio. (e)

(a) Ezech. 26. 26. *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in me-
dio vestri. Et auferens cor
lapideum è carne vestra, in-
dum vobis cor carneum.* 2.
Cor. 4. 6. *Qui dixit, ut è te-
nebris lux splendesceret, is est
qui splenduit in cordibim
nostris, ad præbendum lumen
cognitionis gloriae Dei in fa-
cie Iesu Christi.* (b) Joan. 3.
3. *Nisi quis fuerit genitum
de novo, non potest videre re-*

gnūm Dei. (c) Joan. 6. 44. *Nemo potest venire ad me,
nisi Pater traxerit eum.* (d)
Joan. 9. 45. *Scriptum est in
Prophetis: Erunt omnes do-
cti à Deo. Quisquis ergo au-
divit à Patre, & didicit,
venit ad me.* (e) Joan. 5.
25. *Amen, amen dico vo-
bis, Veniet tempus, & nunc
est, cùm mortui audient
vocem Filii Dei, & qui au-
diverint, vivent.*

II In Scholis nominatur Elecio actualis, Vo-
catio efficax, & Vocatio interna.

Elecio actualis nominari | *cretum electionis exsequi,*
potest, quia hac Deus de- | tur. *Quos enim predesti-*
Hnavit

navit, eos vocavit, Rot. 8.
30. Sic Ioan. 15. 19. Elegi
vos ex mundo. Efficax au-
tem vocatio dicitur, respe-
ctu vocationis reprobo-
rum, quæ ipsorum vitio ad
salutem inefficax existit.
Sic interna nominatur,

quia reproborum vocatio,
aut tantum extrinsecus
verbo fit; aut, si maximè
intrinsecus quoque ali-
quo modo illuminentur,
aut afficiantur, mutatio
tantum temporaria exsi-
stit.

III. Causa efficiens princeps vocationis est Deus;
impulsiva, gratuita ejus Misericordia; instrumentalis,
Verbi Ministerium.

2. Tim. 1. 9. Qui servavit
nos, & vocavit, vocatione
sanctâ; non ex operibus no-
stris, sed ex proposito & gratiâ

quæ data est nobis in Christo
Iesu, ante tempora seculorum.
2. Thes. 2. 14. Qui vocavit
vos per Evangelium nostrum.

IV. Materia seu objectum Vocationis, est homo
electus, sed in se adhuc miser, animalis, carnalis,
peccator, alienatus à vita Dcî, imò mortuus in pec-
cato.

Eph. 2. 1. Et vos unde vi-
vificavit cum essetis mortui in
offensis & peccatis. Col. 2.
23. Vosque mortuos in pec-
catis vestris, cum eo vivifi-
cavit. Tit. 3. 3. Eramus quon-

dam, & nos amentes, non
obedientes sermoni, seduti,
servientes cupiditatibus ac
voluptatibus variis, in mali-
tia & invidia degentes, odi si-
alii alios odio prosequentes.

V. Errant igitur Semipelagiani, homini seu præ-
parationem, seu propensionem ad Vocationem acceptan-
dam tribuentes.

Ratio ex dictis supra
citatis apparet: quam e-
näm nihil homo mortuus
ad sui susceptionem con-

ferre potest; tam nihil
quoque homini in Voca-
tionis sua tribuendum.

VI. Nec tamen homo se ad Vocationem ut
truncus habet; est enim idoneum Vocationis
subjectum, cum non leo, non canis, sed creature

talis

ratione prædita sit. Interim tamen ratio hominis, priusquam illuminetur, nihil ad Vocationem jugat.

VII. Absurdè hæc Vocationis gratia ad omnes homines extenditur: cùm nè quidem communis Vocatio, de qua suprà, omnibus hominibus contingat; ut tota Veteris Testamenti historia docet; quippe quo Gentibus relictis tantum Iudæi vocati sunt.

VIII. Forma, in grata hominis, imprimis autem mentis & cordis, immutatione consistit, quâ non solum mens illuminatur, sed & corda nostra lapidea, carnea redduntur, seu ad obedi- emiam flectuntur.

Apparet hoc luculentius ex superioribus dictis, | cum primis Ezechiel. 36.

IX. Falso igitur novatores Arminiani docent, intellectum quidem cognitione imbui, & affectus irresistibiliter excitari, voluntati verò liberum re- linqui, ut credat, aut non credat: potentiam cre- dandi dari gratiâ irresistibili; sed actum credendi non item.

Cui errori manifestè re- pugnant, quæ de cordis immutatione Deus pro- nunciavit, Ezech. 36. 26. Sic Christus quoque non

tantum electos à Deo discere & audire, sed quantoq[ue] didicerunt, ad se venire teletatur, Joan. 5. 44.

X. Irresistibilis planè est Vocationis gratia, non quidem corruptæ nostræ naturæ respectu, qua lapide durior est; sed respectu Spiritus S. per quem electos suos sic trahit, ut inevitabiliter sequantur.

XI. Hæc autem tractio nequaquam violenta

est, nec libertati voluntatis naturali repugnat; voluntas enim naturâ suâ corrupta ad malum tantum proclivis, à Spiritu S. tacta protinus læte sequitur.

Talis tractio est, cùm pastor viridi ramo oviculam attrahit, non vi, sed Isponte sequentem: quamvis hac in re dissimilis sit ratio, quod ovicula naturali inclinatione, homo vero propensione à Spíitu.

tu Sancto indita afficiatur, Summa huc redit: Deus extrinsecus quidem vocat, simul autem intrinsecus & mentem illuminat, ut Vocationis præstantiam agnoscat; & cor flet, ut obtemperet.

XII. Falso quoque Novatores statuunt, gratiam sufficientem omnibus hominibus dari, non autem actum ipsum gratiam acceptandi, eaque usendi.

Hæc opinio seipsum everrit; si enim non datur gratia credendi quoad actuū, tum gratia non est sufficiens; siquidem nemo servatur nisi credit. Faremus quidem, communem quoque vocationem

sufficientem esse ad eripiendum reprobis excommunicationem: verum non ad salutem. Quo sensu Deus Esa. 5. 4. inquit, Quid facerem amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ipsa.

XIII. Absurdè Pelagiani per gratiam Vocationis naturales vires intelligi docent.

Nusquam enim Scriptura gratia vocabulo sic utitur: sed aut gratiam gratum facientem, aut gratiam gratis datam intelligit. Ephes. 1. 5. Ad

laudem gloriose sue gratie, quâ nos gratis efficit sibi gratos in illo dilecto. Rom. 12. 6. Habentes autem varias dona, pro gratia, que data est nobis.

XIV. Finis Vocationis, est Dei gratia, & Electorum salus.

XV. Tem-

xv. Tempus Vocationis Baptismo non est adstrictum, alios enim ante Baptismum, alios in Baptismo, alios post Baptismum Deus vocat.

Sicut Abraham etiam vocatus & justificatus erat, ante circumcisio[n]em vo. Rom.4.

xvi. Patet ex his, quæ differentia sit Vocationis communis & specialis. Illa saep[er] tantum extera est: hæc interna existit. Illa si maxime intrinsecus quoque in reprobis operetur, radio saltem cognitionis salutis mentem illustrat, & gaudio cor, non nisi momentaneo, afficit: hac verò mentem plena luce irradiat, & cor non gustu tantum, sed vero sensu quoque donorum spiritualium, adeoque vero & constanti gaudio perfundit. Illa amitti potest: hujus verò dona & gratia amitti nequeunt.

De communi Vocatione hæc dicta sonant: Matth. 13. 20. Qui verò in petrofa senen exceptit, is est, qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio exceptit. Non habet autem radicem in se, sed temporarius est. Hebr. 6. 4, 5, 6. Fieri non potest, ut, qui semel fuerint illuminati, guſtaverintque donum illud

cœleste, & participes facti Spiritus sancti, gustaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi, prolahantur, ut de-nudè renoventur ad respiſcentiam, De speciali verò Vocatione Paulus, Rom. 11. 29. Nam dona illa & illa vocatio Dei eiusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

CAPUT XXIX.

In quo

De Fide salvifica.

VOcationis specialis effecta immediata sunt, aut mediata.

Immediatum effectum, est fides salvifica.

Est autem fides salvifica, Vocationis donum, quo homo electus promissiones gratuitas de Christo, ex Evangelio agnitas, sibi applicat, iisque suavissime acquiescit.

CANONES.

i. Fidei vox quinque in Scriptura significata habet; aut enim fides metonymicè pro sana doctrina accipitur, quæ non est fides, quâ credimus, sed quam credimus: (a) aut fides historica: (b) aut temporaria: (c) aut fides miraculorum: (d) aut fides salvifica intelligitur. (e)

(a) 1 Tim. 1.19. Reimensi fidem & bonam conscientiam, quâ expulsa nonnulli fidei naufragium fecerunt. (b) Iac. 2. 19. Tu credis, Deum unum esse, benefacis; & Dæmonia credunt, sed horre cunct. Hæc fides igitur, quæ in nullo assensu consistit, reprobis & electis communis est: (c) Matth. 13. 20. Qui semen in petro sa excepit, is est qui sermonem dedit, & eum statim cum gudio excipit.

Non habet autem radicē, &c. (d) Mat. 17. 20. Si habeatis fidem, quantum est granum sinapi, dicetis moniti huic, transgressor bunc illuc & demigrabit. Hæc certotantum tempore concessa, & reprobis quoq; data est; ut Iudaæ exemplo patet, cui donum miracula edendi cum reliquis datum est, Mat. 10. 8. (e) Salvifica vero & electis propria est, quam supra definivimus.

ii. Causa ejus efficiens princeps, est Deus;

jm-

impulsiva verò, est eadem gratia, quā electi & vocati sumus.

Act. 13, 48. *Et crederunt, quotquot erant ordinati ad vitam aeternam.* | Rom. 11. 7. *Electio consecuta est, reliqui verò occuluerunt.*

III. *Gratuitum itaque donum est fides, non tantum quod illam non promeriti simus, sed quod insundatur quoque nobis per Spiritum sanctum.*

Contra Socium, qui sident, non quod à Spiritu S. immittatur, sed quod illam nemo meritus sit, Gratuitam nominat. At si dem donum Dei esse, pacet ex Philip. 1. 29. *Quia vobis datum est in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati.*

IV. *Causa instrumentalis, quā nobis fides datur, in adultis ordinariè est, Dei Verbum.*

Rom. 10. 17. *Fides est ex auditu, auditus per Verbum Dei.*

V. *Non igitur sola Evangelii prædicatio est causa fidei, sed quatenus conjuncta est cum efficacia spiritus sancti.*

Act. 16, 14. *Lydia cor Dominus adaperuit, ut attenderet ius que dicebantur à Paulo.*

VI. *Materia, quæ objecti rationem habet, communiter quidem Dei Verbum est: propriè verò, gratuitæ promissiones in Christo fundatae.*

Pontificii hoc posterius membrum negant, contra manifesta Scripturæ loca. Rom. 3. 22. *Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt:* & vers. 25. *Quem proposuit ut esset placarentum per fidem in sanguine ipsius:* & cap. 10. 9. *Si confessus fueris ore tuo Dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod Deus eum suscitavit à mortuis, servaberis.*

VII. *Forma fidei docendi causâ tribus parti-
bus*

bns describi solet, notitiā, assensu, & fiduciā.

Notitia, est eorum cognitio, quæ ad salutem necessaria sunt. Assensus est, quo firmiter creditur, vera esse, quæ verbo Dei traduntur. Fiducia est, quâ quisque fidelium sibi promissiones Evangelicas applicat.

viii. Notitia & assensus fidei historicæ cum salvifica communis est, fiducia verò huic propria existit.

Fiducia nominatur ab Apostolo πιστίν, & πληροείᾳ, Ephesi. 3.12. Thess. 1.5. Fiducia autem nomine, vel apprehensio &

applicatio Christi cum eius beneficiis, vel pacatio conscientiae intelligitur. Prior modo forma; posteriore sensu effectus est fidei.

ix. Implicita igitur fides, quâ cœco assensu creditur, quod Romana Ecclesia credit, nulla est.

Fides sine notitia esse nequit, i. Quia est ex auditu; auditus autem per verbum Dei, Rom. 10. 17. II. Quia sapientia est, quâ Deus cognoscitur, Esa. 53. 11. Jer. 31. 34. Joan. 6.69. & 17. 3. 1. Cor. 1.21.

x. Nec melior, quam historicæ fides est, que cum firma fiducia non est conjuncta.

Papani fidem tantum intellectu esse docent. in voluntate & corde non item. Scriptura verò aperte contrarium statuit. Rom. 20. 23. Corde creditur ad justitiam.

xi. Fiducia tamen firmitatem non eam doceamus, quæ nullis cum dubitationibus luctetur, sed quæ dubitationibus non finaliter succumbat.

xii. Effecta seu actus fidei, maxime proprias quod attinet recte à Paulo ἀπόστολος, seu substantia eorum, quæ sperantur, & elenchus seu demonstratio eorum quæ non cernuntur; dicitur, Heb. 11.1.

Proprium sane fidei est, futura & nondum existentia

tia sibi facere præsentia. | Christi vidisse dicitur, Io-
Sicut Abrahamus diem | an. 8. 56.

xiii. Subjectum fidei, sunt electi vocati.

De infantum fide in doctrina de Baptismo a Etum est.

xiv. Fidei gradus sunt non in diversis tantum hominibus, sed in eodem homine, ut alias firmior, alias infirmior existat, sic tamen ut nunquam penitus amittatur.

Esa. 42. 3. Arundinem quassatam non confringet, & lychnium funigans non extinguet. Philip. 1. 6. Persuasum habeo, fore ut qui incepit in vobis bonum opus perficiat illud usque ad diem Iesu Christi. Heb. 12. 2. Intuentes in fidem ducom ac consummato Iesum Christum.

C A P U T XXX.

In quo

De Justificatione.

Effecta Vocationis mediata & ex fide promissoria, sunt tum Justificatio & Sanctificatio, tum Salutis certitudo & Christiana libertas.

Justificatio est actio Dei gratuita, quā electi propter plenissimam Christi satisfactionem à peccatis absolvuntur, & justi ac vitæ æternæ hæredes pronunciantur.

C A N O N E S.

1. *Justitia in Scripturis aut causæ est, aut personæ.* Causæ justitia est, quā homo, aliquid peccator, in certo aliquo negotio innocens aut iustus dicitur. Personæ justitia est perfecta, vel inchoata. Perfecta, Legalis dicitur, quatenus Lex eam effigit; & Evangelica, quatenus eam Evangelium in Christo ostendit. Inchoata est, quam Spiritus sanctus in fidelibus in hac vita

inchoat, in altera verò perficit. *Justitia igitur Christi perfecta, Justificationis; inchoata verò, Sanctificationis est donum.*

II. *Justificare, hoc in loco, non est supplicio afficere, aut justitiam inhærentem infundere, ut volunt Pontificii: sed, forensi significatione, est à peccato absolvere & justum pronunciare.*

Prov. 17. 15. Qui justificat ēmpium, & qui condemnat justum, abominationi sunt Iehovæ quæ ambo. Esa. 5. 23. Justificationibus ēmpium, & justitiam justorum objudicantibus; Matth.

11. 19. Justificata est Sapientia à filiis suis. Luc. 7. 29. Hoc auditio, totus populus & publicani justificarunt Deum. Luc. 10. 29. Ille autem volens justificare se ipsum.

III. *Causa Efficiens justificationis activè intellectæ, est uita SS. Trinitatis.*

2 Cor. 5. 19. Deus erat in Christo Mundum reconciliens sibi. 1 Cor. 6. 11. Sed abluti estis, sed sancti-

ficiati estis, sed justificati estis, in nomine Domini Iesu, & per Spiritum Dei nostri.

IV. *Causa ejus Πρεγνυμένη, est meragratia, seu gratuitus Dei favor.*

Hunc enim gratuitum salvorem, & non gratiam infusionem, intelligi apparet ex his testimoniorum. Rem. 3. 24. justificantur autem gratiæ, id est, ejus gratiæ. Eph. 2. 8. Gratuid illâ estis servati per fidem,

idq; non ex vobis, Dei donum est. Tit. 3. 4, 5. Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei, non ex operibus, quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, &c.

V. *Causa Πρεγναπτηκή, est Christus Θεός Ιησοῦς.*

Christus ut Dei Filius iens est communiter cum justificationis causa efficiens & spiritu Sancto, ut

verò

vero Deus & homo & Me. | quia hoc donum nobis me-
diator noster existit, cau- | rito suo impetrat.
sa congratulatur est;

vi. *Causa ejus instrumentalis, est Verbum Eu-
angelii.*

*Est enim potentia Dei ad salutem omnis credentis. Ro-
man. i. 16.*

vii. *Justificationis passione sumptae, respectu ho-
minis qui justificatur, nulla causa est, nisi instrumen-
talis; fides.*

viii. *Phrase hæc, fide justificamur, metonymi-
ca est, & æquipollit huic, merito Christi fide
apprehensio justificamur.*

ix. *Soli fides justificare dicitur respectu ope-
rum, quæ quidem sunt effecta, fidem consequentia,
sed non sunt causæ justificationis; non enim præcedunt
justificandum, sed sequuntur justificatum.*

Etsi particula hæc, sola, per fidem. Eph. 2.8. Gal. 3. | totidem literis & syllabis, 16. Etsi igitur fides sola
in Scriptura non extet, non sit, sed cum operibus
synonymis tamen formulis conjuncta, sola tamen ju-
stificat: sicut Sol non solus
exprimitur. Quales sunt, est in cœlo, sed tamen so-
sine operibus, gratis, gratiam, Rom. 3. 24, 27, 28. Non nisi
lus diem efficit.

x. *Fides non tanquam opus aut dignitate suā,
sed tanquam instrumentum Christum apprehendens
justificat.*

Pontificiū concedunt, fi- | bendit; sicut annulus au-
de nos justificari, sed fi- | reus magno pretio asti-
dem hoc in negotio ut | matur propter inclusam
opus considerant; At vero | gemmam. Atque hinc pa-
quicquid Scriptura sidei | ret, quam pulchre concor-
tribuit hoc ei tribuit pro- | dent Scripturæ loca, qui
ter id, quod fides appre- | bus ducit gratia, nunc
Christi

Christi merito, nunc fide | propter meritum Christi
justificari dicimur. Justi- | fide apprehensum.
ficamur enim Dei gratiâ

XI. *Materia Justificationis activè sumta, est tota Christi satisfactio, quâ & peccatis nostris pœnas debitas persoluit, & obedientiam Legi perfectam præstítit.*

Satisfactionem Christi | obedientia positam esse,
non in Passione tantum, | suprà cap. 18. evicimus.
Sed & in actuali Christi

XII. *Materia eius passivè accepta, est homo in se quidem miser, à Deo tamen electus, vocatus & fide donatus. Ei si igitur vocatio fide, & fides justificatione naturâ sit prior, tempore tamen non differunt.*

Quamprimum enim ho- | de donatur, fidéque justi-
mo efficaciter vocatur, fi- | ficatur.

XIII. *Forma ejus activè intellectæ, est totius satisfactionis Christi imputatio, quâ tota quoque nostra est; non secus ac si ipsi eam præstitissimus.*

Iustitia, que credenti imputatur, inhæsivè est in Christo, imputativè in nobis. Negant Adversarii, de hac imputatione uspiam scripturam testari. Sed quid clarius sequentibus locis? Roman. 4. 6. Siout David beatum declarat hominem, cui Deus imputat iustitiam absque operibus, &c. Philip. 3. 8. 9. Omnia duco pro stercoreibus, ut Christum lucrifaciam, & compariar in eo,

non habens meam iustitiam que est ex Lege, sed eam que est ex fide Christi, i. e. iustitiam, qua est ex Deo per fidem. Imprimis autem hoc docet antithesis, quâ Christo peccata nostra, nobis verò iustitia ejus imputari dicitur. 2, Corinth. 5. 21. Fecit, ut qui non nuerit peccatum pro nobis peccatum esset, ut efficeretur iustitia Dei in ipso. Pontificiis aquæ abludum

dum videtur, nos aliena justitiā justos fieri, ac si quis alterius doctrinā doctus diceretur. Sed dispar est exemplorum ratio; cum homo homini non perinde unitus sit, ut fideles Christi

sto tanquam Capiti suo. Adhac, Christi Iustitiam sibi imputari nolunt, cum non vereantur statuere, hominum mortuorum & Monachorum iustitiam sibi impurari.

xiv. Docendi tamen causā *Justificationis* forma duobus exprimitur actibus, remissione peccatorum & imputazione justitiae, seu adjudicatione peccatorum & adjudicatione perfectae justitiae.

xv. Etsi autem hæc duo beneficia subiecto & tempore sunt eadem: reverā tamen distincta sunt.

Differunt enim, I, Definitione: aliud enim est iniustitiae adjudicatio, aliud iustitiae adjudicatio. Quod ut rectè intelligamus, sciendum est, quid sit discriminis inter hos terminos, Non *Iustus* & *Injustus*: *Injustus* & *Iustus*: Non *Injustus* & *Injustus*. Non *Injustus* & *Iustus*. Non *Iustus* & *Iustus* contradicentia sunt. *Injustus* & *Iustus* privantia partim sunt, partim contraria. Non *Iustus* & *Injustus*; item, Non *Injustus* & *Iustus*, diversa sunt. Tenendum & hoc, *Injustum* & *Iustum* non esse contraria immediata, medium enim est, innocens, qui neque iniustus,

neque iustus est. Jam vero cum peccatorum remissio sit iniustitiae abjudicatio, imputatio vero iustitiae sit eius adiudicatio, illa pro non iniustis, seu innocentibus, hac pro iustis habemur. Quis vero non animadvertit, maius encomium esse, iustum quoque esse, quam tantum innocentem, & non tantum nihil mali egisse, sed insuper bonum fecisse? Etsi autem nunc hæc duo in homine non subiecto, sed τῷ λόγῳ tantum differant, olim tamen subiecto, quoque differebant; homo enim in paradisum collocatus, innocens fuit, sed

sed non justus: justitiam enim perfectā demum obedientiā consequentur erat.

II. Proximis & propriis causis differunt. Remissionis enim peccatorum causa, est mors & Passio Christi, quā expiata sunt. *Heb. 9. 22.* Absque sanguine non fit remissio. *I. Ioan. 1. 7.* Sanguis Iesu Christi filii Dei, purificat nos ab omni peccato. Imputationis vero justitiae causa, est perfecta obedientia Christi. *Rom. 5. 19.* Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita per unius obedientiam, justi constituentur multi. Hanc vero obedientiam esse actualem illam, quā Legem totam nostro loco implevit, suprà cap. 18. ostensum est.

III. Propriis effectis differunt. Remissione enim peccatorum liberamur à damnatione. *Rom. 5. 9.* Iustificati igitur ejus sanguine, servabimur nunc multò magis per eum ab irā. Imputatione autem justitiae consequimur insuper vitam æternam. *Rom. 5. 17.* Qui exundantiam illam gratiæ & doni iustitiae accipiunt, in vita regnabunt, &c. Sic Galath. 4. 5. atque effectus ponitur. *Eadem legi obnoxii, ut eos,*

qui Legi (h.e. maledictioni Legis) obnoxii erant, redimeret, & adoptionem acciperamus. Jam vero majus beneficium est, mancipium redimere & redemptum insuper adoptare. quam tantum redimere. Major gratia est, non tantum condonare, sed insuper donare, quam tantum condonare. Mutila igitur est Justificatio, quā tantum Passio Christi imputari, quæque in sola peccatorum remissione consistere dicitur.

Varia hic objiciuntur. I. Scripturam multis locis solius passionis aut remissionis peccatorum mentionem facere. Sed non mirum est, quia multis locis Synecdochè loquitur. Satis est, quod se suprà citatis explicet. II. Apostolorū has phrases, Peccata remittere, & iustitiam imputare, permittit. *Rom. 4. 5, 6.* tanquam &quipollentes. Verum respondemus, aliud esse enunciacionū &quipollentiam, aliud earum consecutionem, quā una ex altera concluditur: sicut Paulus ex hac Phrasē Davidis, *Psal. 32. 2.* Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c. hanc colligit, Davidem beatum prædicare eum, cui imputatur iustitia absque operibus. Ratio

consecutionis est, quia si remissio peccatorum est gratuita, tum quoque imputatio justitiae. Etsi igitur id quod Paulus v. 5. afferit, non formaliter a Davide sic dictum, nihilominus tamen dictum est per consequentiam. Imo ut Chrysostomus docet, argumentatio est à minori ad majus. Si enim beatus est, cui peccata remissa, tum multa beator, cui insuper justitia est imputata. III. Cui remissa sunt peccata, illi quoque justitiam imputari; & quicunq; à damnatione liberatus est, vita eterna hæredem esse. Ergo non d. vers. haec esse beneficia. Resp. Non quæ subjecto eidem simul insunt, statim eadem sunt. Sic enim sequeretur, Vocacionem, Justificationem & Sanctificationem diversa beneficia non esse, quia omnis vocatus justificatus & sanctificatus est. IV. Remissione peccatorum etiam omissionis peccata remissa, idèoq; illa hominem perfectè justum constitui. Rationem consequentia ad- dunt; quia qui nihil omisit, omnia præstiterit. Resp. Falsam esse consequentiam: quia alia causa est, propter quam nihil omisisse, alia, propter quam omnia

fecisse dicimur. Nihil omisisse dicimur; quia Christus etiā pro omnibus nostris peccatis passus est: omnia vero præstitisse dicimur; quia nostro loco omnia præsttit. Differunt etiam, nihil omisisse, & omnia fecisse, respectu pœnæ & præmii; etsi enim illi, qui facienda omittit, remittatur culpa & pœna, non ideo tamen debetur ei præmium. V. Absurdum esse, unius debiti solutionem bis requiri. Si igitur passione Christi pro peccatis satisfactum sit, non requirendum satisfactionem quoque per activam obedientiam. At vero ignorantia est elenchi; non enim eiusdem debiti duplex solutionis, sed unius solutionis duæ partes requiruntur. Nec justitia Christi activa requiritur ad satisfactionem pro peccatis, sed ad satisfactionem pro jure Regni cœlorum. VI. Si idem sit, nec prodigum, nec avarum, & liberalem esse; tum idem quoque esse, non injustum & justum esse. Resp. Assumptum falsum es- se, quia non sunt opposita immediata, siquidem homines sunt, qui nec prodigi, nec avari, nec liberales dici possunt. VII. Si idem sit, vestiri & auditarem tegi;

tegi; tum idem esse, peccata remitti, & iustitiam imputari; quia ueste iustitiae Christi etiam peccata teguntur. Resp. Simile non esse idoneum; homo enim peccator non tantum vestiendus, sed prius sordida peccati ueste exuentus est. Ut igitur Sacerdoti

Iehosuæ primùm uestes sordidae detractæ, postmo dàm uestes mutatæ, induitæ sunt, impositæ quoq; capitæ eius cidari mundâ, Zchar. 3. 4, 5. Sic quoque cœnosâ peccati ueste primùm exuimur; tum splendida ueste iustitiae Christi induimur.

XVI. Forma *Justificationis passivæ acceptæ* est quâ credentes, fide, velut animæ manu, Christum cum toto merito suo apprehendunt, fibique applicant.

XVII. Finis istius beneficii, est Dei gloria & salus nostra.

XVIII. Ex hac causarum commemoratione firmiter colligitur, hominem bonis operibus seu meritis suis coram Deo non justificari.

Ratio I. Opponuntur enim, I. Gratia iustificari, & ex merito. Rom. 3. 24. Instificantur gratiæ ejus gratiâ. & vers. 28. Colligimus igitur fide iustificari hominem absque operibus Legis. & cap. 11. v. 6. Si per gratiam, non jam ex operibus, alioquin gratia non est gratia, &c. 2. Per Christum eiusq; meritum iustificari & ex operibus. Galat. 2. 21. Si per legem est iustitia, igitur Christus sine causa mortuus est. 3. Per fidem, & per opera. Rom. 3. 28. Colligimus igitur fide nos iustificari absq; operibus. 4. Per iustitiam

imputatam, & per opera iustificari. Rom. 4. 4, 5. Ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed ex debito. Ei verò, qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat inipium, imputatur, fides sua ad iustitiam. II. Si iustificatione omnis glorandi materia excluditur, ut Deo soli gloria cedat, tum non iustificamur ex operibus. Rom. 3. 19. Ut omne os obturetur, & obnoxius fiat totus mundus condevinationi Dei. & vers. 23. Omnes peccâunt & deficiuntur gloriâ Dei. & v. 27. Ubiqui gloriantur? Exclusa est. Per

Quatuor

quam legem Operum? Non : sed per legem fidei. Excipiunt Pontificij, his locis intelligi tantum opera ceremonialia. At vero quicatologum operum, quæ c. i. 2, 3. ad Rom. recensentur, expenderet, animadvertisit nona ceremonialia tantum, sed & moralia intelligi

opera. III, Si operibus justificamur, tum aut regenerationem antecedentibus, aut etiam consequentibus. Sed neutris; nam ante regenerationem opera nostra perfectè mala, post eam imperfectè bona sunt.

xix. Effecta justificationis sunt, pax cum Deo, intrepidus ad eum accessus, gloriatio in tribulacionibus, & non solum à peccatis liberatio quoad reatum, ut fingunt Papani ; sed quoad pœnam.

Alioquin frustra pro nobis Christus pœnas perso- visset. Esa. 53. Nec castigatiōnes divinæ electis super-

venerunt, ut Deo satisfac- ant, sed ut emendentur ac probentur.

xx. Justitia nobis impurata, perfecta & æqua- lis est in omnibus credentibus.

Non obstat fidei imper- fectio : Ut enim eandem infirma apprehendit & ita eandem justitiam Christi, gemmam manus firma & firmi & infirmi obtinent.

xxi. Eadem inamissibilis existit.

Sunt enim dona Vocationis divinæ αὐτομάτη, Rom. 11. 29.

xxii. Unica quoque est.

Cum igitur Sancti jam ju- stificati peccata sibi con- donari petunt, non tam ju- stificationis actū, quam frue- ctū confirmationē, & certi- ficationem ejus respiciunt.

xxiii. Justificatio coram Deo alia est, quam justificatio coram hominibus : illa ex fide est, hæc ex operibus.

De hac agitur Iac. 2. 24. *Videtis igitur, ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum: Quod dictum non repugnat sententia Apostoli, Rom. 3.* 28. *Colligimus igitur fide ju- stificari hominem absque operi bus. Illic enim de justifi- catione coram hominibus;*

hic de justificatione co- ram Deo agitur. Illic si- des historica, & per chari- tatem non efficax; hic verò fides vera & viva intelligitur. Alii dicunt, ex operibus justificari ho- minem, non causativè, sed declarativè seu ostendivè.

CAPUT XXXI.

In quo De Sanctificatione.

Justificationem, ut lux Solem, comitatur San-
ctificatio.

Est hæc gratuita Dei actio, quæ fideles per fidem Christo insitos & justificatos, per Spiritum sanctum magis magisque à nativa vitiositate liberat, & ad imaginem suam instaurat, ut ad eum bonis operibus glorificandum idonei redantur.

CANONES.

I. *Sanctificare, hoc loco, non est ab usu profano segregare, sanctisve usibus destinare: sed habitualiter sanctum facere.*

Priore significatione jubemur sanctificare Sabbatum.

II. *Appellatur Regeneratio, Renovatio, Conversio, Pœnitentia, Resipiscientia, & Glo- rificatio.*

Hæc tamen vocabula ambigua sunt; Vox quippe Regenerationis, Renovatio- nis, Conversionis, vel voca-

tioni ac fideli Donationi equipollit; vel vitæ novitatem significat, quâ actu ipso homo peccato mori- tur

tur & vivit justitiae. Priore sensu Justificationem antecedit, ejusque causa est posteriorē verò eam consequitur, ejusque effectus existit. *Pœnitentia quoque & resipiscētia ab effectu nominatur : quæ tamen vocabula non minis, quam apud Hæbreos Nicham &*

Schubb, & apud Græcos μεταμέλεια & μετάνοια, differunt: illa mentis, hæc cordis est: illa etiam, impiorum, hæc piorum est; quamvis hoc discrimen non sit perpetuum. Glorificatio dicitur, inchoativè, quatenus futuræ glorificationis est præludium.

III. *Causa efficiens ejus communiter, est tota SS. Trinitas, singulariter verò & termini respectu, Spiritus sanctus à Christo ad hoc missus.*

Hinc Spiritus sanctificationis appellatur. Rom. 14.

IV. *Causa ejus impulsiva interna, est gratuita Dei benevolentia.*

Tit. 3.4,5.

Sed postquam bonitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei, Non ex operibus iustis, quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, per lavacrum regenerationis & renovationem Spiritus sancti.

V. *Causa degeneratipnē, est Christus cum merita suo & efficacia.*

Ephes. 5. 25. *Christus di metipsum exposuit pro eâ, ut lexit Ecclesiam suam, & se eam sanctificaret.*

VI. *Causa ejus instrumentalis externa, est doctrina Legis & Evangelii: interna verò, est fides, honorum operum radix.*

VII. *Cui extraordinaria quoque media accedunt, quibus Deus aut elata dejicit, aut dejecta erigit: ut afflictiones, miracula, terrores & similia.*

VIII. *In prima regeneratione seu vocatione, homo planè quadruplicös sc̄e habuit: in sanctifica-*

tione

zione verò, cùm jam fide salvificā donatus sit, principium quoque agens est actionum suarum, non tamen sine speciali Spiritus sancti gratia & impulsu.

IX. Materia sanctificationis, est totus homo; júsque intellectus, voluntas, & affectus.

1. Thess. 5.23. Ipse autem & anima & corpus inculpat Deum pacis sanctificet vos to- | in adventum Domini nostri tos, & integer vester spiritus, Iesu Christi serventur.

X. Forma duobus artibus exprimitur, a verficatione à malo, & conversione ad bonum, (a) illa mortificatio veteris, hæc vivificatio novi hominis, (b) illa crucifixio & sepultura, hæc resurrexio nominatur. (c)

(a) Psalm. 34. 15. Isa. 1 Coloss. 3. 9, 10. (c) Rom. 55. 7. (b) Ephes. 2. 1. 6. 2. &c. Gal. 2. 20.

XI. Finis eius, est Dei gloria, salus nostra, ējusque certiudo: nullum enim electionis evidenius est timor eorum.

2. Tim. 2.21. Si quis igi- | Joan. 3.3. Et quisquis habet tur se ab his expurgarit, erit | habe spem in eo fidam, purifi- vus ad decus sanctificatum. 1. | cat se, sicut & ille purus est.

XII. Sanctificatio in hac vita perfecta non est. Unde opera quoque Sanctorum (quippe qui Spiritus & carnis luctam, quoad vivunt, inservient) imperfectasunt.

Rom. 7.19, 23, 24. Gal. 5.17.

XIII. Differt Sanctificatio à Justificatione.
I. Genere; illius enim justitia ad Qualitatem, hujus verò justitia ad Relationis Categoriam pertinet. **II.** Forma. Nam I, in justificatione fides in manus justitiam Christi apprehendens; in San-

ctifi-

Etificatione ut principium & radix bonorum operum, consideratur. 2, In Justificatione tollitur peccatum tantum quoad reatum & paenam, in Sanctificatione paulatim aboletur, quoad existentiam. 3, In Justificatione Christi justitia nobis imputatur; in Sanctificatione justitia nova & inhærens nobis infunditur. III. Gradibus; nam Justificatio est actus unus, individuus, perfectus, æqualiter contingens omnibus; Sanctificatio vero est actus successivus, ad perfectionem paulatim tendens, & pro donorum Spiritus Sancti varietate, in aliis magis, in aliis minus lucens.

CAPUT XXXII.

In quo

De Sanctorum Perseverantia.

Tantum de Justificatione & Sanctificatione sequitur Perseverantia Sanctorum, & Christiana libertas.

Perseverantia Sanctorum, est donum Dei quo electis justificatis & sanctificatis, Christi gratia per Spiritum sanctum ita obligatur, ut nunquam ea penitus excidant.

CANONES.

I. Perseverantiae nomine, non eam hic intelligimus, quam Electi in gravissima peccata labi nequeant, quam fides ipsorum non labefactetur, quam Spiritus Sancti presentiam efficacem ad tempus amittere non possint: sed quam fide & gratia Dei nunquam perire & finaliter excidant.

II Causa

II. Causa ejus efficiens, est Deus Pater, Filius
& Spiritus sanctus.

Joan. 10. 27, 28, 29. Oves illae meæ vocem meam audiunt, & ego eum agnoscō, & sequantur me; & ego vitam eternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eis quisquam e manu mea. Pater meus, qui eis dedit mihi, maior est omnibus, nec quisquam potest eas rapere e man-

nu Patris mei. Ego & Pa-
ter unum sumus, Ephes. 1.
13, 14. In quo enim, fide
ipsi habitata, obsignata estis
Spiritui illo promissionis san-
ctio: Qui est arrababo heredi-
tatis nostræ ad obtinendam
redemptionem, ad laudem glo-
ria ipsius.

III. Materia, quæ subjecti rationem habet, est
homo verè electus, vocatus, justificatus & sanctifi-
catus.

IV. Forma partim in voluntate perseverandi,
partim in actu ipso consistit. Voluntas in piis nun-
quam deficit; actus autem modò intenditur, modò
remittitur.

V. Et si igitur fides, quoad actum secundum
amittatur, nunquam tamen amittitur quoad ha-
bitum & actum primum, quo Christum appre-
hendit.

VI. Finis istius doni, est certitudo Salutis nostra,
& vera ac firma consolatio.

VII. Ex his omnibus concludimus, electos, vo-
catos, justificatos & sanctificatos, salutis suæ certos
esse.

Præter testimonia Scri-
pturæ supra citata, hoc
confirmat, I. Certitudo
electionis nostræ; Electi
enim periri aut reprobri fi-
eri nequeunt. Matth. 24. 24.
excitabuntur enim pseudo,

Christi & pseudoprophæte
edant signa magna & pro-
digia, ita ut seducant (si
fieri posset) etiam Electos.
2. Tim. 2. 19. Solidum tan-
tem fundamentum Dei stat,
babens sigillum hoc, Novit
Dominus

Dominus qui sunt sui. II. Certitudo vocationis. Rom. 11, 29. Nam dona & Vocatio Dei eiusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit. III. Certitudo Fidei. Isa. 42. vers. 3. Arundinem quassatam non confringet, lychnium fumigans non extinguet. IV. Certitudo justificationis, per quam nulla condemnatio est in iis, qui sunt in Christo Iesu, Rom. 8. 1. V. Certitudo Sanctificationis. Philip. 1. 6. Persuasum babens hoc ipsum, fore, ut qui incepit in vobis bonum opus, perficiat usque ad diem Iesu Christi. Testimonia, quæ Bellarminus in contrariam sententiam citat, aut non de verè fidelibus, sed hypocritis agunt; ut Marc. 4. vers. 15. Luc. 8. 13. Joan. 15. 2. Heb. 6. v. 4, 5, 6. & 10, 26. 2. Pet. 2. 21, 22. Aut de defectione, non à fide, quâ creditur, sed quæ creditur h. e. à lana doctrina, quam etiam hypocritæ ad repus amplectuntur: ut 1. Tim. 1. 19. & 4, 1. 1. Tim. 6. 19. Aut de verè quidem fidelibus, sed conditionaliter, intelligenda sunt: ut Ezech. 18. 26. Cùm averterit se justus, Eccl. & 1. Cor. 9. 27. Gal. 5. 4. Exempla Angelorum malorum & primorum parentum nihil huc faciunt,

quia tantum acceperunt posse si vellent, non velle ut possent: alia autem est regenitorum ratio, qui per Spiritus sancti gratiam perseverare volunt & possunt, Similiter Saulis, Simonis Magi, & Judæ exempla aliena sunt, cùm reprobæ non electi fuerint. David & Solomon graviter quidem lapsi sunt, sed fide penitus non exciderunt, ut utriusq; testatur, resipiscientia Psal. 51, & Ecclesiastis libro. De Petri lapsu cum Augustino dicimus, Defectio professio in ore, non fides in corde. Rationes Adversariorum duæ potissimum considerandæ. I. Temeritatis esse, sic fidei certitudine gloriari, cùm salus posius cum timore & tremore sit operanda. Phil. 2. 12. Respo. Nullius temeritatis accusandos electos; quia salutis certitudinem non suis viribus adscribunt, per quas millies Dei gratiæ excidere possent: sed custodiuntur per virtutem Dei, 1. Pet. 1. 5. Timor igitur & tremor non firmæ in Deum fiduciae; sed carnali presumptio ni opponitur. II. Frustraneas esse omnes admonitiones, sicque securitati carnali fenestrata aperiri. Respo. Nullam esse consequiam, tantum enim abeat

abest, ut securitati præbeat hæc doctrina occasio-
nem, ut potius à securitate
avocet. I. Quia aliud est,
stare; aliud, *sibi stare videri;*
I. Cor. 10. 12. II. Quia
salutis certitudinem nemo
sibi polliceri potest, nisi

fidem ex sanctificatione ex-
ploret. III. Quia tametsi
Sancti non penitus Dei gra-
tiâ excidant, in gravissima
zamen peccata labi possunt
quibus Deum & proximum
offendunt, sibique varia
calamitates accersunt.

CAPUT XXXIII.

In quo

De Libertate Christiana.

Libertas Christiana, spiritualis est manumissio,
quâ fideles à servitute, quâ ante conversionem
suam constituti tenebantur, liberati sunt, ut Deo
promptè & allacriter obediant.

CANONES.

I. Causa hujus libertatis efficiens communiter,
est tota SS. Trinitas; singulariter vero Christus
Dominus.

Joan. 8. 31, 32. Si manseri-
tis in sermone meo, verè dis-
cipuli mei eritis. Et cognos-
cetis Veritatem, & Veritas | vos in libertatem vindicabit.
et vos in libertatem vindicarit, verè
liberis eritis.

II. Causa ejus instrumentalis est fides.

III. Materia, quæ subjecti rationem habet, est
homo fidelis.

IV. Materia circa quam, sunt Lex, servitus pec-
cati & mortis, conscientiae afflictio in rebus adiaphoris
& hominum mandatis.

V. Forma variis conditionibus, pro objectorum
varietate, exprimitur.

VI. A Lege quatenus liberati sumus, suprà in doctrina de Lege ostensum est, pag. 72.

VII. A peccato, ejusque inhæfione in hac vita non penitus liberamur, sed liberamur à reatu & dominio ejus: ab illo per Justificationem; ab hoc, per Sanctificationem.

Rom. 6.12. Nè regnat igitur corpore, ut obediatis ei tur peccatum in mortali vesti in cupiditatibus ejus.

VIII. A rebus adiaphoris, h. e. nec præceptis, nec prohibitis, sic liberati sumus, ut ad illas servandas aut non servandas conscientia nostra non obligetur.

Rom. 14.2, 3. Alius credit | Qui edit, non edentem nè descendum esse quibusvis, a' ius | pro nibilo habeo: qui non eatem fide infirmus edit ultra. | dit, edentem nè condemnato.

IX. Accurata autem in his casibus fidei & charitatis ratio habenda est. Fidei; nè res non adiaphora pro adiaphoris habeamus: charitatis; nè proximum infirmum offendamus.

De fide ait Paulus, Rom. 14. 23. Qui vero ambigit, si eredit, condemnatus est, quoniam non edit ex fide: quicquid vero ex fide non est, peccatum est. De charitate, c. 14. 1. inquit, Eum vero qui infirmus est fide, assumite, non tamen ad certanina disputationum, &c.

X. Eadem ratio est libertatis circa hominum mandata: illis enim, quæ Dei mandatis contraria sunt, aut cum adiaphora sint, pro necessariis obtunduntur, conscientia nostra minime obligatur. Quæ vero divinis præceptis consonanea sunt, illis propriæ conscientiam non est refragandum.

XI. Finis libertatis hujus est: 1. Vera consolatio, quæ ex liberatione à peccato, morte & soli

solicitudine in rebus indifferentibus, fluit. 2. Servitus justitiae, quæ vera demum libertas existit. 3. Verus Dei cultus, immunis à superstitione, aut proximi offendicula.

XII. Libertati Christianæ contraria est carnis licentia & lascivia.

Judæ, v. 4. Subrepserunt nationem, impij, qui Dei quidam homines, jam olim nostræ gratiam transferunt de scripti ad hanc condemnationem ad lasciviam.

CAPUT XXXIV.

In quo

De Judicii extremi Antecedentibus, nimirum Aduentu Christi, & Carnis Resurrectione,

Superioribus capitibus actum est de Gratia Status: sequitur nunc Status Gloriarum.

Huc autem pertinet doctrina de ultimo Judicio.

Partes doctrinæ hujus tres sunt: prima de antecedentibus; secunda de Judicio ipso; tercia de consequentibus.

Antecedentia sunt, Christi Adventus, & mortuorum Resuscitatio

Adventus extremus Christi est, quo è cœlo in quod sublatus est, redibit ad judicandum terrarum orbem.

CANONES.

3. Reditus Christi ad judicium certissimus est.

Revelatus jam inde à Patriarcharum temporibꝫ. Judæ, v. 14. Prophetavit amorem de istis etiam sepius ab Adamo, Enochis, dicens. Ecce venit Dominus cum sanctis milibꝫ suis, tu feras iudicium aduersus omnes

& redarguat, quicunque ex ipsis sunt impii, de fadis omnibus, que in impie patrarent, deque omnibus duris que locuti fuerint adversus ipsum peccatores impii. Itiusmodi

testimoniis reliqua Scriptura plenissima est. Psal. 50. 3. &c. Dan. 12. Mat. 24. & 25. Act. 17. Rom. 2. & 14. 2. Cor. 5. 1. Thes. 4. & 5. 2. Pet. 3. Apoc. 19. &c.

II. Etsi tempus adventus Christi exquisitè, quoad diem & horam, nemo nōrit: (a) signata men à Christo & Apostolis tradita sunt, diem ejus approximantem aut instantem indigitantia. (b)

(a) Marc. 13. 32. De die autem & hora nemo scit, nē Angeli quidem qui in cœlo sunt, nec filii, sed Pater. 1. Thess. 5. v. 1, 22. De temporibus & opportunitatibus, fratres, non opus est, ut vobis scribatur. Ipsi enim probè scitis, diem illum Do-

mini, ut furem in nocte, ita venturum. (b) Matth. 24. 32, 33, A sic autem discite parabolam, cum jam ramus ejus renescit, & folia germinant, nōtis propè effatatem. Ita & vos cum videritis haec omnia, scitore, illū diē propè & ad fores esse.

III. Signa illa communia sunt, aut propria.

IV. Communia sunt, que excidium Hierosolymitanum & exirenum Christi Adventum communiter significare debuerunt.

Talia sunt, quæ Christus Matth. 24. prædict., de Hierosolymæ excidio, ut typo, & de adventu suo simul agens. Nempe, Pseudo-Prophetæ, Pseu-

do Christi, bella, pestilentiæ, famæ, terra-mersus, persecutio[n]es Christi causâ, proditiones, fidei & charitatis defectus &c.

V. Propria sunt, extrema securitas & impicias, (a) Antichristi revelatio & per Spiritum oris Christi abolitio, (b) Roma ruina, (c) & Mæntricio desolatio & exustio. (d)

(a) Luc. 17. 26, 28. Ut fæcili est in diebus Noachi, &c.] & ut accidit diebus Loti, &c. 1. Thes. 5. 3. Cū enim

dicent, Pax & securitas: tum repentinum eis iniminet exitum, sicuti dolor partus mulieris uterum ferenti, & nequaquam effugient. z. Tim. 3. i, 5. Illud autem scito, fore, ut extremis diebus instent tempora molesta. Erunt enim homines sui amantes, avari, glorioji, superbi, maledici, parentibus non obedientes, ingratij, profani, charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immittentes, minime amantes honorum, proditores, &c. (b) 2. Thes. 2. 3. Nè quis vos seducat ullo mo-

do: non enim adveniet dies Christi, quin venerit defessio prius, & resectus fuerit homo ille sceleratus, filius ille perditionis. & v. 8. Et tum revealabitur exlex ille, quam Dominus absunet spiritu oris sui, & evanescere faciet illo suo illustri adventu. (c) Apoc. 18. 2. Cecidit, cecidit Babylon illa magna, &c. (d) Apoc. 17. 16. Et decem cornua, h. e. decem reges, odio persequentur meretricem, & desertam reddent illam & nudam, & carnes ejus comedent, & igne eam exurent.

VI. His signis à nonnullis accensetur Iudæorum magna & visibilis ad Ecclesiam Christi aggregatio, quam extremis temporibus expectandam esse docent.

Utique plausibilis hæc sententia foret, si modo in Scripturis probè fundata. Quæ ex Prophetis testimonia citant, jam Apostolorum tempore impleta sunt, quibus pariete intergerino sublato, cum Gentibus in unum corpus coaluerunt. Ita Apocalypsi nihil reperitur, quod firmiter sententiam hancce stabiliat. Præcipuum præsidium quærunt in loco Rom. 11. 25, 26. Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut nè sitis apud vosmetipos sapientes) obdurationem ex parte Iuda-

eli obvenisse, quoisque plenius tudo gentium introiverit, & ita totus Israel servabitur. Totus in eo est Apostolus, ut dehortetur Christianos, nè ideo, quod Judæis rejectis, ipsi votati sunt, superbiant ac Judæis insultent. Ratio est; quia per ipsarum ruinam salus obtigit Gentibus, v. 11. sic tamen, ut nec omnibus Judæis præcisa sit spes reconciliationis, v. 15. nec immunes sint à rejectione, qui cum titulo tenus tantum Christiani sint, animo efferuntur, v. 20. 21. Prius illud de Iudæorum rejectione non plane

planè sine spe veniæ facta; illustrat mysterio, de Judeorum non universalis, sed partiali tantum rejectione, quā πόρωσιν αὐτῷ μέρες nominat, non temporis ratione, quod duratura tantum sit aliquandiu, sed respectu ejus, Gentis Judaicæ partis, quæ reprobos complectitur: ut sententia sit, non omnibus Judæis sed parti tantum, h.e. reprobis cœcitatem evenisse. Nec verba illa, tantisper dum Genium plenitudo introierit, hunc habent sensum, quod postquam plenitudo Gentium introierit, demum futura sit talis plausibilis Iudeorum vocatio. Nihil enim frequenter est, quam ut particula donec, usque dum, tantisper dum, negata aut affirmata, sit idem quod nunquam

aut semper; ut suprà c. 19. ostensum. Nihil quoq; officit huic interpretationi, quod subdit Apostolus, v. 26. Et ita totus Israel servabitur; Israelis enim totius nomine omnes electos intelligit, qui demum veri sunt Israelitæ, ut suprà c. 9. 7. &c. ostendit, & seqq. quoq; v. 28. c. 11. explicat inquiens: Itaq; quoad Evangelium, sunt inimici propter vos: quod ad electionem autem, diliguntur propter patres Summatotius loci est, Gentis Judaicæ rejecti nem πόρῳ μέρες factam quā (cœcitas super reprobis fit mansura) electis ex Gente Judaica non fraudore, quin ipsi quoque, & sic totus Israel serventur. Videatur Calvinus in hunc locum.

VII. Signum Christi jam præsenzis, erit sine dubio, incredibilis fulgor & majestas, cum qua Christus venturus est.

Veniet enim in nubibus cœli, Matth. 26. 64. incredibilis cum gloria, Matth. 25. 31. & omnes sancti angelorum cum eo, ibid. cum clamore hortationis & voce Archangelorum, 1. Thess. 4. 16. Præ ejus majestatis fulgore, Sol & Luna ob-

serbaruntur, (tanquam lumen minus à majori,) & stellæ cadent è cœlo, (h. e. videbuntur de cœlo cadere) & potestates cœli concutientur, Mar. 13. 24. inò à conspectu ejus cœlum & terra fugere videbuntur, Apoc. 20. 11.

Hæc de Christi adventu: Mortuorum resuscitatio, est quâ corpora demortuorum resuscitabuntur, Supersticium verò immutabuntur, & cum anima de integro indissolubili vinculo unentur.

CANONES.

I. Resurrectio, Gracis & vñscoris & παλιγγένεσια dicta, prima est, aut secunda: illa resuscitatio est à morte peccati ad vitam justitiae; hæc est, revocatio à morte corporali ad vitam.

Apocal. 20. 6. Beatus | bet in resurrectione prima.
et sanctus, qui partem ba-

II. Resurrectionem mortuorum Scriptura probat, testimonius, (a) exemplis, (b) typis, (c) & rationibus. (d)

(a) Iobi. 19. 25, 26. Dan. 22. 3. Hof. 13. 14. Matth. 22. 31, 32. & 27. 52. Ioan. 3. 28, 29. Philipp. 3. 21. 1. Thess. 4. & aliis similibus locis. (b) Exemplum exercitatorum ministerio Eliæ, 1. Reg. 17. 22. Eliæ 2 Reg. 4. 34. 2. Reg. 13. 11. à Christo item; Mat. 9. 25. Luc. 7. 14. Ioan. 11. 11. Mat. 27. 52. 53. & ab Apostolis, Act. 9. 40. & 20. 10. (c) Typus bætuli Aaronis evirescentis, Num. 17. Iudaici populi è Babylonia reducis, Ezech.

37. imprimis autē Henochi & Eliæ, Gen. 5. & 2. Reg. 2. (c) Rationes petuntur à fidebre Dei, quod morte non rumpitur, Matth. 22. 30. à promissionibus vita æternæ: à Sacramentis Iheras obsignantibus: quæ 1. Cor. 15. suffici declarantur. Primaria ramentatio petitur à Christo, qui non tantum Resurrectionis typus & exemplum, sed & initium existit; ex vita enim Capitis, mystici corporis vita indubie colligitur.

III. Resurrectio mortuorum tametsi naturam corruptam hominis rationem superet, tamen nec contra naturam est, nec contra rectam rationem.

Ratio

Ratio enim recta docet, & posse resuscitari mortuos & resuscitandos esse. Illud enim ex omnipotencia Dei hoc est justitia ejus concluditur. Ut

namque justum est, ut quædam peccata post hanc vitam puniantur; ita est quoque, ut quod secundum fuit peccatorum, sit quoque pœnarum.

iv. Causa Resurrectionis efficiens communiter, est tota SS. Trinitas, singulariter autem, Christus Dominus.

Tribus modis Christus causa ejus efficiens est: 1. ut Deus. 2. ut judex mundi: 3. ut Mediator. Prioribus duobus modis causa efficiens est resurrectionis i-

ram reproborum, quam electorum: tertio modo causa resurrectionis fideliū est merito, efficacia, & inchoatione.

v. Materia, est idem numero corpus, quod gestauit homo in hac vita.

Evidet hoc præter testi-] tertio canonii annexa, à monium Jobi 19. 26. ratio justitiæ petita.

vi. Forma, in iterata corporis & animæ unione, & moreuorum quidem restitutio, superstitionis verb momentanea immutatio, & liberatione à corruptione, consideratur.

1. Cor. 15. 51.

vii. Finis, est declaratio justitiae & misericordia Dei: illius quidem in impiis ad condemnationem; bujus verò in piis ad vitam æternam suscitandis.

Dan. 12. 2. Joan. 5. 28, 29.

viii. In Resurrectione pii non tantum à corruptione & defectibus corporum liberabuntur, sed & gloriæ condiccorabuntur.

1. Cor. 15. v. 42, 43, 44.
Seritur cum corruptione, suscitatur. cum incorruptione: seritur faidum, suscitatur

cum gloria: seritur virilem corpus, suscitatur potens: seritur corpus animalis, suscitatur corpus spirituale.

394 CHRIST. THEOLOGIÆ
CAPUT XXXV.

In quo
De Judicio ultimo.

SIC fuerunt antecedentia Judicii extremi. Ju-
dicium ipsum est augustissimus ille actus, quo
Christus judicaturus est universum terrarum or-
bem.

C A N O N E S.

i. *Judicii extremi certitudo iisdem argumentis*
probatur, quibus certitudo Adveniūs Christi &
resurrectionis nostræ.

ii. *Causa ejus Efficiens princeps communiter*
iota SS. Trinitas est; singulariter autem, Chri-
stus Dominus in assumpta humana natura, sed
glorificata.

iii. *Judex erit Christus principali autoritate;*
quippe cui omnis potestas data est, ex à quo ad supe-
riorem provocare non licebit.

iv. *Visibilis erit hic Judex & conspicuus omni-
bus, tum ratione fulgoris & majestatis cum qua-
apparebit, tum ratione humavitatis.*

Sic tamen, ut conspe- | pios verò terrore affici-
etis ejus pios gaudio, im- | at.

v. *Instrumentalis causa, sunt Angeli, quorum
operā usurpus est, tum in congregazione judicando-
rum, tum in segregazione piorum & impiorum.*

Matth. 24. 31. *Is verò
mittet Angelos suos cum
tuba voce magna, & aggre-
gabunt electos ejus à quatu-
or ventis. & 35. 32. Et* | congregabuntur coram eo
omnes Gentes, & separabit
eos alios ab aliis, ut pastor
separat oves ab bœdis.

TUBA

VI. Ma-

VI. *Materia erunt omnes homines fistendi coram Christi tribunali.*

Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10.

VII. *Aliter tamen pii, aliter impii judicandi erunt; illi enim judicabuntur, sed non condemnabuntur; hi vero & judicabuntur & condemnabuntur.*

Atque hoc sensu Scriptura catumiri, Joan. 3. 18. & negat, fideles iudi- 5. 29.

VIII. *Nec obstat, quod impii jam judicati dicantur; aliud enim est oculum, aliud manifestum & publicum judicium.*

IX. *Forma processus forensis exprimitur: ad quem pertinent 1, Causae cognitio. 2, Sententia dictio. 3, Ejusdem executio.*

X. *Causae cognitio, librorum veli pretocollii similitudine exprimitur, quibus opera ipsorum descripta sunt.*

Apocal. 20. 12. *Et aperiuntur omnis scientia, partim homini sunt libri, &c. Librorum autem minis conscientia intelligitur nomine partim Dei gitur.*

XI. *Impii judicabuntur secundum & propter opera sua: pii vero secundum fidem opera, sed non propter opera.*

Hinc Apocal. 20. 12. ex operibus, sed ab alterna Dei gratia, quam libro. Alius liber aperiri dicitur, qui est Liber Vitæ. Ut sciamus, piorum salutem non Vita inscripti sunt, dependere.

XII. *Impiis cum infidelitas cum impietas sua in propria conscientia sic ob oculos ponetur, ut nesciunt quicquam inficiari; nec contradicere possunt.*

Phil. 50. 32. Arguam te & or- | cunq; verbū otiosum. loquii
dine objiciā oculis tuis. Mat. | fuerint homines, de eo reddi.
12. 36. Sed dico vobis quod- | tuos rationē in die judicij.

xiii. Etsi autem electi quoq; peccatorum suorum recordaturi sint, adeò ramen Spiritus sancti gaudio perfundentur, ut memoria illorum nihil tristitiae ipsa sit allatura.

xiv. Sententiam Christi cum reprobi, tum cle- |
rit auient: illa plena horroris, hæc plena consolatio- |
nis erit.

Matth. 25. 34. Venite | mentis. & vers. 41. Maledi-
benedicti Patris mei, possi- | cti abire à me in ignem ete-
dete regnum paratum vo- | num, paratum Diabolo &
bis à iustis mundi funda- | Angelis ejus.

xv. Exsequutio judicij protinus sequetur sen- |
tentiae dictioñem, sic ut impii, spectantibus id pii, |
in infernum abripiantur, pii verò Christo in occur- |
sum rapti, una cum eo ingrediantur in vitam a- |
eternam.

Matth. 25. vers. ult. 1. Thess. 4. 17.

xvi. Finis judicij ulimi, est plena & consum- |
mata exsequutio consilii Dei, de patificienda justitia |
& gratia sua.

xvii. De loco, in quo judicium ultimum futurum |
est, nihil temere statuendum est.

Sunt, qui vallem Iosaphat designant, quæ est in- |
ter montes Sionis & Oli- |
veti. Descensurum autem |
Christum, non in terram usque, sed ad illum usque |
locum, in quo omnes ipsum |
fuscopit. Id quæ colligunt |
ex varicinio Iocelis cap. 3.

2. Verum illuc non de ex- |
tremo iudicio, sed de lu- |
dicio temporali, in hostes Ecclesiæ Israëliticæ agitur, |
aliisque facta ad insignem illorum cladem, acceptam in valle Iosaphat, quæ sua erat in Hierosolymæ com- |
spectu. Quod si ad iudici-

um hæc per anagogen transferre libet, hæc erit sententia. Ut olim hostes Iosaphat & Iudeorum, in conspectu Hierosolymæ occisi sunt, ita infideles quoq; in conspectu spiritualis Hierosolymæ, hoc est Ecclesiæ, iudicandos & in infernum deturbandos es- se. Atque hoc sensu, Apo-

stoli, Matth. 19. Martyres, Apocal. 20. int̄o fideles omnes, 1. Corinth. 6. Mendum & Diabolos iudicaturi dicuntur: non quod partiatur Christus iudicis gloriā cum Sanctis, sed quod sententiam ejus approbaturi, & justitiam acipientiam cœlestis iudi- cis celebraturi sunt.

CAPUT XXXVI.

In quo

*De Consummatione seculi & vita aeterna, tan-
quam Iudicij consequentibus.*

Judicium extremum duo consequuntur: Consummatio hujus seculi, & Vita æterna.

Consummatio seculi est, quâ Mundus hic as- spectabilis, impis in infernum deturbatis, & piis in cœlum Beatorum sublati, interitus est.

CANONES.

i. *Nominatur οὐτέλη τὸ αἰών.*

March. 24. 3. & 28. 20.

ii. *Causa efficiens consummationis hujus erit Deus: ejusdem enim est mundum creare & eundem destruere.*

iii. *Materia ejus est Mundus hic aspectabilis, Cœlum nimirum & Terra, unde cum iis, quæ in cœlo, & terra sunt.*

Petrus Cœlum, Elementa, Terram & quæ in ea sunt expressè nominat, 2. Pet. 3.

iv. *Consummationi autem huic nec infernus, nec cœlum supremum seu Beatorum obnoxium est.*

Illud

Illuc enim æternum im-
pī æterno gaudio perfic-
tū cruciabuntur, hic vero entur.

v. De forma istius consummationis quæritur:
1. Mediatere an immediate futura sit? 2. An
futura sit secundum substantiam, an secundum qua-
litates tantum.

vi. Priori quæstioni Petrus sati facit, docens
facturum hoc Deum per ignem.

2. Pet. 3. 6, 7. Is qui tum
erat Mundus aquā inunda-
tus periiit. Qui vero nunc
sunt cœli & terra, eodem ser-
mone reconditi servantur i-
gni, &c. & vers. 10. Cœli
cum fôridore præteribunt,
elementa vero estuantiâ sol-
ventur, terraque & que in
ea sunt opera exurentur, &
vers. 12. Cœli conflagantes
solventur, & elementa astu-
antia liquecent. Qualis au-
tem futurus sit hinc ignis,
Deus novit, qui ignis est
consumens.

vii. Circa posteriorem quæstionem in diversas
sententias; alia enim Mundum hunc interiu-
rum volunt x̄. & coicav, alia x̄. ποιότητα.

Qui mundum secundum
qualitates tantum interiu-
rum putant consummatione
nō nomine purgationem
& instaurationem intelli-
gunt, duι l. Testimoniis.
Rom. 8. 19, 20, 21, 22. Ete-
nim res creatæ, quasi ex sero
capite observantes, exspectant
revelationem filiorum Dei.
Nam vanitati creature sub-
iecta sunt, non suâ sponte,
sed propter eum qui subjecit,
sab sp:, quod & ipsa vindicabuntur ex servitute inte-
rius in libertatem glorie filio-
rum Dei. Scimus enim, omnes
creatura subspirare, &

parturire, usque ad hoc semper
1. Cor. 7. 31. Praterit species
seu figura hujus mundi. 2.
Petri 3. 13. Sed cœlos novos
ac terram novam secundum
promissum expectamus. Apoc.
21. 1. Deinde vidi ca-
lum novum & terram no-
vam. II, Rationibus.
Quia terra in diluvio non
secundum substantiam in-
teriit. 2. Quia homo quoq;
non secundum substantiam
sed secundum qualitates
mutabitur. Qui vero con-
trariam sententiam tenent.
I Scripturis nituntur. Psal.
102. 27. & Hebr. 1. 11.

Ista peritura sunt, in autem permanes, ista omnia, ut vestimentum, veterascent, ut indumentum mutabis ea, &c. Esa. 5 1. 6. Astollite in cœlum oculos vestros & intuemini in terram deorum; cœlos velut fumum evanituros & terram ut pannum veteratram. Matth. 24. 35. Cœlum & terræ preteribunt, sermones autem mei nequaquam preteribunt. 2. Petri 3. 7. Qui vero sunt nunc cœli & terra, eodem sermone repositi, servantur igni, &c. & v. 10. Cœli cum stridore peribunt, elementa vero effuantia solventur, terraque & quæ in ea sunt opera exurentur. & v. 12. Cœli conflagrantes solventur, & elementa effuantia liquefcent. Apoc. 21. 1. Primum cœlum & prima terra abierat, & mare non amplius existabat. II, Rationibus. 1, Quia Mundus hic aspectabilis hominis viatoris causa factus est; jam vero ubi viator esse desinet ac in cœlum sublatus fuerit, nullus mundi hujus usus erit. 2, Quia rerum ordo hoc evincit. Cum enim Deo æternitas competat sine principio & fine; spiritibus vero ævum principium habens, fine autem carens rebus physicis tempus trahitur, principio & fine constans. Ad superiores

autem objectiones respondent. Locum Rom. 8. 19. 20, 21, 22. non de instaurazione Mundi hujus, sed de liberatione à vanitate intelligi endum, cui subiectus est: vanitatem autem illam in hoc consistere, quod maxima hominum pars, creaturarum ministerio nequissimè abutatur, unde per ~~wegotowtemoīdā~~ liberationem expetere dicantur. Locum 1. Cor. 7. 31. contrarium potius docere, nimirum, Mundum hunc non mansurū. Quamvis illic loci non tam de Mundo ipso, quam de rebus mundanis, divitiis nimirum, voluptatibus & similibus sit sermo. Novum cœlum, de quo 2. Pet. 3. & Apocal. 21. novum quasi Mundum indigitare docent, quem electi in cœlesti patria incolent; nihil enim frequentius esse allegoria, quam cœlum beatorum nunc terræ, nunc cœlo aspectabilis assimiletur, eodemq; sacre verba Petri, quæ addix, In quibus habitabit justitia. Certum enim est, post finem hujus Mundi, justitiam nusquam nisi in cœlesti patria habitaturam. Ad rationem priorem respondent, nullam esse consequiam à diluvio ad judicium ultimum, quia diluvii tempore finis

finis Mundi nondum adest. Sic quoque in posteriore ratione consequentiam ab homine ad Mundum negant; quia Mundus homini ad Vitam æternam promoto nihil proderit, sed conditus tantum est propter hominem viatorum. Etsi autem in istius modi controversia, quā nullus fidei articulus labet,

factatur, liceat ἐπέχειν, salvo tamen aliorum iudicio, cordatus Lector posteriori sententiae subscribet. Aliud quippe est, instaurari & in melius mutari; aliud, instar vestimenti veterare, instar sumi evanescere, dissolvi, liquefcere, conflagrare, præterire, non amplius existere, ut superiora testimonia volunt.

Tantum de Mundi fine. Vita æterna est summus beatitatis gradus, quo Christi gloriæ participes facti, Dei visione & cœlestibus gaudiis fruemur in æternum.

C A N O N E S.

I. *Causa Efficiens Vitæ aeternæ communiter, est tota S.S. Trinitas, Christus verò Dominus singulariter, qui ex merito suo vitam nobis impetravit & efficaciam suā confert.*

Hinc Pater aeternitatis metonymicè *Vita ipse*, Iohanninatur, Esa. 9. 6. & an. 14. 6.

II. *Bona opera non sunt causa meritoria vita æternæ, licet illis vita tanquam merces gratuitæ promittatur.*

Bonis operibus mercedes promittitur non ex debito, sed ex gratia: non ut illis vitam promeramur, sed ut ad illorum studium excitemur.

III. *Æterna illa felicitas perspicitur ex liberatione ab omni malo, & gaudiorum varietate, magnitudine, & aeternitate.*

Apoc. 23. 4. *Et abstesuius est Deus nuncem faciens*

ub oculis eorum. Et morte que habet exstabit amplius amplius non exstabit, neque quia præcedentia abierunt. latus, neque clamor, ne

iv. *Varietas gaudiorum consideratur in humanis glorificatione, in habitationum cœlestium amoenitate, in beata Sanctorum societate, imprimis autem in Dei communione.*

v. *Glorificatio tum corporis erit, tum animæ.*

vi. *Corpus donabitur, 1. Claritate. 2. Impassibilitate. 3. Subtilitate. 4. Agilitate.*

vii. *Anima multò majori perfectione erit, quam sicut in homine etiam adhuc integro. Erit enim intellectus sine errore, lux sine caligine, sapientia sine ignorantia, ratio sine obscuritate, memoria sine obliuione. Erit quinetiam voluntas sine depravatione, gaudium sine mœvre, lætitia sine dolore. In statu innocentiae poterat homo non peccare; in statu gloriae non poterit peccare.*

viii. *Habitationum cœlestium amoenitas Templi Solomonis & Hierosolymæ typo adumbratur.*

Psalm. 84. 2. &c. Apoc. 21. 22.

ix. *Sanctorum communio, qua cum gaudio conjuncta futura sit, convivii similitudine explicatur.*

Matth. 22. 2. &c.

x. *Nec verò tantum communio nobis cum sanctis Angelis intercedet, sed & a S̄ȳehoī quoque erimus.*

Matth. 22. 30. Ἰωάννης. Luc. 20. 36.

xi. *Dei communio ea erit, ut sine fine eum visu- ni, sine fastidio amaturi, sine fatigazione laudaturi- finni.*

XII. *Magnitudo gaudiorum tanta est, ut non solum eam nemo fando, sed nec cogitando assequi possit.*

Nihil enim in hæc vita aut oculus videt, aut auris audivit, aut cor cogitavit, quod gaudiis cœlestibus par est, 1. Cor. 2. 9.

XIII. *Neque verò talis erit hæc felicitas, cui certus præfixus sit terminus, quâve excidere iterum possimus, sed duratura est in omnem æternitatem.*

Psalm. 16. 11. *Facturus faciem tuam, amœnitatem es, ut experiar senitatem vitæ, ad dextram tuum, aisen satietatem gaudiorum ante nam.*

XIV. *Beatitudinis æternæ gradus erunt.*

Colligitur hoc ex Danielis cap. 12. 3. Et eruditæ splendebat, quasi splendore expansi, & justificantes multos, ut stelle, in secula seculorum erunt. Nec officit huic sententiæ, quod Mat. 13. 43. Justi in genere, Solis instar fulsuri dicantur; et si enim gloria Electorū per se consideratorum fulgori Solis & stellarum assimiletur, Danielis ramen cap. 12. Doctoribus præ aliis hoc promittitur; nec alia ratio dari potest, ob quam illuc eruditentium cum primis fiat mentio. Locus 1. Cor. 15. 39, 40, 41, minus comode ad hoc probandum citatur; simile enim de-

diversitate fulgoris Stellarum, illic non futuræ gloriæ gradus, sed corporis mortalis & glorificati differentiam astruit, ut ex sequentibus manifestum. Interim non amplectimur rationem diversitatis gloriæ, quam assignant Pontificii, diversitatem nimis meritorum. Nam ut donum fidei & sanctificationis, pro mera Dei gratia, in qualiter Sanctis obtingit; ita gloriam quoque pro gratiosa sua voluntate distribuet, sic ramen, ut nemo degloria defectu conquerendi aut alteri eam invidendi causam sit habiturus.

LIBER SECUNDUS
 agens
 DE DEO COLENDO;
 CAPUT I.
 In quo
De Bonorum Operum Natura.

Superiore libro de Deo cognoscendo actum
 est. Nunc agendum de eodem colendo.

Verus Dei cultus in vera sanctitate & justitia
 seu in studio bonorum operum consistit.

Bona opera sunt, quæ Spiritus Sanctus gratiâ ex
 vera fide & ad Legis præscriptum præstantur, ad
 Dei gloriam, salutis nostræ certitudinem & pro-
 ximi ædificationem.

C A N O N E S .

i. *Bona opera Virtutes quoque appellantur.*

Latini tamen *Virtutis* iutes enim hic appellamus
 vocabulo sumta, quam à sanctos effectus, sanctas co-
 Philosophis accipitur. *Vir-* gitationes & actiones.

ii. *Eadem per synecdochen charitatis nomine
 comprehenduntur.*

Sic enim totam Legem Christus charitatis erga Deum & proximum præceptu constare dicit, cùm charitas erga Deum, ad prium præceptum pertineat; charitas vero erga proximum, ad posteriorem Legis tabulam.

iii. *Causa bonorum operum efficiens princeps,
 est Spiritus sanctus; quoad inchoationem, continua-
 tionem, & perfectionem.*

Ejus-

Eiusdem enim est, bonum opus in nobis incipere & proficere. Philipp. 1. 6.

IV. Causa instrumentalis eorum, est fides bonorum operum radix.

Rom. 14. 23. Quicquid ex fide non est, peccatum est.

V. Materia bonorum operum, sunt affectus & actiones hominum rerati.

VI. Forma eorumdem, est congruentia cum preceptis Decalogi.

Cum enim peccatum sit esse est peccatum esse avocatio. I. Joan. 3. 4. ne quicquid à Lege deviat.

VII. Bona opera igitur non sunt, quae ad hominem, non ad Dei mandata conformantur.

Esa. 29. 13. Matth. 15. 9. doctrinas, quae sunt mandata Frustra me colunt, docentes hominum.

VIII. Nec bona opera sunt quae Pontificii supererogationis nominant, quibus plus quam in Lege præcipitari prestari perhibent.

IX. Fundamentum opinionis illorum confitit in figura de consiliis seu rebus non præceptis, sed nostra libertati commissis, quarum intermissio penam quietem non ascerat, impletio vero Legis impletione gravior fit & præmium mereatur.

Talia consilia extare volunt March. 19. 11. ubi consilium de cœlibatu, non præceptum contineri, ait. Et vers. 21. ubi Iuvani consilium, non præceptum datum esse, afferunt, ut bonis suis venditis ac in pauperes distributis,

Christum sequetur. Et 1. Cor. 7. ubi itidem consilium de cœlibatu dari dicunt.

Hæc vero sententia de operibus supererogationis & consiliis falsa est. I. Quia Lex imperfectionis arguitur, dum consiliorum,

orum exsecutio Legis im-
plerioni præfertur. II. Quia
si nemo Legem implere
potest, cum multò minus
quisquam implebit quæ
graviora sunt Lege. III.
Quia quotidie remissionem
peccatorum petere, & ta-
lia opera jactare, sunt
anocuta.

Loca supra citata non
de consiliis hominem non
obligantibus, sed de præ-
ceptis intelliguntur, par-
ticularibus quidem & cer-
ris personis pro statu &
donorum ratione accom-
modatis, sed præceptis ge-
neralibus subordinatis,
Matth. 19. 11. cœl. batus
non quadratur tantum, sed
principit, duabus tamen

conditionibus adjectis. I.
Si Regni Cœlorum ratio
id postuleret. II. Si homo
de continentia dono cer-
tus sit. Sic vers. 21. Ado-
lescenti non consilium, sed
præceptum datur, ut de-
trahatur ipsi larva hypo-
cristeos, qua totius Legis
implorationem sibi arroga-
vit. Et 1. Cor. 7. cœlibatum
iis, qui continentia donum
habent, non simpliciter, sed
propter temporum illorum
difficultatem expedire do-
ceretur. Iam vero quid Legi
divinae magis consentaneum
est, quam omnibus terrenis
gloriae divinae causâ remun-
ciare? Nihil igitur his locis
consultur, quam quod Lex
quoque præcepit.

X. *Finis bonorum operum triplex est: Dei glori-
ficatio nostræque erga eum gratitudinis testificatio,
salsus nostræ certitudo, & proximi ædificatio.*

Dei & proximi causa
bonis operibus studendum
est, Matth. 5. 16. docetur.
Sic luceat lux vestra coram
dominibus, ut videant ver-
stra bona opera gloriosissime
Parrem vestrum, qui est
in celis. Nostræ verbâ causa
præstanda sunt; quia sa-

lutis, electionis, vocatio-
nis & justificationis certi
esse non possumus, nisi ex
operibus bonis, tranquilla
fidei, justificationis & salvi-
fications effectis. Unde
Ioannes inquit, Qui
bene agit, ex Deo est. 1. Es-
pist. 3. 11.

XI. *Subjectum bonorum operum, est homo reges-
sus.*

Hoc superioris libri cap.
10. ex corruptione naturæ

nostræ probatum est. Unde
apparet, quam futilis sit
Scho-

Scholasticorum doctrina de merito de congruo & de condigno, quorum illud hominis non renati, seu ante primam gratiam, hoc vero eisdem operibus post primam gratiam acceptam tribuunt. Illud meritum de congruo nominant, quod

congruum sit, ut Deus homini secundum virtutem suam operanti, præmium reddat: hoc vero meritum de condigno nominant, quia proportio sit meriti & poenæ. Cujus sententia puduit Stapletonum & Bellarminum.

xii. *Adjuncta bonorum operum sunt, imperfectio & eorundem nihilominus necessitas.*

xiii. *Imperfecta sunt sanctorum bona opera, quoad viatores sunt; perfecta autem erunt in statu Beatorum.*

Nec obstant loca, quibus Sancti perfectè ambulasse, & neque ad dextram, neque ad sinistram declinasse dicuntur. Istiusmodi enim locis, non tam perfectio ipsa, quam ejus studium: nec tam gradum, quam

partium perfectio, seu sinceritas & integritas intelligitur, quæ fideles (quorum peccata alibi Scriptura ipsa memorat) Deo avarumone itus ex cordi sui simplicitate servire student.

xiv. *Imperfectio tamen hæc Christi perfectione tegitur: unde opera nostra semiplena, imò maximis adhuc cum infirmitatibus conjuncta pro perfectis reputantur. Hac ratione de Ecclesia dicitur, quod nec rugam, nec maculum habeat.*

xv. *Necessaria sunt bona opera, necessaria præcepti & medii, non autem necessitate causæ & meriti.*

Ratione præcepti necessaria sunt; quia studium bonorum operum in

rissimè injungitur. Ratione medii necessaria sunt; quia vocationis & electi onis veraque fidei sunt indicia

indicia & signa, & quia modus seu via sunt, qua ad cœlestem Beatitatem itur. Ut verò si quis hæreditatis obtainendæ causâ Basileâ Argentinam eat, via seu iter medium quidem est, sed non causa meritoria hæreditatis: ita hoc quoque in negotio se res habet. Meriti rationem tum demum haberent opera, si, quæ sequenti disticho exprimuntur, ipsis tribui possent,

1

2

Da tua; sed quæ non debes;

3

proportio & adsit;

Non aliter meritum dixeris esse tuum.

Primum enim, ut opus bonum meriti rationem habeat, requiritur, ut nostrum & ex nobis sit. II, Ut sit indebitum. III, Ut mercedi sit æquale. At I, Bona opera sunt à nobis, non tamen sunt ex nobis, 2. Corinth. 3.5. II, Eadem præstare tenemur, adeò ut si omnia fecissimus, fatendum nihilominus foret, nos inuiles servos esse, Luc. 17.10. III, Nulla est illorum portio, si conferantur cum Vitæ aeternæ dono.

CAPUT II.

In quo

De Virtutibus ad universum Dei cultum & decalogum pertinentibus.

Virtutes seu bona opera generalia sunt; aut specialia: illa ad universum Dei cultum, id est ad totum Decalogum pertinent; hæc ad alteram tabulam seu singula præcepta.

Prioris generis Virtutes sunt Intellectus, aut Voluntatis.

Virtutes Intellectus sunt, Sapientia & Prudentia.

Sapientia est virtus, quæ & Dei voluntatem, & nostram infirmitatem perspectam habemus, ut,

ut, quæ voluntati Dei consentanea sint, faciamus, & vires faciendi seriis precibus à Deo petamus.

Rom. 12. 2. Ut probemus, facere placitum tuum, quia quæ sit voluntas Dei bona tu. L'eu moneret: tuo Sp*iritu*, placens & perfecta, ritu bono duc me per viam Psalm. 143. 10. Doce me planam.

Opponitur ei Stultitia seu viarum Dei ignorantia, & dōz acoq̄ia seu Sapientiæ opinio.

Jerem. 5. 4. Stulte agum esto sapiens iudicio tuo. Eccl. qui ignorant viam Iehovæ, clefiait. 7. 16. Ne sis sapiens jn Dei. Proverb. 3. 7. Ne nimium.

Prudentia est virtus, quâ prævidemus, quo quidque tempore, loco & modo faciendum, & qui negotii suscepti futuras sit eventus.

CANONES.

I. Prudentia consiliorum & actionum directrix est.

II. Prudentia est, Mundo diffidere, & se non zemere cuius credere.

Jerem. 9. 4. Quisque ab a. Prudentes estote sicut serp. nico suo cavete. Mat. 10. 16. tes, & simplices ut columbae.

III. Prudentia est, simulari & dissimulare.

Sciendum tamen hic, quo sine & quando simulari aut dissimulatio licet. Finis est, aut Ecclesia pietatis ædificatio, aut rerum necessariarum exploratio, aut periculorum aver-

sio, aut studium vitande delictorum, Facere autem hoc licet tum, quando salva Dei gloria, circa fraudem veritatis, charitatis, iustitiae, vocationis & officii fieri potest.

IV. Prudentia est, in malis culpe nullum, in malis pena minus eligere.

Sic

Sic David, tripli pena nominata, pestem p^rz bello & fame elegit, 2. Sam. 24. 12. Cyprianus à Præsi de deliberare jussus, an parere, an vero interfici, velitis respondit, In re tam sancta non deliberandum. Cond^rus tribus ipsi à Ca-

rolo nono Galliarum Regge propositis, Missa, Morte, & perpetuo carcere respondit, se, Deo favente, primum nunquam electurum, ex duobus reliquis vero se alterum voluntati Regis liberum relinquere.

Prudentia et oppositur Imprudentia & Versutia ac Prudentia opinio.

Matth. 25. 3. Quæ erant fatue, acceptū lampadibus suis, non acceperant oleum scie. Luc. 16. 8. Et laudavit Dominus Dispensatorem in-

justum, quod prudenter fecisset: ubi versutia prudentia dicitur. κακόπτωσις. Rom. 12. 16. Ne estote prudentes apud vosvelis ipso.

Dictum est de virtutibus mentis: Voluntatis virtutes generales sunt, Integritas, Plegduaria seu Promtitud^e, & Constantia.

Integritas est, quā obedientiam Deo quantumvis imperfectam, serio tamen propenso avunculitate, & tanquam coram Dei oculis praestamus.

Deut. 18. 13. Integer es tu cum Iehova Deo tua. 2. Cor. 1. 12. Nam gloriatio nostra

bac est testimonium videlicet conscientia nostra.

Opponitur ei Conscientia contentus & Conscientia simulata seu Hypocrisis.

2. Tim. 1. 19, 20. Resinans fidem & bonam conscientiam, quā expulsa, nonnulli fidei naufragi manent, q^r Alexander. Joan. 18. 28. Sacerdotes non intraverunt in Praetorium, ne pollugium fecerunt. Ex q^r ibm Hy-

lerentur, sed ut ederent Pascha.

Plegduaria seu Promtitud^e, Hilaritas & Alacritas, est virtus, quā sponte & cum gaudio Deo obeditur.

Psalm. 40. 9. Facere voluntatem tuam, Deus meus, & diligit delector. Psalm. 110. 3. Postquam datur corde, ita agat: non ex tristitia, aut necessitate.

Opponitur ei Precipitantia & Coactio.

Matth. 8. 19. Et cum accedisti ad quidam scriba, dicit ei, Magister, sequar te, quo-

pulm tum spontanem. 2. Cor. 9. 7. Hilarem datorem diligis Deus.

Constantia, est, virtus, quâ homo in Dei cognitione, professione & cultu usque ad finem perseverare paratus est.

Mat. 25. 13. Sed qui subsisterit ad finem usque is servabitur. Exempla in Prophetis, Apostolis & Martyribus.

Ei opponit Inconstantia & Pertinacia in errore seu malo proposito.

Luc. 9. 62. Nemo, qui manu suâ admovet aratro, respexerit ad ea quæ retro sunt, appositus est ad Regnum Dei. Act. 7. 51. Duri cervice & incircumcisâ corde, &c.

CAPUT III.

In quo

De Operibus ad primum Praeceptum pertinentibus.

TAntum de generalibus virtutibus & operibus. Specialia ad cultum Dei immediatum aut mediatum pertinent.

Immediatus Dei cultus est, qui Deo immediate praestatur, & priore tabula docetur.

Estque internus tantum, vel internus & externus simul.

Internus tantum cultus est, qui in corde residet, & primo Dei mandato præcipitur.

Summa ejus est: Ut ipsum solum pro Deo agnoscamus & colamus.

Piz;

Præceptum negativum est, Nè es tu sibi ullus Deorum alienorum ante faciem meam. Ex hoc colligitur affirmativum; Mesolum pro Deo agnoscito & colito.

Ad hoc igitur præceptum pertinet Agnitio Dei & Religiosus erga eum affectus.

Agnitio Dei est, quâ Deum, qui se in Scripturis cognoscendum Præbet, pro unico & solo vero Deo agnoscimus.

Deut. 6.4. Audi Israel, Iehova Deus noster, Iehova unus est, Esa. 46. 9. Recordamini priorum à seculo me esse Deum fore, & nul'um præterea Deum esse, & neminem parem mihi.

Huic opponitur Atheismus & Polytheismus.

Psal. 14. 1. Dicit stultus cum animo suo, Non est Deus. Galat. 4. 8. Inquit quidem ignorantes Deum serviebatis iis, qui naturâ non sunt dei.

Religiosus erga Deum affectus in Fide, Fiducia in Deo, Spe, Charitate, Timore, Resipiscientiâ, Patientiâ, & Animi gratitudine consideratur.

Pro Deo enim aliquem agnoscere est, in eum credere, fiduciam & spem in eo collocare, eum supra omnia diligere & timere, voluntati ejus patienter se submittere, & omnia bona pro ejus donis agnoscere.

Fides est, quâ Deum tanquam nostrum Deum & Patrem amplectimur, ejusq; Verbo promissionibus & comminationibus firmiter credimus.

Fides suprà considerata fuit ut instrumentum Justi. nisi hic verò consideratur ut virtus & opus ad Dei intercessionis & Sanctificationis cultum relatum.

Opponuntur ei Anosla, seu Infidelitas, & Dubitatio de bonitate aut Potentia Dei: Præsumtio item fiduciæ.

Psal. 78. 22. Israelites non crediderunt in Deum, neque consi*si* erant in salutem ejus. | tis me, &c. Iac. 2. 14. Quae est utilitas fratres mei, si quis fidem habere se dicat, opera Num. 20. 12. Quia non cre- | vero non habeat? Num potest didi*stis* mihi, ut sanctificare. | fides illa eum servare?

Fiducia est virtus, quâ in Deo ejusque promissionibus acquiescimus, & toti ab eo, in omnibus tam corporalibus, quam spiritualibus pendemus.

De Fiducia, quatenus promissiones de Christo cordi applicat, & forma fidei existit, suprà actum est: hic ut fidei effectum consideratur. De hac Solomon inquit. Prov. 5. 5. Fiduciam habe in Jehovah ex toto animo tuo.

Opponuntur ei Diffidentia erga Deum, & Fiducia idololatrica.

Diffidentiae exemplum est in Israe*litis*. Psalm. 71. 19, 20. in Davide, 1. Sam. 27. 1. in Duce Regio, 2. Reg. 6. 35. in Ahabo, Esaiæ 7. 12. in iis, qui nimia vivit sollicitudine anguntur, Matth. 6. 25. Fiducia idololatrica est, quam homo ant in Diabolo collocat, ut Magi: aut in Idolis, ut Achasia. 2. Reg. 1. 2. aut in hominum figmentis, sicut

Papani: aut in humana brachio, Ier. 17. 5. aut in foederibus, munitionibus, medicamentis, &c. Sicut Asa Syriorum opem implorans, & prius Medicos quam Deum consulens, 2. Chron. 16. 7. & 12. Alioquin externis praesidiis uti licet, modo fiduciam in eis non ponamus. Utendum illis, non citudum.

Spes est, quâ futura Dei beneficia, imprimis autem salutis nostræ complementum, Dei promissionibus & Christi merito nisi, indubitate exspectamus.

Differit Spes à fide ut effectus à causa Fidei: objectum est promissio, | quâ illa nititur: Spei obiectum est res promissa quam illa expedit.

Ei opponitur Dubitatio, Desperatio, & Spes idololatrica.

Dubitatio etiam in pios quandoq; calit. 1 Sam. 27.
1. Tandem dixit David cum arino suo, consumar aliquo die manu Saulis. Desperatio plenaria & finalis non nisi in reprobos, quales erant Cain, Gen. 4. Saul, 1. Sam. 28. & 31. Achitophel,

2. Sam. 17. Iudas, Matth. 27. & similes : Spes idololatrica in Pontificiis deprehenditur, qui crucem ligneam, Mariam, &c. spem suam nominant, & vitam eternam propter opera, satisfactiones, & indulgencias sperant.

Charitas est quâ Deus tanquam summum bonum sincerè & suprà omnia amat.

Sic enim præcipitur Deut. 6. 5. Matth. 22. 37.

Opponuntur ei odium Dei & Charitas idololatrica, quâ Mundus & quæ in eo sunt, supra Deum amantur.

Ioan. 15. 28. Oferunt tum me, tum Patrem meum. 1. Ioan. 2. 15. Siquis diligit mundum non est charitas Patris in eo.

Timor Dei est : quo Dei Verbum & Majestatem sic reveremur, ut offensam tam benigni Patri omnibus modis præcaveamus, non tam pœnæ forimidine quam Dei amore.

Timor Dei quandoque pro toto Dei cultu sumitur : hoc verò loco ea vir-

tus intelligitur, quæ timor filialis appellatur.

Huic opponitur Securitas carnalis, Timor servilis, & Timor idololatricus.

Securitas aliter in piis, aliter in impiis se habet. In piis ita, ut non excusat omnis Dei timor. In impiis vero est omnimoda carentia reverentia Dei.

Timor servilis differt à filiali : I, Quia filialis ex amore Dei, servilis ex meatu, immo odio Dei promanat. II, Quia filialis offendit Dei tanquam Patri, servi,

servilis verò poenam Dei tanquam Iudicis metuit.

III. Quia filialis hominem ad Deum allicit, servilis hominem à Deo abstrahit. Timor idololatricus

non solum is est, quo ab idolis, sed quo ab hominibus, & à Mundo magis sibi metuit homo, quam à Deo. Mat. 10. 28. *Nè timete eos, qui corpus occidere possunt.*

Poenitentia est, quā peccata agnoscimus, agnita deploramus, fiduciāque in Dei misericordia & Christi merito nos erigimus, cum firmissimo à peccatis abstinenti & Deo obediendi proposito.

Resipiscētia & Pœnitentia, sicut μετανοίας quoq; & μεταμελείας nomina quomodo differant, superiore libro capite 30, indicatum fuit. Sumitur autem Resipiscētia vox, vel pro tota hominis mutatione seu vocatione speciali, vel pro sanctificatione, vel pro sanctificationis effectu & parte cultus Dei interni. Atq; in tertia significacione demum hoc pertinet.

Partes ejus tres sunt. 1, Contritio. 2, Fiducia. 3, Emendationis propositum.

Huic opponitur Perseveratio & induratio in peccatis, & facta ac idololatrica quoq; Pœnitentia

Facta pœnitentia exemplum est in Ahabo, 1. Reg. 21. Idololatrica verò est pœnitentia Papistarum, quam ponunt. 1, In contritione. 2, In confessio-

ne. 3. In satisfactione quaque peccata expiari putant. Atqui hæc tria in Iudæ quoque pœnitentia cernuntur, Matth. 27.

Gratitudo erga Deum est, quā humiliter agnoscimus dona & bona Dei in nos indignos collata, cum serio Deum glorificandi proposito.

Genes. 32. 10. *Impar sum, inquit Iacob, omnibus istis beneficiis.*

Opponitur ei *Aχαριστα* seu *Ingratitudo* in Deum, quā nulla erga Deum gratitudo declaratur,

ratur, aut homo Dei beneficia sibi, aut creaturis, aut idolis accepta fert.

Esaiae 1, 2. Filios eduvicavi & extuli, ipsi autem defecerunt a me. Jer. 44, 17. Adolendo rebus caelestibus, & libando eis libamina sati.

ebamur cibo, & eramus hilarer, ac malum non experiebamur. Hab. 1, 16. Impius sacrificat plagis suis, & suscitatum facit retijaculo suo.

Patientia est, quâ fide Providentiae, Potentiae, & Bonitatis Dei suffulti, afflictionibus ab ipso nobis immisis, placidè nos ejus manui submittimus.

Afflictionum, in quibus Patientia se exercet, variae species sunt. Nam præter *nuoplacu*, seu *vindictam*, quam Deus in impiis exercet, afflictio piorum aut

maledicta est, seu castigatio, aut *obnoxia*, tentatio seu *exploratio* aut denique martyrium, idq; cruentum, cum sanguinis effusione coniunctum vel incruentum.

Patientia, Patientia hypocritica, & Stoica a maledicta.

Ad impatientiam pertinet *neplacu*, seu *quaritatio* in afflictionib⁹, quasi præter meritum evenient, & mollices. Hypocrita patientia in illis certnitur, qui cruciatus ipsi sibi accersunt, ut Baalitz. 1. Re. 18, 28. Eremita, flagellato-

res, &c. Stoica verò a maledicta ideò rejicitur, quia patientia non repugnat sensus dolorum, & querelæ seu lamentationes; dummodo contra Deum nihil proferatur, ac non tam de poena, quam de peccatis quititemur.

C A P U T IV.

In quo

De operibus ad II. III. IV. Præceptum pertinentibus in genere.

Dicitum est de cultu Dei interno. Sequitur nunc cultus ejusdem partim internus, partim externus, qui vera religio appellari solet,

& sequentibus tribus præceptis mandatur.

Vera Religio est, quâ Deus ritibus à se præscripsit, & vera Nominis ejus sanctificatione tum in tota vita nostra, tum imprimis tempore à Deo destinato colitur.

CANONES.

I. Religio & Pietas (Græcis Ἔυσέλεια, Θεοσέλεια & Θεωτόπεδα) generali significatione omnem Dei cultum; specialiter cultum Dei immediatum; specialissime verò aut internum solum, aut externum & internum simul denotat.

II. Appellatur in Scripturis Δελεῖα, Λαζησία.

Pontificiū Λατρείαν Deo
Δελείαν sanctis Angelis
& hominibus, Τρόφε-
λείαν Mariæ tribuunt.
Sed sine Scriptura, imò

contra eam. Nam & λα-
τρεύειν, Matt. 4. 10. &
δελεύειν Matth. 6. 24.
soli Deo jubemur.

III. Religio vera, divina est ortu, materiâ, for-
mâ & fine.

IV. Religio vera unica tantum est.

Sola enim vera religio spondet. Verum & Unum
est, quæ Verbo Dei re- convertuntur.

V. Religio cum omnibus tum imprimis Magi-
stratibus & Ministris curâ esse debet.

Sunt enim Ecclesiæ nu- | Ecclesiæ & scholas conser-
tricæ. Præstant autem hoc, | vando, Ministros alendo.

VI. Vera Religio antiquissima est, quippe qua
jam in Paradiſo cœpit.

VII. Non solum externa est, sed interna quoque,
R. 2. 29. Non enim qui in pro- | circumcisio, Id est, in carne, cir-
patrio Iudæm est, Iudeus est: | cuncisio est: sed qui in occulio
nec ea quæ est in propatulo cir- | Iudæm est & circumcisio cordis.

VIII. Re-

VIII. Religio non cogenda, sed docenda est.

IX. Religio armis non propaganda; armis tamen defendenda est.

Exemplo piorum Regum Maccabaeorum, item & Imperatorum, imprimis Constantini M. Theodosii. M. &c.

X. Si quid in Religionem depravationis irrefserit, & Principe seu Magistratu reformanda est.

Exemplo Moysi, Ioseph, Ezechiae, Josiae, Constantini M. Theodosii, &c.

XI. Si Magistratus sit hostis Ecclesiæ, nec reformatio ab eo impetrari queat, tum reformatio incumbit iis, quos Deus donis ad hoc necessariis instruxit, nec Ecclesiæ aut Episcoporum consensus exspectandus est.

Exempla sunt in Gedeone, Iehoiada, Maccabæis, Apostolis, &c. Sanè si Romanorum Episcoporum consensu expectassent Magistres nostri, nihil unquam reformatum tuisset.

Religioni Veræ opponitur Epicureismus & falsa Religio.

CAPUT V.

In quo

De Operibus ad secundum Praeceptum in specie pertinentibus

Religionis veræ tum partes, tum tempus divinitus præscriptum considerari debet.

Partes veræ Religionis duæ sunt, Ritus ille, quo Deus in Ecclesia coli vult; & Sanctificatio nominis ejus, in reliqua tota vita.

Ritus Deum colendi est, quem nobis in Ver-

bo suo præscripsit: de quo agitur præcepto secundo, cuius summa est, Eo Deum ritu colendum esse, quem Ecclesiæ suæ præscripsit.

Paret hoc ex rectâ mandati secundi analysi, quod perperam cum primo præcepto confunditur. Ut enim primo precepto indicatur, quis pro Deo colendus sit ita hoc secundo ostenditur quo ritu coliverit. Et ut primo præcepto interna idolatria opponitur, ita secundo externa adversatur. Partes hujus præcepti duæ sunt, Prohibitio & Confirmatio. Prohibitionis duo sunt membra: prius de Idolorum fabrica, posterius de Idolorum veneratione. De fabrica Idolorum ait, Nè facito sibi sculptile, aut ullam imaginem: eamq; subjectorum enumeratione illustrat: neq; eorum, inquit, que in caelis suprà, aut que in terra infrà, aut que in aquis infra terram. Veneratio Idolorum duplici mo-

do declaratur, adoratione seu incurvatione, & cultu. Confirmatio constat combinatione & promissione. Utraq; illustratur à natura Dei, & ab Objeto: illic enim se Iehovam Deum foriē, Zelotem visitantē iniquitatē; hic verò misericordē describit: illic pñnam in tertiā & quartam generationem, ipsam odio habentium, hic verò benignitatem in millesimā generationē ipsum diligentium denunciat. Jam præcepti summa quæ sit, docet processus, primò à specie ad genus. Idolatria enim prohibetur unâ cum omnibus ritibus Dei Verbo non contentis aut ei contrariis: secundò, à negatione ad affirmationem contrarii; præcipitur enim, ut Deum colamus eo ritu, quem Ecclesia præscripsit.

Ritus Ecclesiæ præscripti tum partes, tum adminicula spectari debent.

Partes ejus sunt recta Verbi & Sacramentorum Tractatio, & Oratio.

Recta Verbi & Sacramentorum Tractatio est quâ omnia ex illorum promulgatione & administratione fiunt, secundum Christi institutionem,

Oratio est, quâ Deum cum vera ac humili cordis

cordis contritione alloquimur, de iis quæ sanc*tæ*
eius voluntati sunt consentanea.
Estq; aut invocatio Dei, aut Gratiarum actio.

CANONES.

I. Causa Orationis efficiens communiter, est tota
SS. Trinitas: singulariter vero, *Spiritus sanctus*.

Unde *Spiritus precum* nominatur, Zach. 12. 10.

II. Causæ impulsuæ ex parte Dei sunt eius (a) mandatum, (b) promissio exauditionis, (c) Maiestas, (d) Eonitas, (e) Beneficia: ex parte nostri vero necessitas nostra, quæ colligitur ex consideratione inopia, calamitatum, tentationum, periculorum, &c.

(a) Joan. 6. 24. & Ps. 50. 15. Esa. 55. 6. (b) Matth. 7. 7. 1. Timoth. 2. 1. Jac. 17. Esa. 65. 24. & jam	citatis locis. (c) 2. Reg. 19. 15. (d) Psalm. 86. 4. 5. (e) Psalm. 34. 5. & 105. 2. &c.
--	---

III. Materia Orationis sunt, tum impetrata, tum imperanda.

IV. Forma seu Idea vera ac religiosa Orationis est Oratio Dominica.

Partes ejus quatuor sunt. Exordium, Petitiones, Confirmation & Conclusio. Exordium sic sonans, Pater noster, qui es in celis, ed directum est, ut animi nostri disponantur, 1. Ad docilitatem; indicat enim, quis invocandus sit, nempe Deus ille, qui in Iesu Christo Pater nobis factus est, nos adoptando in filios suos. 2. Ad humilitatem; quia non terrenus, sed celestis ille

Pater est. 3. Ad fiduciam exauditionis: vult enim nos exaudire, quia Pater noster est: potest, quia Pater celestis est. 4. Ad charitatem; quia orare docemur, Pater noster, Petitionum duæ sunt classes. Prior earum est, quæ ad Dei gloriâ faciunt, quarum prima & præcipua est, Sanctificetur Nomen tuum. Huic posteriores duæ subordinatae sunt: Adveniat Regnum tuum: Fiat voluntas

220 CHRIST. THEOLOGIÆ

euasicut in cœlis, ita & in terra. Posterior classis eorum est petitionum, quæ ad nostram necessitatem pertinent, tam quoad præsentem vitam, quam quoad futurum. Ad præsentem facit quarta petitio, Panem nostrum quotidianum dabo nobis hodie. Ad futurum spectant duas postremæ; Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: Et nè nos inducas in temptationem, sed libera nos à malo: illa ad justificationis, hæc ad sanctificationis donum commode refertur. Confirmata.

v. Finis Orationis, est Dei gloria & salus nostra.

Hæc enim Orationis & & & . Unde Orationis dominice petitiones à Dei

tio his verbis sequitur; Qui tuum est Regnum, Potentia & Gloria in secula, seculorum: quibus docetur, 1. Cordi esse Deo preces nostras, quia Rex noster est, quippe cuius est Regnum. 2. Posse nos ab ipso exaudiri, quia ejus est Potentia. 3. Velle Deum nos exaudiri, quia ejus est Gloria. 4. Nec mutari ejus in nos esse cùm, quia talis est in secula seculorum. Conclusio est in particula Amen, qua & seriò & cum exauditio- nis fiducia nos hæc peti- se testamur.

vi. Effecta Orationis sunt longè maxima: non ex Orationis velut operis operati merito, sed ex promissionis divinæ pacto.

vii. Objectum Orationis (ad quod) est tota SS. Trinitas; sic tamen, ut aux omnes personæ conjun- sit, aut qualibet illarum separatim invocetur.

Partim invocandum esse, nemo negabit. Filium invoca Stephanus. Act. 7.59. Imò omnes Angeli eum adorant, Heb. 1.6. Spiritum S. unum cum Patre & Filio,

gloria inchoantur, & in salute nostra terminantur.

Iohannes Apoc. 1.4. 5. Et hymnus ille Angelorum; Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Filio quoque applicatur. Ioan. 12.41. & Spiritui sancto. Act. 21. 26. 27.

viii. Objectum Orationis (pro quo) sunt non

Mortui, sed viventes & ad mortem non peccantes.

Pro iis enim, quia ad mortem peccant, orari Deus non vult. 1. Joan. 5. 16. Pro mortuis non oran-

dum; aut enim damnati, aut beati sunt: illis preces nostræ nihil profundunt, his necessariae non sunt.

ix. Objectum (contra quod) sunt aperti Dei hostes.

Non autem statim ipsis imprecari debemus æternum exitium: sed orandus Deus, ut potenti sua manu eos humilie; & convertat: quod si vero converti non possint, in æternum eosdem puniat. Imprecationes ab

iis factæ, qui propheticō spirito à Deo donati erant, non temere nobis in exemplum sunt trahendæ; difficile enim est, inter eos, qui ad mortem peccant, & eos de quibus adhuc bene sperandum est, discernere.

x. Preces conjunctæ esse debent cum humili peccatorum agnitione, cum vera & firma fiducia, ac constanti resipiscientiæ proposito.

x. Externi gestus decenter usurpati ad devotum animi tum excitandam, tum testificandam plurimum faciunt.

Et hæc de partibus ritus illius, quo Deus à nobis vult coli: Eterna ejusdem adminicula sunt:

Jejunium est abstinentia à cibo & potu, ad certum tempus ideo suscepta, ut carnis lascivia retundatur, & Deus ardentius à nobis colatur.

CANONES.

i. Jejunium coactum est, aut voluntarium. Illud pauperum est, ob cibi penuriam; hoc eorum, quos cibus non deficit. Voluntarium naturale, politicum, aut Ecclesiasticum est. Naturale est, quod valetudinis causâ suscipitur. Politicum est, quod publicum

222 CHRIST. THEOLOGIÆ.

publicorum negotiorum causâ à Magistratu indicatur. Ecclesiasticum denique est, quo definiuntur.

II. Jejunium Ecclesiasticum privatum est, aut publicum.

III. Privatum est, quo quisque sibi aut familiæ suæ propter causas privat is indicit.

Exempla sunt, Jobi. 1, 4. 2, Samuel. 3, 35. & 12. 16. Nehemias. 1, 4.

IV. Publicum est, quo à Magistratu seu Ecclesiâ publicis de causis, & imprimis calamitatibus ingruentibus præcipitur.

Exempla, 2. Chron. 20. Esthriæ. 4.

V. Verum jejunium ex modo & fine judicandum

VI. Modum si spectemus, verum Jejunium,
1. Non in ciborum delectu, sed in abstinenzia ab omni bibo:
2. Non in externa tantum abstinenzia à cibo; sed & in abstinenzia à peccatis consistit.

Esa. 58. 6. &c. Joel. 2, 12.

VII. Finis Jejunii nullus aliud esse debet, nisi ut cultui divino ac precibus ardentiis vacemus, carnis lasciviam retundamus, coram Deo abjectionem & coram proximo veram testemur resipi-
sciam.

VIII. Jejunia non adstricta sunt certo temporis, ni in Veteri Testamento: sed liberè, urgentibus necessariis causis, suscipi debent.

Tale est Jejunium. Vorum est pollicitatio de re licita Deo sanctè facta: ad testificandam animi nostri ad Deum colendum promptitudinem.

C A.

CANONS

I. *Votum hoc loco, non preces aut desiderium, sed promissionem religiosam denotat.*

II. *Votum generale est, aut speciale; illud de rebus præceptis est & ab omnibus exigitur, quale est votum Baptismi: istud de rebus licitis est & à quibusdam singulare de causa suscipitur. Illud pars cultus divini; istud adminiculum tantum eius existit.*

III. *Votum speciale ex Efficientie, Materiâ, Formâ & Fine judicandum est*

IV. *Efficientem si spectemus: excluduntur à voto speciali. 1. Qui rationis & judicii usum nondum sunt assequuti. 2. Qui sui juris non sunt, sed vel patriâ vel maritali autoritate constricti.*

Num. 6.

V. *Materia voti, est res licita & in nostra potestate sita.*

VI. *Forma in deliberatione mentis, in proposita voluntatis, & in promissione interna aut etiam externa consistit.*

VII. *Finis, est vel grati animi testificatio, vel privatæ disciplina exercitamentum.*

Prioris generis votum est, cum quis ex morbo aut periculo liberatus vorivam oblationem velut gratitudinis testiram Deo conse-

citat. Posterioris generis votum est, cum quis a re aliquin licitâ, sibi tamen periculosâ, velut à vino aut similibus, voto abstinet.

VIII. *Subjectum, cui vota nuncupanda sunt solus Deus est.*

IX. *Votum nondum nuncupatum; arbitriatum est: nuncupatum verò & legitimè factum, servandum est.*

Psal. 76.12. *Vovete, & vota reddite Iehovâ Deo nostro Halleluia.*

Hactenus de vero Deum colendi ritu; cui praeter ejus intermissionem, opponitur ritus Deum colendi salsus.

Estque objecti ratione triplex; aut enim à Deo non præceptus; aut ab eo expressè prohibitus; aut præceptus quidem est, sed in alienum finem directus.

Ritus Deum colendi ab eo non præceptus *Ἐδαλοφόρεια* dicitur, cultus nimirum ex humano cerebro confictus.

Hunc Deum colendi ritum Paulus opponit libertati Christianæ, Coloss. 2. 20, 21, 22, 23. Itaque si mortuicium Christo, liberi effis ab elementis hujus Mundi, quid ut viventes in Mundo placitie obstringimini? Necessaria rū, neque gustaris, neque tezigeris? Quæ omnia sunt conformata ipso usu ad corruptionem, præcripta ex præceptis & doctrinis hominum. Quæ ratione uero quidem habent sapientia in cultu voluntario, (*ἐδαλοφόρεια,*) & submissione animi, & in eo, quod corpori non parcant. non tamen ullius sunt pretiū cū ad ea spectent, quibus farcitur caro. Tales sunt ritus à Pontificiis introducti in Baptismi & Sacramentorum administratione. Quinque item Sacra menta ab ipsis conficta: Tempus orationi & precibus definitum: Linguae Latinæ &

sphærularum in precibus usus: Jejunia in ciborum delectu potius, quam abstinentia posita: in primis jejunium quadragesimale: Votum item paupertatis, obedientiæ monasticæ & continentiae religiosæ. Paupertatis votum impium existit; quia cum homo, ex Dei mandato, in sudore vultus sui vicium habet querere debet, ejusmodi voluntaria paupertas ordini ejus repugnat. Eadem ratio est voti obedientiæ; quia illa homo à Christo tam pretioso autem redemptus, pecunia servituti subjicitur & à vocatione legitima abstrahitur. Temerarium vero est continentiae votum; quia rarus vita donum est, & hoc voto quam plurimi, sub praetextu castitatis, Satanæ laqueis impllicantur.

Ritus cultus religiosi Dei Verbo prohibitus, est Idololatria & Sanctorum adoratio.

Idololatria, est quâ idolum fabricatur, retinetur, aut religiosè colitur.

Idololatriæ duo sunt genera. Prius est, cum pro Deo habetur & colitur, quod verus Deus non est; atq; hæc primo præcepto repugnat. Posterior idolatriæ genus est, cum verus quidem Deus colitur, sed aut in Idolis, aut in sanctis Angelis & demortuis.

Idolum est imago seu simulacrum cultus religiosi causa factum.

CANONES.

I. *Idolum ab imagine & simulacro ut species à genere differt.*

Dupliciter igitur hoc in negotio errant Pontifici, Primo, idem voluit esse idolum & simulacrum; dusti hac ratione, quod simulacra à simulando dicantur; cum à similando potius seu simili vox deducata sit. Non igitur statim omnes simulacrum est idolum; si quidem Tertullianus hominem quoque simulacrum Dei nominat. Frustra co- nantur asserere ubi in Scripturi, est vox simulacri ibi in Graeco esse εἰδωλον, Nam etiam in Latinis Bi-

bliis testimonia sunt in contrarium. Exod. 34. 15, Levit. 26. 30. Act. 17. 73. Secundo statuunt Imagines rerum existentium esse, Idola non existentium. At notum est, etiam Gentiles idola habuisse non tantum fictarum, sed & earum rerum, quæ revera fuerunt. Nec obstat Pauli dictum, 1. Cor. 8. 4. Scimus idolum nihil esse in Mondo; id enim non objecti respectu dicit quod idolo representatur, scilicet respectu virtutis. quæ in Idolis nulla est.

II. *Idololatriæ tres gradus, sunt, fabricatio, retentio, & cultus.*

III. *Fabricatio Idoli est, cum imago seu simulacrum sit cultus religiosi causa.*

IV. *Non*

IV. Non igitur omnis imaginis aut simulacri fabrica est idololatria, talia enim memoriae, oblationis, aut alterius politici usus causâ facere licet.

V. Cherubini, Serpens æneus, & similia Dei iussu facta sunt, non cultus religiosi causâ, sed ut essent typi Christi.

Ineptè igitur illorum prætextu idola sua defendere volunt Papistæ: Nam I. Illa facere Deus jussit: hæc vero prohibuit. II. Illis nullus cultus religiosus exhiberi debuit; unde serpens æneus, ex quo

adorari cœpit, confactus est: 2. Reg. 18. 4. hic vero cultus religiosus exhibetur. III. Cum typi omnes, Christi adventu sublati sunt, nihil tale in Novo testamento locum haberet.

VI. Imagines Christi, Angelorum, Mariæ & Sanctorum à Papannis fabricatae, reverâ sunt Idola.

Ratio; quia fabricantur cultus religiosi causâ. Pontificii Idola esse negant: I. quia non sunt simulacra rerum non existentium. II. Quia non agnoscantur pro diis. III. Quia Angelis facies humana tribuatur. & alæ. IV. Quia Sancti reverâ humanam formam gesserint. V. Quia libri sunt Laicorum R. in primo & secundo argumento, I. Nulla est consequentia: utrinque falsa ponitur Idoli definitio; non enim tantum illud idolum est, quo i est rei non existentis aut quod pro Deo agnoscitur, nam

& Gentiles idola habuerunt rerum, quæ reverâ fuerunt, & idola à rebus ipsius disreverunt. II. Utrinque falsum est. Antecedens simpliciter intellec-tum. Certum enim est, papistas etiam Imagines facere eorum, qui nunquam fuerant, ut S. Georgii, Christophori, & similium. Certum quoq; multos istiusmodi Idola pro diis agnoscere, siquidem & vim divinam & honorem divinum illis tribuunt. In tertio itidem nulla est consequentia à vivis Imaginibus, quas Deus in visionibus exhibuit, ad Imagines mu-

tas. In quarto hoc solum sequitur, Sanctorum Imagines fabricari posse, nempe si non id fiat cultus religiosi causa. In quinto falsum

est Antecedens; quales enim libri sint patet ex Ier. 10, 14, 15, & Hab. 2, 18, 19. ubi idola mendacii & vanitatis Doctores appellantur

VII. SS. Trinitatis imaginem fabricare Idolatria est maximè horrenda.

Rationes sunt, I. Quia Deus imagines tales fieri non vult. Deut 4, 15. &c. II. Qui SS. Trinitas effigiatur similitudine representari non potest, ut expressè docetur, Ies. 40. 18 & 46. 5. III. Quia similitudine hominis, aut simulacro, ex ligno aut lapide facta, Deum velle effingere, Majestati divinæ summè contumeliosum est, ut docetur, Esa. 40. 19, 20. & 46. 6. Rom. 1. 23. &c. Objiciunt, i. Imagines, quibus SS. Trinitas representatur, non exprimere Dei essentiam, sed tantum proprietates aut acti-

ones. Ergò non esse Idola. 2. Imagines istas in visionibus oblatas esse; non igitur esse Idola. R. In primo argumento Antecedens laborat falsa separatione proprietatum Dei ab essentia, cum reverâ sint ipsa essentia; Consequentia vero falsa est; quia nec se, nec actiones aut apparitiones suas imagine vult exprimis Deut. 4. 16. &c. In secundo falsum est Antecedens; non enim imagines manu factæ & mutræ, sed vivæ oblatae sunt sanctis Dei viris, quas tamen nec pingi, nec fingi curarunt.

VIII. Ut fabrica Idolorum, ita retemis quoque illorum in Scripturis damnatur.

Deut. 7. 5. Sic facitote eis altaria eorum diruitote, & statuas eorum frangitote, etiam lucos eorum succidite, & sculptilia eorum cōburite igni. Esa. 30. 22. Pollueris teccoriū sculptilium argenti tui, & anicium fusilis ex auro tuo separabis es, ut laborantem ex mensib; apage, dices eorum cuiq; Cor. 6. 16. Que consenſio

templi Dei cum Idolis? Huc faciunt exempla Iosaphati, Ezechiae, Iosiae, &c. Adversarii è contrario sic argumentantur. Qui imagines in templis retinent, non cultus sed ornatū causā, nō sunt Idololatræ. At qui nos &c. R. Falsa est Major. i. Quia licet imagines non colantur, cultus tamen periculū sub-

2. Quia id ad ornatum
Templi nihil facit, quod in
Dei contumeliam facit:
meretricius hic ornatus
est, & pristinæ mortationis
nota. Objiciunt quoque,
Serpentem æneum non pri-
tus fuisse conformatum, quam
coleatur. R. Imparem esse
mortationem serpentis æni &
idolorum; quia serpens

æneus cultus religiosi can-
sâ non est erectus, sed ut
Christi typus esset; tum
verò demum in idolum
conversus est, cum religi-
osè coli cœpit. Quod si
serpentis æni retentio pe-
riculo non caruit, quanto
minus circa periculum re-
tinentur, que reverâ idola
sunt & fuerunt.

ix. *Cultus Idolorum in adoratione & ser-
vitate consistit. Adoratio si capitè aperitione, corpo-
ris incurvatione, genuflexione, osculatione, & simili-
bus gestibus. Servitus verò religiosa idolæ
exhibetur, cum ornantur auro, argento & gem-
mis, cum incensa eis offeruntur, cum loco emi-
uentiore collocantur, cum vota illis nuncupantur,
cum honorantur peregrinationibus, muneribus, ce-
reis, lampadibus, altaribus, templis, festis & simili-
bus ceremoniis religiosis.*

*Cultus hic gravissime
prohibetur hoc secundo
mandato. Ne incurvato te
eis neq; colito ea, Item Deut.
4.15,16,17. Psal.115.2.&c.
Habac. 2.19. 1.Cor.10.14.*

i. Joan.5.v. ult. Excipiunt
hic Pontifici, I, citatis
locis de Idolis Gentilium
agi. II, se non imaginem.
sed Deum in imagine cos-
lere, ut habent Versus;

*Nam Dem est, quod imago docet, sed non Dem ipsa,
Hanc videas, sed mente colas, quod cernis in ipsa.*

*Ad priorem exceptionem
respondemus, I, citatis lo-
cis imprimis hoc mandato,
& Deut 4. omnes imagines
religionis causâ factas
damnari. 2. Rationes pro-
pter quas Idola Gentilium
abominanda sunt, in Ima-*

*gines quoque in Papam
erectas competere; nam &
illæ ex auro, argento, ær,
ligno, & lapide sunt, & nec
videre possunt, nec audire,
nec ambulare, Apoc.9.20.
Ad posteriorem exceptio-
nem dicimus, I, Reven-
tione*

Imagines in Papatu adorari, siquidem nulla pars est cultus religiosi, canone hoc IX. descripti, quem imaginibus suis non exhibeat. Non excusari eos, qui, se Deum in imagine colere pretendunt: quia istiusmodi cultum prohibe-

buit, & non adorari vult nisi spiritu, Jean. 4. 23. Alioquin hac ratione Israëlitæ quoque se excusare potuissent: non enim tantum amentes erant, ut vitulum aureum esse Deum crederet; sed Deum in vitulo, tanquam symbolo colere volebant.

x. Idolorum cultui affinis est Adoratio hostiæ consecratae.

Aquæ Idololatricum est fundamentum, quod huic cultui substernunt, præsentia nimicum Christi in pane Eucharistæ, seu extensis ejus accidentibus,

ob quam panem deificatum seu Deum appellare non dubitant, juxta hymnam, *Non es panis, sed es Dens, homo liberator meus.*

xii. Eodem pertinet Imaginis crucis adoratio.

Sic enim eam alloquuntur in Antiphona, *O crux, ave, spes unica, ange pia iustitiam, reisq; dona veniam.*

xiii. Non minùs horrenda est idolatria, quam Imagunculae, quas Agnos Dei vocant, in Papatu fabricantur & consecrantur, quibus eadem virtus tribuitur, quæ Dei Filio, in peccatis purgandis, fulguribus depellendis, &c.

xvii. Reliquiae Sanctorum non solum magna cum idolatria, sed & summa cum impostura in Papatu honorantur; suppositicias enim illas esse, vel inde manifestum est, quia nullus Sanctorum est, cuius non monstrantur apud Papistas diversis in locis duo aut tria corpora.

Videatur Calvinii admonitio de Reliquiis.

Hæc haec tenus de Idololatria. Adoratio Sanctorum, est cultus religiosus seu precatio ad Sanctos, Angelos, & defunctos directa.

CANONES.

I. Duplex est adoratio, civilis seu socialis, & religiosa: illa in extero & civili honore, haec in religiosa invocatione consistit.

II. Sanctis praesentibus adorationem seu honorum civilem exhibere licet.

Exempla, Genes. 10, & 19. 1. Reg. 18. 7. 2. Reg. 2. 15.

III. In mortuis defuncti quoque & ex nostro conspectu in celum subducti, honorandi sunt: 1. Honorificè de illis sentiendo. 2. Virtutes illorum, tanquam Dei dona, prædicando. 3. Easdem imitantando.

Matth. 26, 13. Amen dico vobis, ubiunque prædicatum fuerit hoc Evangelium

lum in toto Mundo, etiam quod haec fecit, dicetur ad memoriam ipsius.

IV. Religiosè verò nemo Angelorum aut Sanctorum defunctorum adorari seu invocari debet.

Rationes sunt. I. Quia ejus rei nec præceptum, nec exemplum, nec promissio in Scripturis reperiatur. II. Quia invocatione Sanctorum omniscientia, omnipotentia & similia tribuantur, quæ solus Deus sunt.

III. Quia in Santos non est credendum. Jam verò quomodo invocabunt eum in quem non crediderint? Roman. 10, 14. IV. Quia religiosè adorari noluerunt. Exemplo Petri, Act.

10. 25, 26. & Angeli, Apoc 19, 10. & 22, 8. Objectiones Pontificiorum frivola sunt. Dictum Genes. 48, 16. non de creato, sed increato Angelo seu de Filio Dei intelligendum est Genes. 48, 16. Nomen Iacobi super filios, est, à Jacobo denominari & in numerum posterorum ejus recipi. Sicut Esaïæ 4, 1. Locus Jobi 5, 1. in Versione vulgata corruptè legitur. Nec ibi Eliphas

phas Iobum hortatur, ut Sanctos demortuos invocet, sed ad Sanctorum viventium testimonium provocat. Malè quinetiam concludunt, Sanctos demortuos invocandos esse, quod ipsorum preces, dum in hac vita sunt, expetere jubeamur, Iac. 5. 14. Alia enim est Sanctorum in hac vita conditio, alia in futura; in hac vita norunt afflictiones nostras, in altera

non item, Isa. 63. 16. In hac vita non invocantur se ad preces pro nobis fundendas invitantur. At à Pontificiis Sancti demortui religiosè invocantur & in auxilium vocantur. Fundamentum sententiae Pontificiorum est, quod Sancti mediatores sint; nimirum iintercessionis. Sed quām falsum hoc sit, superioris libri cap. 18. ostendit.

Sic quoque de ritu cultūs religiosi à Deo prohibito actum est. Ritus à Deo quidem præceptus, sed in alienum finem directus est cultus superstitionis & hypocriticus.

Cultus Dei superstitionis est, cum ritibus externis à Deo præceptis singularis quadam vis & efficacia, velut ex opere operato, ascribitur.

Ut cùm certis verbis, vocibus aut scriptis, vis abigendi Satanam, sanandi morbos, &c. tribuitur; cùm Sacramentis per se vis servandi & à peccatis liberandi inesse fingitur; cùm θαυμολογίαι seu pluralitas

verborum & similia precibus pondus addere statimuntur; cùm cibus aliis alio & dies aliis alio sanctior judicatur, cùm Votis eorumque persolutioni ratio bene de Deo merendi ascribitur.

Cultus hypocriticus est, cùm externi quidem ritus à Deo præscripti observantur sed sine interno cultu animique devotione.

Vehementer Deo dispolicet, Psalm. 50. 8. &c. Iaia, 1. 10. &c. 29. 13.

&c. & 66. 3. &c. Ierem. 4. 5. &c. Matth. 15. 8. &c.

CAPUT VI.

In quo

De Virtutibus & Operibus ad tertium Praeceptum spectantibus.

Tantum de ritu Deum colendi. Sanctificatio Nominis ejus in reliqua tota vita tertio præcipitur mandato.

Summa ejus est, Etiam extra Dei ordinarium cultum sanctificationi Nominis divini in omnibus studendum esse.

Mandati duo sunt membrorum, interdictum & confirmatione ejus. Interdictum est, Ne assumpta nomen Dei sui in vanum. Nomen Dei non tantum titulos significat, qui Deo tribuuntur, sed proprietates, verbum, opera & quæcunq; ad No-

minis divini glorificationem pertinent. Ex hoc itaq; interdicto colligitur præceptum, Nomen Dei tui sanctificato. Confirmatio gravissima comminatione constat, Nam non relinquet impunem Iehova eum qui Nomen ejus assumserit in vanum.

Sanctificatio divini nominis in affectu consideratur, aut in effectu.

In affectu, est zelus pro Dei gloria, vehemens nimis animi studium tuendi & propagandi Nominis Dei glorificationem cum justo dolore & indignatione adversus ea, quæ contra Dei gloriam fiunt.

Exempla ejus sunt in Lotcho, 2. Petri 2. 8. in Mose, Exod. 32. 19. in Pinnehaso. Num. 25. 8. in Davide, Psalm. 69. & 119. 53. in Elia, 1. Reg. 19. 10.

in Ieremia, Ier. 33. 9, 10, 11. in Ioanne Baptista; Matth. 14. 14. in Christo, Ioan. 2. 14. &c. in Paulo, Act. 14. 14. & 17. 16, 17.

Huic opponitur Stupor Dei gloriam non curans

rans, (a) zelus errans seu sine scientia, (b) zelus inconsideratus, (c) & zelus simulatus.

(a) 1. Sam. 2. 29. Honos
rasti filios tuos supra me &
cap. 3. 13. Quia maledictio-
nem inferentibus sibi filiis
suum, non tamen repressit eos.

(b) Rom. 10. 2. Tefor enim
de ipsis, eos zelum Dei habe-
re, sed non ex notitia. (c)
Ionæ, 4. 1. Quod cum ma-
li haberet Ionam pessime;
& accensa esset ira ejus, ora-

vit Iehovam dicens: queso
Iehova, an non erat hoc
verbum meum? &c. Luc. 9.
54. Cum autem hoc vidissent
discipuli ejus, Iacobus &
Ioannes dixerunt, Domine,
vis dicamus ut ignis de-
scendas a celo & consumas eos
ut etiam Ei ait? (d) Iesa. 7.
12. Dixit Abus, non petam si-
gnum, neq; tentabo Iehovam.

Sanctificatio nominis divini effectu seu actu
ipso fit verbis & factis.

Sanctificatio verbis praestanda, est sancta No-
minis divini usurpatio, & constans ejus con-
fessio.

Sancta Nominis Dei usurpatio est, qua nomi-
ni nisi necessariis de causis, & summa cum reveren-
tia, ac gloriæ in eo reluentis admiratione & ce-
lebratione usurpatur.

Deut. 28. 58 Timendo] summe reverendum istud, nem-
Nomen glorioſissimum & pe Iehouam Deum tuum,

Opponitur ei superstitionis Nominis divini
Reticentia, levis ejus Assumptio, Facetiae & Sa-
les è Scripturis, & Blasphemia seu Probrum in
Deum immediate conjectum.

Exemplum horrendæ Esæ. 10. & Duce ejus Rab-
blasphemie est in Assyrio, face. Esæ. 37.

Sanctæ Nominis Dei usurpationis species
cernuntur in consecrando, jurando & forti-
endo.

Con-

Consecratio est, quâ res usibus nostris inservientes Verbo Dei ac precibus sanctificantur.

Sanctificare, hoc loco est, ad bonum & licitum usum segregare. Quia ratione consecrantur Tempa, Ministri, Opera Vocationis, Cibus & Potus. i. Tim. 4.5.

6. Nam quicquid creavit Deus, bonum est : nec quicquam rejiciendum est, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

Opponitur Consecrationi huic, præter ejus intermissionem, Consecratio superstitionis, quâ certis formulis verborum, singularis vis & efficacia inesse creditur : & magicæ Consecrationes ac incantationes.

Intermittunt banc consecrationem, qui cibo, potu &c. citra preces & gratiarum actionem utuntur. Superstitionis consecrationis exempla quamplurima sunt apud Pontificios, in

consecratione aquæ, salis, ceræ, &c. Magicæ consecrationes & incantationes non excusantur verborum honestate; nisi enim bonis bene utamur, abominandus est Verbi Dei abusus.

Jurando Sanctificatur nomen Dei, tum jure jurando, tum adjuratione.

Juramentum est contestatio Dei, in re gravi, tanquam veritatis testis & mendacii vindicis.

C A N O N E S

I. *Jurandum res est per se bona & sancta.*

Ratio. I. Quia a Deo præceptum, Deuter. 6. 13, & 10. 20. Isa. 65. 16. Ier. 12. 16. II. Quia Deus quoque & Angeli jurant, Genes. 22. Psalm. 95.

Hebr. 3. & 6. Apocal. 10. &c. Huc facit illud Tertulliani, O beatos quorum causa jurat Deus! O misericordios, si ne quidam Deo juranti credimus.

II. *Persona juramentum Præstans, talis esse debet*

debet, quem jurisjurandi reverentia non excludat. Non admittendi igitur, 1. Qui rationis usum nondum sunt assequuti. 2. Furiosi. 2. Perjurii convicti.

III. Materia juramenti esse debet res gravis, magni momenti, & licita.

IV. Forma ejus vel explicata est contestatione & imprecatione, vel contracta, & alterutrâ parte constans.

V. Finis juramenti, est confirmatio veritatis, decisio litium, & gloriae Dei illustratio ac hominum salus.

Hebr. 9. 16.

VI. Objectum juramenti, per quod jurandum solus Deus est.

Ita præcipitur Deut. 6. 13. Iehovam Deum tuum iurato, & illum colito, & per Nomen ejus jurato. Rationes quoq; sunt, I. Quia solus Deus καρποστογώσις est, qui omnia videat, solus omnipotens qui perjurium ulciscatur. II. Quia juramentum cum invocatione conjunctum est, quæ soli Deo debetur, ut supra ostensum.

VII. Cum creaturarum in juramento à Sanctis fit mentio, per metonymiam, aut Deus ipse, aut ejus vindicta intelligitur, quam sibi homo imprecatur.

Sic Gen. 31. 32. Jacob iuravit per pavorem Patris sui Iacob, 2. Cor. 1. 23. Ego vero testem Deum invoco in animam meam. h. e. ut puniat me, si scienter fallam.

VIII. Adjunctorum ratione iuramentum in publicum seu solenne & à Magistratu requisitum, & privatum seu sponie, non temere tamen, oblatum in assertorium item & promissorium distinguitur.

IX. *Servanda sunt juramenta etium vi extorta,
& nobis damnoſa.*

Psalm. 15. 4. *Iuratus in
dannum suum, non tamen
mutat. Quaritur autem
hic, An juramentum li-
troni factum, quo quis se
redemetur pacificeat, sit
ſervandum? Rel. Promissio
illa aut de λύτρῳ tantum
est, aut de retota silentio
tegenda, Prius promissionis
genus hominem obligat:*

X. *Juramento affinis est gravis asseveratio.*

Tales asseverationes
ſunt, Gen. 41. 15. Ita
vivat Pharaon, hoc eſt, quām
verè vivit Pharaon, tāmque
vivere cupio: & 1. Sam.

posterioriſ non item, cum
priūs & arctius obſtricau-
ſit Magistratui, cuius præ-
dones arcere interest. Pro-
inde qui exitii metu ada-
ctus, prædoni ſe hac rati-
one obſtrinxit, re ad Ma-
gistratum delata, fidei il-
liuſ nexus, autoritate pub-
licā, exſolvi poterit.

1. 26. *Vivit anima tua, Do-
mine mi, ſun mulier illa.
Huc pertinet asſeveratio
à Christo usurpata, Amen,
amen.*

Juramento opponitur in defectu, ejus improba-
tio; ut legitime delati detrectatio.

Priore modo peccant
Anabaptistæ, prætenden-
tes Christi dictum, Mat. 3.
14. *Nē jureti omnino, &
illud Jacobi parallelum,*
Jac. 4. 12. Sed non ani-
madvertunt, utrobiq; non
juramentum legitimum,

ſed temeraria tantum &
idololatrica juramenta
prohiberi. Posteriore mo-
do peccant, qui cum jura-
mento Dei gloriam aut
proximi ſalutem promo-
vere poſſent, id tamen
facere non ſuſtinent.

In excessu opponitur juramento, 1, Perjurium.
2, Juramentum temerarium. 3, Injustum. 4,
Idololatricum.

Perjurium eſt, cūm aut ſcienter falſum afferit,
aut promiſſio ſit abſque ſervandi proposito, aut
cum proposito ſervandi facta non impletur.

Eugiendum est, i. Propter gravitatem peccati. Peccat enim perjurus in Deum, quem rei falsæ testimoniūm adūcāt, cujus sanctissimum Nomen profanat: peccat in proximum, quem perjurio circumvenit, & gravissime scandalizat: peccat in seipsum, dira quæq; sibi imprecatus. II, Propter gravitatem poenæ; perjuria enim non invulta manent. Exempla sunt in Regibus Sodom, &c. Gen. 14. 4. in Hosea Rege

Israelis, 2. Reg. 17. 4. in Zedekia, 2. Reg. 25. 3. &c. in Rudolpho Bavariae Duce, in Ladislao Ungariae Rege, & aliis quam plurimis. Detestabile quoque fuit apud Ethnicos. Unde Tibullus,

*Ah miser, et si quis primo
perjuria celet.*

*Sera tamen tacitis pena
venit pedibus.*

Perjuriis autem æquivalet Sophisticæ & Jesuíticæ illorum interpretationes, quib; tamen à perjurii labe & poena se non vindicabunt;

Juramentum temerarium est, quod citra necessitatem usurpatur.

Exemplum ejusmodi temerarii & assidui juratoris est Saul, i. Sam. 14. ver. 40. & 45.

Juramentum injustum est, quod fit de re illicita aut inhonesta.

Tale fuit juramentum Davidis, quo minatus est domui Nabalis exitium, cuius revocatione docuit, juramenta illegitima pos-

it rescidenda quam servanda esse, i. Sam. 25. Talia quoq; sunt juramenta Mocnacchorum, fidelitatis, obedientiæ, &c. in Papatu.

Juramentum idololatricum est, cum per falsos deos, aut per creaturas juratur.

Huc non solum pertinet juramenta facta per celum, terram, &c. quæ prohibentur, Matth. 5. 34. sed & juramenta facta per Sanctos; ut enim illis invocationis honor sine

idololatria deferri nequit, ita neque honor juramenti. Nec enim Papani metonymicè per Sanctos Deum intelligunt, sed per ipsos Sanctos jurant.

Tantum de Jurejurando. Adjuratio est obtestatio sub Dei nomine, imperio aut precibus facta, ut secundum conscientiam, aut quasi juramenti loco, veritas dicatur.

Exemplum Ios. 7. 19. | gloriam Iehovæ Deo Isra-
Tum dixit Iosua ad Acha- | lis, & ede ei confessionem.
nam, Fili mi, nunc tribue |

C A N O N .

*Adjurationi obtemperandum est in iis, quæ Det
gloriarē & proximi dilectioni non adversantur.*

Exemplum in Christo, qui ad Pontificis, quantumvis impīi, adjuratiōnem, se Filium Dei professus est, Mat. 26. 24. Quod si igitur Tyrannus nos adjuraret, ut fratres nostros, aut ipsorum conventus proderemus, minimè id faciendum forer.

Opponitur ei Adjuratio temeraria, Adjuratio Diabolorum magica & Imprecatio impia, quā Deus aut ejus ceteratur in hominis exitium adjitantur.

Adjuratio Diabolorum (quam exorcismum nominant) magica est, minimēq; respondet factis Aposto-

lorum, qui non adjurando, sed in nomine Christi imperando, dæmonia egerunt.

Sors seu sortilegium est exploratio ejus, quod cuique à Deo destinatum in divisionibus, ob componendas lites, exteris signis facta.

Sortes divinæ sunt, aut humanæ. Illarum exempla sunt, Levit. 16. Ios. 7. 1. Sam. 10. Nehem. 10. Joan. 1. Act. 1. Atq; hæ non imitandæ sunt, quod mandato destituuntur. Hæ verò (diversorū dictarū) usurpari possunt, sic tam, ut persuasum habemus, eas divinitus regi. Prov. 16. 2.

Huic opponuntur superstitiones electiones & consultationes & sortitio fraudulenta,

Hacten

Haecenus de nominis Dei usurpatione: Professio eius est, cum veritatem ex Dei Verbo agnitam quoties opus est, ad ejus gloriam, liberè & aperte eoram hominibus confitemur.

Matth. 5. 16. *Qui quis confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui est in cælis.* Rom. 10. 10. *Corrēde creditur ad iustitiam, ore*

autem confessio fit ad salutem. 1. Pet. 3. 15. *Estate semper parati ad respondendum cuilibet, petenti rationem ejus spei, quæ in vobis est.*

Opponitur ei, 1. **V**eritatis dissimulatio. 2. **A**perta ejus abnegatio. 3. **I**ntempestiva ejusdem confessio.

Dissimulationis exemplum est in Iudæis, Christum propter excommunicationis metum non profrentibus, Ioan. 12. 34. Abnegationis ex infirmitate tamen factæ, adeòq; non plenariæ, exemplum Petrus est, Mat.

26. 69. &c. De intempestiva confessione Christus monet, Mat. 7. 6. Nè date, inquit, sanctum canibus; nec projiciatis margaritas vestras coram porcis, nè quando concuteant eas pedibus. & conversi lacerent vos.

Sic ostensum quomodo Nomen Dei sanctificetur verbis. Facto ipso sanctificatur, cum vita & actiones sanctæ nostræ professioni respondent.

Matth. 5. 16. *Ita splenda deat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra*

bona opera, & glorificant Patrem vestrum, qui est in cælis.

Opponitur ei actionis congruentis professio ni nostræ Intermisso & Impietas.

Prioris exemplum est in Mose & Aarone, qui Deum, cum aquas contentionis ex petra daret, coram oculis filiorum Israelis, non sanctificasse dicuntur. Numer,

20. 12. Posterioris exemplum est in Iudæis, de quibus Paulus ait, Rom. 2. 24. *Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentiles.*

CAPUT VII.

In quo

*De operibus ad quartum Praeceptum
pertinentibus.*

Hucusque de partibus cultūs Dei actum est : sequitur nunc tempus peculiariter cultui divino destinatum.

De hoc agitur Praecepto quarto, cuius summa est, Ut Sabbati diem sanctificemus.

Macdati duo sunt membra, præceptum, ejusque confirmatio. Præceptum est, Ut Sabbathum sanctificemus. Quod illustratur, I. Particulā hortatoriā, Recordare diei Sabbathi, quæ argumento est, prius quoq; Istr. elitas de ejus sanctificatione monitos fuisse, ejus verò contemptum ac neglectum, Israelitis sub Pharaone pressis, invalidisse. II. Declaratione præcepti, quæ fit & vñigatope- rum sex diebus faciendo- rum, & die septimo omit- tendorum. III. Subjecto- rum distributione ; sunt enim vel homines, vel ju-

menta. Homines aut domestici sunt aut peregrini, utriusque superiores, aut inferiores. Sex (inquit) diebus operaberis & facies omnē opus tuum. Die vero septimo Sabbathum est Iehovæ Deus tuus, nè facito ullum opus, tu, aut filius tuus, servus tuus aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui est intra portas tuas Confirmatio nititur exemplo Dei. Nam sex diebus perfecit Iehova cœlum ipsum & terram, & mare, & omnia quæ in eis, quietit vero die illo septimo : idcirco benedixit Iehova diei Sabbathi, & sanctificavit illum.

Sanctificatio Sabbathi est, quâ à laboribus & operibus externis cessatur, ut homo unā cum familia & iumento suo reficiatur, diésque ille cultui divino impendatur.

C A N O N E S

I. Præceptum de Sabbati sanctificatione non primum in monte Sinai, sed jam in creationis primordio sanctum, docet, primo homini, quantumvis integro cultius divini rationem præscriptam fuisse.

II. Sanctificare Sabbathum, non est diem illam sanctum facere, sed à profano usu segregare, & cultui divino destinare.

III. Causæ ad sanctificationem hanc impellentes sunt, 1. Præceptum Dei. 2. cæquitas præcepti. 3. Promissionis obedientibus factæ.

Præceptum, præter quartum tantum cultui solennum hoc mandatum exstat Lev. 19. 3. & 23. 1. Jer. 17. 22. & aliis locis. Aequitas ex duobus patet: I. Quia Deus ex septem diebus u-

ni destinat. II. Quia supe prælucet exemplo. Promissiones sunt Esa. 56. 2. &c. & 58. 13.

IV. Materia seu objectum hujus sanctificationis est dies Sabbati seu septimus, in Ecclesia Judaica: cui successit dies primus, à Resurrectione Christi, Dies Dominicus, à S. Eucharistia usu, Dies Panis, & à Baptismi administratione olim Dies Lucis dictus.

V. In præcepto de Sabbati sanctificatione discernendum est inter rō ἡδικὸν & rō τυμχὸν seu inter id quod morale aut ceremoniale est.

Ceremoniale fuit: I. Quod dies septimus præcisè sanctificandus erat. II. Quod hac ratione Iudei è Gentibus discerni debebant. Morale verò est quod aliquis ex septem diebus Dei cultui sit destinandus. Diem autem

primum sanctificat Ecclesia, exemplo Christi, qui eum sanctificavit resurrectione suâ, & apparitione, Ioan. 20. 19. & 26. Exemplo item Ecclesiae Apostolicæ, Actor. 20. 7. 1. Cor. 16. 2. Apocal. 1. 10.

vi. Forma sanctificationis hujus diei in omissione & actione consistit.

vii. Omitienda sunt opera externae ac temporalis vocacionis.

Hæc operibus cultus dividitur, Sex dies facies omni opponuntur, dum unum opus tuum.

viii. Concessa tamen sunt, quæ citra ingens damnum in alium diem rejici nequeunt.

Luc. 24.5. Quis vestrum, si ipsi a服从 aut bos in primum in eum dat, non statim extrahet eum die Sabbati? Agnoverunt hoc olim Macabæi, Maccab. 2.41. Claude enim Sabbato accepta confituerunt se contra hostem defendere. In tali casu necessitatis valet Christi regula, Sabbathum propter hominem factum esse, non hominem propter Sabbathum, Marci, 2. 18.

ix. Facienda sunt Sabbatho opera, quibus dies ille destinatus est: quod genus sunt, Sacros coetus frequentare, Verbum dei meditari, Sacramenta participare, mutuis hortationibus & exemplis se se invicem ad pietatem invitare, ægrotos invisere, egenis benefacere, &c.

x. Finis sanctificationis hujus, naturalis aut spiritualis est.

xi. Naturalis est, ut homines & jumenta requie reficiantur.

xii. Spiritualis finis Iudeis proprias erat:
1. Ut ipsis quies illa, post labores in Ægypto & molestias in deserto, in terra Canaan concessa, ad umbraretur. 2. Ut hac pædagogiae parte ad Christum spiritualis quietis à peccato & operibus carnis autorem, delucerentur.

xiii. Hodie vero finis ejus spiritualis est,
3. Ut Ecclesia coetus sit appetibilis, & fideles fesse

sese ad eam, velut Noachi arcam, aggregent. 2. *Ut consideratione natalis hujus Mundi & Resurrectionis Christi, Deum Creatorem & Redemptorem nostrum celebremus.* 3. *Ut quiete ab operibus, de quiete à peccatis nostris admoneamur.* 4. *Ut ad perpetuam futuræ vitæ Sabbatum magis, magisque assipiremus & assurgamus.*

Triplex hic Sabbatum statuitur: typicum & ceremoniale, adeoque tempore rarium tantum: spirituale, sed tantum inchoatum; cœleste & aeternum.

xiv. *Sabbati sanctificatio cum omnibus, tum maximè Magistratibus & Pastoribus iucumbit.*

Magistratus est exemplo Nehemias, cavere ne Sabbathum perulanter violetur, Neh. 13.15. &c. Ejusdem est necessitate ita postulante strictam diei illius observationem ita moderari, ut charitatis quoque habeatur ratio. Exemplo Maccabæorum, Maccab. 24.1. & Constantini M. qui sibi summa postulavit necessitas, etiam rusticæ operæ indulxit.

xv. *Sabbato affinia sunt, Christianorum festa, non ad iudeorum sacerdotium, sed ad beneficiorum Christi commemorationem instituta: modò conscientiis absolutæ necessitatis laqueus non injiciatur.*

Colos. 2. 16. *Ne quis igitur aut respectu diei festis, aut modos dñnet, ob cibum vel potum vilunij, aut Sabbathorum.*

Sanctificationi Sabbati ejus tum neglectus, tum profanatio opponitur.

Neglectus Sabbati aut simpliciter committitur, cum nulla ejus habetur ratio: aut secundum quid, cum vel sola cestigatione ab operibus nostris adeoque: ignavo otio transmittitur, omissois iis operibus, quibus Sabbathum destinatum est, de quibus Can. 7. vel opera illa perfunctoriè tantum &

sine interna animi devotione peraguntur, quale
Sabbatum merito hypocriticum dicitur.

Vide Iesu, 1.4.

Profanatio Sabbati sit, 1. Operibus externæ vocationis citra necessitatem susceptis, velut itineribus, debitorum exactioribus, &c. 2. Operibus carnalibus, cum dies Sabbati fabulis, lusu, comediis, choreis, comedationibus, & id genus aliis peccatis transigitur. 3. Operibus idololatricis.

Istiusmodi profanatio 35. Nehem. 13. 16. Ie-
gravissimum peccatum est. | rem. 17. 27.
Exod. 31. 13, 14. Num. 15.

C A P U T . VIII.

In quo

*De Virtutibus ad Praecepta secundæ Tabule
in genere pertinentibus.*

SUPerioribus capitibus actum est de cultu Dei immediato: nunc mediatus sequitur, in virtutibus & operibus secundæ Tabulæ.

De hoc cultu agendum generatim & speciatim.

Generatim ad cultum Dei mediatum & secundam Tabulam pertinet Charitas & Justitia.

Charitas erga homines, est tum hominis erga seipsum, tum ejusdem erga proximum.

Charitas hominis erga seipsum est, quâ post Deum unusquisque fidelium seipsum deligit, sumque temporalem & æternam salutem querit.

Matth. 7. 12. Quaecunque volueritis, ut faciunt vobis bonimes, & vos facite. Eph. 5. 29. Nemo suan ipsius carnem unquam odio habuit. | imò enutrit ac fovet eam. Phil. 2. 12. Cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conciscite.

Op.

Opponitur ei tum odium sui ipsius perversum,
tum φιλαυτία seu inordinatus amor sui ipsius.

Odii perversi exempla in illis videmus, qui obstinatè Deo rebellant, & in exitium ruunt. φιλαυτίας verò vitium in iis deprehenditur, qui nimio sui amore inebriati, proximum non solum juxta se contemnunt,

Charitas erga proximum est, quā proximum ut nos ipsos diligimus.

sed se quoque supra Deum amant. De his inquit Christus. Ioh. 12. 25. Qui animam suam amat, perdet eam. E contrario de piis Apocal. 12. 11. dicitur. Non dilixerunt animam suam usque ad mortem.

C A N O N E S.

I. Causa efficiens charitatis hujus, est Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum.

Gal. 5. 22. Fructus autem Spiritus est charitas.

II. Instrumentalis ejus causa, imò radix, est Fides per charitatem efficax.

Gal. 5. 6.

III. Materia seu objectum ejus, est proximus noster, b.e. quilibet, cui vel officium, vel auxilium exhibere debemus.

Luc. 10. 36, 37.

IV. Maxime tamen exercenda est erga domesticos fidei, Gal. 6, 10.

His enim non tantum rituali devincti sumus. Ex communī & naturali charitatis uinculo, sed & spi-

rituali devincti sumus. Ex pheſ. 4. 1, 2.

V. Neque hac in parte excludendi inimici.

Hæc enim charitas cum primis nobis commendatur, Exod. 22. 4, 5. Si videntis aspernum aut levem ini-

mici in errantem, &c. Prov. 25. 21, 22. Si esuriat osorinus ciba eum pane, &c. conter. Romani. 12. 14, 20. Matth.

Matth. 5.44. &c. Adeandem
incitare nos debet exemplum Pa-
teris cœlestis bene.

facientis bonis & malis,
Mac. 5.48. tradentis Filium
pro nobis inimicis, Ro. 5.4.

V I. Forma charitatis in proximum, consistit in ejus analogia, cum charitate erga nos ipsos.

Lev. 19.18. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

V II. Finis ejus, est testimonio nostra erga Deum charitatis, & certitudo regenerationis ac salutis, nostræ.

I. Ioan. 4.20. *Si quis dixerit diligere Deum, & fratrem suum oderit, mendax est; qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo diligeret?*

I. Ioan. 4.7. *Quisquis diligit, ex Deo natus est, & v. 12. Si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat.*

Opponitur Charitati, 1. Charitatis defectus & neglegētus. 2. Charitas hypocritica. 3. Odium proximi inustum. 4. Charitas inordinata, quā homo plus diligitur quam par est.

De primo vitio Paulus inquit. 1. Cor. 13.1. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum esse resonans aut cymbalum tintiens.* De secundo. Iac. c. 2. 15. 16. *Quod si frater aut soror nudi fuerint, & egenies quotidiano victu dicat autem eis aliquis vestrum. Abite cum pace & saturamini; non tamen adederitis eis quæ apta sunt corpori, quæ erit utilissimum.* De tertio Ioan. 1. Epist. c. 3.13. *Quisquis odit fratrem suum, homicida est.* De quartio. Deus ipse, 1. Sam. 2.30.

Honorasti filios tuos supra me. Et Christus, Matth. 10. 37. *Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus.* Sciendum autem hic, duplex odium erga homines probari: prius est, cum hostes Dei, quatenus tales sunt, odio habemus. Ps. 139. 21. *An non osores tuas, Iebova, odio habeo?* Posterius est, cum odio prosequimur, quæ nos à Christo aut constanti ejus confessione abstrahunt, quatenus talia sunt. Luc. 14. 26. *Si quis ad me venit, & non odit patrem, matrem, uxorem, &c.*

Charitas

Charitas absolute consideratur, aut reciprocē.

Absolute consideratae tres species sunt, Humanitas, Benevolentia, & misericordia.

Humanitas est, quā ad dilectionem nostram quibusvis hortando, monendo, consolando, iuvando, &c. testificandam propendemus.

Vocatur οπεδην ωθεπ
αλλων, 2. Cor. 8. 6. Ap-
pellatur quinetiam officio-
ritas, & quatenus peregrinis
aut advenis exhibetur,

hospitalitas, quæ nobis com-
mendatur Esaiæ 16. 3. 4.
Roman. 16. 2, 3. Tert. E-
pist. Ioannis vers. 8, Heb.
13. 2.

Opponitur ei tum inhumanitas, quā aut hu-
manitatis opera intermittuntur, aut crudelitas ex-
ercetur; tum intempestiva humanitas cū huma-
nitatis officia aut iis præstantur qui indigni sunt,
aut non eo modo, quo præstari debebant.

Inhumanitatis foret, si
quis cœco offendiculum po-
neret, aut surdo maledice-
ret. Inhumanitatis exempla
sunt in Edomitis & simili-
bus Gentibus, Judæis affi-
cti afflictionem adjicienti-
bus, Amos 1. & 2. In Levita

quinetiam & sacerdote, se-
minorum deserentibus.
Intempestivæ humanitatis
est pro quovis temere spon-
dere. Prov. 6. 1. & 11. 15. aut
quibusvis eleemosinam ero-
gare, non habitâ ratione
dignitatis, 2. Thessal. 3. 10.

Benevolentia seu favor est, quo in proximi bo-
num & commodum sic inclinamus, ut prosperita-
tem ei ex animo precemur & gratulemur.

Esa. 66. 10. Lætamini cum
ube Hierosolyma, &c, Rom.
12. 15. Gaudete cum gaudē-
tibus. Exempla in beatis

Angelis, Luc. 3. 10. & 15. 10.
in Paulo, Rom. 1. 8. & plu-
ribus locis: in Joanne, 2.
Joan. 4. & 3. Joan. 3. 4, 5.

Opponitur ei Invidia, seu Ægritudo ob alterius
bonum; Malevolentia item, quā quis alterius
perniciem optat: & simulata Benevolentia.

In

Invidiæ quatuor gradus sunt, I. Cum quis ferre nequit, ut alius eodem secum bono fruatur. Exempla in primis operariis, Matth. 20. 11. &c. & Act. 13. 4, 5. in Iudeis Gentibus saltem invidentibus. II. Cum quis alteri id invidet, quod ipse impetrare non potest. Exemplum in Satana, in Caino, Genes. 4. in Esavo, Gen. 27. in fratribus Iosephi, Act. 9. 7. in Maria sorore Mosis, Num. 12. in Saule, 1. Sam. 18. 7, 8. in Proceribus Regni Persarum, Dan. 6. in Pompeio & Cæsare, de quibus Lucanus,

—Nec jam ferre potest,
Cæsarve priorem,

Pompeiusve parem.—

III. Cum quis molestè fert alium eo bono ornari, quo is, quem diligat. Exemplum in Iosua, invidente Eldad & Medad, quod æquè ac Mosis propheta- rent, Numb. 11. in discipulis Ioannis, Ioan. 3. 26. & Christi, Marci, 9. 38. IV. Cum quis alteri invidet

Misericordia est, quâ nobis sic cordi est aliorum miseria, ut eam lenire aut tollere omnibus modis studeamus.

Matth. 5. 7. Beati miseri- cordes, &c. Luc. 6. Estate misericordes, Roman. 12. 15. Flet etiam fientibus, 1.

aut ejus odio destruit id quod ipse frui non cupit. Exemplum in Philistæis puteos, quos foderant servi Abrahami, occidentibus. Genes. 26. Simile, à cane, foenum non comedente, animalia verò, quæ eo vescuntur, larratu suo arcente; & à Stellione, cutem, quam quotannis exuit, devorante, ne serviat homini comitali morbo laboranti. Vitandum est invidiæ vitium: I. Quia gravitur prohibetur. Psal. 37. 1. Prov. 3. 31. II. Quia conjuncta est cum fastidio bonitatis Dei, Matth. 20. 15. An oculus tuus malus, qua ego bonus? III. Quia impellit ad nefaria delicta. Homicidia Genes. 4. 2. Sam. 3. vers. 20. Seditiones. Num. 12. Hæreses. Vitam quietiam reddit inquietam, Iac. 3. 16. Malevolentia, invidiæ & simulati favoris exemplum est in Pharisæis Christum invitantibus. Luc. 14. 1. &c.

Thess. 5. 14. Sublevate infirmos. Species ejus memorantur. Matth. 25. 35. &c. Exempla in Ioho, Ioh.

Iob. 30. 25. in Davide. | thane, 1. Sam. 20. in Sa-
Psalm. 40. &c. in Iona. | maritano, Lucæ, 10.

Opponitur ei Immisericordia, quâ quis affli-
eti aut non miseretur, aut afflictiem ei addit:
'Ἐπχαιρεγνία, quâ quis alienis malis lætatur:
Misericordia item simulata & illicita.

Immisericordia prohibi-
betur, Proverb. 3. 27.
28. Meretur damnatio-
nem absque misericordia,
Iac. 2. 13. Ἐπχαιρεγ-
νία exempla sunt in Do-
ego, Psalm. 52. in Edo-
mæis, Psalm. 137. in ho-
stibus Christi, Matth. 27.

Gravissimè prohibetur,
Proverb. 24. 17. Simulata
misericordia cernitur in
hostibus Davidis, Psalm.
41. 7. Misericordia Croco-
dili appellatur, qui devo-
ratus hominem lacrymas-
fundit. Illicita misericordia
damnatur Ierem. 15. 16.

Charitatis absolutè consideratæ species fuerunt.
Reciproce consideratæ species sunt Charitas fra-
terna & Amicitia.

Charitas fraterna est, quæ ultro citróque inter-
cedit membris Christi, seu domesticis fidei.

Hæc è se extendit, ut
pro fratribus animam po-
nere debeamus: 1. Ioan. 3. | thane, in Maccabæis, in
Paulo, &c. Hæcque etiam
erga mortuos exercenda
16. Exemplum in Iona. | est, luctu, sepulturâ, &c.

Amicitia est charitas duobus plurib[us]ve inter-
cedens, quâ mutuâ, verâ, & singulari benevo-
lentiâ se complectunt ad præstanta officia ho-
nesta & possibilia.

CANONES.

1. *Omnibus nos humanos, benevolos & misé-
ricordes, sed non omniibus nos amicos præbere te-
nemur.*

Ratio est, quia amicitia
in recipreca & mutua be-
nevolentia consistit, siqu- | lari vinculo nitens, quod
adeo arctum est, ut sece-
tissima quaque in amici-
tum

sinum effundere liceat: jam verum non omnibus turto confiditur, unde & sapienter ambulare jubemur, Zachar. 7. 5. Nemo fidat proximo suo. Ephes. 5.

15. Videte igitur, quomodo accurate incedatis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redinente occasionem, quoniam dies mali sunt.

II. Amicitia vera ex fine judicatur: nempe si pietatis & honestatis causa colatur

Aristot. docet 8. Ethic. Amicitiam jucunditatis, utilitatis, & virtutis seu honestatis causa coli, atque ex tribus his finibus po-

stremum probat. Vulgus amicitias utilitate probat, inquit Poeta. Verumpiis potissimum honestatis habenda est ratio.

Amicitiae opponitur Amicitia simulata: item Amicitia, Fœdera, ac nimia conversatio cum improbis seu infidelibus.

Amicitiae simulatae ac falsæ exemplum est in hostibus Davidis. Psalm. 41. 7. & 55. 13, 14. & in Iuda proditore. De fœderibus cum impiis sciendum, illa pacis esse, aut belli fœdus pacis est, quod initur tranquillitatis publicæ ultero circróque servandæ causâ. Quale fuit fœdus Abrahāmi cum Hamer & Escol. Genef. 14. 13. & cum Abimeleco, Genef. 21. 27. Isaaci cum eodem, Genef. 26. 20. Solomonis cum Hiramo, 1. Reg. 5. 2. Fœdera belli sunt, quæ defensionis aut offensionis causâ panguntur. Hæcque aut cum fidelibus, aut cum infidelibus feriuntur.

Illa concessa sunt, sic tamen, ut iis non nitamur, sed utamur: hæc vero gravissimè à Deo prohibentur: Exod. 34. 12. Cave tibi, nè pangas fœdm cum habitatore terræ illius. 2. Cor. 6. 14. Ne copulemini in pari jugo cum impiis. In felix talium fœderum eventus cernitur in Josaphato, 2. Chron. 19. 20. in Aſa, 1. Reg. 15. & 2. Chron. 16. in Ahaſo, Eſa. 7. 8. & 9. in populo Iudeo Ezech. 16. 27, 28. Conversatio cum infidelibus & impiis licita est, si conjuncta sit cum spe emanationis ipsorum & cum prudentia, ne ipsorum familiaritatē corrumpantur.

Hæc

Hæc de Charitate. Justitia est virtus, quâ cuique suum tribuimus.

Institutio nomen ambiguum est; quandoque enim totius Legis observatio denotat: quan- doque ad secundam tabulam refertur, quatenus ea exerceatur erga proximationem.

Estque distributiva, aut commutativa.

Distributiva est, quæ versatur in distributione bonorum, præmiorum, poenarum, & similiū, observatâ proportione Geometricâ, pro personarum conditione, meritis aut dignitate.

Commutativa est, quâ cuique suum proportione Arithmeticâ, pro rerum æqualitate aut inæqualitate, tribuitur.

Justitiae opponitur injustitia tam privativè, quam adversativè.

Vitanda autem est, quia cœlorum. 1. Corinth. 6.9. excludit hominem è regno.

C A P U T VI.

In quo

De Virtutibus & Operibus ac quintum Præceptum pertinentiibus

Cultus Dei mediati, de quo hactenus generaliter actum, tum partes tum gradus spectari debent.

Partes ejus duæ sunt: prior de officio superiorum erga inferiores & contrâ; posterior de officio quorumlibet erga quoslibet.

Officium inferiorum erga superiores & contrâ; quinto præcipitur mandato, cuius summa est, Ut superioribus & inferioribus ordo Deo placens intercedat.

Man-

Mandatum hoc præcepto & promissione constat. Præceptum est, Honora patrem tuum & matrem tuam. In quo parentum nomine, synecdochice omnes superiores intelliguntur: sicut & honoris vocabulum, qua honori affinia sunt complectitur. Promissio est,

Ut diu vivas in terra, quam tibi Dominus Deus tuus daturus est. In hac autem promissione voluntatis divinae & salutis nostræ conditio subintelligenda est; sepe enim Deus piis iustus vita brevitatem, alterius felicitate compensat.

Personæ, in hoc præcepto considerandæ, sunt, in Statu Politico, Magistratus & Subditi; in Statu Ecclesiastico Pastores & Auditores; in Statu Oeconomico, Parentes & Liberi, Maritus & Uxor, Heri & Servi. Quibus & vñctos accensentur Præceptores & Discipuli, Tutores & Pupilli, senectute aliisque donis præstantiores & inferiores.

Virtutes inferiorum erga superiores sunt, Reverentia, Obedientia & Gratitudo.

Reverentia est, quâ superiores debito honore prosequimur, de illis honestè sentiendo, reverenter eos alloquendo, infirmitates eorum tolerando, & sermonis, sedis, actionumque priuatum eis tribuendo.

Exhibenda est hæc reverentia Magistratui, Rom. 13.7. Cui timore, timore: cui honorem, honorem. Ministri, Matth. 10.40. Qui vos recipit, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui misit me. Parentibus, Levit. 19.3. Quisq; patrem suum & matrem suam timet, Vide Prov. 23.22. Ephes. 6. 1. Marito, Ephes. 5. 33. Uxor videat,

ut reveretur virum. Heris, 1. Tim. 6. 1. Quicunq; sub iugo sunt servi, suos dominus omniz honore dignos ducunt. Senioribus. Levit. 19.32. Coram canitis assurgito, & honorem habeto facie sem, &c. Eadem est eorum ratio, qui insignioribus donis a Deo ornati sunt, qui ethice Seniores dicuntur, non tam aiores, quâ donorū respectu.

Reverentiae opponitur Irreverentia & despectus Superiorum.

Exempla Irreverentiae
In Subditis, 1. Sam. 10. 27.
Homines nequam dicebant,
(de Saule) quid servaret nos
iste? contemnentes eum. In
Auditoribus. Jer. 43. 2. Fal-
sum loqueris, (dicebant Ju-
dæi) non misit te Iehova
Deus tuus. In Liberis, Ge-
nes. 9. 22. Respiciens verò
Cham pater Canaanis, nudis-

tatem patrii suæ, indicavit
duobus fratribus suis foris,
In Uxore, Iobi, 2. 9. Tam
dicebat ei Uxor ejus, ad-
buc tu retines integritatem
tuam, benedicendo Deo ac
moriendo? In Servis, Ge-
nes. 16. 4. Cum vidiisset Hagar
se concepisse, leuis bibita
est bera in oculis ejus.

Obedientia seu subjectio est, qvâ Superioribus
in rebus honestis & licitis obedimus, tanquam
Domino: & admonitiones, castigationes ac cor-
rectiones illorum patienter ferimus.

Obedientia præstanda
est Magistratui, Rom. 13. 1.
Unius anima potestib[us]
supereminentibus subjecta esto
Eccl. Ministris, Hebr. 13. O-
bedite ducibus vestris & ob-
secundate: vigilant enim pro
animabus vestris. Parenti-
bus, Ephes. 6. 1. Liberi au-

scultate parentibus vestris in
Domino. Maritis, Eph. 5. 22.
Uxores propriis Viris subjec-
te esto, ut Domino. Heris
Eph. 6. 5. Servi auscultate
Dominis vestris secundum
carnem, cum timore ac tre-
more cum simplicitate cordis
vestri, ut Christo.

C A N O N E S

1. Obedientia non tantum p[ro]t[ect]is Magistratibus ac
Dominis, sed Tyrannis quoque præstanda est.

1. Pet. 2. 13. Subjecti
estote curia humane ordi-
nationi propter Dominum
& vers. 18. Famuli subditii
estote, cum omni timore. Do-
minis, non solum bonis &
equis, sed etiam pravis. Hoc

enim gratum est, si quis prope-
ter conscientiam Dei suffert
molestias, injuste afflictus. Ex-
empla sunt in Israelitis obe-
diemib[us] Pharaoni, Exod. 3.
&c. In Daniele item obedien-
te Nebuchadnezar, Dan. 2.

11. Minime verò præstanta est, si quid jubeatur Dei Verbo & Conscientiæ bonæ contrarium.

Exemplum in obstetriciis, Exod. 1. in servis Saulis. 1. Samuel. 22. 17. in Daniele, Dan. cap. 6. in

Apostolis; Act. 4. 19. dicitur, an apud Deum justum sit vobis potius quam Deus auscultare, judicate.

Obedientiæ repugnat Inobedientia, Rebellio Correctionis Impatientia, & Obedientia in rebus illicitis.

Inobedientiæ ac rebellionis exempla sunt Miriam & Aaron, Num. 12. Core, Dathan & Abiram, corumque complices, Numer. 16. Israëlitæ, Numer. 13. Absalon. 2. Samuel. 15. Sheba,

2. Samuel. 20. & similes. Populus Israel Prophetas contemnens. Filii Hei'li, 1 Sam. 2. Uxor Lothi, Gen. 19. Gehazi, 2. Reg. 5. Obedientiæ in illicitis exemplis est Doegus 1. Sam. 12.

Gratitudo est, quâ inferiores superiorum benevolentiam ac beneficia agnoscentes, gratum animum voluntate & facto, quotiescumque & ubi cunque possunt, testantur.

Præstanta est hæc quoque Magistratui, reddendo tributum, vestigial, &c. Rom. 13. 7. & pro eodem orando. 1. Tim. 2. 1. &c. Ministris, 1. Thess. 5. 12. Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter vos & presenti vobis in Domino, & admonent vos,

& quam maximè claros ducatis propriæ opus ipsorum &c. Parentibus, Proverb. 23. 25. Letetur pater tuus & mater tua, exsultetque genitrix tua. Exemplum in Iosepho, Davide, &c. Atque hæc gratitudo in specie nominatur εὐτιμία προσῆκτη.

Gratitudini opponitur αχειστια quâ Superioribus nulla aut mala gratia refertur: cuius exemplis Scriptura plena est.

Et hæc de inferiorum virtutibus. Superiorum virtutes sunt, Benevolentia, Justitia & Sedulitas

Bene-

Benevolentia Superiorum est, quâ propenso erga Inferiores sunt animo, eundemque affectum, quoties possunt, facto ipso declarant.

Benevolentiaz huius exemplum Magistratibus proponitur in Mose, Exod. 32. Ministris in Pulo Rom. 9. 1. Parentibus commendatur eadem Ephes. 6.4. Et vos patres, ne provocate liberos vestros ad iram, &c. Atque hæc parentium benevolentia sop̄yñ

appellatur etiam à Gentilibus. Eandem inculcat Paulus Maritis, Eph. 5. 12. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiæ, &c & Dominis, v. 9. eius. cap. Et vos Domini eadē facite erga illos, remissis minis, scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, &c.

Opponitur ei inferiorum contemptus, & sorgia, & similia.

De contemptu inferiorum loquitur Deus, Deut. 17. 18. Ne efferratur animus ejus. Praetribus & De & sorgia.

Christus ait, Matth. 7. 9. Quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

Justitia Superiorum est, quâ hoc agunt, ut Inferiorum cuique quod æquum est tribuatur.

Exercent hanc imprimis Magistratus, utramque Legis tabulam custodiendo, veramq; Religionem promovendo, & asserendo: ut vidimus superiore libro in doctrina de Ecclesia. Ex-

ercent eandem, leges ferendo, transgressores puniendo, observatores præmiis afficiendo, & subditos adversus vim iniustam defendendo.

Opponitur huic Neglectus justitez & Tyrannis.

De justitez neglectu legitur Esa. 1. 23. Pupillo jus non dicunt, & viduae causa non pervenit ad eos. De iniustitia & tyrannide ibidem, Principes tui coniunctaces, socii furum. Eandem

gravissimè reprehendit Deus, Ezech. 34 in Pastoribus populi Israelitici, Parentes similiter aut nimia indulgentia peccant, ut Eli. 1. Samuel. 2. aut nimio rigore, ut Saul. 1. Sam. 14.

Sedu-

Sedulitas, quæ & Diligentia, Fidelitas, Vigilantia dicitur, est virtus, quâ quisque superiorum labores officii sui libenter exsequitur, donecque à Deo acceptis, Inferioribus professe satagit.

De hac virtute inquit Apostolus, Rom. 12. 8. Qui præst, cum diligentia præsit. Eandem inculcat Paulus ministris & Senioribus, Act. 20. 21. Attendite vos apóstolis & totum gregem, in

quo vos Spiritus sanctus constituit Episcopos, &c. Parentes eandem probant, filios in Dei timore educando, Ephes. 6. 4. & iisdem in temporalibus quoque propiciendo. 2 Cor. 12. 14.

Opponitur ei Ignavia & Πολυπρεμοσύνη.

De Ignavia clamat Deus, Jerem. 48. 10. Maledictus, qui opus Domini facit fraude. De πολυπρεμοσύνῃ Petrus 1. Pet. 4.

vers. 15. Ne quis vestrum affligatur, ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum in peccator, ως αὐλοπειστικος.

CAPUT X.

In quo

De Virtutibus & operibus ad sexum præceptum pertinentibus.

HAec tenus de virtutibus & officio Superiorum erga Inferiores, & contrá. Sequitur nunc officium cuiusvis erga quosvis.

Versatur illud circa hominis bona interna, aut externa.

Interna ejus bona sunt, Vita & Pudicitia.

De Vita agitur sexto præcepto, cuius summa est, Ut nostram proximique vitam conservemus.

Præceptū negativum est. mativum colligitur, Vitam Non occides. Ex quo affir-

tuā & proximi conservabis.

Virtus

Virtus igitur hic præcepta, est studium conservandæ vitæ tum nostræ, tum alienæ quoque.

Nostræ vitæ conservatio, consistit in legitimo usu legitimorum mediorum: quod genus sunt cibus & potus, recreatio, medicina, periculorum declinatio & injuriæ propulsatio.

C A N O N .

Injuriæ propulsatio tum legitima est, cùm sit
 1. Inconveniens. 2. Necesitate sic efflagitante.
 3. Non ulciscendi aut lædendi animo, sed ita, ut
 quis solum sui conservandi & ab injuria evendi
 voluntatem & intentionem habeat.

Propriæ vitæ conservationi opponitur tum
 ejus Neglectus, tum Autoxeia, quâ quis sibi
 ipsi mortem conciscit, & Conservatio vitæ ille
 gitima.

Qui media vitæ negligunt, omittendo peccant;
 qui verò sibi ipsis mortem
 conciscunt, committendo
 delinquunt. Sunt autem
 Autoxeias gradus; aut
 enim directè sit, seu gladio,
 seu laqueo, seu veneno,
 seu alio tali medio; vel
 indirectè, qualiter se ipsoſ

interimunt, qui temere
 ac petulantē se periculis
 exponunt, ut facere solent
 pugiles, funambuloi-
 nes, helluones, &c. Con-
 servatio vitæ propriæ ille-
 gitima est, quæ sit veritatis
 abnegatione, aut simili me-
 dio.

Studium conservandi vitam proximi est, quo
 non solum ab ejus læsione abstinemus, sed vitam
 ac incolumentem eius amamus, & eandem pro
 virili evemur.

Huic non solum eius neglectus, sed & cædes
 iniustæ, odium & maledictum seu exprobratio
 peccati admissi aut inharentis defectus oppo-
 suntur.

Neg-

Neglectus exemplum in iis est, qui eos, qui iuustè occiduntur, cùm possent, non asservant. Prov. 24. 1 I. Eripe raptos ad mortem; nam à declinantibus ad necem an cohiberes te? Si diccas, en iugoramus hoc, &c. Cædes iuusta non ex officio Magistratū aut sub inculpatæ tutelæ modera mine, sed ex privato affectu patrata, quām gravis sic, quāmque gravem me-

reatur poenam, patet ex 9. cap. Genes. v. 6. Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effunditor; quia in imagine sua fecit Deus hominem. De odio inquit Joan. 1. Epist. 3. 15. Quisquis odit fratrem suum, homicida est. De maledicto Christus, Matth. 5. 22. ait, Quisquis dixerit fratri suo, Raca, tenebitur concessum: quisquis verò dixerit, fatue, tenebitur gebena igni.

Studio huic duo virtutum genera subordinantur: aliæ enim ad nos ipsos, aliæ ad alios quoque coercendos, & ab homicidio abstrahendos faciunt.

Prioris generis sunt, Innocentia, Mansuetudo, Clementia & Emperitrix.

Innocentia est, quā quis omnibus modis à proximi læsione sibi cavet.

Opponitur ei Iniuria verbo factōve illata, & Innocentia fucata.

Verbo quoq; injuriam inferri, eōq; vitam lædi, certum est; siquidem vita non judicatur, nisi quā bene vivitur. Unde Christus quo-

que maledictum, ad homicidium refert, Matth. 5. Eucatae innocentiae exemplum est in Pilato, manus abluente, Matth. 27.

Mansuetudo virtus est, quā ira ne araxos effervescat, cohabetur, & velut fræno compescitur.

Matth. 5. 5: Beatis qui terram hereditatis jure possunt mites, quoniam ipsi debunt.

Opponitur Mansuetudini Iracundia, Ira iniusta, Lenitudo seu iræ etiam iustæ Vacuitas, & Vindictæ cupiditas.

De iracundia Solomon iuquit Eccles. 7.9. Nè perturbate spiritu tuo indignemus. De ira iusta Moses, Lev. 19. 18. uiscitor, neq; iram asservato in populo tuos. De lentitudine Heli Sacerdotis legitur 1. Sam. 2. Vindictæ cupiditas c it. loc. Lev. 19. damnatur.

Clementia est, quâ in pœnis inferendis justa adhibetur moderatio.

Opponitur huic Feritas seu Crudelitas, & nimia Indulgentia.

Utrumque vitium est homicidii quoddam genus; nam & nimio rigore, & nimia indulgentia in proximi vitam & salutem peccatur. Bonis vocet, quibus parcit.

Eπείκεια est virtus Clementiæ cognata, quâ de nostro jure, aut propter publicam, aut eorum qui peccant, salutem, aut propter scandalum vitandum aliquid remittimus.

Differat hac à clementia: quod clementia propriè tribuatur Magistratui, επείκεια verò requiratur ab omnibus Christianis, Phil. lip. 4. vers. 5.

Opponitur ei summum Jus, quod vulgo summa dicitur Injuria.

Posterioris generis sunt Justitia vindicatrix, & Fortitudo.

Justitia vindicatrix est, quâ maleficia convenientibus pœnis coercentur, ut unus potius pereat, quam unitas.

Opponitur ei nimia Lenitas, quæ scelerum licentia parit patrocinium.

Non tantum occidendo requirit, non occidendo. peccatur, sed etiam cum jus Exempl. in Saule, 1 Sam. 15.

Fortitudo est, quâ pro singulari excelsi invictis animi robore aspera perferuntur, & ardua susci-

258 CHRI'ST. THEOLOGIÆ
piuntur, ad gloriæ Dei, nostri & proximi defensio-
nem.

Ei opponitur Ignavia seu Pusillanimitas ex
metu periculorum vel voluptatum cupiditate
orta; Temeritas item & nimia Audacia, quo
& Duella aneipitis juris probandi causâ, aut
ex alia levi & temeraria occasione suscep-
ciunt.

Optimè istiusmodi conflictus ad εὐτοχεῖσθαι refertur.

Utraque, Justitia nimirum & Fortitudo, pa-
cis aut belli tempore elucet ; unde togata aut bela-
lica nominatur.

Bellum est inimicitia publica, quam Magistra-
rus armatâ manu exercet, ad fines Deo placentes
& Reipublicæ utiles.

C A N O N E S.

i. Bellum gerere Christianis non minus licet
quam olim Iudæis.

Ratio est, quia nusquam
id in Novo Testamento
prohibetur; & in fidelium
numerum referuntur quo-
que Capitaneus Caperna- | ticus, Matth. 8. & Corne-
lius Centurio, Act. 10. Nec
Joannes milites à bello,
sed ab iniustitia dehorta-
us est, Luc. 3.

ii. Bellum non privatâ, sed Magistratus au-
toritate gerendum est.

iii. Bellum non geratur, nisi justum & nec-
sarium fuerit.

iv. Justum erit, materiæ, formæ, & fini-
spectu, si in causa justa, si bono fine & Fuxta ver-
bi Dei præscriptum geratur.

v. Necessarium erit, si prius res consilio, quæ vi-
mis tentata fuerit.

VI. Suscepio bello, vi an ex infidiis ac dolo res agatur, nihil interest.

VII. Dolus cum mendacia & pactorum violatione conjunctus, probandus non est: cum dissimulatione vero peractus, probandus est.

VIII. Eisi verbo non ferro Ecclesia extruatur; exstructa tamen etiam armis adversus vim injustam jure propugnatur.

C A P U T . X I .

In quo

De virtutibus & Operibus ad septimum Præceptum spectantibus.

Sic fuit officium nostrum circa vitam proximi, de nostra & aliorum Pudicitia conservanda agitur septimo præcepto.

Summa ejus est, Velle cœlestem Legislatorem, ut nostra aliorumq; pudicitia inviolata cōservetur

Præceptum hoc negativum est, Non mœchaberis. Syneccdochicum item, Adulterii enim nomine omnis libido & intemperantia intelligitur. Hinc itaq; affirmativum formatur. Ut temperantie studendo nostram aliorumq; pudicitiam conservemus.

Pudicitiae conservandæ duo sunt media, temperantia & Conjugium: prius omnibus præcipitatur, posterius iis, qui ad conjugium vocantur.

Temperantia virtus est, quæ animi nostri affectus in voluptatibus corporis appetendis seu fugientis moderatur.

Tit. 2. 11. 12. Illuxit gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus. Erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, & justè & piè

vivamus in præsenti seculo, exspectantes beatā illam spem, & illustrem illum adventum glorie, magni illius Dei ac Seruatoris nostri Iesu Christi.

M 2 Tem.

Temperantia^æ opponitur Intemperantia & Avadocia, quâ quis etiam voluptates licitas & honestas aspernatur; nec non Temperantia hypocritica, qualis est Eremitarum & Monachorum.

Temperantia tum sobrietas & castitas est, tum verecundia & honestas. Piores virtutes ad nos, posteriores ad proximum referuntur:

Sobrietas est temperantia à superfluo cibo & potu.

Studendum sobrietati:
 I. Propter Dei mandatum.
 II. Propter rationes, quæ ei adduntur; petitas à vocatione nostra, 1. Thes. 5. 8. At nos, qui sumus diei, sobrii simus. A precum necessitate, & à Mundi fine, 1. Pet. 4. 7. Omnia au-

tem finis imminet. Estote igitur temperanter & sobrii ad preces. A Satanae deinde insidiis, 1. Pet. 5. 8. Sobrii estote, & vigilate, nam adversarius ille uester Diabolus ut leo rugiens ambulat, querens quem absorbeat.

Sobrietati opponitur Cupedia, quâ in cibo & potu nimis queruntur deliciæ ac lautitiae; Ingluvies item seu voracitas ac Ebriositas & Abstinentia noxia.

De cupedia Solomon ait Pro. 23. 1, 2, 3. Quando se debis ad vescendum cum dominante, diligenter considera quid propositurus sis tibi. Alioquin inderes cululum fauicibus tuis, si appeten- tias prædictas essem: Nè afficiaris desideria cupediarum ejus? est enim cibus mendax. Ingluvies vero & ebriositas vitanda est: I. Quia à Deo interdicta, Pro. 23. 20, 31. Luc. 21. 34. Rom. 13.

13. II. Quia nocentissima sunt ejus effecta: impedit enim meditatiōem operum Dei: Esa. 5. 12. & cogitationem de adventu Christi, Luc. 21. 34. Preceps item, 1. Pet. 4. 7. accedit iras & rixas, Proverb. 20, 1. & 29, 30. incentivum est libidinis, Proverb. 23. 31, 32. scandalum præbet, ut docet exemplum Noachi, Genes. 9, & Regno Dei excludit, 1. Corinth. 6. 10. Gal.

Gal. 5. 21. Abstinentia potu, cum valetudinis di-noxia est, quâ à cibo & spendio, abstinetur.

Sobrietati affinis est Vigilantia, quâ à nimio aut intempestivo somno abstinetur, ut Deo alacriter serviamus, & vocationis operibus invigilemus.

1. Pet. 5. 8. *Sobrii estote, & vigilate. Ut autem sobrietatis nomine, quandoque abstinentia à superbia & pravis effectibus notatur, Rom.*

12, 3. ita *Vigilantia* sæpe spiritualis intelligitur tanquam abstinentia à securitatis somno, quo ferè respectibus spicit Petrus citato loco.

Vigilantiae opponitur Somnolentia, & Vigiliæ Superstitiosæ, quales sunt Monachorum.

Castitas, quæ & Sanctimonia dicitur, Rom. 6, 19. est temperantia à libidine.

Studendum castitati; 1. Quia à Deo præcipitur, Lev. 19. 2. Sancti estote, quoniam ego Iehova Deus uestre sanctus sum. 1. Thess. 4. 3.

Hæc est voluntas Dei vestri sanctonia, b. e. ut abstineatis a scortatione. II. Quia ejus sectatores Deum v. debunt, Mat. 5. 8. Heb. 12. 14.

Opponitur Castitati tum Castitas simulata, qualis eorum sæpe est, qui voto castitatis obstricti sunt; tum omnis impuritas, velut Fornicatio, Adulterium, Stuprum, Incestus, Raptus, Mollicies, Sodomia, Bestialitas, &c.

Etsi autem istorum peccatorum sint gradus, omnia tamen Regno cœlorum excludunt, ut docetur apertere, 1. Cor. 6. 10. &c. Et

offendatur, docet Diluvium, Sodomæ conflagratio, Israelitarum clades Num. 23. Calamitates Davidi immissæ, Trojæ excidium, & similia.

Verecundia est temperantia à verborum obscenitate, & gestuum lascivia.

Hebr. 12, 28. Teneamus

Deum, ut grati ei simus, eum gratiā per quam ita colamus verecundia & reverentia.

Opponitur ei Verborum obscœnitas & gestuum lascivia ac turpitudo; choreæ item, obscœnæ picturæ & cantiones, turpia spectacula, &c.

Proverb. 6. v. 12. 13. Homo nequam, vir nibili ambulat perverst: nittat oculis suis, verba facit pedibus, docet digitis suis: & v. 25. Ne desiderato pulchritudinem ejus cum animo tuo, neque capiat te palpebris suis. Nam propter mulierem meretricem devenitur usque ad frustum panis, &c. Ephes. 5. 4. Oscenitus, stile tiloquium, & scurrilitas, quæ non convenient.

Honestas est temperantia à turpi aut lascivo corporis vestitu ac cultu.

Exod. 20, 26. Neq; ascendite per gradus ad Altare meum, ut non detegantur pudenda tua. 1. Tim. 3, 9. Volo itidem mulieres anictu honesto, cum verecundia & moderatione ornare se.

Hxc de priore Pudicitia conservandæ medio: posterius est Conjugium.

Est autem coniugium unius maris & unius fœminæ ex legitimo consensu individua conjunctio, ad Dei gloriam & coniugatorum bonum instituta.

C A N O N E S.

I. Coniugium non tantum iuris naturæ & gentium, sed & iuris divini existit; quippe à Deo institutum & præceptum, & per Christum ab abusibus & corruptiis, quasi postliminii jure vindicatum.

Gen. 1. 28. & 2. 22. Matth. 19. 8, &c..

II. Nec temere seu citra singularcm Dei providentiam contrahitur.

Proverb. 19. 14. Dominus tria: à Iehova autem est uxor & substantia possessio est pa. intelligentia.

III. Causa

III. Causa eius efficiens proxima est legitimus consensus.

IV. Estque consensus ille cum parentum seu corum qui parentum sunt loco, cum coniugandorum.

V. Parentum consensus prior tempore esse debet ad conservandum filialem reverentiam.

Exod. 22. 17. Si plane renuit pater eam dare. Deut. 7. 3. Filiam tuam ne dabo filio ullius eorum, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo. Jer. 29. 6. Accipite etiam filios vestrum uxores, & filias vestras tradite viris. Testatur eventus, conjugia invitis parentibus contracta sanguinem est scinfelia.

VI. Coniugandorum autem consensus potior est iure.

Ratio, quia nisi conjugandis consensus intercedat, nullus erit amor conjugalis, nulla mutua benevolentia, ideoque nullum conjugium. Ut igitur filialis reverentia est, ante omnia parentum requirere consensum: ita paternæ *sophyis* est, filium seu filiam nec tyrannicè à conjugio honesto abstinere, nec ad conjugium invitatos cogere. Non igitur statim propter parentum dissentionem con-

jugium nullum est, nisi personæ conjugandæ actas interior, aut alia graves & ponderosæ causæ subsint. Quod si vero parentes legitimas causas conjugii impediendi aut ad conjugium cogendi non habeant, non ideo statim parentum consensus contemni debet, sed Magistratus, Ministrorum, amicorum & similium erit parentes sui commohetacere officii, ut tandem suum quoq; consensum præbeant

VII. Ut autem à consensu abesse debet coactio, ita fraus quoque.

Variæ in contrahendis conjugiis fraudes committi solent: quæ aut personam concernunt, sicut Ja-

cobo tradita est Lea pro Rahele; aut Castitatem alterius, velut si qui ignorans ducit ab alio com-

pressam; aut facultates, ut si quis putavit sponsam nobilem aut divitem esse. Primum fraudis genus conjugium dissolvit. Poterat Jacobus Leam repudiare, quia prius ei cum Lea non intercesserat consensus. Secundum genus quod accinet, Mosis est

sententia, Deuter. 22. ram pro adultera habendam, & lapidibus obruerandam esse. Usitato autem jure, si accesserit sponsi congresus, pronuntiatur, ut talem retineat. Tertium fraudis seu erroris genus, conjugium non dirimit.

VII. Si consensus absolute praebetur & sine conditione, sponsalia de praesenti dicuntur; si vero cum conditione, consensus parentum, doctis, &c. sponsalia de futuro nominantur. Prius consensus genus, verum initium est conjugii praesentis; posteriorius conjugium non facit, nisi conditio requisita adimplatur, aut non exspectata ejus impletione intercesseret concubitus.

IX. Materia conjugii, sunt personæ conjuganda, quarum considerari debet. 1. Numerus. 2. Aetas. 3. Propinquitas. 4. Religio.

X. Numerum quod attinet, conjugium est unius maris & unius fæminæ. Unde & bigamia & polygamia damnatur.

Rationes sunt. I. Quia bigamia & polygamia repugnant institutioni primævæ, quâ non duas aut plures, sed unam fæminam Deus uni Adamo desponsavit, Gen. 2. II. Quia repugnat instauratiōne Legis a Deo initio latæ agglutinabitur vir uxori suæ, & qui duo fuerant, erunt una caro, a Christo factæ

Matth. 19, 5. III. Quia bigamia & polygamia inventum est hominis impii: primus enim bigamus fuit Lemecus, Gen. 4. IV. Quia tollit veram conjugum pacem, ut patet exemplo Jacobi, Genes. 30. & Elkanae, 1. Samuel 1. Nec vero quia concubinatum & bigamiam toleravit olim Deus

Deus, ideo approbavit : *cus Levit. 18. 18. ut cum contrarium enim patet ex vertit Junius, bigamiam Christi sententia citata. Lo-* expresse prohibet.

xii. *Eius iusta requiritur, propter sobolus præcreationem, propter prudentiam æconomicam & tam sancti ordinis honorem.*

xiii. *Propinquitas in quibus gradibus conjugium impedit, doceatur Levit. 18.*

xiii. *Est autem consanguinitas, aut affinitas, illa eorum est, qui ab una communi stirpe descendunt ; hæc aut uxor is est cum mariti, aut mariti cum uxor is consanguineis.*

Propriè loquendo, inter neos nulla intercedit affinitas mariti & uxor is consanguinitas.

xiv. *In his gradus & linea spectari debet. Gradus est distantia à stirpe seu communi parente. Linea est gradum series, sive inter ascendentes & descendentes, quæ recta linea ; sive inter collaterales, quæ linea transversa, & aut. æqualis aut. inæqualis dicitur.*

Primario quidem gradus & linea in consanguinitate, analogicè verò in affinitate quoque consideratur. Quo enim gradu quis consanguineus est uxori, eodem quoque affinis est marito.

xv. *Gradus conjugandorum non ex jure Canonicō judicandi sunt ; Quum Pontifex Romanus se supra omne Numen effercns, & a Deo prohibitis non prohibitos addat ; Expressè a Deo prohibitus interventu prei relaxet : sed ex Levit. 18. & Deut. 27. 7.*

xvi. *In linea recta ascendentium & descendantium perpetuum est conjugii obstaculum.*

Hinc si Adamus super- | non posset: nec Eva aliq-
stes esset, uxorem ducere | nubere posset, quam Adamo.

xvi. In linea collaterali æquali, jure divino, arcentur à conjugio, in consanguinitate frater & soror: maritus iten & uxoris defunctæ soror, aut uxor & defuncti mariti frater.

Patruelium & consobri-
norum conjugium Lex di-
vina non improbit, sed jus
Canonicum, & certarum
Rerum publicarum statu-

ta, qualia sunt Rēpublicæ
Basilensis. Causa ejus rei
est, ut majore reverentiâ
à gradibus à Deo prohibi-
tis abstineatur.

xvii. In linea collaterali in æquali non possunt
duciri aut ducere, qui parentum loco sunt, qui stipiti
seu superioribus à latere adjunguntur.

Nec igitur nepos amitam
aut materteram ducere,
nec neptis nubere potest
patruo aut avunculo. Affi-
nitatem quod attinet, pro-
hibitio conjugii cum soro-
re uxoris aut cum fratre
mariti est juris naturæ. In
reliquis non ita latè se ex-
tendit affinitas: maritus à
consanguinea uxoris absti-
nere debet, non autem ma-
ricti consanguineus à con-
sanguineis uxoris & è

contrario. Possunt igitur
contrahere duo fratres
cum duabus sororibus; pà-
ter & filius cum matre &
filla, non autem pater cum
filia, & filius cum matre;
sic enim ordo naturæ in-
verteretur: possunt quoque
contrahere privigni & pri-
vignæ. Pater verò & Fili-
us duas sorores ducere non
possunt; una enim alteri
siceret locutus.

xix. Religionis quoque habenda est ratio: ne con-
trahatur cum persona, quæ alterius est religionis.

Aliud est, loqui de con-
jugio jam contracto, de
quo Apost. 1. Cor. 7. ali-
ud de conjugio contra-
heudo. Tale enim severissi-

mè prohibetur, Exod. 34,
16, &c. Deut. 7, 3. ubi ratio
quoq; adducitur à periculo
seductionis. Quibus & Pau-
li dictum consonat, 2 Cor.
6, 14.

6,14. Nec impari jugo copulamini cum impiis. Et quis talium conjugiorum sit eventus, docent tristia exempla primi Mundi, Gen. 6. Solomonis, 1. Reg. 22. Ahabi, 1. Reg. 21, 15. Iosaf-

phati, qui filio Ioram uxorem dedit filiam Ahabi, à qua seductus fuit, 2. Reg. 8. Valentis imperatoris, à conjuge ad Arianis-
mum seducti & impulsi.

xx. *Forma Conjugii in mutua conjugum benevolentia consistit, cuius nomine mutuus amor, mutuum auxilium, solatum & similia intelliguntur.*

Vide 1. Cor. 7, 3, 4, 5. | 2, 8. 1. Pet. 3, 5. &c.
Ephes. 5. 22, &c, 1. Tim.

xxi. *Publicæ consecrationis ritus eis à Deo expressè non præceptus fit, piè tamen inter Christianos servantur.*

xxii. *Finis conjugii præcipuus est Dei gloria: Subordinatus naturalis est vel adventitius. Naturalis est, al quem conjugium initio est institutum, sobolis nimirum procreatio & mutuum auxilium. Adventitius est, ut post naturæ corruptionem, castitatis & pudicitiae tuendæ sit remedium.*

xxiii. *Conjugii præceptum non simpliciter necessarium est, nec omnes homines obligati; sed constantib[us] obstringit, qui extra conjugium castitatem illibatim servare nequeunt, ad cōque ad conjugium quodammodo facti videntur.*

Matth. 19. 11. Non omnes sunt capaces hujus sermonis sed in quibus datum est.

xxiv. *Interea, ut conjugium per se honestum est; ita nullus hominum ordo est, quem decebat.*

Impie

Impie igitur Papani conjugio Ministris interdicunt. Per se honestum esse, non solum dicto Apostoli, Heb. 13, 4. Conjugium honorabile est inter quosvis, constat; sed ex ejus divina institutione, in statu innocentiaz; Genes. 2. ex

eius assertione adversus abusus: Matth. 19. & ex benedictione neogamis in Canæ Galilææ factâ; Jo. an. 2. Quod verâ Mihi stros quoque deceat, patet ex iis quæ supra lib. 1. c. 26. can. 3. dicta.

xxv. Si quis adulterio à se pollutam duxerit, non conjugium est, sed adulterii continuatio.

Conjugio alia secundum quid, alia simpliciter repugnant.

Secundum quid ei repugnant, quæ pacem & mutuum benevolentiam conjugum turbant; quod genus sunt. 1. Zelotypia. 2. Socordia in curanda re familiari. 3. Morositas & amarulentia. 4. Contumacia, garrulitas, procacitas.

Simpliciter conjugio repugnant, adulterium seu scortatio cum alterius coniuge; & malitiosa defertio.

Taliter adulterium describuntur iis locis, quibus ut capitale interdicitur, Levit. 18, 20. & 20, 10. Deut. 22, 22. Proverb. 5, & 6. Adulterium igitur non perpetratur nisi cum

alterius coniuge, seu a marito id fiat, seu a juvene. Congressus autem mariti cum soluta seu meretrice, fornicatio in Scripturis dicitur, Proverb. 23, 27, 28.

Utrumquæ istorum parit divortium.

Matth. 19, 9. Dico autem vobis, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mactetur; &c. I. Co.

rinth. 7, 15. At si infidelis se separet, si paratus esto, non est servituti subiectus frater aut soror in hujusmodi causis.

C A P U T XII.

In quo

De Operibus ad octavum Præceptum per-
tinentibus.

Officium in nostra aliquantum Pudicitia conservanda, sequitur officium nostrum circa facultates terrenas nostras & proximi.

De hoc agitur præcepto octavo, cuius summa est, Ut & in nostris & aliorum facultatibus conservandis æquitati studeamus.

Præceptum negativum & synechdochicum est, Ne fu-
rator, ubi furti nomine, sy-
nechdochice quævis ini-
quitatis, circa fortunæ bo-

na, species intelligitur. Un-
de affirmativum concludi-
tur, Ut in rebus terrenis jue-
stè agamus.

Virtutes ad hoc præceptum pertinentes ad proximum aut ad nos ipsos referuntur.

Ad proximum refertur Justitia & Beneficentia.

Justitia hic pertinens est commutativa, quâ ita eum proximo nostro agimus, nè aut nobis, aut ipsi facit injuria.

i. Thes. 4, 6. Nè quis | nam ultior est Dominus omni-
oppriuat aut circumveniat | um istorum, &c.
in negotio fratrem suum:

Justitiae opponitur injustitia, quæ hoc præcep-
to furti nomine designatur.

Est autem furtum, cùm quis rem alienam suam facit, inscio vel invito domino seu possessore.

C A N O N E S.

i. Variè furtum committitur, sed modum, seu res objectas spectemus.

I I. Modum quod attinet, furtum directe, vel oblique committitur. Directe, rem alienam aut claram seu inscio possessore; (a) aut vi apertâ, seu conscio & invito Domino, rapiendo. (b) Oblique admittitur factis aut verbis; factis rem inventam non restituendo, (c) aut eum furibus pariendo (d) de verbis verò in foro perpetratur à leguleiis & judicibus, aut falsam sententiam ferentibus, aut ius pervertentibus. (e)

(a) Exemplum clandestini furti est in Micha Ephraimita, qui insciâ matre, argentum mille centum siclorum abstulit, Iud. 17, 2. (b) Furtum vi aperta committentes, raptores dicuntur, seu milites, seu alii sint. Luc. 3, 14. Interrogârunt autem Ioannem milites, dicentes, & nos quid faciemus? Et ait, neminem concutite, neq; dolo opprimite quemquam, sed contentie-

stote stipendiis vestris. (e) Deut. 22, 1. Videns boven fratru tui, aut pecudem ejus devios, non occultabis te ab illis, sed omnino reducio eos ad fratrem tuum. (d) Proverb. 29, 24. Qui partitur cum fure, odit seipsum. (e) Isa. 1, 23. Principes tui contumaces & socii furum: unusquisque amat munus & sectatur retribuciones; pupilo lo jus non dicunt. &c.

I II. Objectum quod attinet, furtum committitur in personis, (a) aut in rebus, seu privatis seu publicis: quo pertinent perfida administratio boni publici in Republica; (b) aut in Ecclesia seu rebus Dei consecratis; (c) terminorum mutatio; (d) mercedis fraudulenta detentio.

(a) Tale furtum plagi- um nominat Apostolus, 1, Tim. 1, 10, (b) 1. Cor. 4, 2. Illud requiritur in dispensa- zioibus, ut fidus quisque in veniatur. (c) Hoc furtum

sacrilegium nominatur, Pro- verb. 20. 25. Tendicula est homini, deglutire sacrum, &c. Exemplum ejus in Acha- ne, Ios. 7. & in Iuda, Ioan. 12, 6. (d) Prov. 23. 28, Ne morito

movet terminum antiquum perariorum, qui messuerunt quem aptarunt Majores iui, regiones vestras, quā illos
(e) Jac. 5,4. Ecce merces or frandastis, à vobis clamat:

Justitia commutativa pro contractum varietate triplex est: aut enim exercetur in rebus vendendis ac emendis; aut in uiendis; aut in custodiendis.

Justitia in vendendo & emendo est, quæ regrum & pretii æqualitatem observat.

Huic opponitur injustitia, quæ exercetur. 1. in re non vendibili. (a) 2. In re vendibili. Peccatur enim à Venditore, corrupta pro puris vendendos; (b) mensuras & pondera corrumpendo; (c) rerum pretia citra necessitatem augendo; (d) merces monopolii instituendi causâ coemendo. (e) Ab Emptore vero peccatur aut rem venditam dolosè extorquendo, (f) aut non solvendo. (g)

(a) Actor. 8, 20. Argentum tuum tecum pereat, qui denum Dei existimasti pecunias acquireti, ait Petrus ad Simonem Magum. Unde non Simonis Petri, sed Simonis Magi imitatores sunt; & Simoniaci dicuntur, qui in sacrificis nundinanur. Similes sunt illis, qui jus venale prostituant, qui munera & familia vendunt. (b) Velut cum vino aqua, & tritico paleæ admiscentur. Amosi 8,6. Ut quisquilius frumenti vendamus. (c) Deut. 25, 13. Nē esto tibi in loculo

tuō diversum pondus. (e) Amosi 8, 5. Minuendo Eepham & majus faciendo pondus, ac pervertendo lancibus dolesis. (d) Amos 8, 6. Comparando pecuniâ tenues. (e) Similes sunt, qui hoc faciunt, ovibus petulcis, quæ saturata reliquum pascuorum conculcant peccibus. Ezekiel. 34, 18. (f) Proverbi. 20, 14. Pessimum est ait en. p̄t̄r, sed cum dignissimus fuerit, tum seipsum laudat. (g) Psalm. 37, 21. Nutridit accipit improbus, & non solvit.

Justitia

Justitia in rebus utendis est, quando in locatio-
ne & conductione, usus aut fructus lucro. 2.
quatur.

In iustitiam contractu | tio, vobis autem oppresso,
valeat Regula, 2. Cor. 8, | sed pars conditione &c.
13. Non ut aliis sit relaxa-

Opponitur ei Injustitia ex parte locatoris &
emtoris. Locator peccat, pretium exigendo, ubi
gratis dare debebat, (a) aut nimium pretium pe-
tendo, (b) aut rem locatam citius, quam par est,
repetendo. (c) Conductor peccat, pretium æ-
quum negando, rem non integrum aut non justo
tempore restituendo, aut debitorum dissimulatio-
ne creditorem circumveniendo. (d)

(a) Pretium olim a fra-
tribus exigi Deus noluit. | sit relaxatio, volis verò op-
Exod. 22, 25. Sic Christus | pressio, & contra. (c) Testa-
quoq; Luk. 6, 35. Mutuum | tur experientia, quam no-
date, nihil inde sperantes. | xiūm sit hoc injustitiae ge-
Quæ regula tum valet, ubi | nus. (d) Pertinet huc stelli-
non iis facultatibus est | onatus crimen, quando
proximus, ut sit solveando. | quis pro suo vendicat, aut
(b) 2. Cor. 13. Non ut aliis | pignori dat, quod jam alii
oppignoratum est,

Opportunè hic agitur de Usura, quæ est fructus,
quem res locata domino suo parit.

CANONES.

I. Usura licita seu compensatoria est, vel illicita
seu tantum lucratoria.

II. Licitæ ex objecto, fine & modo judi-
catur.

III. Objectum usuræ, est homo iis facultatibus
prædictis ut creditori aliquid retribuere pos-
sit.

IV. Ej-

iv. *Finis est, ut non tantum suum quisque lucrum, sed & proximi adjumentum spectet.*

v. *Modus est, ut Collocans charitate moveatur, Accipiens verò aequitatem & honestatem ad agnoscendum beneficium & gratum animum auctoritatem restandum.*

vi. *Hæ conditiones si obseruentur, usura reprehendi non potest.*

Usuram per se ac simplificetur improbandam non esse, patet: I Quia si simplificeretur turpis esset non concessisset Deus, ut extraneo in usuram daretur, Deut. 23, 20. II. Quia si fundus, domus, equus & similia

ad fructum elocari possunt, tum & pecunia, Regionis Cananæ fructus Deus usuris subjici noluit, ceremoniali significatione: quemadmodum nec agros ejus lege mancipiū vendi voluit, Lev. 25, 23.

vii. *Usura igitur illicita est, quæ aut in pauperes, aut lucri solius studio, præter charitatem & aequitatem exercetur.*

Hæc usura Hebrais, nestbæch à morsu vel ratioe dicitur. Hæcque gravissimè prohibetur, Exod. 22. 25. Si pecuniam mutuam dederas populo meo, pauperi ipsi, qui tecum est: nè esto ei tan-

quam fænerator, nè usuram imponito ei. Psal. 15. 5. Pecuniam suam non exponit fæneri. Ezech. 18. 8. In usuram non datus & fænus non recipiens. Luk. 6. 35. Mutuū date, nihil inde sperantes.

Justitia in rebus custodiendis est, quâ in depositis ac pignoribus repetendis aut restituendis æquitas observatur.

Exod. 22, 7. Si quis dederit proximo suo pecuniam aut supellecilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit e domo illius: si deprehendetur fur ipse, repedito duplum: si

non deprehendetur fur ille, tum sifistor dominus illius donus, coram Magistratibus, jurejurando se purgatus, si non extendit manum suam in rem proximi sui, similis.

Similis lex de asino, bove & parva pecude sequitur v. 10, 11. Pignus accipiens videat, nè aut pignus recipiat à paupere, aut pignoris loco id retineat, quo pauper carere nequit. Exod. 22, 26. Si pignore acceperis vestem proximi tui, dum inclinat Sol, restituito illam ei, nam solum operimentum ejus est. Deut. 24.

6. Ne pignori accipito quia quam metam aut catillum: nam is vitam acciperet. & v. 10. Ne ingreditor domum ejus, ad pignorandum pignus ejus. Feris submissito, ut vir ille, cui tu mutuas, proferat ad te pignus suum foras: Ezech. 18. 7. Neminemque opprimerit, pignus suum debitori restituerit..

Tantum de Justitia. Beneficentia est, quâ facultatibus nostris ultro proximum nostrum iuvanius, hæcque virtus in largitionibus minoribus, Liberalitas; in maioribus, Magnificentia; pauperum item respectu, Eleemosyna; exulum verò & peregrinorum ratione, Hospitalitas nominatur.

Ad hanc Scriptura nos incitat, I. Mandato. Luc. 6. Date, &c. II. Exemplo sanctorum imo Dei ipsius, qui fons est omnis boni, Luc. 6, 36. Estote misericordes, prout Pater vester misericors est. III. Dulcissimis promissi-

oibus. Luc. 6. 38: Date & dabitur vobis, &c. Imprimis promissione vita æternæ, Math. 25, 34, 35. Venite benedicta Patris mei, &c. Esurivi enim & dedisti mihi, quo vescerem, &c.

Opponitur ei Beneficentia neglectus, Sordidies, Immisericordia & Beneficentia intemperativa, &c.

Vide supra cap. 8.

Atque hæc de Virtutibus ad alios relatis. Virtutes ad nos ipsos relatæ, sunt Autarkeia, Parsimonia, & φιλοπονία.

* Autarkeia virtus est, quâ homo justè partis suaque sorte contentus est.

1 Tim.

I Tim. 6, 6. *Est autem animo suâ sorte contentio.*
magnum quæstus pietas, cum

Opponitur ei incredula anxietas de sustentatione
vitæ hujus (a); Avaritia (b), & Fastidium rerum
præsentium (c).

(a) Quæ non melius re-
futatur, quam illustri illa
Christi concione, Matth. 6.
25. &c. (b) Avaritia, solici-
tudine nimia longè dete-
stabilior existit; avarus
enim quo plus habet, eo
plus appetit & cumularat.
Avaritia autem, [ταπεοε-
ξία & φιλαργυρία] serio
vitanda est. I. Quia à Chri-
sto prohibetur, Luc. 12. 15.
Videte & cavete ab avaritia.

II. Quia est idolatria,
Matth. 6, 24. & Coloss.
3. 5. & Ephel. 5, 5. III.
Quia radix omnium mali-
orum existit, I. Tim. 6, 10.
(c) Judæ vers. 16. *Hi sunt*
murmuratores, queruli. Alii,
ter Paulus, Phil. 4, 12. *Novi*
deprimi & abundare.

Parimonia, Frugalitas quoque diæta, est vir-
tus, quam sumptus ita moderamur, ut non nisi ne-
cessarios faciamus, reliquosque in futuros usus ser-
vemus.

Seudendum ei. I. Quia medium est aduersus in-
præcepta Joans 6, 12. Colli-
opiam, & medium ad ex-
gite reliqua fragmenta, nè
quid pereat. II. Quia re-

Opponitur ei nimia Tenacitas & profusio.

Φιλοπονία, ieu studium honestè rem parandi,
est virtus, quam quis honestis laboribus facultates
comparat, ut vitæ suæ & aliorum prospiciat.

Præcepta est hæc in Pa-
radiso. Gen. 3, 19. Præcipi-
tur eademi à Padio, Eph. 4.
28. Qui furabatur, non am-
plius fuerit, sed potius lae-
boret, operando manibus
quod bonum sit, ut possit im-
pertiri ei, cui opus fuerit.

Opponitur ei Otium & Vita inordinata;
Artes lucrandi in honestæ, Fœnus, Alea, Mili-
tia

tia mercenaria aliámque media ditescendi perfas & nefas.

Vide quæ oriosis occiduntur, Proverb. 6, 1. & 12, 11. & Ecclesiast. 4, 1,

2. Reliqua ex superioribus, sunt manifesta.

CAPUT XIII.

In quo

De Virtutibus & Operibus ad nonum

Præceptum pertinentibus.

Officium circa nostras & proximi facultates, nunc officium circa nostram proximique famam sequitur, nono mandato præceptum.
Summa ejus est, Ut proximi juxta & nostram famam illibatam conservemus.

Præceptum negativum est aut existimatio læditur, est & synecdochycum: *Falsi enim testimonii nomine* | Hinc colligitur præcep-
nostræ & proximi famæ tueri. id intelligitur, quo | tum affirmativum. Ut no-
stra aut proximi fama | dæ studeamus

Virtutes hujus quoque præcepti duplices sunt, aliæ ad proximum, aliæ ad nos ipsos relatæ.

Ad proximum relatæ præcipue sunt Veracitas & Candor.

Veracitas virtus est, quâ ad ea, quæ vera sunt cognoscenda, & ad cognita, sicut se habent, proferenda seu significanda propensi sumus.

Zach. 8, 16. Eph. 4, 25. *Loquimini veritatem quisq; cum proximo suo.*

Opponitur eis in defectu, Veritatis neglectus (a) & Dissimulatio vitiosa; (b) in excessu vero Mendacium, (c) & falsum testimonium. (d)

(a) Psal. 58, 5. *Venenum est illis simile veneno serpentis,* sicci

sicuti aspidis surda, obturans aurem suam. (b) Non omnis dissimulatio culpabilis est; nec enim semper, quæ vera sunt profiteri cogimur, ut in sequentibus apparebit. Sed ea dissimulatio intelligitur, quando quod verum est, reticetur, cum gloriæ Dei aut proximi incommodo. (c) Mendacium est, quo falsum, animo fallendi, verbis factisve significatur. Ex hac definitione patet: I. Schemata, Metaphoras, Allegorias & similia, mendacia non esse, siquidem illorum veritas, non à rerum fictarum existentia, sed ab earum cum veris similitudine pendet. Eadem est Ironiarum ratio, quæ non fallendi sed erudiendo proposito usurpantur, quibus usi sunt Elias, 1. Reg. 18. & Micha, 1. Reg. 22. II. Aliud esse, falsum dicere, aliud, mendaci: falsum enim dici potest, aliorum dicta referendo, aut dicendo, quæ quis vera esse putat; is verò mendacium dicit; qui falsum, fallendi animo, proferit, seu sermone, seu nutu, seu alio modo id fiat. III. Dissimulationes, dolos & stratagemata in bellis non esse mendacia, modò absit

perfidia aut perjurium. Distinctio mendacii in officiosum, jocosum & perniciosum, hoc tautum infert, mendacium aliud alio gravius esse: interea nullum mendacium excusandum, sed fugiendum omnibus modis, tum, quia à Deo, qui Veritas est, gravissime interdictum, Zachar. 8, 16. tum, quia est vitium diaabolicum, Joan. 8, 44. Quibus & poena addenda, mendacibus superventura. Psal. 5. v. 7. Perdis loquentes mendacium. (d) Testimonium falsum aut extra judicium perhibetur, aut in judicio, à Judice, à partibus litigantibus, à causidicis & à testibus. Qua de re legem severissimam sanxit Deus, Deuterono. 19, 16. &c. Si surrexerit testis injurians in aliquem, ad testificandum in eum apostasiam, ium sifunio se duo viri, quorum fuerit controversia ista, coram Iebova, ante Sacerdotes atque Iudices, qui erunt in diebus istis, cumque inquisiverint Iudices bene, si ecce testis falsus est, testis ille falsum testatus est contra faciem suam. Omnino facite ei, quem admodum molitus fuerit, &c.

Candor virtus est, quâ ingenuè & aperte cum

cum proximo agitur, dona Dei in eo agnoscendo
 (a) dicta & facta dextre accipiendo (b), malis
 ambiguis fidem non temere adhibendo (c), com-
 perta verò celando, (d) aut in meliorem partem
 interpretando (e).

(a) Philip. 2,3. Ex ani-
 mi submissione alii alios sibi
 præcellere existimantes. (b)
 1. Cor. 13, 7. Charitas omnia
 eredit, omnia sperat. (c) 1.
 Cor. 13, 5. Charitas non co-

gitat malum. (d) Præv. 10.
 12. Odium excitat contemni-
 ones, omnes verò defectiones
 obiegit charitas. (e) Matth.
 7, 1. Nè judicate, ut nè ju-
 dicemini, &c.

Opponuntur ei varia vitia : suspicione nimirum pravæ (a), Curiositas in vitiis proxi-
 mi non emendandi, sed calumniandi studio
 indagandis (b); Calumniæ ipsæ (c), & Adu-
 latio (d).

(a) 1. Tim. 6,4. Ex quibus
 nascitur invidia, lis, maledi-
 centia, suspicione, &c. Ex-
 empla in Heli. 1. Sam. 3.
 in Saule, 1. Sam. 22. in Ha-
 none, ejusque Satrapis. 2.
 Sam. 10. In Melitensibus,
 Act. 31 (b) Luc. 6,41. Quid
 autem aspicies festucam, que
 est in oculo fratris tui : tra-
 bem autem, que est in oculo
 proprio, non animadveris ?
 (c) Calumniæ suar, aut
 mendacia de proximo par-
 gendo, Exod. 23, 1. Nè effe-
 re rumorem mendacij : nè
 apponito manum tuam cum
 improbo, agendo testem in-
 jurium ; aut verba factave
 proximi malitiosè inter-

pretando, Matth. 26, 61.
 Iste dixit, possum dissolvere
 templum Dei, & triduo ip-
 sum ædificare ; aut vera
 quidem memorando sed
 in detrimentum proximi;
 1. Sam. 22, 9. Respondit autem
 Doeg Edomæus, qui adstebat
 cum servis Saulis dicent ;
 Vidi filium Isai venientem
 Nobum, ad Abimelecum fi-
 lium Abiathab, qui consuluit
 pro eo Iehovam, & viaticum
 dedit ei, etiam gladium Go-
 liaish Philistinæ dedit ei.
 Basilius rectè docet ca-
 lumnato rem tribus perso-
 nis simul nocere. Nam de-
 latum injuriâ afficit : audi-
 tores veritate privat ; &

conscientiam propriam saueriat. Et Bernardus in ean- | iste in lingua; hic vero in
deum sententiam ait, De- | aure. (d) Proverb. 27. 6.
tructor & auditor detractoris | Fidelia sunt vulnera amicorum,
merque habent Diabolum: | deprecanda vero oscula
inimici.

Veracitati & Candori tanquam præcipuis vir-
tutibus subserviunt, Fides, Gravitas, Taciturni-
tas, Comitas, Urbanitas, & Parrhesia.

Fides seu Eidelitas est dictorum ac factorum
constantia.

Appellatur etiam Sin- | cerè nos gerentes in charitate.
ceritas. Ephes. 4, 15. Sin-

Opponitur ei Διστροφή in sermone, quā ho-
mo aliud sedendo, aliud stando loquitur; ali-
ud dicit, aliud agit (a): Simplicitas imprudens
quum aliquid temere promittitur, re nondum
fatis exploratā (b): & simulata Simplicitas ac
Fides (c).

(a) Psal. 12, 2. Defecerunt
veraces ex filiis hominum.
Vanum loquuntur alter cum
altero, libio blanditarum,
duplice corde loquuntur. (b)
Matth. 26. 35. Dicit ei Pe- | mori tecum, non tamen te
verns, etiamsi oportuerit me obnegabo. Similiter omnes
Discipuli dixerunt (c) Mat- | (c) Mat.
2, 8. Exquirite de puerulo,
postquam autem inveneritis,
renunciate mihi, ut ego ve-
niam & adorem eum.

Gravitas est, quæ non nisi probè ponderata
Christianam sapientiam redolentia ac ad ædifi-
cationem facientia profert.

Coloss. 4.6. Sermo vester semper | sit, ut sciatis quomodo oportet
cum gratia sale conditus | teat vos unicuique respondere.

Opponitur ei Garrulitas (a), Stultiloquium
(b) & Gravitas simulata. (c)

(a) Vide insignē locum de | (b) Eph. 4, 29. Nullus sermo
lingua frenata, Jac. 3, 2. &c. | putris ex ore vestro egredi-
tor,

cor. (c) 1. Cor. 2. Et ego | non veni cum eminentia fa-
fratres cum venirem ad vos, | cundiae, &c.

Taciturnitas est virtus, quæ secreta sibi com-
missa fideliter tegit.

Math. 18, 15. Si verō ito, & argūe eum inter te &
peccaverit in te frater tuus, ipsum solum.

Opponitur ei **Perfidia**, quâ secreta revelantur
(a), **Taciturnitas viciosa**, quâ celantur quæ non
celanda (b).

(a) Prov. 11, 13. Ambu-
lans cum deirātatione reve-
lat arcanum: at fidis animo
tegit rem. Virtus hæc cùm
alios, tum imprimis Mini-
stros decet, ne in ipsorum
sinum effusa temere evul-
gentur, nisi conjuncta sint

Comitas virtus est, quâ nos, affabiles præbemus.

1. Pet. 3, 8. Estote deni-
que concordes, mutuò molesti-
arum sensu affecti, frater-

cum Ecclesiæ aut Reipub-
licæ damno; tum enim
major habenda ratio uni-
tatis, quam unius. (b) 2.
Reg. 7,7. Tum dixerunt al-
ter ad alterum, non redē fac-
cimus, dies iste dies est boni
nuncii, & noi taceremus?

na charitate præditi, ad im-
timam misericordiam proni-
comes.

Opponitur ei **Morositas** (a) & **Comitas si-
mulata** (b).

(a) Luk. 18, 3,4. Erat apsē
in urbe illa quædā vidua, quæ
venit ad Iudicē, dicens Vin-
dica me ab adversario meo; ille
autē noluit per multū tempus
(b) 2.Sa. 15,3,4. Diceret ei
Absalom, considera rationes
tuas, bona suni & rectae: sed
qui audiat, nemo est tibi à
Rege. Et dicebat Absalom

utinam ponerent me Iudicem
in bac terra, ut ad me veni-
ret, euicunq; his est aut causa,
& justum ponūciare istum.
Era etiam cum quis appro-
pinquarit qui incurvando si-
bonorem exhiberet ei, ut ex-
tensa manu sua eum appre-
hensum deoscularetur.

Urbanitas est, quâ sermo liberalibus jocis &
salibus conditur, ratione circumstantiarum, decori
& honesti, habitâ.

Opponitur ei **Rusticitas**, quâ quis nec libe-
rales

rales jocos commode proferre, neque æquo animo audire potest; Scurrilitas item & Dicacitas seu Sermo aculeatus.

Ephes. 5.4. Et obscenitas, rilitas, que non conveniunt & stultiloquium, scurunt.

Parrhesia est virtus, per quam citra periculis metum veritatem loquimur, & peccantes corripimus.

Lev. 19.17, Nè odio habeto libero corrispito proximum tuum, fratrem tuum in corde tuo; num, nè fero in eo peccatum.

Opponitur ei præpostera Timiditas (a), & nimia alios censendi Cupiditas (b).

(a) 1Sam. 3, 15. Samuel timebat indicare Heli istam visionem; (b) Lu. 6, 41. Quid autem aspicis festucam quæ est in oculo fratris tui? Vitem hoc in iis cernitur, qui aut officii ratione non exigente, aut ex præpostero affectu, proximum censent ac reprehendunt, ministros quid deceat, patet ex 2Tim. 4.1, 2.

Hæc de virtutibus ad proximum relatis.

Virtutes ad nos relatæ sunt Περιαυτολογία & Vita inculpata.

Περιαυτολογία est, quâ de nobis ipsis modestè loquimur, & laudes proprias non nisi in necessaria existimationis nostræ defensione commemoramus.

Rom. 12.3. Enim verò per vos, nè sapiat supra quam orationem, quæ mihi data est, portet sapere, sed sapiat ad edicō cuivis versanti inter sobrietatem, &c.

Opponitur ei Impudentia, quâquis de vitiis ac sceleribus suis gloriari non dubitat (a), præfidens ac stulta Gloriatio (b) & Extenuatio hypocritica propriæ virtutis & facultatis, cuius specie aut vanam laudem quis aucupatur, aut beneficium praestare recusat (c).

(a) Esa. 3. 10. Obfirmatio cultus eorum testatur contra sp̄sos, & peccatum suum sic ut Sodom enunciant non celant. (a) Prov. 27. 1. Nē gloriāris de die crafino, quia nescis quid paritus sit dies. &c. v. Laudet te os extra mei, non autem os tuum: a-

lienī, non autem labia tua. (c) Galiter agunt, qui ubi proximus juvandus erat, indigentiam suam prætendunt, Prov. 24. 11. Eripe raptos ad mortem, &c. Si dicas, En ignoramus hoc: nōnne expendens animos, ipse intelligit?

Vita inculpata est, quā homo non tantū bonam conscientiam apud Deum, sed & famam bonam apud proximum servare studet.

Prov. 22. 1. Optatius est or. Ecclesiast. 7. 1. Me nomen divitii amplis, ar- lior est homini fama un- genio & auro gratia meli- guento optimo.

Opponitur huic impietas seu Famæ ac Consci- entiæ contemptus, (a) & famæ seu popularis aure Affection hypocritica (b), nimiāque in diffama- tione ferenda Impatientia (c).

(a) Luc. 18. 2, Index qui- dam erat in quadam ciuitate qui nec Deum timebat, nec quenquam reverebatur. (b) Mat. 23. 5. Omnia verò opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus. (c) 2. Sam. 16. 9, 13. Tum dicenti. Abisaio,

Quare malediceret canis iste mortuus Domino meo regi transeam, quæso, ut auferam caput ejus: Dixit Rex, Quid mihi volūscum, filii Zervie? si maledicit, atq; si Iehova edixit ei, Maledic David ecquis dicat, Quare sic facis,

CAPUT XIV.

In quo

*Virtutibus & Operibus ad decimum
Præceptum spectantibus.*

Hactenus de officiis nostri erga Proximum seu cultus Dei mediati partibus actum est: nunc de iupremo ejusdem gradu, præcepto decime.

Summa

Summa ejus est, Ut animus quoque noster alienus sit à pravo appetitu, cogitatione & affectu erga nos aut proximum.

Præceptum negativum est, Non concupisses, quo inordinati appetitus, cogitationes & affectus prohibentur. Reliqua ad declarationem faciunt ex objecto

petitam: quæ membratim fit, expressè nominando domum, uxorem, servum, arcillam, bovem & asinum: summatione vero hac clausula, & quicquid est proximi tui.

C A N O N E S .

I. Ut primum & secundum Præceptum male confunduntur, ita decimum in duo præcepta de domo proximi, & de ejus uxore perperam discerpitur.

Ratiōnes. I. Unitatem Præcepti docet communis clausula, Et quicquid est proximi tui. II. Substantia præcepti in his verbis consistit, Non concupisces, ut citatur à Paulo, Rom. 7.7.

III. Uno versū & una sententiā comprehenduntur; cum præcedentia, quantumvis brevia, singulis versibus exprimantur.

IV. Deut. 5. prius de concupiscentia uxoris agitur: si igitur duo præcepta essent, Moses exdecimo fecerit nonum. V. Qui contrariam sententiam tuerintur, hæc conjunctim explicant, & exemplis declarant. David Chytræus de Regulis Viæ, & Hondorius in Promptuario.

II. Præceptum decimum ad secundam Tabulam pertinet.

De interno affectu erga Deum agitur primo prioris tabula præcepto.

III. Justitia originalis non hujus præcepti, sed totius Decalogi objectum existit.

Justitia enim originalis conformitas est cum tota Legi repugnans. Lege; sicut peccatum o-

riginales deformitas est to-

xv. Proprium objectum hujus præcepti, sunt

appetitus, cogitationes et affectus hominis erga se et proximum.

v. Finis ejus est, ut pateat, mediatum quoque Dei cultum non externis tantum actionibus, sed et intimis affectibus praestandum esse.

vi. Ut igitur primum preceptum primae tabulae, ita hoc quoque secundæ tabulae norma et regula exsistit.

Ut enim primum Preceptum cor ipsum, reliqua actiones quoque regunt; ita preceptum quintum, sextum, septimum, octavum, pervacaneum esse.

Virtutes ad hoc Praeceptum facientes, sunt Concupiscentia ordinatio, & Lucta adversus pravas cupiditates.

Concupiscentia ordinatio est, quâ appetitus & affectus nostri sic reguntur, ut iis nec in nos ipsos, nec in proximum nostrum peccemus.

I. Thess. 5.23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos botos, &c.

Opponitur ei Concupiscentia inordinata, quæ Concupiscentia κατ' ἔξοχω in Scriptura dicitur.

Rom. 7.7. Nam etiam concupiscentiam non nōsem, nisi Lex dixisset, Non concupiscentiam non nōsem, pisces.

Partes hujus ordinationis duæ sunt, una circa appetitus, altera circa affectus occupatur.

Concupiscentia vox apud Theologos latius accipitur quatenus & appetitus & affectus significat, quotum illi hominib[us] tribuuntur, quatenus animal est, si vero,

quatenus homo est. A Philosophis vero strictius interpretatur: sic, ut appetitus inferiores ad concupiscentiam, affectus vero ad irascibilem facultatem referantur.

Appetitus ordinati sunt, quibus homo cibum, potum, quietem somnum, & similia, moderate & ad finem à Deo destinatum appetit.

1 Tim. 5. 23. Nè amplius chum tuum & crebris infirmitates tuas. esto abstemias: sed vino pau- culo utere, propter stomachum.

Opponitur ei Appetitus inordinatus, quo plus appetitur quam natura aut Dei ordinatio requirit, aut alio fine quam eo, ad quem Deus res naturales licitas destinavit.

Rom. 13. 13. Non in comedientia non in cubilibus & proterivationibus & ebrietatibus, is.

Affectus præcipui sunt: Amor, Odium, Gaudium, Tristitia, Spes, Metus & Ira.

Amor ordinatus est, quo proximum sincerè diligimus, & quæ bona, pulchra, & boni nominis sunt, desideramus.

Rom. 12. 9. Dilectio esto minimè simulata. Esto abborrente malo, agglutinati homo Phil. 4. 8. Quæcumque sunt vera, quæcunq; ve- neranda, quæcunq; justi, quæcunq; pura, quæcunq; amabilia, quæcunq; boni nominis siqua virtus, & si qualitas est, hæc cogitate.

Opponitur ei Amor proximi nimius, (a) dianautia, (b) Amor impurus, (c) & Amor huius Mundi. (d)

(a) 1. Sam. 2. 29. Honorā si filios tuos supra me. (b) 2. Tim. 3. 2. Erunt homines suimantes. (c) Pro. 6. 25. Nè asiderato paleritudinem eius neq; te capiat palpebris suis. (d) 1. Ioa. 2. 5. Nè diligite mundum, &c. &c. 16. Quoniam quicquid est in mundo cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vite, non est ex Patre, sed ex mundo est.

Odium ordinatum est, quo eos tantum odio prosequimur, qui Dei osores sunt (a); in cæteris hominibus ac nobis ipsis non personam, sed peccatum, omnibus modis odimus & averiamur (b).

(a) Psal. 139. 21. A non
opres tuas? O Iehova, odio
habeo? &c. (b) Mat. 18. 15.
Si peccaverit in te frater tuus
ita & argue eum inter te &

ipsum solum, &c. Rom. 7.
19. Non enim facio bonum
quod volo: sed malum, quod
nolo, hoc ago.

Opponitur ei Odium proximi in iustum (a) &
odium honorum (b).

(a) 1 Joan. 3. 15. Quis quis
edit fratre suum, homicida est | (b) Psal. 51. 6. In iniici mei
de me dicebat, quando morietur.

Gaudium ordinatum est, quo homo de propria
incolumitate moderatè (a), & de proximi felici-
tate ex animo latatur (b).

(a) Psal. 30. 12. Converti- | am mibi. (b) Ro. 12. 15. Gau-
isti plantum meum in ebore- deti cum gaudientibus.

Opponitur ei Gaudium carnale & immoderata-
rum (a). Gaudium item de infortunio proximi,
seu Επιχαρεκαία (b).

(a) Luk. 6. 25. Vae vobis qui | & flebitis. (b) Pr. 24. 7. Cum
redetis nunc: nam lugebitis | cadit inimic⁹ tu⁹, nō latato.

Tristitia ordinata est, quā proprias ærumnas
moderatè lugemus (a). proximo verò afflictio
ex animo condolemus (b).

(a) Jac. 5. 13. Æger est | ret. (a) Rom. 12. 15. Flete
animo aliquis inter vos? o. | cum flentibus.

Opponitur ei Tristitia immoderata (a). Tri-
stitia item de bonis proximi (b), & Tristitia ni-
mia de improborum poena. (c)

(a) Prov. 17. 22. Animus læ- | cultus tuus malus est, quia ego
rūs bene medicinam facit spi- | bonus sum (c) 1. Sam. 16. 2.
titus autem fractus exficeat | Quousque lugeres de Saul, e
osfa. (b) Math. 20. 13. An o- | cùm ego spreverim eum? &c.

Spes ordinata est, quā homo de se se & proximo
ex charitatis lege meliora exspectat.

De spe, quatenus virtus. | 7. *Charitas omnia suffert*
est, *suprà actum, 1.Cer. 13,* | *omnia credit, omnia sperat.*

Opponitur ei Spes inordinata, quâ plus spei
in nobis aut proximo collocamus.

Jer. 17.5. Maledictum vir ille, qui fiduciam habet in ho-
mine.

Metus ordinatus est, quo solicitè ambulamus
nec nobis nec aliis hominibus nimium fidentes.

Prov. 14.8. Sapientia ostuti est advertere ad viam suam.
Opponitur ei Metus inordinatus, quo homo sibi
ab aliis nimium timet.

*Matth. 10.28. Nè timeris vobis ab eis, qui trucidant
corpus. &c.*

Ira ordinata est, quâ homo aut sibi aut aliis
justa de causa, moderate tamen & cum emenda-
tionis proposito, succenserit.

Ephes. 4.26. Ira scimini, & ne peccate.

Opponitur ei Ira inordinata, quâ homo aut
levibus de causis, aut plûs quam par est, excan-
descit, aut vindictam privatam meditatur.

Jac. 1.10. Ira viri iustitiam Dei non exsequitur.

Tantum de Concupiscentiæ ordinatione &
Lucta adversùs tentationes & pravæ conscienc-
tiæ insultus est, quâ homo Christianus pravam
concupiscentiam abnegat, carnem suam una
cum cupiditatibus crucifigit, & adversùs Car-
nis, Satanæ, & Mundi impetus strenuè vigilat &
militat.

Rationes, quæ nos ad
strenuè] luctandum inci- | 1. Cor. 10.6. Gal. 5. 6. 26.
tant, sunt plurimæ. I. Quia | Coloss. 3. 5. 1. Thess. 4. 5.
Scriptura cupiditates pra- | II. Quia cupiditatibus
vas prohibet. Prov. 6. 25. | deditus Deum non amat,
1. Joan. 2. 15, 16, III. Quia
N4 cupi-

cupiditates in regenitis turpes sunt, Gal. 5. 16, 17.
IV. Quia accidunt iram Dei, Col. 3. 5, 6. V. Quia aduersus eas nos. Apostolus Dei παροπλία instrictus, Eph. 6. Vincuntur a nobis invisibiles cupiditates, Ah-

gust. VI. Quia cupiditatum ignis nocentissimus est, & in tristissimos lapsus erumpit. Exemplis Scriptura plena est. Nullum unquam peccatum admissum est, cuius satyrigo non facerit prava concupiscentia.

Opponitur huic Securitas carnalis, quā homo carni suæ blanditur, quā cupiditates sponte invitari, quā otio & inertiaz (quæ satanæ pulvinar est) sese dedit, quā sacra exercitia intermitit, quā cor intemperantia, avaritia & similibus vitiis gravat.

Luctæ contra cupiditates tres gradus sunt: contra suggestionem, delectationem, & assensum.

Ad hoc gradus intelligendos facit illud Iacobi 1, 14. *Unusquisque tentatur, dum a propria concupiscentia abstrahitur, & inescatur: Deinde cupiditas, postquam concepit, parit peccatum, peccatum vero peractum gignit mortem.* Primum itaque repugnandum suggestioni seu cogitationibus: quæ aut ascendentes sunt, ex concupiscentiaz somite, aut descendentes aliunde suggestæ. Prioræ vitiæ non carent; posteriores, si maxime à Satana injiciantur, sed prætervolent, & à te

non recipiantur, peccata non sunt. Quod si primum gradum evitare non possumus, secundum declineamus, nè cum delectatione pravas cogitationes foveamus. Imprimis autem cavendum à tertio gradu, nè assensum præbeamus. Nam concupiscentiaz malum tantò augetur magis, quanto ei magis obeditur. Quod ut magis magisq; vitemus; faxit Deus Pater in Filio suo per Sp̄ritum sanctum, cui tribuno Deo sit laus, honor & gloria in secula seculorum. Amen.

FINIS

SERIES CAPITUM
LIBRI PRIMI.

I	<i>De Essentia Dei.</i>	Pago 9.
II	<i>De Personis Deitatis.</i>	14
III	<i>De Operibus Dei in genere & Dei Decretis.</i>	19
IV	<i>De Prædestinatione.</i>	24
V	<i>De Creatione.</i>	29
VI	<i>De Actuali Dei Providentia.</i>	35
VII	<i>De Gubernatione Angelorum.</i>	39
VIII	<i>De Gubernatione Hominis in Statu Innocencie.</i>	42
IX.	<i>De Lapsu primorum Parentum.</i>	45
X.	<i>De Peccato Originali.</i>	48
XI.	<i>De Peccatis Actualibus.</i>	52
XII.	<i>De Pœna Peccati.</i>	54
XIII.	<i>De Lege Merali.</i>	57
XIV	<i>De Lcge Ceremoniali & Forensi.</i>	62
XV	<i>De Evangelio.</i>	70
XVI	<i>De Persona Christi Θεοῦ Sp̄w̄s.</i>	72
XVII.	<i>De Officio Christi Mediatorio.</i>	84
XVIII.	<i>De Christi Exinanitione.</i>	87
XIX	<i>De Christi Exaltatione.</i>	103
XX	<i>De vocatione Electis & reprobis communis.</i>	108
XXI	<i>De Fœdere Gratiae.</i>	111
XXII	<i>De Sacramentis in genere.</i>	115
XXIII	<i>De Baptismo.</i>	126
XXIV	<i>De S. Cœna.</i>	130
XXV	<i>De Ecclesiæ visibilis natura.</i>	134
XXVI	<i>De externa Ecclesiæ Administratione.</i>	142
XXVII	<i>De Falsa Ecclesia.</i>	154

I N D E X.

xxviii	De Vocazione speciali Electorum.	167
xxix	De Fide salvifica.	172
xxx	De Justificatione.	171
xxxii	De Sanctificatione.	180
xxxii	De Sanctorum Perseverantia.	183
xxxiiii	De Libertate Christiana.	186
xxxiv.	De Christi reditu, & de Mortuorum Resuscitatione.	188
xxxv.	De Judicio ultimo.	194
xxxvi.	De Confusione seculi hujus & de Vita aeterna.	197

S E R I E S C A P I T U M

L I B R I S E C U N D I

i	De Bonorum operum Natura.	203
ii	De Virtutibus ad totum Decalogum seu Deci culum spectantibus.	207
iii.	De Virtutibus primi Præcepti.	210
iv.	De secundo, tertio, quarto Præcepto generali-	
	tim.	213
v.	De Virtutibus secundi præcepti.	217
vi	De Virtutibus tertii Præcepti.	232
vii.	De Virtutibus quarti Præcepti.	240
viii.	De Virtutibus Tabula secunda generali-	
	bis.	244
ix.	De Virtutibus quinti Præcepti.	251
x.	De Virtutibus sexti Præcepti.	256
xi.	De Virtutibus septimi Præcepti.	259
xii.	De Virtutibus octavi Præcepti.	269
xiii.	De Virtutibus noni Præcepti.	276
xiv.	De Virtutibus decimi Præcepti.	282

INDEX

INDEX.

RERUM ET VERBORUM

A gnitio veritatis.	239.	Animæ humanæ origo	33.
Adami & Evæ lapsus.	46	immortalitas,	35.
Adamus in lapsu non ut privata persona conside- randus,	47	facultates,	
Adjuratio quid.	238.	ibid.	
quatenus ei parendum.	ib.	Antichristus quid & quis,	
Diabolorum.	ibid.	155 & 156 ejus ruina quo- modo judicij signum.	ib.
Adoratio religiosa Idolo- rum.	228.	Apotelesma Christi quid sit,	
Hostiæ, Crucis Reliquiarum.	229.	81.	
Sancto- rum Angelorum & De- mortuorum	ibid	Appetitus ordinatus & in- ordinatus	270.
Adulatio.	278	Arbor Scientiæ boni & mali	
Adulterium quid & num divortium pariat.	263	quid.	43.
Adventus Christi ultimus.	188	Arca fœderis.	66.
Ejus signa.	ib.	Ascensio Christi, ejusque fructus.	103.
Affectus quotuplices.	208	A sopýia	255.
Agnitio Dei.	211	Atheismus.	211.
Agnus Dei idololatricus,	229.	Avaritia.	275.
Amicitia vera & fucata.	250	Audacia	258.
Amor ordinatus & inordi- natus.	285	A utapx̄ia	274.
A vocatiōia	260	A utoχ̄pia	257.
Angeli quando creati	30	Baptissimi vox quid signi- ficeret	
quid 32. quali corpore ap- paruerint.	ibid.	à S. Cuna diffe- rentia	133.
Angelorum bonorum caput	39.	Baptissimus an à privato ad- ministrandus,	
felicitas, ordo, officium ib.		an una aspersione peragendus.	
adoratio num licita.	229	ibid.	
Angelorum malorum		infantibus an conferendus,	
A mzaōia		128. quomodo ad salutem necessarius, 129, Christi & Joannis idem.	
Princeps & qualitates re- siduae.	ibid.	Beatitudinis æternæ num- gradus sint futuri.	202.
		Bellum quatenus licitum?	
		258.	
		B eneficentia	274.
		B ene-	

I N D E X.

Benevolentia	255	stitiosa	234
Bona Ecclesiastica.	145	Cōfilia præter Legis præcepta à Pontificis conf. &c.	204
Alumniæ.	278	Constantia	210
C Calumniarum ferendarum impatientia.	282	Consummatio seculi	197
Candor.	277	Contemptus superiorum	253
Castitas quid, & cur ei studendum.	261	Contractus qualiter instituendi.	271
Censendi libido.	281	Corpus Christi post resurrectionem in quale 104. num adhuc sit in terra 106. in S.	
Charitas erga Deum, 213 erga proximum quid, & quotuplex.	250	Cœna quomodo præsens	
Christus æternus Deus. 16, 17. ejus incarnatio.	77.	118. 133. (253)	
quot modis primogenitus dicatur 84 in cruce an desperat, 91. quale post resurrectionem corpus habeat, 104. quomodo in S.		Correctionis impatientia	
Cœna præsens,	118	Creatio	29
Clavium potestas quid 148 quomodo à potestate Magistratus differat.	151	Credulitas	247
Clementia.	257	Cultus Dei verus	224
Cœna Domini, 130. ejus à Baptismo differenja 133		spontaneus	209
Comitas.	280 (78)	Cultus idolorum	227
Communicatio Idiomatum		Cupedia	260
Concepcio Christi.	76	Cupiditates pravæ	269
Confilium ejusque convocandi ratio	13, 153 (12)	Curiositates	278
Concupiscentia originalis	241. actualis, 265; 166.	D amnatio an sit finis reprobationis	28 29
Iulta adversus eam.	ibid.	Damnarorum status	55
Confessio veritatis	239	Decalogus: ejus partes interpretandi regulæ	60, 61
Conjugium quid, quale er & inter quos contrahendum, quibus de causis dis-		Decretum Dei quid	21, 22
solventum	262	ejus causæ, objecta, unū an multiplex, &c.	23. (92, 93)
Conscientia	209	Descessus Christi ad inferos	
Conferatio vera & super-		Desertio malitiosa an patiat divortium	268

INDEX.

Dissidentia erga Deum	212	raria, historica	168.
$\Delta\mu\sigma\tau\eta\varsigma$	279 (208)	salvifica quid, ibid. unde	159.
Dissimulatio licita & illicita		quælis, quot ejus gradus ibid.	
Dolus quando licitus	259	quo sensu justificare dicatur	173,
$\Delta\zeta\sigma\sigma\tau\zeta$	268	impl. cito quid	
Dubitatio de bonitate & potentia Dei	213, 214		170
E Brivisitas	260	Fiducia pro forma fidei	ib.
Ecclesia quid	135, ejus forma	pro esse eti fidei & bono opere	212.
quomodo una, sancta, Catholica	137, an errare possit	Idololatrica	ib.
838. ejus note	139.	Fortitudo	257
administratio.	142	Frugalitas	275
Electio, pro vocatione ad officium	109.	Furtum quid	quotuplex
spirit. 163. pro Dei decreto			269
qd, quæ ejus causæ notæ	23	G Arrulitas	279
Electi an reprobriantur	184	G Generatio Christi du-	
Eleemosyna	274	plex	83
$\epsilon\pi\kappa\epsilon\nu\alpha$	257	Gestus externi in precibus	
$\epsilon\pi\chi\alpha\gamma\kappa\alpha\iota\alpha$	249		211
$\epsilon\theta\epsilon\lambda\theta\rho\eta\kappa\alpha\iota\alpha$	224	Gloriatio stulta	281
Evangelium quid	70. à Lege	Glorificatio nostri	190
quomodo differat	71	Gratitudo erga Deum	214
Exaltatio Christi	103	erga superiores	293
Exinanitio Christi	87	Gravitas	279
F Amabona	282	Hæreticus quis	155
Fœdus gratiæ	111, 112.	Hominis creatio	32
Novum & Vetus quod differant	113. utriusque sigilla	quaduplex status	ib.
fœdus operum & sigilla ejus.	42	Homo quid	33
Festa	67	Homo ante lapsum quomodo immortalis	44. ante
Fidei præsumptio	211	vocationem qualis	164
Fides, pro cultus divini parte	ibid. pro dictorum & factorum constantia	Homicidium	257
279, miraculorum tempo.		Honestas	262
		Hostiæ adoratio	228
		Humanæ naturæ Christi excellentia	80, 81,
		adoratio ibid. an divinæ naturæ exaltatione sit exæquata	
			106
		Humanitas	247
		Hypocrisis	209
		Idololatria	

INDEX.

I Dololatria quid & quotu-	Invidia	247
plex 125	Iracundia	257
Idolum quid & quomodo	Irreverentia erga superio-	
& simulacro & imagine diffe-	res	153
rat ibid.	Judicium ultimum, quid;	
Jejunium quid, quotuplex,	quæ eius circumstantia &	
& quomodo celebrandum	signa	194
	Juramentum quid & quo-	
221	tuplex 235 à quo & quo-	
I gnavia 256	modo præstandum. ibid.	
Imago Dei quid 32. quibus	præstitum cur servandum	
douis conserter 43. quid de	236 delati detractione ib.	
ea post lapsum reliquum 49	Justificare in Scripturis	
Imagines Christi & Sanct-	quid sit 171 (ibid.	
orum num sunt Idola 226.	Justificationis causæ, partes	
& picturæ SS. Trinitatis	Iustitia in Scripturis quo-	
	modis dicatur 179. Christi	
227	quid quotuplex 98. in prox-	
I mmisericordia 249	imum quid & quotuplex	
Impatientia 215	251. commutativa quomodo	
Imprecationes 238	exercenda, ibid superiorum	
Imprudentia 209	erga inferiores 240. vin-	
Incarnationis Christi 73	dicatrix 157 (44	
Inconstantia 210	L Abor ante lapsu qualis.	
Indulgentia nimia 257	Lapsus primorum pa-	
Induratio quomodo Deo	Le rentum : ejus causæ 45	
tribuatur 38	Levitarum officium 64	
Infantum Baptismus & fi-	Lex quid 57. cur post lapsum	
des 119	repetita 58. an à Christo	
Infernus ubi 55	correcta ibid. ab Evangelio	
Infidelitas 211	quomodo differat 71. ceri-	
Ingratitudo erga Deum	monia's 62. forensis 64.	
	Liberalitas 274	
Inhumanitas 247	Libertas, essentialis volun-	
Injuriæ propulsatio legitima	tatis proprietas 35	
257	Christiana 186	
Inobedientia erga superio-	Liberum arbitrium quotu-	
res 255	plex 44 (56	
Integritas 209	Limbus patrum & infantum	
Intemperantia 260	Lux primigenia 31	
Intercessio Christi 102.		
intercessores Pontificio-		
rum ibid.		

INDEX

MAgistratui quomodo
 Mobiendum 151
 Magistratus Ecclesiæ
 nutriçii ibid.
 Magnificentia 274
 Malevolentia 247
 Malorum duorum quomo-
 do minus eligendnm 208
 Mansuetudo 258
Maria Deotón^o Virgo
 manit 83
 Mediator noster Christus 87
 Mendacium ullum num lici-
 tum 277
 Meriti conditiones 206
 Meritum de co gruo &
 condigno 206
 Ministri Ecclesiæ queru-
 plices 143. eorum vocatio
 145. officium in tacendis
 secretis 151
 Miseria nostra quotuplex
 45
 Misericordia 248
 Mors hominis quadruplex
 54. Christi qualis 91. an
 pro omnibus hominibus 97
 Mundi interitus qualis 198
Nativitas Christi cum
 ejus fructu 82
 Nazaræi 64 (233)
 Nominis divini sanctificatio
 Notæ Ecclesiæ 139
Obedientia Christi activa
 & passiva 88 utriusque
 necessitas 98. Christi
 activa quomodo olim a
 dumbrata 101. Christipa-
 silva quomodo causa sit
 vita æterna 100

Odium Dei 213. proximi
 misteria Bñas 246
 Officii Christi functio in
 statu humiliationis 88,
 102. & in statu exaltationis
 106
 Officium Christi Mediato-
 rium quid 84 secundum
 quam naturam Christo tri-
 buatur, 85. quotuplex sit 86
 Opera bona quæ 203. an-
 justificant 179. an ab irrege-
 nitis præstentur 206. quare-
 nus ad salutem necessaria
 ibid. Christi Mediatoria &
 Deaydpinga 76. Dei quo-
 tuplia 20, 21. superero-
 gationis qualia 204, 205
 Oratio quid 218. quæ par-
 tes ejus 219 causæ impul-
 sivæ ib. perfecta idea in O.
 rat. Domine ibid. pro qui-
 bus & contra quos 221
 Otium 275

Panis Eucharisticus qualis
 131
 Parthisia 281
 Parsimonia 275
 Passio Christi 89. nulla ejus
 particula à λύτρῳ exclu-
 denda 90. quomodo tribu-
 atur Christo, & quotuplex
 sit 93
 Patientia 203
 Peccatum quid, unde, quo-
 tuplex 44, 45 primum ori-
 ginale 48 &c. actuale 52
 in Spiritum sanctum ibid.
 Perfidia 280
 πεπλαυτολογία 281
 Pers.

INDEX

Periurium	236	Quiritatio in afflictionibus.
Perseverantia Sanctorum	183	
Perseveratio in peccatis	214.	R Edemptionis necessitas
Persona Christi quot modis consideretur	72	Rex Lege, Veritas ex Evangelio
Personæ Deitatis quid & quot 14,&c. illarum Trinitas & Unitas	19	Redemptor quis 77 cur Deus & homo
Persona Ἰωσαῖτος & ἵρισταλπον quomodo differunt	14	Reditus Christi.v. Adventus
Pertinacia in malo	210	Reformatio Religionis 216
Φιλοτεονία	275	Reformatorum Religionis
Pignora acceptanda aut restituenda	273	vocatio an legitima fuerit
Poculum Domini Laicis non eripiendum	131	
Pœna damnatorum	54	Regenerationis vox varie sumta
Pœnitentia	214	Regnum Christi quotplex & quomodo Patri tradendum
Πολυτεολιγοσύνη	256	Religio veraquid 216. ejus antiquitas ib. num armis defendenda
Polytheismus	211	Religionis vox varie accepta
Prædestinatio quid, quotplex 25. ac absolute facta ibid. media ejus exsequenda	26	Reliquiarum cultus 229
Πρόγνωσις, προορισμὸς & πρόθεσις quomodo differentia	27.	Reprobatio an sit 21. ejus cause
Profusio	175	Resurrectio Christi 104. mortuorum 192 (252)
Promptitudo Deo servendi	209	Reverentia erga superiores
Propitiatorium.	66	Ritus Deum colendi verus
Providentia Dei æterna		Rusticitas 280. (252)
21. differentia ejus à fato		S Abbati sanctificatio & profanatio
36. circa peccata ut versetur		Sacerdotes Papavi 96
ibid.		Veteris Testamenti 63
Prudentia	208	Sacerdotes sumi ornatus 64
Pudicitia conservanda media	256	Sacramenta ante lapsum 43
		Novi Testimenti quomodo veteribus clariora 122,&c. quinque à Pontificiis confita
		124. &c. (120)
		Sacramentales phrases 119
		Sacra-

INDEX

Sacramentorum & Verbi differentia	121.	Veteris & Novi Testamenti differentia	122.	Taciturnitas	280
Sacrificia Veteris Testamēti quid & quotuplicia	67, &c.	Temporā sacra	68	Temperantia	259
Sanctificatio Christicō contraria est Missa	96	Testamentum Vetus & Novum Fœdus.		Testimonium falso	276
Salutis certitudo	183, &c.	Theologiae præcognitio	1	Timor Dei	213,
Sanctificari o quid	180. ejus causa	servilis & filialis	ibid.	Tropus quomodo in verbis. S. Cœnæ	120
Sanctorum adoratio	229	Tyrannus	276	Veneracitas	279
Sapientia	207 (230)	Verbum Dei ἀγαθον & εὐηγέρων	2	Verbum Dei	279
Scientia Christi quotuplex	80, (81)	Vereundia	261	Virtus	
Scripturæ S. divinitas	3,	Verlutiæ	209	Vigilantia	261
autoritas	6, &c.	Vigiliæ superstitionæ	ib.	Vigilie	
Libri perfectio	7	Vindictæ studium	257	Vita æterna	200
Iectio, translatio,		Vita naturæ		Unio naturæ divinæ & humanae Christi	78
sensus.		signi & signati in Sacramentis	117	Signum	
Securitas	281	Vocatio quotuplex	109	Significatio	
Securitas carnalis	213	electis & reprobis communis	113	Significatio	
sedulitas	256	electis propria		Significatio	
Sepultura Christi	91	163 à communis quomodo		Significatio	
Signorum quatuor species	289	diffrerit	165 (166)	Voracitas	260
Simplicitas ficta	279	Vorum quid	223,	Vorax	
Simulare quando liceat	277	quotuplex	ib.	Urbanitas	280
Sobrietas	260	Usura licita & illicita	272	Usurpa	
Sors	238	Zelus pro Dei gloria	232	Zelus	
Spes	212 (31)				
Stellarum creatio & usus					
Stultitia	208				
Stupor Dei gloriam non turans	232				
Supersticio.	231				
T Abernaculum ejusque instrumenta	65				

F I N I S

ANATOMIE Corporis Theologici

in XI. Tabulas distributa

T A B. I

S. S. Theologia agit de Deo	Cognoscendo	In operibus, que vel utramque	Essentialia Ad intra.	Immanentia: scilicet Decretum	De creaturis rationalia	An- geli.	Præ- desti- nati o di- cta, con- stans.	Elec- tio- ne. Re- prob- tiōe.	Transfuntia in Redemptione in Gratia in	Nominibus.	
										Incommuni- cabilie- bus, ut sunt	
In Se; ratione	Effentia, ex Proprie- tatis.	Trium per- sonarum.	Convenie- tium	Differen- tium	Ordine.	Proprieta- tibus. Mo- do operan- dis.	Simpli- citas. Infini- tas.	Vita.. Volun- tis Potentia.		Transfuntia.	
										Analoga.	
Personalio.	Culendo. Vide Tab. VIII.	T ransfuntia Vide Tab. II.	S i o o t h m .	πηριχω- ρίσει.	De omnibus rebus. Provi- dencia æterna dictum.	A n- geli.	Præ- desti- nati o di- cta, con- stans.	Elec- tio- ne. Re- prob- tiōe.	Transfuntia in Redemptione in Gratia in		

T A B.

T A B. III.

Creatio sex dierum.	Bona	Efficiendo
Generalis, quā gubernantur omnia	Mala	Permitiendo
ange- los	{ bonos. malos	Determinando
Innocentia: ubi	{ Saera menta Arbor	Dirigendo.
Misere- ria, qua vel	{ Culpae, Pec- cata eatum	Feedus operum.
Hominem in statu	{ A pri- mo or- tum	Vite. { bona Sciē- tie
		Originale
		infir- mita- ze.
		Adu ex malit- ia.
		Temporalis.
		Eterna.
Gratiae; Vide Tab. III.		
Gloria; Vide Tab. VII.		

T A B. III.

Gratiae in Redemptione: cuius	Morali.	Ab eterno Dei Filius.
Necessitas ex lege	Cerimoniiali.	Virtute
Veritas ex Evangeliō de Chri- stī	Forensi. 1. Per- sona, qua	S.p.S. ex san- guine
	In tempore incar- nata per	B. Vir- ginis.
	Concepti- onem in qui spe- ctantur humane naturae	Affumto
	formatio-	Personalisunio
	Nativitatem	
	Prophetico.	
	2. Officio { Sacerdotali	
	Regio.	
	3. Statu { Exinanitionis.	
Vocatione ad Redemptorem. Vide Tab. IV.	Exaltationis.	

T A B.

T A B. IV.

T A B. V.

TAB. VI.

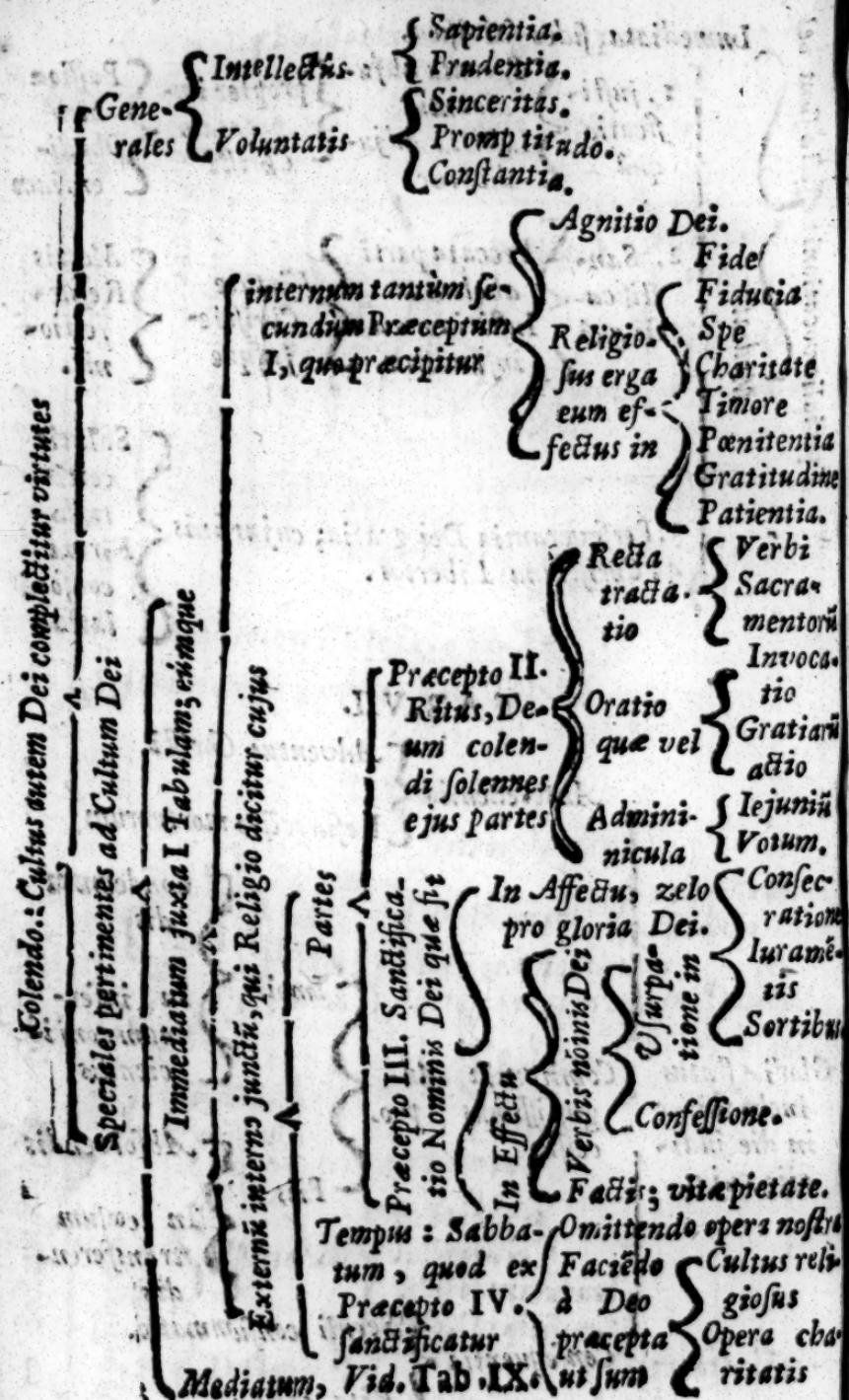
TAB.VI.

Specialis vocationis effectus sunt vel Media	Immediata, fides salvifica.		
	1. justificatio, quid	Peccata abjudicantur Iustitia adjudicatur.	Propter imputatam Christi
	2. Sanificatio quâ	Peccata parti abolen- tio <i>nova</i> virtute Christie infunditur	Mortis Resurrectionis.
	3. Perseverantia Dei gratia; cujus finis 4. Christiana Libertas.		Salutis certitudo Firmitas consolatio

TAB.VII.

Antecedentia	Gloriae status inchoabitur in die iudicii cuius	Comitania Angustissimus processus	Adventus Christi
			Resurreccio mortuorum.
			Condemnatis
Consequentia	Impensis	Priis	In infernum coniendi
			Absolvendis
			In cœlum transferendis
			Seculi consummatio.
		Vita eterna.	

TAB. VIII.

TAB. IX.

T A B. IX.

Mediatus Cultus juxta Tab. II complectitur virtutes

Speciale. pertinentes ad cultus mediatis

Par-
tes,
de-
offi-
cio

Quorumvis erga quosvis: in bonis

Internis

Pudicitia: cui servanda
ex præc. VII. requiri-
mentum mandat

Omnibus: Tem-
perantia, qua

Externis Vid, Tab. X.

Generales, quales sunt

<i>Charitas</i>	<i>Erga nos- ipſos</i>	<i>absolutè, est</i>	<i>Humanitas</i>
<i>justitia</i>	<i>Erga proxi- mum que conſidera- ta</i>	<i>reciproce, est</i>	<i>Benevolentia</i>
	<i>distributativa.</i>		<i>Mifericordia</i>
	<i>commutativa.</i>		<i>Charitas fra- terna</i>
			<i>Anicitias</i>

Superiorum, &
Inferiorum
requiruntur e-
nim ex Prae-
cepto V.

<i>ab inferis</i>	<i>bus</i>	<i>Reverē</i>
		<i>tia Ob-</i>
		<i>sequum</i>
		<i>Gratiu-</i>
		<i>do,</i>
		<i>Proprietas</i>
	<i>A Superiori-</i>	<i>Justitia</i>
	<i>bus</i>	<i>Se dulizi-</i>

Vita; ad tu-
jus, in nobis
& proximo,
conſervatio-
nem, ex
Præc. VI. re-
quiruntur
virtutes re-
latæ

ad nos

<i>innocen-</i>	<i>tia</i>
<i>mansię</i>	<i>tudo</i>
<i>cleven-</i>	<i>tia</i>
<i>emici-</i>	<i>re</i>
<i>et</i>	<i>et</i>
<i>Vindicta</i>	

ad alios

<i>Sjatrix</i>	<i>justitiae</i>
<i>Fortitua-</i>	<i>do</i>
<i>Sobri-</i>	<i>Sobri-</i>
<i>etas</i>	<i>etas</i>
<i>Castitas</i>	<i>Castitas</i>
<i>Vere-</i>	<i>Vere-</i>
<i>cundia</i>	<i>cundia</i>
<i>Hone-</i>	<i>Hone-</i>
<i>stas</i>	<i>stas</i>

Gradum summum. Vid. Tab. IX.

Tab. X.

TAB. X.

Facultatis bus quo ex Precepto I VIII. fa- ciunt vir- tutes, re- latae	Ad pro- ximum	Lustitia con- mutativam rebus	Vendendis & emendis Utendis Custodiendis
		Benefi- centia quæ in	Majoribus Magnificen- tia Minoribus Liberalitas Pauperibus Eleemosynæ Peregrinis Hospitalitas
Excellens	Ad nos ipsoſ	Rebus	Personis
		Parſimonia Philanthropia	Autarcheia
Fama: ad quam ex Præc. IX. pertinet virtutes relatae	Ad pro- ximum	Veraci- tas	Fidelitas Taciturnitas Gravitas Comitas Urbaniatas Parrhesia
		Candor	quiibus ſerviuntur
Ad nos ſed etiam toloγia modeſtia ipſos	Ad nos ſed etiam toloγia modeſtia ipſos	Vita inculpata	

TAB. XI.

Gradus ſummus: Præcepto X. in.	Ordinatione	Appetentium ac nimatum	Cibi Pons Oci
		Affectuum	Amoris Odii Gaudii Oci
Lucta contra concupiſceptiam.	F. I. N. S.		

F. I. N. S.

Mr Gifford
Unquentum Matrum
good for a sore Breast

Qui penit Bibit bene Domini
qui bene dominis nul male regnatur
qui nul mali regnatur non periret
qui non periret est regnans
Iungo qui bene Bibit est regnans

1.	act. s.	12	s.	18	$\mu\mu\mu$	22	s.	24	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	28	$\mu\mu\mu$	30	$\mu\mu\mu$	32	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$
2.	act. s.	12	s.	18	$\mu\mu\mu$	22	s.	24	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	28	$\mu\mu\mu$	30	$\mu\mu\mu$	32	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$
3.	act. & med.	12	s.	18	$\mu\mu\mu$	22	s.	24	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	28	$\mu\mu\mu$	30	$\mu\mu\mu$	32	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$
4.	act. & med.	12	s.	18	$\mu\mu\mu$	22	s.	24	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	28	$\mu\mu\mu$	30	$\mu\mu\mu$	32	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$
5.	act. & med.	13	op.	9	$\mu\mu\mu$	22	s.	24	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	28	$\mu\mu\mu$	30	$\mu\mu\mu$	32	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$
6.	pass. & med.	6	$\mu\mu\mu$	14	s.	20	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	29	$\mu\mu\mu$	31	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$	36	$\mu\mu\mu$
7.	pass. & med.	6	$\mu\mu\mu$	7	$\mu\mu\mu$	14	s.	20	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	31	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$	36	$\mu\mu\mu$
8.	med.	8	$\mu\mu\mu$	15	s.	20	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	29	$\mu\mu\mu$	31	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$	36	$\mu\mu\mu$
9.	med.	8	$\mu\mu\mu$	15	s.	20	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	26	$\mu\mu\mu$	29	$\mu\mu\mu$	31	$\mu\mu\mu$	34	$\mu\mu\mu$	36	$\mu\mu\mu$
10.	passive	10	$\mu\mu\mu$	16	s.	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$
11.	passive	10	$\mu\mu\mu$	16	s.	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$	22	$\mu\mu\mu$	10	$\mu\mu\mu$
12.	med.	11	$\mu\mu\mu$	17	s.	21	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	21	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	21	$\mu\mu\mu$	23	$\mu\mu\mu$	21	$\mu\mu\mu$

4
5

ne induit abhunc.

longulus non sunt comprehensa, sibi fidei
miseris 670s, non 650s. Cartera de terminati-
onibus numeri nominatio formant addendo tecum, ge-
nere, quae siue masculina, siue neutra fuisse: nullum
dileximus, & nostra in posteri, sunt certe: nullum
tipia ex annuitas sunt declinationis secundaria-

CAR D V in iracutu Anima laborum in l. u.
di huius id est sum: cuius coniugatione habes apud
quodcumque eisdem vocis, & per presentes quindecim
sed etiam longiorum illa tempora fer parvici-
tum in Optatissimis Subiectio vocis passim
in apparet. Arifti.

preferatus est subiectus sutoria defuit: quo-
rum tu per taliter alius & imperator precedens.
dicitur, &c, abi securus dicitur, &c, ac in seculi-
se in terminacione utriusque communis prefagi: nam
ce pali, duo Arifti: sutoria terminacione similis
(est) cum presenti terminacione conuenienter.
ad in vocie media tantum remaneat Ariftus pri-
mariorum cum imperfecto eiusdem rotis ac mo-
da, per omnes modos & participia evanidebat
afflitis autem secundus est in vocie arifina, &c, in
scione continentur cum perfecto & plusquamperfecto.
diffusio. Perfectum vero est plusquamperfecto.
tame, profutus eadem sunt cum presenti & in-
media presens & imperfectum vocis, ne dura-

ex aliis patet scilicet:

in instrumentis

affina terminis

30
25
20
15
10

